

58 101 02
2012G
111

พัฒนาการทางเศรษฐกิจจังหวัดพังงา พ.ศ. 2474 - 2544

ปริญญาโท
ของ
นันทาทิ ไทรแก้ว

111 111 111

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
พฤษภาคม 2550
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

111 111 111

พัฒนาการทางเศรษฐกิจจังหวัดพังงา พ.ศ. 2474 - 2544

บทคัดย่อ
ของ
นันทาวดี ไทรแก้ว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
พฤษภาคม 2550

นันทาวดี ไทรแก้ว (2550). พัฒนาการทางเศรษฐกิจจังหวัดพังงา พ.ศ. 2474 - 2544.

ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เชาวลี จงประเสริฐ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมพูนุท นาครีรักษ์.

ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายศึกษาถึงปัจจัยที่สนับสนุนความเติบโตทางเศรษฐกิจของพังงา พัฒนาการทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ปัญหาและผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจพร้อมข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว

จากการศึกษาพบว่า ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้เกิดการประกอบอาชีพที่หลากหลาย และสนับสนุนให้เศรษฐกิจของพังงาเจริญเติบโตและโครงสร้างระบบเศรษฐกิจของพังงาประกอบด้วย 3 ลักษณะที่สำคัญ คือ ภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมเหมืองแร่และการท่องเที่ยว แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ของจังหวัดพังงา ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐโดยผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงทำให้เศรษฐกิจของจังหวัดพังงานี้มีความเจริญเติบโต

อย่างไรก็ตาม การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและปราศจากการจัดการควบคุมดูแลอย่างเข้มงวดจากหน่วย ใต้ก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบในวงกว้าง ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นที่ภาครัฐ เอกชน และประชาชนต้องร่วมมือกันดูแลแก้ไขและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของพังงาให้มีความอุดมสมบูรณ์และมีการพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดไป

AN ECONOMIC DEVELOPMENT OF PHANGNGA PROVINCE, 1931 - 2001.

AN ABSTRACT
BY
NANTHAWADEE SAIKAEW

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Arts Degree in History
at Srinakharinwirot University
May 2007

Nanthawadee Saikaew. (2007). *An Economic Development of Phangnga Province, 1931 - 2001*. Master thesis, M.A. (History). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University: Advisor Committee : Asst.Prof. Chaovalee Chongprasert, Asst.Prof. Chompoonutch Nakhirak.

This study looks at the factors contributed to the economic growth of Phangnga, various aspects of the economic development, problems and effects caused by such development, and solutions to such problems.

It is found that the geographical nature, climate and natural resources of the province were the factors that created various occupations and promoted the economic growth of Phangnga. The economic structure of the province consisted of three major areas: agriculture, mining, and tourism. All of these three showed the great potentiality and abundant natural resources of the province. Moreover, the economy growth of the province was also promoted by the government through the National Economic and Social Development Plans.

However, the rapid economic growth without strict control and management by relevant departments has caused a wide area of problems. Therefore, it is necessary that the government, private sector and locals cooperate in order to solve the problems and manage the natural resources of the province to a sustainable state.

ปริญญาานิพนธ์
เรื่อง

พัฒนาการทางเศรษฐกิจจังหวัดพังงา พ.ศ.2474 - 2544

ของ
นันทาวดี ไทรแก้ว

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)
วันที่ 19 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2550

คณะกรรมการควบคุมปริญญาานิพนธ์

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เซาวลี จงประเสริฐ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชมพูนุท นาดีรักษ์)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี ประเสริฐธรรม)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชมพูนุท นาดีรักษ์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ณรงค์ พ่วงพิศ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยลงได้ด้วยความกรุณาจากบุคคลหลายท่าน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ เชาวลี จงประเสริฐ ประธาน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชมพูนุท นาศิริรักษ์ กรรมการ ที่กรุณาตรวจแก้เนื้อหา สำนวนและเพิ่มเติมข้อมูล จนกระทั่งปริญญานิพนธ์ที่ผู้วิจัยตั้งใจทำประสบความสำเร็จ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ มาลินี ประเสริฐธรรม และรองศาสตราจารย์ ณรงค์ พ่วงพิศ ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบเพิ่มเติมและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการทำปริญญานิพนธ์ โดยเฉพาะผู้ช่วยศาสตราจารย์ มาลินี ประเสริฐธรรม ที่ผู้วิจัยต้องขอกราบขอบพระคุณอย่างยิ่งที่ท่านกรุณาสละเวลามาช่วยตรวจแก้ไขเนื้อหาและรายละเอียดตลอดจนให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ผู้สอนในรายวิชา ตามหลักสูตร คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมพูนุท นาศิริรักษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วงเดือน นาราวัจจ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ยุวดี วงศ์สว่าง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พลัปลี คงชนะ และคณาจารย์ทุกท่านของภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ให้ความรู้ ความเอาใจใส่ ความห่วงใย กำลังใจ และความช่วยเหลือผู้วิจัยในเรื่องต่างๆ ตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และนายแพทย์มานัส - คุณจารุวรรณ ประเสริฐธรรม ที่ให้ทุนในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่หอสมุดและห้องสมุดทุกแห่งที่ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ อาทิ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ สำนักหอสมุดแห่งชาติ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดปรีดี พนมยงค์ หอสมุดป๋วย อึ๊งภากร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และเจ้าหน้าที่สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา สำนักงานจังหวัดพังงา และสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่กรุณาอนุเคราะห์ในการค้นคว้าข้อมูล

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งต่อพ่อ แม่ ที่ให้การสนับสนุนการศึกษาของผู้วิจัยทั้งในด้านความห่วงใย กำลังใจในยามที่ผู้วิจัยรู้สึกท้อแท้ และด้านทุนทรัพย์มาโดยตลอด รวมทั้งรอคอยวันที่ผู้วิจัยจะสำเร็จการศึกษาด้วยความอดทน ขอขอบใจน้องสาวทั้ง 2 คนที่คอยอยู่เคียงข้างและเป็นกำลังใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขอขอบคุณ นิดยา ไทรแก้ว น้องสาวซึ่งเป็นผู้ให้กำลังใจในเวลาเหนื่อยล้าจากการทำปริญญานิพนธ์ และคอยช่วยเหลือในการพิมพ์ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ของผู้วิจัยตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณ คุณลุง ป้า น้า อา และลุงสุวิทย์ ป้าพรทิพย์ ลุงวิโรจน์ ป้าจรัสศรี ที่บ้านน้ำเค็ม ที่คอยให้กำลังใจและเอาใจช่วยในการทำปริญญานิพนธ์ของผู้วิจัย

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ที่น่ารัก จากเสนาหูกุลและสวนดุสิตที่คอยเป็นกำลังใจให้มาตลอด
ขอขอบคุณ คุณเสมอนทิพย์ ศิริจารุกุล และคุณสุชาณี วาคาบายาธิ ที่ให้คำแนะนำและ
ช่วยเหลือในการทำปฏิญานิพนธ์ ขอขอบคุณรุ่นพี่ รุ่นน้อง และเพื่อนในภาควิชาประวัติศาสตร์
ที่ให้ความช่วยเหลือ ห่วงใยตลอดเวลาที่ศึกษาอยู่ และขอขอบคุณเพื่อนรุ่นน้องที่ให้ความห่วงใย
และความช่วยเหลือกับผู้วิจัย จนกระทั่งสำเร็จการศึกษา ได้แก่ คุณสิริพร เฉลิมรัตนพร
คุณภัทราวดี จิรัตสิฐวรุฒกุล ความดีใดๆ ที่เกิดจากปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศแด่ คุณย่า
แจ่ม ไทรแก้ว ที่ล่วงลับ เป็นผู้ให้กำลังใจ และรอคอยจะเห็นผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาในวันนี้

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทนำ.....	ก
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	ง
จุดมุ่งหมายของการศึกษา.....	จ
ความสำคัญของการศึกษา.....	ฉ
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	ช
วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	ฅ
แหล่งศึกษาค้นคว้า.....	ฉ
1 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดพังงา.....	1
เมืองตะกั่วป่า.....	1
การบริหารการปกครอง.....	2
ด้านเศรษฐกิจ.....	5
ด้านสังคม.....	6
เมืองตะกั่วทุ่ง.....	7
การบริหารการปกครอง.....	7
ด้านเศรษฐกิจ.....	8
ด้านสังคม.....	9
เมืองพังงา.....	9
การบริหารการปกครอง.....	10
ด้านเศรษฐกิจ.....	12
ด้านสังคม.....	13
2 ปัจจัยที่สนับสนุนความเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดพังงา.....	15
ลักษณะภูมิศาสตร์.....	15
สภาพภูมิประเทศ.....	15
สภาพภูมิอากาศ.....	16
ทรัพยากรธรรมชาติ.....	17
น้ำ.....	17
ป่าไม้.....	18
ดิน.....	20

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
2(ต่อ)	แหล่งน้ำ.....	20
	แร่ธาตุ.....	21
	ทรัพยากรการท่องเที่ยว.....	21
	การประมง.....	23
	นโยบายของรัฐ.....	24
	นโยบายก่อนประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.....	24
	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.....	25
	โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งภาคใต้.....	27
3	สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดพังงา.....	30
	เศรษฐกิจแบบดั้งเดิมของจังหวัดพังงา.....	30
	เศรษฐกิจพื้นฐาน.....	30
	สภาพเศรษฐกิจหลังการปฏิรูปการปกครอง.....	34
	เกษตรกรรม.....	35
	การประมง.....	39
	อุตสาหกรรม.....	40
	เศรษฐกิจหลังใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.....	42
	การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัดพังงาหลังจากใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ..	47
	ด้านเกษตรกรรม.....	47
	ด้านการประมง.....	55
	ด้านอุตสาหกรรมเหมืองแร่.....	60
	ด้านการท่องเที่ยว.....	64
	การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในช่วงการพัฒนา พ.ศ.2506 - 2544.....	65
	ปัจจัยทางการเมืองและเศรษฐกิจ.....	66
	ปัจจัยทางการเมือง.....	66
	ปัจจัยเศรษฐกิจ.....	72
	การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของพังงา.....	73
	การดำเนินงานของภาครัฐและเอกชน.....	76
	ภาครัฐ.....	76
	เอกชน.....	77

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4	ผลกระทบและปัญหาจากการพัฒนาเศรษฐกิจ..... 79
	ผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจ..... 79
	ด้านเศรษฐกิจ..... 79
	ที่ดินราคาแพง..... 79
	การแข่งขันในการประกอบอาชีพ..... 75
	การเข้ามาของนายทุน..... 80
	ด้านสังคม..... 80
	การขยายตัวการท่องเที่ยว..... 80
	การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตดั้งเดิม..... 80
	การเปลี่ยนแปลงของระบบการเกษตร..... 81
	ด้านระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม..... 81
	ทรัพยากรธรรมชาติลดลง..... 81
	น้ำเน่าเสียและสภาพแวดล้อมเป็นพิษ..... 82
	ปัญหาในการพัฒนาเศรษฐกิจ..... 82
	ปัญหาการขาดความรู้..... 82
	ด้านเทคโนโลยี..... 83
	ด้านการจัดการ..... 84
	ปัญหาการลงทุน..... 85
	ปัญหาเงินทุน..... 85
	ปัญหาน้ำมันแพง..... 86
	ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน..... 86
	แรงงานชั้นพื้นฐาน..... 86
	แรงงานชั้นสูง..... 86
	ปัญหาภัยธรรมชาติ..... 87
	ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจ..... 87
	ปัญหาขาดการจัดการที่มีประสิทธิภาพ..... 87
	การเกษตร..... 87
	การประมง..... 87
	การท่องเที่ยว..... 87
	การขาดกฎหมายจัดระเบียบ..... 88

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
4(ต่อ)	ปัญหาการบุกรุกที่สาธารณะ.....	88
	การเกษตร.....	88
	การประมง.....	89
	อุตสาหกรรมเหมืองแร่.....	89
	การท่องเที่ยว.....	89
	ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ.....	89
	น้ำเสีย.....	89
	ปัญหาสาธารณสุขไม่เพียงพอ.....	90
	น้ำประปา.....	90
	ไฟฟ้า.....	90
	คมนาคม.....	90
	สาธารณสุข.....	90
	การแก้ไขจากภาครัฐ.....	91
	มาตรการของรัฐ.....	91
	งบประมาณ.....	92
	แรงงาน.....	92
5	บทสรุป.....	94
	บรรณานุกรม.....	97
	ภาคผนวก.....	118
	ประวัติย่อผู้วิจัย.....	149

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้จังหวัดพังงา.....	19
2 แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดพังงา.....	45
3 แสดงการเลี้ยงกุ้งกุลาดำจังหวัดพังงา พ.ศ. 2534 - 2544.....	57

บทนำ

จังหวัดพังงา เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนบนของประเทศไทยทางด้านชายฝั่งทะเลอันดามัน พื้นที่ของจังหวัดพังงามีลักษณะเป็นรูปยาวรีวางตัวตามแนวทิศเหนือ - ใต้ ทิศเหนือมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดระนอง ทิศใต้มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดภูเก็ต ทิศตะวันออกมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดกระบี่ และทิศตะวันตกจดทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย

ในสมัยอยุธยา ตะกั่วป่ามีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นตรี รวมอยู่กับเมืองตะกั่วทุ่ง และเมืองถลาง¹ ขึ้นอยู่กับเมืองนครศรีธรรมราชที่เป็นหัวเมืองเอกเรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมื่อเกิดสงครามไทยกับพม่าใน พ.ศ.2352 ตะกั่วป่า ตะกั่วทุ่ง และเมืองถลาง ถูกทำลายยับเยิน² ผู้คนอพยพหนีภัยสงครามไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ปากแม่น้ำพังงาเป็นจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจึงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเป็นเมืองขึ้นชื่อว่า เมืองงูงา³ ต่อมาใน พ.ศ. 2437 เมื่อมีการปรับปรุงการปกครองส่วนภูมิภาคโดยจัดตั้งเป็นมณฑลเทศาภิบาล เมืองพังงาและเมืองตะกั่วป่าขึ้นอยู่กับมณฑลภูเก็ต ส่วนเมืองตะกั่วทุ่งถูกยุบลงเป็นอำเภอขึ้นอยู่กับเมืองพังงา ต่อมาเมืองพังงาและเมืองตะกั่วป่าได้รับการยกฐานะเป็นจังหวัดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ. 2474 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศตกต่ำมากรัฐบาลได้ตัดรายจ่ายในการบริหาร ทำให้ต้องยุบจังหวัดตะกั่วป่าเป็นอำเภอและขึ้นอยู่กับจังหวัดพังงาถึงปัจจุบันนี้

เศรษฐกิจของจังหวัดพังงาเริ่มแรกขึ้นอยู่กับการทำเหมืองแร่ดีบุกเป็นสำคัญ เนื่องจากจังหวัดพังงาอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันตก ที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นบริเวณเทือกเขาชิดติดชายฝั่งหรือไหล่ทวีปแคบ ฝั่งมีลักษณะเว้าแหว่งไม่เป็นระเบียบเต็มไปด้วยเกาะแก่งอยู่มาก³ บริเวณนี้จึงมีที่ราบสำหรับใช้ในการเกษตรได้น้อย แต่ในบริเวณเทือกเขาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ

¹ กรมศิลปากร. (2515). คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. หน้า 198.

² คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2544) วัฒนธรรม พัฒนาการประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดพังงา. หน้า 31.

³ เหตุที่ชื่องูงากลายเป็นพังงาไปนั้น เนื่องจากเมืองงูงาเป็นเมืองที่มีแร่ดีบุกอุดมสมบูรณ์ จึงมีชาวตะวันตกมาติดต่อซื้อขายแร่ดีบุกมาก และชาวตะวันตกเหล่านี้ก็คงออกเสียงเรียกเมืองงูงาเป็นเมืองพังงาไป เพราะเดิมชาวตะวันตกเขียนชื่อเมืองงูงาเป็นเมืองพังงา Phunga หรือ Punga ซึ่งอ่านว่างูงาหรือจะอ่านเป็นพังงาหรือพังงาก็ได้.

⁴ มณฑลภูเก็ต ประกอบด้วยหัวเมืองฝ่ายตะวันตก 6 เมือง คือ ภูเก็ต ตรัง พังงา ระนอง กระบี่ และตะกั่วป่า.

⁵ สวาท เสนาณรงค์. (2516). ภูมิศาสตร์ประเทศไทย. หน้า 41.

เทือกเขาภูเก็ทและเทือกเขานครศรีธรรมราช มีแร่ดีบุกอยู่ปะปนกับแนวหินของเทือกเขานี้จำนวนมหาศาล¹ ปรากฏหลักฐานการทำเหมืองแร่ดีบุกในบริเวณนี้มาตั้งแต่สมัยอยุธยา คือ เมื่อ พ.ศ. 2061 ที่มีการกล่าวถึงเมืองภูเก็ท เมืองถลาง เมืองพังงา และเมืองตะกั่วป่า ว่าเป็นแหล่งผลิตดีบุกที่สำคัญ² การทำเหมืองแร่ดีบุกมาหยุดชะงักช่วงปลายสมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวกับพม่า หลังจากพม่าเสียดินแดนทางใต้ให้อังกฤษ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ดินแดนแถบนี้จึงปลอดภัยจากการรุกรานของพม่า ผู้คนกลับมาทำมาหากินและทำเหมืองแร่ตามเดิม

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ความต้องการดีบุกในต่างประเทศมีมากขึ้น การทำเหมืองแร่ดีบุกขยายตัวมากขึ้นกว่าเดิม ทำให้มีชาวจีนอพยพมาเป็นกรรมกรเหมืองแร่ในภูเก็ท พังงา ระนอง และตะกั่วป่าเป็นจำนวนมาก การทำเหมืองแร่ในบริเวณนี้เติบโตมากจนถึงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การทำเหมืองแร่ได้มีการพัฒนาโดยนำเครื่องจักรมาใช้แทนแรงงานกรรมกร จึงมีปริมาณแร่ที่ผลิตจากเหมืองแร่มากขึ้น และการทำเหมืองแร่ได้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง เนื่องจากช่วง พ.ศ. 2453 - 2463 ราคาดีบุกสูงขึ้นเรื่อยๆ จากการความต้องการดีบุกอันเป็นยุทธปัจจัยยามสงคราม เพราะแม้สงครามโลกครั้งที่ 1 จะสงบลงแล้วแต่ความหวาดกลัวว่าจะเกิดสงครามอีกทำให้ประเทศผู้ซื้อดีบุกซื้อเก็บตุนไว้มากกว่าความต้องการ³ และการใช้ดีบุกในอุตสาหกรรมผลิตเหล็กก็ลดน้อยลง มีผลให้ราคาดีบุกต่ำลงใน พ.ศ. 2472 กิจการเหมืองแร่ในจังหวัดพังงาจึงซบเซาเรื่อยมา จนเมื่อ พ.ศ. 2506 รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนอุตสาหกรรมเหมืองแร่ เพราะแร่เป็นสินค้าส่งออกที่สร้างรายได้ให้ประเทศ ส่งผลให้การทำเหมืองแร่ดีบุกของจังหวัดพังงามีการขยายตัวเพิ่มขึ้นต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2519 เป็นต้นมา⁴ ทำให้เศรษฐกิจของจังหวัดพังงาเจริญเติบโตมาก แต่เนื่องจากเศรษฐกิจจังหวัดพังงาต้องพึ่งแร่ดีบุกเป็นหลัก ดังนั้นจังหวัดพังงาต้องประสบปัญหาหนักอีกครั้งใน พ.ศ. 2528 เมื่อเกิดภาวะวิกฤตการณ์ดีบุกโลก คือ ราคาดีบุกในตลาดโลกตกลง มีผลให้เหมืองแร่ต้องผลิตแร่ดีบุกน้อยลงและหยุดกิจการไปหลายราย ได้ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงและต่อเนื่องต่อภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดพังงา

¹ สวาท เสนาณรงค์. (2516). เล่มเดิม. หน้า 253.

² ยี.อี. เยรีนี. (2510). วิเคราะห์เค้าเงื่อนประวัติศาสตร์เกาะถลาง. ใน รวมเอกสารเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองถลาง. หน้า 38.

³ พรรณี อวนสกุล. (2522). กิจการเหมืองแร่ดีบุกกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภาคใต้ประเทศไทย พ.ศ.2411 - 2474. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต(ประวัติศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 95.

⁴ สำนักงานจังหวัดพังงา. (ม.ป.ป.). บรรยายสรุปจังหวัดพังงา ประจำปี พ.ศ. 2539. หน้า 30.

ต่อมาใน พ.ศ. 2529 เศรษฐกิจของจังหวัดจึงเริ่มฟื้นตัวขึ้นอีกครั้ง อันเป็นผลจากการปรับตัวอย่างรวดเร็วในภาคเกษตร¹ โดยมีการเพาะปลูกยางพาราพันธุ์ดีแทนยางพันธุ์พื้นเมือง จนทำให้ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจอันดับหนึ่งของพังงา และยังมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญรองลงมาจากยางพารา คือ ปาล์มน้ำมัน มะพร้าว ทุเรียน มังคุด เงาะประกอบกับภาคการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำตามชายฝั่งขยายตัวอย่างรวดเร็วสามารถสร้างรายได้ควบคู่กับการเกษตร

ต่อมารัฐบาลได้จัดทำโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ใน พ.ศ. 2532 โดยให้สร้างสะพานเศรษฐกิจ (landbridge) เชื่อมระหว่างทะเลอันดามันกับอ่าวไทย มีระบบถนน ทางรถไฟ และท่อส่งน้ำมันมาตรฐานสูง² ตามแผนงานจังหวัดพังงาจะมีบทบาทสำคัญ เพราะจะมีการสร้างท่าเทียบเรือน้ำลึกและนิคมอุตสาหกรรมที่บ้านทับละมุ อำเภอท้ายเหมือง รวมทั้งยังให้พัฒนาจังหวัดพังงาให้เป็นศูนย์กลางพักผ่อนระดับนานาชาติ โครงการนี้อยู่ในช่วงระหว่างการดำเนินงานอยู่ เมื่อโครงการนี้เสร็จสมบูรณ์จะเป็นตัวสนับสนุนในการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดพังงา

เศรษฐกิจจังหวัดพังงาที่นอกเหนือจากภาคเกษตรก็ยังมีการท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งรายได้ของจังหวัดพังงา การเติบโตด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดพังงา เนื่องจากจังหวัดพังงามีภูมิประเทศที่สวยงามประกอบด้วยเกาะแก่งจำนวนมากกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เช่น หมู่เกาะสิมิลัน หมู่เกาะสุรินทร์ เขาตะปู เกาะปันยี่ เป็นต้น ประกอบด้วยการท่องเที่ยวของภูเก็ตเริ่มมีมิมัตว์ ธุรกิจการท่องเที่ยวจึงได้ขยายมายังจังหวัดพังงา การเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวมีขึ้นมากหลังจาก พ.ศ. 2541³ และสร้างรายได้สู่จังหวัดพังงาอีกทางหนึ่งด้วย

อย่างไรก็ตามการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดพังงาก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม มีเหมืองแร่ร้างจำนวนมากที่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากดินไม่มีธาตุอาหารเหลืออยู่จึงไม่สามารถปลูกพืชได้ และมีการบุกรุกเข้าทำลายป่าชายเลนเพื่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบนิเวศอย่างมาก เพราะป่าชายเลนเป็นแหล่งอาหาร ที่อาศัยและวางไข่ของสัตว์ทะเล ทำให้มีจำนวนปลาในธรรมชาติลดลง ทางภาครัฐควรเข้ามาดูแลและแก้ปัญหาเหล่านี้ เพื่อสร้างเศรษฐกิจพังงาให้มีเสถียรภาพ

จากข้อมูลข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่ศึกษาเรื่องพัฒนาการทางเศรษฐกิจจังหวัดพังงา เนื่องจากจังหวัดพังงามีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ทำให้มีรายได้เฉลี่ยต่อคนใน พ.ศ. 2538 เท่ากับ 62,569 บาท สูงเป็นลำดับที่ 3 ของภาคใต้⁴ แต่การกระจายรายได้ยัง

¹ สำนักงานจังหวัดพังงา. (ม.ป.ป.). โอกาสและลู่ทางการลงทุนจังหวัดพังงา. หน้า 1.

² การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จำกัด. (2541). แผนปฏิบัติการฟื้นฟูบูรณะแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อ่าวพังงา กระบี่ ภูเก็ต และทะเลโดยรอบเกาะสมุย (รายงานขั้นสุดท้าย). หน้า 2-36.

³ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2542). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี พ.ศ.2541. หน้า 80.

⁴ สำนักงานสถิติจังหวัดพังงา. (2540). สมุดรายนสถิติจังหวัดพังงา ฉบับ พ.ศ. 2540 พังงา. หน้า 3.

มีน้อย อย่างไรก็ตามแนวโน้มเศรษฐกิจจังหวัดพังงาในอนาคตจะเติบโตขึ้นทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยที่สนับสนุนด้วยทรัพยากรธรรมชาติมากมาย มีการท่องเที่ยวที่กำลังเติบโตและมีโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่ช่วยสนับสนุนในการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดพังงา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องพัฒนาการทางเศรษฐกิจพังงา ในปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษา แต่พบว่ามีเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

พรรณี อวนสกุล. (2522). **กิจการเหมืองแร่ดีบุกกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภาคใต้ประเทศไทย พ.ศ. 2411 – 2474**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา. งานวิจัยฉบับนี้ศึกษาถึงพัฒนาการกิจการเหมืองแร่ดีบุกที่มีต่อการเปลี่ยนทางเศรษฐกิจภาคใต้เป็นหลัก รวมถึงบทบาทของรัฐและเอกชนต่างชาติที่มีต่อกิจการเหมืองแร่ดีบุกของภาคใต้ทั้งหมดโดยกว้าง

พวงทิพย์ เกียรติสกุล. (2534). **บทบาทชาวจีนและชาวตะวันตกต่อกิจการเหมืองแร่ดีบุกของมณฑลภูเก็ต ตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 25 – พ.ศ.2474**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร. งานวิจัยฉบับนี้ได้ศึกษาถึงบทบาทของชาวจีนและชาวตะวันตก ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการนำเอาปัจจัยการผลิต ได้แก่ แรงงาน เงินทุน ตลอดจนจนถึงเทคนิคการทำเหมืองแร่ที่ทันสมัยเข้ามาใช้ จนส่งผลให้กิจการเหมืองแร่ของมณฑลภูเก็ตพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมการทำเหมืองแร่แบบใหม่ และยังมีอิทธิพลต่อการทำเหมืองแร่ของมณฑลภูเก็ตด้วย

ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2535). **ทุนสิงคโปร์ : การผูกขาดตลาดยางพาราและดีบุกของไทย**. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร. งานวิจัยฉบับนี้ได้ศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของทุนสิงคโปร์ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อดีบุกและยางพาราของไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยได้มีการขยายธุรกิจของทุนสิงคโปร์เข้ามาครอบครองธุรกิจดีบุกและยางพาราของไทย

สุนทร หิรัญวงษ์. (2518). **สภาพการณ์ในช่วงสมัยการปฏิรูปการปกครองมณฑลภูเก็ตในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว พ.ศ. 2434 - 2453**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา. งานวิจัยฉบับนี้ได้ศึกษาถึงสภาพการปกครองและเศรษฐกิจในมณฑลภูเก็ตตั้งแต่สมัยเริ่มแรกจนกระทั่งได้มีการปรับปรุงในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนความเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดพังงา พ.ศ. 2474 - 2544.
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจของจังหวัดพังงา พ.ศ. 2474 - 2544.
3. เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดพังงา พ.ศ. 2474 - 2544.

ความสำคัญของการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่สนับสนุนความเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดพังงา พ.ศ. 2474 - 2544.
2. ทำให้ทราบถึงพัฒนาการทางเศรษฐกิจของจังหวัดพังงา พ.ศ. 2474 - 2544.
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาและผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดพังงา พ.ศ. 2474 - 2544.
4. เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดพังงาในอนาคต

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนความเติบโตทางเศรษฐกิจ และพัฒนาการทางเศรษฐกิจ ตลอดจนผลกระทบจากการพัฒนาดังกล่าว โดยจะเน้นการศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2474 ซึ่งได้รวมจังหวัดตะกั่วป่ากับจังหวัดพังงามาเป็นจังหวัดพังงา ถึง พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นปีสิ้นสุดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นต้น เช่น ประชุมประกาศ, พระราชหัตถเลขา, โบบอก, สารตรา, รายงานการตรวจราชการ เป็นต้น และเอกสารชั้นรอง ได้แก่ หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร และบทความต่างๆ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ประกอบกับการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน แล้วนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

แหล่งศึกษาค้นคว้า

1. สำนักหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี
2. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ
3. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. หอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6. หอสมุดป๋วย อึ๊งภากร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7. หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ
8. ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
9. ห้องสมุดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
10. ห้องสมุดกรมทรัพยากรธรณี
11. สำนักงานจังหวัดพังงา
12. สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา
13. สำนักงานสถิติแห่งชาติ

บทที่ 1

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดพังงา

จังหวัดพังงา ตั้งอยู่ในเขตภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย ทางด้านชายฝั่งทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย บริเวณพื้นที่ของจังหวัดพังงามีเมืองที่สำคัญ คือ เมืองตะกั่วป่า และเมืองตะกั่วทุ่ง ส่วนชื่อเมืองพังงาเพิ่งจะปรากฏหลักฐานในพงศาวดารเมืองกลางเป็นเมืองขึ้นของเมืองตะกั่วป่า ในสมัยอยุธยา แต่เดิมคงเป็นชุมชนขนาดเล็กที่ค่อยๆ เติบโตตั้งขึ้นเป็นเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ต่อมาภายหลังเมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่งได้ถูกยุบและมีฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดพังงาในปัจจุบัน ดังนั้นการจะศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของจังหวัดพังงา จึงจำเป็นต้องศึกษาประวัติความเป็นมาของเมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่ง และเมืองพังงา ที่รวมเป็นประวัติศาสตร์ของจังหวัดพังงา ดังต่อไปนี้

1. เมืองตะกั่วป่า

ลักษณะภูมิประเทศของเมืองตะกั่วป่า (อำเภอตะกั่วป่า) สภาพพื้นที่มีทั้งที่ลุ่มและที่ดอน สลับด้วยภูเขาและเนินสูงต่ำ¹ เนื่องจากเป็นบริเวณทิวเขาที่อยู่ประชิดติดชายฝั่งหรือไหล่ทวีปแคบ ชายฝั่งมีลักษณะเว้าแหว่งไม่เป็นระเบียบ เต็มไปด้วยเกาะแก่งอยู่มาก² ส่วนที่ราบมีน้อยจึงใช้ประโยชน์ในการเกษตรได้น้อย แต่มีทรัพยากรธรรมชาติคือแร่ดีบุกอยู่ทั่วไป เนินเขาส่วนใหญ่อุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้ มีแม่น้ำสำคัญ คือ แม่น้ำตะกั่วป่าที่เกิดจากทิวเขาในเขตอำเภอกะปง ไหลผ่านตำบลตำตัว ตำบลบางไทร ตำบลโคกเคียน ตำบลตะกั่วป่า และตำบลบางนายสี ลงสู่ทะเลอันดามัน มีความยาวประมาณ 30 กิโลเมตร แม่น้ำตะกั่วป่าใช้เป็นเส้นทางคมนาคมได้ในเฉพาะฤดูฝน ไม่สามารถใช้ในการเกษตรและบริโภคได้ เพราะน้ำขุ่นข้น เนื่องจากดินตะกอนจากการทำเหมืองแร่ดีบุกไหลลงมาทับถมตลอดปีจึงทำให้ตื้นเขิน

เมืองตะกั่วป่า เป็นเมืองท่าค้าขายในสมัยโบราณบนแหลมมลายูฝั่งตะวันตก ที่เรียกว่าเมืองตักโกลา (ตักโกละ) ซึ่งมีชื่อปรากฏในคัมภีร์มหานิทเทศ ชื่อเมืองตักโกลา แปลว่า กระวาน ซึ่งเป็นเครื่องเทศชนิดหนึ่ง ในบริเวณนี้จึงเป็นแหล่งค้าขายเครื่องเทศที่ชาวต่างชาติรู้จักกันดี³ ในหนังสือมิลินทปัญหาได้กล่าวไว้ว่า ตักโกลา เป็นชื่อเมืองที่เป็นศูนย์กลางใหญ่ทางการค้าขาย ซึ่งก็ตรงกับที่ ปโตเลมี ผู้แต่งหนังสือภูมิศาสตร์โบราณกล่าวว่าตักโกลา เป็นชื่อเมืองที่เป็นศูนย์กลาง

¹ ชม จรุงพฤกษ์. (2542). ตะกั่วป่า,อำเภอ ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 6.

หน้า 2562.

² สวาท เสนาณรงค์. (2516). ภูมิศาสตร์ประเทศไทย. หน้า 41.

³ ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. (2524, กรกฎาคม). เมืองท่าสำคัญบนแหลมมลายู. ศิลปากร 25(3). หน้า

คำขายเป็นที่รู้จักดีอีกทั้งในจดหมายเหตุอินเดีย จีน และอาหรับ ซึ่งได้บรรยายสภาพเมืองตักโกลาไว้ว่าเป็นศูนย์กลางการค้าบนฝั่งทะเลตะวันตกของแหลมมลายู และตั้งอยู่ก้นอ่าวระหว่างแผ่นดินที่เป็นแหลมยื่นออกมา 2 ด้าน¹

เมืองตะกั่วป่าเก่า (ตักโกลา) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในครั้งแรกคงจะอยู่บริเวณโดยรอบปากแม่น้ำสามแพรก ตรงบริเวณที่เป็นคลองเหลกกับคลองกะปง ในปัจจุบันชาวบ้านเรียกบริเวณนี้ว่า “ปากเวียง” หรือ “ที่เวียง” เมืองตะกั่วป่าเก่าจึงตั้งอยู่ก้นอ่าว หรือปากแม่น้ำใกล้ทะเลกว่าปัจจุบันทางเข้าสู่ที่ตั้งเมืองก็เข้าทางปากแม่น้ำตะกั่วป่าอันกว้างใหญ่² ตรงตามทีปโตมี ได้บรรยายไว้ว่า บริเวณที่เวียง มีภูเขาเวียงสูงใหญ่เป็นศูนย์กลาง และมีภูเขาพระนารายณ์อยู่ฝั่งตรงกันข้าม บริเวณนี้จึงเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเกษตรเพื่อเลี้ยงประชาชนได้อย่างพอเพียง³ ที่ตั้งของเมืองตะกั่วป่าจึงเหมาะสมกับการเป็นเมืองท่าสำหรับเรือสำเภามาจากชายฝั่งอินเดีย และตัวเมืองยังตั้งอยู่ตรงศูนย์กลางการคมนาคมทั้งทางบก ทางน้ำ โดยมีลำน้ำ 3 สายมาบรรจบกันเป็นต้นทางที่จะเดินทางบกข้ามแหลมมลายู (เขาสก)* ไปยังเมืองท่าต่างๆ ทางฝั่งของอ่าวไทย เช่น พุนพิน ไชยา เวียงสระ⁴ นักโบราณคดีพบหลักฐานทางโบราณคดีจำนวนมากหลายยุคหลายสมัย เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เทวรูปศิลาแบบอินเดีย ศิลาจารึก ลูกปัด เศษชิ้นส่วนของเรือสำเภาบอราณ ดำนาน เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบริเวณนี้เป็นชุมชนเก่า มีผู้คนอาศัยอยู่สืบกันมาเป็นเวลาช้านานแล้ว

ในตอนปลายอยุธยาจนถึงตอนต้นรัตนโกสินทร์ เมืองตะกั่วป่าต้องย้ายที่ตั้งบ่อยครั้งเนื่องจากสงครามระหว่างไทยกับพม่า ทำให้เมืองตะกั่วป่าเสียหายมาก จึงต้องย้ายไปตั้งเมืองใหม่อยู่เรื่อย จนสุดท้ายมาตั้งเมืองตะกั่วป่าที่บ้านย่านยาวจนถึงปัจจุบัน

บทบาทและความสำคัญเมืองตะกั่วป่าในด้านต่างๆ มีดังนี้

1.1 การบริหารการปกครอง

เมืองตะกั่วป่าเป็นเมืองที่อยู่ในหัวเมืองชายทะเลตะวันตกจึงต้องอยู่ในการปกครองของหัวเมืองใหญ่ ในสมัยสุโขทัย เมืองตะกั่วป่ามีฐานะเป็นหัวเมืองขึ้นอยู่กับเมืองนครศรีธรรมราช โดยปรากฏชื่อในตำนานเมืองนครศรีธรรมราชว่าเป็นเมืองขึ้นใน 12 นักษัตริ์ โดยเมืองตะกั่วป่าและถลาง ใช้ตราประจำเมืองขึ้นสิบสองนักษัตริ์เป็นสัญลักษณ์ถึงปัจจุ⁵ และยังมีฐานะเช่นนี้ตลอดมาใน

¹ ปรีชา นุ่นสุข. (2526, มีนาคม). การศึกษาเกี่ยวกับชื่อสถานที่สำคัญบนคาบสมุทรไทย : ตะกั่วป่า ไชยา และนครศรีธรรม. วิชา 7(2). หน้า 128.

² ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. (2526, กรกฎาคม). เล่มเดิม. หน้า 25.

³ แหล่งเดิม. หน้า 66.

* เขาสก คือ ภูเขาที่อยู่ในเขตจังหวัดพังงาและสุราษฎร์ธานีในปัจจุบัน

⁴ ปรีชา นุ่นสุข. (2526, มีนาคม). เล่มเดิม. หน้า 129.

⁵ ตรี อมายกุล. (2505). นครศรีธรรมราช ใน รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช. หน้า 11-12.

สมัยอยุธยาแผ่นดินพระเอกาทศรถ (พ.ศ. 2148 - 2168) ปรากฏชื่อเมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่ง เมืองกลาง เป็นหัวเมืองขึ้นฝ่ายกลาโหมทั้ง 3 เมือง¹ ต่อมาในสมัยพระนารายณ์ (พ.ศ. 2199 - 2231) พระยาโกษาธิบดีเสนาบดีกรมท่ามีความดีความชอบในการสงคราม จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยกเมืองฝ่ายใต้ทั้งหมดรวมทั้งเมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่ง และเมืองกลาง จากฝ่ายกลาโหมไปขึ้นกับกรมท่าแทน เมืองตะกั่วป่าได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นหัวเมืองชั้นตรีสังกัดอยู่กับกรมท่าโดยตลอดจนถึงสมัยอยุธยา

ต้นรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2328 เมื่อพระเจ้าปะดุงกษัตริย์พม่าได้ยกทัพมาตีไทยเรียกว่า “สงครามเก้าทัพ” ทัพพม่าส่วนหน่ายกมาตีหัวเมืองปักษ์ใต้ เมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่งได้เสียให้แก่พม่า แต่เมืองกลางนั้นคุณหญิงจันและนางมุกน้องสาวสามารถป้องกันไว้ได้ เมื่อเสร็จสงครามพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาสุรินทรราชา (จันทร์ ต้นสกุลจันทโรจวงศ์) ไปเป็นผู้สำเร็จราชการหัวเมืองชายทะเลตะวันตก (หรือที่เรียกว่าหัวเมืองทะเลหน้านอก) อยู่ที่เมืองกลาง² ทำให้เมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่งมาขึ้นอยู่ในการปกครองของเมืองกลาง และโปรดเกล้าฯ ให้ยกหัวเมืองฝ่ายใต้ทั้งหมดไปขึ้นกับฝ่ายกลาโหมตามเดิม³

ต่อมาใน พ.ศ. 2352 พม่ายกกองทัพมาตีหัวเมืองฝ่ายใต้อีกรวมทั้งเมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่งด้วย ครั้งนี้พม่าหวังแต่ปล้นทรัพย์จับเชลยไป ตอนนั้นเมืองตะกั่วป่าตั้งอยู่ที่ “บ้านตะกั่วป่า” (ปัจจุบันอยู่ที่ หมู่ที่ 8 ตำบลโคกเคียน อำเภอตะกั่วป่า) ได้ถูกพม่าเผาทำลายจนเสียหายยับเยิน ทำให้ผู้คนพลเมืองต้องหลบหนีไปอยู่ตามป่า และบางส่วนอพยพไปอยู่บริเวณปากแม่น้ำภูงา (แม่น้ำพังงา) รวมกับผู้คนที่อพยพมาจากเมืองกลางทำให้เกิดเมืองพังงาขึ้น

สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้ปรับปรุงหัวเมืองชายทะเลตะวันตกที่ถูกพม่าทำลายให้กลับตึ๊งเดิม และสามารถป้องกันตนเองได้ด้วย ดังนั้น พ.ศ. 2383 จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระเสนานุชิต (นุช)^{*} ปลัดเมืองไทรบุรีมาเป็นเจ้าเมืองตะกั่วป่าแทนพระยายศภักดี เจ้าเมืองตะกั่วป่าคนก่อนที่ได้ถึงแก่กรรมลง⁴ และให้เมืองตะกั่วป่ากลับมาเป็นหัวเมืองขึ้นตรงกับกรุงเทพฯ พระเสนานุชิต (นุช) เห็นว่าเมืองตะกั่วป่าที่บ้านตะกั่วป่าถูกพม่าทำลายไม่สามารถจะบูรณะให้กลับคืนมาสู่สภาพเดิมได้ พระเสนานุชิต (นุช) จึงย้ายเมืองตะกั่วป่ามาตั้งอยู่ในที่ใหม่ที่บ้านตลาดใหญ่ริมแม่น้ำตะกั่วป่า (ปัจจุบัน คือ ตำบลเมืองตะกั่วป่า ที่เรียกว่า ตลาดเก่า) เพราะเห็นว่าเป็นทำเลที่เหมาะสม จึงได้วางโครงสร้างผังเมือง ตัดถนน สร้างจวนที่พัก บ้านพักกรมเมือง และรวบรวมผู้คนที่ย้ายพม่าให้กลับมาอยู่อาศัยในบริเวณตัวเมือง เมืองตะกั่วป่าจึงมีผู้คน

¹ สุนัย ราชภัณฑารักษ์. (2518). ภูเก็ต. หน้า 45.

² ปัญญา ศรีนาค. (2546). กลาง ภูเก็ต และบ้านเมืองฝั่งทะเลตะวันตก. หน้า 123.

³ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. (2545). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1. หน้า 43.

* พระเสนานุชิต (นุช) เป็นบุตรเจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อย)

⁴ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2544). วัฒนธรรม พัฒนาการทาง

หนาแน่นและเจริญรุ่งเรืองมาก ทำให้พระยาเสนาสุจิตได้รับโปรดเกล้าฯ เลื่อนเป็นพระยาเสนาสุจิต (นุช) รวมทั้งได้สร้างวัดใหม่กำแพง เพื่อเป็นสถานที่ถือน้ำพิพัฒน์สัตยาและได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นวัดเสนาสุจิรังสรรค์ในปัจจุบัน

ใน พ.ศ. 2404 พระยาบริรักษ์ภูธร (แสง)* เจ้าเมืองพังงาถึงแก่อสัญกรรม พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พระยาเสนาสุจิต (นุช) ไปดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองพังงาแทน แต่พระยาเสนาสุจิต (นุช) ไม่ยอมรับตำแหน่งที่เมืองพังงา จะอยู่ที่เมืองตะกั่วป่าทางการจึงให้ยกฐานะเมืองตะกั่วป่าเป็นหัวเมืองชั้นโทแทนเมืองพังงา และทรงเลื่อนยศพระยาเสนาสุจิต (นุช) ให้สูงเท่าพระยาบริรักษ์ภูธร (แสง) ทำให้ฐานะเมืองตะกั่วป่าในระหว่าง พ.ศ. 2404 - 2433 สูงเทียบเท่าเมืองพังงาและเมืองถลางในอดีต ในขณะนั้นเจ้าเมืองตะกั่วป่ามีอำนาจมาก เป็นผู้สำเร็จราชการเมืองและมีหน้าดูแลเมืองอื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะเมืองตะกั่วทุ่ง เมืองภูเก็ต และเมืองถลาง¹

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิรูปการจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลใน พ.ศ. 2437 โดยรวมหัวเมืองต่างๆ ในฝั่งทะเลตะวันตกขึ้นเป็นมณฑลภูเก็ต** เมืองตะกั่วป่าในสมัยพระนราเทพกษัตริย์ราชา (สิทธิ์) เป็นเจ้าเมือง ได้แบ่งการปกครองเมือง ตะกั่วป่าออกเป็น 3 อำเภอ คือ อำเภอตลาดใหญ่ อำเภอกะปะง และอำเภอเกาะคอเขา โดยที่ตั้งตัวเมืองตะกั่วป่าอยู่ที่ตลาดใหญ่ (ตลาดเก่า เขตเทศบาลเมืองตะกั่วป่า)

เมื่อถึง พ.ศ. 2448 เมืองตะกั่วป่าได้ย้ายจากตลาดใหญ่ ไปตั้งใหม่ที่เกาะคอเขา (ปัจจุบัน คือ บริเวณบ้านเมืองใหม่ ตำบลเกาะคอเขา อำเภอตะกั่วป่า) เนื่องจากเมืองตะกั่วป่า (ตลาดใหญ่) เริ่มจะทรุดโทรมลง การคมนาคมไม่สะดวก เพราะแม่น้ำเริ่มตื้นเขินมาจากการทำเหมืองแร่ดีบุก และพระนราเทพกษัตริย์ราชา (สิทธิ์) มีความประสงค์ให้เมืองตะกั่วป่า (เกาะคอเขา) เป็นเมืองท่าสำคัญทางฝั่งทะเลตะวันตก แต่ปรากฏว่าไม่ได้เป็นไปตามความคาดหมาย เพราะที่เกาะคอเขามีกลิ่นลมพายุจัด ในบางฤดูมีเพียงเรือกลไฟต่างประเทศมาจอดขนถ่ายสินค้าเท่านั้น² ดังนั้นใน พ.ศ. 2456 จึงได้ย้ายเมืองมาตั้งที่บ้านย่านยาว (ตำบลตะกั่วป่า) คือ ที่ว่าการอำเภอตะกั่วป่าในปัจจุบัน เพราะมีทำเลเป็นผืนแผ่นดินใหญ่ มีชุมชนหนาแน่นกว่าและการคมนาคมสะดวก เนื่องจากมีการติดต่อกับจังหวัดอื่นๆ ได้สะดวก และรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปลี่ยนจากเมืองมาเป็นจังหวัดตะกั่วป่า เมื่อ พ.ศ. 2459³

* พระยาบริรักษ์ภูธร (แสง) เป็นพี่ชายของพระยาเสนาสุจิต (นุช)

¹สงบ ส่งเมือง. (2542). ตะกั่วป่า : เมือง ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 6.

หน้า 2559.

** มณฑลภูเก็ต ประกอบด้วยหัวเมืองฝั่งตะวันตก คือ ภูเก็ต พังงา ตะกั่วป่า ระนอง กระบี่ และตรัง

²กระทรวงมหาดไทย. (2528). ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดพังงา. หน้า 55.

³สนั้ย ราชภัณฑารักษ์. (2518). เล่มเดิม. หน้า 48.

มาถึง พ.ศ.2474 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศตกต่ำมาก รัฐบาลต้องการลดค่าใช้จ่ายของประเทศลง จังหวัดตะกั่วป่าจึงถูกยุบลงไปเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดพังงา และได้เปลี่ยนชื่ออำเภอตลาดใหญ่มาเป็นอำเภอตะกั่วป่าจนถึงปัจจุบัน

1.2 ด้านเศรษฐกิจ

เมืองตะกั่วป่า มีเศรษฐกิจเหมือนกับหัวเมืองชายทะเลตะวันตกอื่น ๆ คือ การทำเหมืองแร่ดีบุก เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่เป็นทิวเขามาชิดติดชายฝั่งทะเล จึงทำให้มีที่ราบสำหรับใช้ในการเพาะปลูกได้น้อย แต่โครงสร้างทางธรณีวิทยาในบริเวณนี้มีแร่ดีบุกปะปนอยู่มาก ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ประกอบอาชีพทำเหมืองแร่ดีบุกมาแต่โบราณ โดยเริ่มแรกผู้คนในแถบนี้จะร่อนแร่ดีบุกตามลำธาร เพื่อหารายได้ให้กับครอบครัวและส่งแร่ดีบุกไปเป็นส่วยแทนการรับราชการ ในสมัยพระเจ้าทรงธรรม พวกฮอลันดาได้ขออนุญาตตั้งสถานีการค้าที่ภูเก็ตเพื่อทำการรับซื้อแร่ดีบุก¹ โดยรับซื้อแร่ดีบุกทั้งภูเก็ตและบริเวณใกล้เคียงรวมทั้งเมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่ง การทำเหมืองแร่ดีบุกเมืองตะกั่วป่ามีมาตลอดจะหยุดชะงักลงบ้างเมื่อมีสงคราม แต่ก็กลับมาทำใหม่เมื่อสงครามสงบลง ในจดหมายของพระราชกฤษฎีกาได้พูดถึงการผลิตแร่ดีบุกเมืองตะกั่วป่า (พ.ศ. 2330) ไว้ว่า “...ตะกั่วป่าผลิตดีบุก ราษฎรจากหมู่บ้านหลายแห่งมาที่นี่เพื่อขุดดีบุก แล้วก็มีผู้ขนส่งดีบุกไปยังประเทศสยามผ่านทางเมืองไชยาหรือไปส่งพังงา...ดินแดนทางเหนือเมืองตะกั่วป่าจนถึงเมืองมะริดไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ มีแม่น้ำหลายสายไหลผ่านและฝั่งทะเลก็อุดมด้วยแร่ดีบุก...”² และในการเสด็จประพาสรอบแหลมมลายู ร.ศ. 109 (พ.ศ.2433) ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้พูดถึงไว้ว่า “...ดีบุก...ที่ตะกั่วป่าถ้าไม่มี ก็ไม่พบทีเดียว ถ้าพบแล้วก็เป็นเทือกไปยาว...”³ แสดงให้เห็นว่าแร่ดีบุกที่เมืองตะกั่วป่ามีมาก ประชาชนจึงประกอบอาชีพการทำเหมืองแร่ดีบุกเป็นหลัก จากจดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ. 128 (พ.ศ.2452) ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ขณะนั้นทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช) ทรงกล่าวว่า “...ราษฎรในเมืองตะกั่วป่านี้ผม (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) ทราบว่าพากันไปรับจ้างทำเหมืองเสียหมด ไม่ใคร่ทำนาทำไร่...”⁴ อย่างไรก็ตามการทำเหมืองแร่ดีบุกก็

¹ กรมโลหกิจ. (2506). ประวัติกรมโลหกิจ. หน้า 8.

² รอง ศยามานนท์ (แปล). (2511, พฤษภาคม). พระยาราชกษัตริย์ ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี. 2(2). หน้า 76.

³ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2507). ระยะทางเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบก ทางเรือ รอบแหลมมลายู รัตนโกสินศก 109 เล่ม 1. หน้า 155.

⁴ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2502). จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ. 128. หน้า 60 - 61.

ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยทำให้แม่น้ำตื้นเขินจากการที่ทรายไหลลงในแม่น้ำถล่มคลองจนตื้นเขินไป ทำให้แม่น้ำขุนจนไม่สามารถทำการเกษตรได้

เมืองตะกั่วป่า เป็นเมืองท่าค้าขายฝั่งตะวันตกของแหลมมลายู จึงเป็นเส้นทางการค้าขายที่พ่อค้าต่างชาติทั้งจีน อินเดีย อาหรับ และเปอร์เซีย จะแวะเวียนมาค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันกับสินค้าพื้นเมือง เพราะมีทำเลที่เหมาะสม คือ มีอ่าวหน้าเมืองตะกั่วป่าที่กำบังคลื่นลมมรสุม เป็นที่จอดเรือสินค้าได้สะดวก ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับอ่าวบ้านดอนทางฝั่งตะวันออก จึงเป็นเส้นทางลัดเดินข้ามจากฝั่งตะวันตกมาฝั่งตะวันออก โดยใช้เส้นทางเดินจากแม่น้ำตะกั่วป่าข้ามเขาสกลมาลงต้นน้ำสกลด้านตะวันออก แล้วเดินตามคลองสกล (แม่น้ำคีรีรัฐ)* มาออกทะเลที่อ่าวบ้านดอน¹ และสามารถเดินทางต่อยังเมืองไชยา พุนพิน นครศรีธรรมราชได้ ทำให้พ่อค้าต่างชาติขนสินค้าจากฝั่งตะวันตกไปขายยังฝั่งตะวันออกได้สะดวกและย่นระยะทางโดยไม่ต้องอ้อมแหลมมลายู เส้นทางสายนี้ยังใช้ต่อมาอีกโดยใช้เพื่อขนส่งพระราชทรัพย์จากเมืองพังงา เมืองกลาง เมืองตะกั่วทุ่ง และเมืองตะกั่วป่า มาให้เมืองนครศรีธรรมราชส่งเข้ากรุงเทพฯ แต่ในระยะต่อมาเส้นทางนี้ก็ไม่ได้ได้รับความนิยมเนื่องจากกันดารมาก และพระราชทรัพย์สูญหายเป็นอันตรายเป็นอยู่บ่อยๆ ตามที่ปรากฏในพงศาวดารเมืองกลางว่า "...จัดแจงทางรับส่งพระราชทรัพย์เมืองพังงา เมืองกลาง เมืองตะกั่วทุ่ง จะขนไปขึ้นเขาสกลก็กันดารเขี้ยวแก่งเป็นหลายแห่ง พระราชทรัพย์ก็สูญหายเป็นอันตรายเป็นเสียหลายครั้งมาแล้ว..."² จึงได้มีการขอเปลี่ยนเส้นทางขนส่งพระราชทรัพย์จากทางเขาสกลมาเป็นทางพนมไปออกทางพุมเรียงแทน ในสมัยพระยาสุรินทรราชา (จันทร์ จันทโรจวงศ์) ผู้สำเร็จราชการหัวเมืองชายทะเลตะวันตก ได้มีการตัดทางใหม่ตั้งแต่พนมมาถึงเมืองพังงาที่เขานางหงส์เพื่อเป็นเส้นทางใหม่ที่ใช้ขนพระราชทรัพย์ ทำให้เส้นทางขนพระราชทรัพย์ที่ข้ามเขาสกลจึงต้องหยุดการใช้รวมทั้งเส้นทางคมนาคมทางบกของเมืองตะกั่วป่าจึงหยุดลงด้วย

1.3 ด้านสังคม

เมืองตะกั่วป่าเป็นเมืองเล็ก ประกอบกับเป็นเมืองที่อยู่ในเส้นทางการเดินทัพของพม่าที่ยกทัพมาตีเมืองกลาง ทำให้ประชาชนเมืองตะกั่วป่ามีไม่มากและมีการย้ายเมืองบ่อย ดังนั้นหลักฐานทางด้านสังคมที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของชุมชนในเมืองตะกั่วป่าจึงมีน้อย จากข้อมูลต่างๆ สรุปได้ว่าวิถีชีวิตของผู้คนเมืองตะกั่วป่าคงไม่แตกต่างไปจากประชาชนในเขตหัวเมืองชายทะเลตะวันตกอื่น ๆ คือ มีอาชีพการทำเหมืองแร่ดีบุกเป็นส่วนใหญ่ การประมงชายฝั่ง การทำนาทำสวนเล็กน้อย และการค้าขาย ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา และมีการนับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนน้อย รวมทั้งมีความเชื่อด้านไสยศาสตร์ด้วย นี่เป็นภาพรวมด้านสังคมของเมืองตะกั่วป่า

* แม่น้ำคีรีรัฐ ได้เปลี่ยนเป็นแม่น้ำตาปีในสมัยรัชกาลที่ 6

¹ ปรีชา นุ่นสุข. (2526, มีนาคม). เล่มเดิม. หน้า 126.

² กรมศิลปากร. (2506). พงศาวดารเมืองกลาง ใน ประชุมพงศาวดารภาคที่ 2. หน้า 253 - 254.

2. เมืองตะกั่วทุ่ง

สภาพภูมิประเทศของเมืองตะกั่วทุ่ง (อำเภอตะกั่วทุ่ง) พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินเขาดิน ที่ราบมีน้อย แต่ลักษณะทั่วไปของดินเป็นดินดี มีน้ำกินน้ำใช้บริบูรณ์เหมาะแก่การเกษตร บางแห่งเนินเขายื่นลงไปในทะเล มีเกาะเล็กๆ ตามชายฝั่งทะเลที่ไม่มีคนอยู่อาศัยจำนวน 33 เกาะ ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นป่าชายเลน ทิศตะวันตกเป็นหาดทรายชายทะเลอันดามัน¹

ตะกั่วทุ่งเป็นชุมชนเกษตรมาตั้งแต่เริ่มแรก คือ เป็นแหล่งผลิตแร่ดีบุกและปลูกข้าว นอกจากนี้ยังเป็นเส้นทางข้ามคาบสมุทรมุทจากเกาะภูเก็ตไปท้ายเหมือง ตะกั่วทุ่ง พังงา เขานางหงส์ ปากลาว และปากพนม

บทบาทและความสำคัญของเมืองตะกั่วทุ่งในด้านต่างๆ ดังนี้

2.1 การบริหารการปกครอง

ในสมัยสุโขทัย ตามบริเวณแหล่งดีบุกในภาคใต้ได้เกิดมีเมืองเล็ก ๆ ขึ้นหลายแห่ง ได้แก่ เมืองตะกั่วทุ่ง เมืองกระ* เมืองคุระ** เมืองคีรีรัฐ*** เมืองพระบุรี**** อยู่ในความปกครองของเมืองตะกั่วป่าทั้งสิ้น² สำหรับเมืองตะกั่วทุ่งเนื่องจากที่ตั้งเมืองอยู่แถบชายทะเลลงไปทางใต้อันมีลักษณะเป็นทุ่งราบ จึงได้ชื่อว่า เมืองตะกั่วทุ่ง ให้สอดคล้องกับเมืองตะกั่วป่า ด้วยเหตุที่อยู่คู่เคียงกันนี้ จึงทำให้เมืองทั้งสองประสบกับความผันแปรทางการเมือง การปกครอง และปรากฏเรื่องราวอยู่ในประวัติศาสตร์ด้วยกันตลอดมา

สถานที่ตั้งเมืองตะกั่วทุ่งนั้น ได้ปรากฏข้อสันนิษฐานของนายสุนัย ราชภัณฑารักษ์ ไว้ในหนังสือ "ภูเก็ต" ไว้ว่า

...ส่วนเมืองตะกั่วทุ่งนั้นเดิมทีเดิยวงจะตั้งเมืองอยู่ที่ริมทะเลด้านนอก (เขต ต. นาเตย อ.ท้ายเหมือง ปัจจุบัน) และภายหลังคงจะได้แยกออกตั้งเป็นเมืองบางคลีขึ้นอีกเมืองหนึ่ง (บ้านบางคลี ต. นาเตย) เพราะปรากฏชื่อเมืองบางคลีอยู่ในสัญญาซึ่งทำกับฝรั่งเศส ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชด้วยเหมือนกัน หรือไม่ก็อาจเป็นเมืองเดียวกันแต่เรียกกันเป็นสองชื่อก็ได้ ต่อมาในสมัยที่เมืองแตกเพราะพม่าตีเมื่อ พ.ศ. 2328 ก็คงจะได้ย้ายเมืองที่ริมทะเลไปรวมกับเมืองที่บางคลีเป็นเมืองเดียวกัน (ตัวเมืองในสมัยนี้ยังปรากฏเป็นดอนร้างอยู่ใกล้ ๆ กับบ้านบางคลีเรียกว่าบ้านค่าย) และเมื่อถูกพมามายโจมตีอีก

¹ สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์. (2542). ตะกั่วทุ่ง, อำเภอ ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 6. หน้า 2534.

* เมืองกระ ปัจจุบัน คือ เกาะกระ อยู่ใน ตำบลเกาะพระทอง อำเภอคุระบุรี

** เมืองคุระ ปัจจุบัน คือ ตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี

*** เมืองคีรีรัฐ ปัจจุบัน คือ บ้านคุรอด ตำบลบางวัน อำเภอคุระบุรี

**** เมืองพระบุรี ปัจจุบันอยู่ที่ช่องปากพระ คือ ช่องแคบระหว่างเกาะภูเก็ตกับจังหวัดพังงา

² กระทรวงมหาดไทย. (2528). เล่มเดิม. หน้า 66.

ใน พ.ศ. 2352 ผู้คนพลเมืองพากันเห็นว่าอยู่ริมทะเลหรือใกล้ทะเลด้านนอกเป็นการไม่ปลอดภัยนัก จึงกันอพยพหลบหนีไปอยู่ทางทะเลด้านในอ่าวพังงาที่บ้านกระโสม(ต. กระโสม อ. ตะกั่วทุ่ง) เมื่อสงครามสงบแล้วราษฎรบางพวกก็คงจะได้กลับมาอยู่ทางบางคลีตามเดิม เพราะเป็นทำเลมีแร่อุดมสมบูรณ์กว่าจึงปรากฏชื่อในทำเนียบข้าราชการเมืองนครศรีธรรมราชทั้งเมืองตะกั่วทุ่งและเมืองบางคลี ต่อมาเมื่อกลับตั้งเป็นหัวเมืองขึ้นกรุงเทพฯ ขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ.2383 จึงคงให้ตั้งเมืองตะกั่วทุ่งอยู่ที่บ้านกระโสม ตามเดิม และบางคลีก็เป็นเมืองขึ้นของเมืองตะกั่วทุ่งที่กระโสมต่อไป...¹

เมืองตะกั่วทุ่งมีฐานะเป็นเมืองขึ้นตรงกับกรุงเทพฯ มาถึง พ.ศ. 2441

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2442 ได้มีพระบรมโองการว่าเมืองพังงากับเมืองตะกั่วทุ่งซึ่งเป็นเมืองเล็ก มีพลเมืองไม่มาก ทั้งยังอยู่ใกล้ชิดติดต่อกัน ดังนั้นเพื่อความสะดวกในการปกครอง จึงให้รวมเมืองตะกั่วทุ่งเข้ากับเมืองพังงา เมืองตะกั่วทุ่ง จึงมีฐานะเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดพังงาตั้งแต่นั้นมา²

2.2 ด้านเศรษฐกิจ

เมืองตะกั่วทุ่ง มีสภาพเศรษฐกิจเหมือนกับเมืองตะกั่วป่า คือ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำเหมืองแร่ดีบุก แต่เนื่องจากมีที่ราบริมฝั่งทะเลมากกว่าเมืองตะกั่วป่า จึงมีการทำการเกษตรมากกว่า ดังปรากฏใน พ.ศ. 2433 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระดำเนินผ่านเมืองตะกั่วทุ่งได้ทรงบันทึกเรื่องราวการทำเหมืองแร่ดีบุกของเมืองตะกั่วทุ่งไว้ว่า

...ดีบุกที่ตะกั่วทุ่งได้ถามเขาว่าไม่มีเหมือนตะกั่วป่า ตะกั่วป่าถ้าไม่มีก็ไม่พบที่เดียว ถ้าพบแล้วก็เป็นเทือกไปยาว ๆ ที่ตะกั่วทุ่งมีเป็นหย่อม ๆ ไปมาก ที่จะเป็นเทือกนั้นน้อย เดี่ยวนี้มีเงินทำอยู่สัก 300 คน ที่เป็นเหมืองใหญ่ คนก็ไม่เกิน 50 คน อาศัยน้ำฝนเป็นพื้น พระบริสุทธิทำการเรียกลูกจ้างเองเหมือนเหมืองระนอง มีประมาณร้อยเศษสูบถลุงที่โรงคลองซึ่งไปเห็นวันนี้ เงินลูกค้าที่มีทุนรอนมี 3 คน ก็ไม่ออกทุนทอดรองในการทำเหมือง การในเมืองตะกั่วทุ่งนับว่าเป็นดีกว่าตะกั่วป่าได้ดูค่อยมีแวว...³

เศรษฐกิจเมืองตะกั่วทุ่งก็ขึ้นกับแร่ดีบุกมาจนถึงปัจจุบัน

¹ สุนัย ราชภัณฑารักษ์. (2518). เล่มเดิม. หน้า 48 - 49.

² กระทรวงมหาดไทย. (2528). เล่มเดิม. หน้า 156.

³ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2507). เล่มเดิม. หน้า 155.

2.3 ด้านสังคม

เมืองตะกั่วทุ่งเป็นเมืองเล็กที่เหมือนกับเมืองตะกั่วป่า คือ อยู่ในเส้นทางการเดินทางของพม่าที่ยกไปตีกลาง ทำให้ประชาชนอพยพหนีสงคราม ย้ายเมืองบ่อย ประชาชนจึงไม่มาก ดังนั้นหลักฐานทางด้านสังคมที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของเมืองนี้จึงใกล้เคียงกับเมืองตะกั่วป่า คือ ประชาชนมีอาชีพทำเหมืองแร่ดีบุก การประมง การเกษตร และค้าขาย นับถือศาสนาพุทธ มีแค่ส่วนน้อยที่นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนความเชื่อก็เหมือนกับเมืองตะกั่วป่า

3. เมืองพังงา

สภาพภูมิประเทศเมืองพังงา (อำเภอเมืองพังงา) พื้นที่โดยทั่วไปเป็นป่าและภูเขา มีภูเขาสลับซับซ้อนติดต่อกันเป็นพืดและสูงชันมาก มีทั้งภูเขาหินและภูเขาหิน ภูเขาในตัวเมืองมีลักษณะคล้ายช้างหมอบ เรียกว่า “เขาช้าง” ซึ่งชาวพังงาถือเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดนี้ มีที่ราบบ้างตามหุบเขาทั่วไปและตามริมแม่น้ำพังงา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่มที่ดอน ลำน้ำที่สำคัญมีเพียงสายเดียว คือ แม่น้ำพังงา (คลองพังงา) ซึ่งมีความยาวประมาณ 45 กิโลเมตร ต้นน้ำเกิดจากเขากระทะคว่ำทางตอนเหนือไหลผ่านตำบลต่างๆ ในอำเภอนี้ คือ ตำบลทุ่งโคก ตำบลนบปริง ตำบลถ้ำน้ำผุด ออกสู่ทะเลที่อำเภอตะกั่วป่า¹

ร้อยโทเจมส์ โลว์ ซึ่งเดินทางมาพังงาใน พ.ศ. 2367 ได้เขียนบรรยายภูมิประเทศของเมืองพังงาไว้ว่า

...พังงาตั้งอยู่ที่ราบรูปรีหรือหุบเขา ขนาบด้วยทิวเขา 2 ทิว ที่ตอนปลายทิวเขาด้านเหนือสอบเข้ามาใกล้กันมากแต่ทางด้านใต้ห่างกัน ฉะนั้นทางออกไปยังทิศเหนือจึงแคบมาก แม่น้ำไหลผ่านช่องนี้เข้ามาและไหลคดเคี้ยวอย่างสวยงาม ผ่านหุบเขายาวเหยียดเข้าไปในป่าโกงกางและต้นไม้อื่นซับซ้อนเพื่อหาทางลงสู่ทะเล อิทธิพลของกระแสน้ำมีอยู่สูงกว่าที่พังงา แต่เวลาน้ำน้อยเรือเล็กจากเรือใหญ่ก็ไม่สามารถขึ้นไปได้ไกลเกินกว่าจุดที่เราจะขึ้นบก ความกว้างของแม่น้ำ หรือความกว้างของท้องแม่น้ำตรงข้ามกับเมืองมีขนาดไม่เท่ากัน แต่อาจกล่าวได้ว่าโดยเฉลี่ยกว้าง 30 หลา ผังแม่น้ำนี้ทางด้านตรงกันข้ามกับที่กระแสน้ำพุ่งแรงนั้นสูงชัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่พุ่งเข้าหาตัวเมืองสูงชันบางแห่งผิงสูงถึง 10 ฟุต แต่ที่ทำการศุลกากรและที่ใด ๆ ลงไปฝั่งแม่น้ำต่ำ และเมื่อกระแสน้ำขึ้นสูงน้ำก็ท่วมถึง...²

และร้อยโทเจมส์ โลว์ยังได้กล่าวชมภูมิประเทศของเมืองพังงาว่า

...ภูมิประเทศมีลักษณะแปลกไม่เหมือนที่อื่นและงามเหมือนภาพวาด ถ้าฝั่งแม่น้ำจะได้รับการตกแต่งและปรับปรุงให้ดีขึ้น ก็จะเป็นฝั่งที่งามยอดเยี่ยมทีเดียว ภูเขาหินที่เป็นยอดสูงขึ้นไปเหล่านี้ลดความแข็ง

¹ พรศักดิ์ พรหมแก้ว. (2542). เมืองพังงา, อำเภอ ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 13. หน้า 6096.

² เจมส์ โลว์. (2542). จดหมายเหตุเจมส์ โลว์. หน้า 62.

กระด้างลงได้ เมื่อมีพันธุ์ไม่เป็นพุ่มดีย์ ๆ ขึ้นเกาะกระจายอยู่ทั่วไป แม้จนที่ฐานที่เป็นชะงองง้ำ ทำให้เกิด
ทิวทัศน์อันงดงามตัดกับความละมุนละไมของภูมิประเทศเบื้องล่าง มีอยู่แห่งหนึ่งทางด้านตะวันตก หน้า
ผาหินซอกชะงองง้ำออกมา...ส่วนยอดเขาตอนเหนือสุดของทิวเขานี้เอียงลาดลงไป ทางทิศใต้ มีภูเขาหิน
อยู่ข้างหลังเมือง ทางด้านตะวันตก ชั้นหินนี้เป็นระเบียบและแผ่ไปตามความกว้าง...¹

นี่คือ ลักษณะภูมิประเทศของเมืองพังงาในอดีตที่เป็นเมืองที่อยู่ในหุบเขา มีที่ราบระหว่างหุบเขาไว้
เพาะปลูก

เมืองพังงามีบทบาทและความสำคัญในด้านต่างๆ ดังนี้

3.1 การบริหารการปกครอง

ประวัติการตั้งเมืองพังงายังมีการถกเถียงกันอยู่ว่าเมืองนี้ตั้งขึ้นเมื่อใดกันแน่ บางคนว่า
เมืองพังงามีมานานแล้ว อย่างน้อยตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยอ้างบทบัญญัติกฎหมายตราสามดวง ใน
พระไอยการลักษณะหัวเมือง บทที่ 62 ว่า

...แม้ว่าชายไปเมืองจีนไปทะเล ไปเชียงใหม่ ไปพม่า ไปชะวาผาแดงตั้งนั้นไซ้ ท่านให้หญิงอยู่สามปี
ถ้าได้ข่าวว่าสลัดจับชายผู้ไปได้ และสำเนาสดไปตักขำศึก ให้หญิงอยู่เจ็ดปี ถ้าพ้น $\frac{3}{7}$ ปีแล้ว หญิงมีชู้
ผู้ มิให้มีโทษแก่หญิงชายนั้นเลย ถ้าชายผู้เก่ามาทำร้ายแก่เขาทั้งสองไซ้ ท่านให้ไหมดุดเดี่ยวแล...²

โดยมีการแปลคำว่า “พม่า” ให้เป็น “พังงา” จนเมื่อผู้ใดเดินทางมาพังงาเกินสามหรือ
เจ็ดปีแล้วไม่กลับไปให้แสดงว่าผู้นั้นสิ้นชีวิตแล้ว และได้ถ่ายทอดความเชื่อนี้กันต่อ ๆ มา ความจริง
ยังไม่มีหลักฐานใดบ่งบอกว่าเมืองพม่ากับพังงา เป็นสถานที่เดียวกัน

จากการศึกษาพงศาวดารอยุธยาฉบับต่างๆ ก็ไม่ปรากฏชื่อเมืองพังงาอยู่เลย หลักฐาน
เก่าแก่ที่สุดที่พบชื่อเมืองพังงา คือ พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1 มีการกล่าวถึง
เมืองพังงาเป็นหัวเมืองฝ่ายใต้เมืองหนึ่งซึ่งได้โอนจากกรมท่ามาขึ้นกับกลาโหมตอนต้นรัชกาล
เช่นเดียวกับกับเมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่ง และเมืองถลาง³ และยังมีชื่อในพงศาวดารถลางไว้ว่า

...เมืองพังงานี้เดิมเป็นเมืองช่องแขวงขึ้นเมืองตะกั่วป่าเอาคลองถ้ำแม่น้ำเป็นแดนคนละฟาก ฝ่ายเหนือ
น้ำตลอดเข้าป่าดง ใต้น้ำลงไปฝ่ายลำคลองถ้ำข้างบูรพ์ได้กับเมืองพังงา ลำคลองตลอดออกเขาสอง
พี่น้อง เอาเขาสองพี่น้องเป็นแดนคนละฟากตลอดออกไปถึงพระอาทิตย์เกาะยาวเกาะพิง กันเป็น
แขวงเมืองพังงา...⁴

¹ เจมส์ โลว์. (2542). เล่มเดิม. หน้า 63.

² กรมศิลปากร. (2505). กฎหมายตราสามดวง เล่ม 2. หน้า 240.

³ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. (2545). เล่มเดิม. หน้า 6.

⁴ กรมศิลปากร. (2506). เล่มเดิม. หน้า 256.

จากหลักฐานดังกล่าวทำให้เห็นว่าเมืองพังงาเป็นเมืองเก่า และเคยมีฐานะเป็นเมืองขึ้นของเมืองตะกั่วป่ามาจนถึงต้นรัตนโกสินทร์ ก่อนที่จะยกเป็นหัวเมืองขึ้นตรงกับกรุงเทพฯ เนื่องจากเมืองพังงาเป็นชุมชนเล็ก ๆ สภาพภูมิประเทศอยู่ลึกเข้าไปในอ่าวพังงา จึงรอดพ้นจากการรุกรานของพม่า ต่างจากเมืองอื่น ๆ ที่อยู่ชายทะเลด้านนอก เมืองพังงาจึงไม่ค่อยมีบทบาทถูกกล่าวถึงในประวัติศาสตร์มากนัก

จนกระทั่ง พ.ศ. 2352 ตอนต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พม่ายกทัพมาตีหัวเมืองชายทะเลตะวันตก ตีได้เมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่ง และเมืองกลาง ราษฎรตามเมืองเหล่านี้อพยพหนีมาอยู่บริเวณกรากูงา* ซึ่งตั้งอยู่ตรงปากแม่น้ำแม่น้ำพังงา แขวงเมืองตะกั่วทุ่ง บริเวณนี้มีลักษณะเป็นพื้นที่อยู่ในหุบเขา เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ ราษฎรที่อพยพจึงไม่ยอมกลับถิ่นเดิมคงตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวรอยู่ ที่นี้

สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี ซึ่งเสด็จไปในการศึกเมืองกลางครั้งนั้น ได้ทรงรวบรวมราษฎรไปตั้งกรากูงาขึ้นเป็นเมือง เมืองกุงาจึงกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เป็นที่ตั้งเมืองพังงาตั้งแต่นั้นมา ดังปรากฏอยู่ในทำเนียบข้าราชการนครศรีธรรมราชในรัชกาลที่ 2 พ.ศ.2354 ได้มีชื่อเมืองพังงา แต่ในขณะนั้นยังคงเรียกว่าเมืองกุงา เป็นเมืองขึ้นฝ่ายกรมพระสุรัสวดีซ้าย สาเหตุที่เรียกว่า “เมืองกุงา” (บางแห่งเขียนว่า พุงา) คงมาจากเมืองกุงานี้อาจตั้งชื่อให้คล้องจองกับเมืองภูเก็ตมาแต่เดิมก็ได้ แต่เมืองกุงากลายเป็นเมืองพังงานั้นเนื่องมาจากเมืองกุงาเป็นเมืองที่มีแร่ดีบุกอุดมสมบูรณ์เหมือนกัน จึงมีฝรั่งต่างประเทศมาติดต่อซื้อขายแร่ดีบุกกันมาก และฝรั่งเหล่านี้ก็คงจะออกเสียงเรียกเมืองกุงาเป็นเมืองพังงาไป เพราะเดิมฝรั่งเขียนชื่อเมืองกุงาเป็น Phunga หรือ Punga ซึ่งอาจอ่านว่ากุงาหรือจะอ่านเป็นพังงาหรือพังกาก็ได้ และเนื่องจากกุงานั้นอยู่ห่างไกลจากกรุงเทพฯ อย่างสุดหล้าฟ้าเขียว ผู้คนทางกรุงเทพฯ จึงไม่ค่อยจะเคยได้ยินชื่อเมืองกุงากันนัก จึงพากันเรียกตามฝรั่งเป็นเมืองพังงาไปด้วย² และเมืองพังงายังถูกยกให้ไปอยู่ในความปกครองของเมืองนครศรีธรรมราชพร้อมๆ กันกับเมืองตะกั่วป่าและเมืองตะกั่วทุ่งด้วย

ใน พ.ศ. 2367 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการฟื้นฟูปรับปรุงตั้งเมืองกลางขึ้นมาใหม่ ทางกรมไต่สวนพผู้คนจากเมืองพังงากลับไปอยู่ที่เมืองกลางตามเดิม แต่ยังมีผู้คนที่เหลืออาศัยอยู่ที่เมืองพังงาต่อไป จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาไชยา (กลับ) มาเป็นพระยาบริรักษ์ภูธร เจ้าเมืองพังงาจนถึง พ.ศ. 2383 ก็ถูกถอดออกจากเจ้าเมืองพังงา เพราะมีความผิด และในปีดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริจะทรงปรับปรุงหัวเมืองชาวทะเลฝั่งตะวันตกที่ถูกพม่าทำลาย ให้กลับฟื้นคืนดีขึ้นมาใหม่ และมีความเข้มแข็งพอที่จะ

* คำว่า กรา มาจากคำว่า กวลา ภาษามลายู แปลว่า แม่น้ำ

¹ กรมศิลปากร. (2505). เล่มเดิม. หน้า 107.

² สุนัย ราชภัณฑารักษ์. (2518). เล่มเดิม. หน้า 72.

ป้องกันตนเองได้ โปรดเกล้าฯ ให้พระยาไทรบุรี (แสง) มาเป็นพระยาบริรักษ์ภูธร (แสง)* เจ้าเมืองพังงา พร้อมทั้งยกเมืองพังงา เมืองตะกั่วป่า และเมืองตะกั่วทุ่งให้ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ เพราะทรงมีพระราชประสงค์จะตั้งเมืองพังงาให้เป็นเมืองใหญ่ เพื่อเป็นที่มั่นและกองกำลังในการป้องกันพม่า และการขบถจากหัวเมืองไทรบุรี จากข้อความตอนหนึ่งในจดหมายหลวงอุดมสมบัติว่า

...ให้คิดจัดแจงให้ตลอดไปถึงเมืองกลาง เมืองพังงาทีเดียว บุตรเจ้าพระยานครก็มียู่หลายคน จะทรงชุบเลี้ยงให้เป็นลำดับกัน ถ้าจะเอาแขกตั้งไว้ที่เมืองไทรแล้วถอนเอาพระยาไทร ชื่อแสง เป็นบุตรพระยานคร (น้อย) พระเสนาอนุชิต มาใส่ที่พังงาจะยกเมืองพังงาเป็นเมืองใหญ่ ให้เมืองกลางเมืองตะกั่วป่ามาขึ้นให้สิ้น ด้วยเมืองพังงาเป็นที่มั่น...¹

ตั้งนั้นแต่ พ.ศ. 2383 เป็นต้นมา เมืองพังงาค่อย ๆ ขยายตัวเจริญขึ้นตามลำดับ จากการสนับสนุนโดยตรงจากส่วนกลาง เมืองพังงาได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นเมืองชั้นโท ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ พร้อมทั้งให้เมืองกลาง เมืองตะกั่วป่าและเมืองตะกั่วทุ่งขึ้นตรงต่อเมืองพังงาด้วย

ต่อมาใน พ.ศ. 2404 พระยาบริรักษ์ภูธร (แสง) เจ้าเมืองพังงาถึงแก่อสัญกรรม พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงแต่งตั้งพระยาเสนาอนุชิต (นุช) ไปเป็นเจ้าเมืองพังงาแทน แต่พระยาเสนาอนุชิต (นุช) ไม่ยอมรับตำแหน่งเจ้าเมืองพังงา ทำให้ทรงต้องแต่งตั้งพระภักดีอนุชิต (ข้า) ปลัดเมืองพังงาขึ้นเป็นเจ้าเมืองพังงาแทนบิดา คือ พระยาบริรักษ์ภูธร (แสง)

พ.ศ. 2437 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจัดระบบการปกครองหัวเมือง (ส่วนภูมิภาค) โดยให้เมืองที่อยู่ใกล้กันรวมกันขึ้นเป็นมณฑล ได้แก่ เมืองพังงา กระบี่ ตรัง ตะกั่วป่า ระนอง และภูเก็ต รวม 6 เมือง มาเป็นมณฑลภูเก็ตมีศาลาว่าการมณฑลอยู่ที่ภูเก็ต มณฑลนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “หัวเมืองทะเลฝั่งตะวันตก”

ใน พ.ศ. 2442 ได้ยุบเมืองตะกั่วทุ่งให้ขึ้นกับเมืองพังงา ทำให้เมืองตะกั่วทุ่งมีฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของพังงา พอถึงในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2474 ก็ได้ยุบเมืองตะกั่วป่าเป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดพังงาจนถึงทุกวันนี้

3.2 ด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของเมืองพังงา ไม่มีรายละเอียดมากนัก เนื่องจากเมืองพังงาเป็นเมืองเล็ก มีแต่ป่าเขา พลเมืองจึงมีจำนวนไม่มาก ด้านทรัพยากรธรรมชาติ เกี่ยวกับพืชผล แม้จะเพาะปลูกพืชได้ดี เพราะดินดี น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ แต่ชาวเมืองก็ทำแต่พอกิน ทำให้การทำนา มีข้าวไม่พอเลี้ยงคนในเมืองพังงาได้ ดังคำกราบบังคมทูลของพระยาบริรักษ์ภูธร (ข้า) ต่อพระบาทสมเด็จพระ

* พระยาบริรักษ์ภูธร (แสง) เป็นบุตรชายของเจ้าพระยานคร (น้อย) และเป็นพี่ชายของพระยาเสนาอนุชิต (นุช) เจ้าเมืองตะกั่วป่า

¹ จดหมายหลวงอุดมสมบัติ. (2515). หน้า 261.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า นาข้างเหนือมักจะดี ส่วนข้างใต้มักจะเสียเพราะลมน้ำ ข้าวผลิตไม่พอใช้ ต้องซื้อจากพม่า ประมาณปีละ 8,000 งูหนี่ (กูหนี่) เท่ากับ 572 เกวียน ครั้งเกิดศึกพม่าก็ต้องซื้อข้าวจากกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำให้คิดอ่านปลูกพืชอย่างอื่นเป็นสินค้าแทน¹

ผลผลิตที่สำคัญของเมืองพังงา คือ แร่ดีบุก จากจดหมายเหตุเจมส์ โลว์ ได้เขียนถึงการทำเหมืองแร่ดีบุกไว้ว่า

...ส่วนใหญ่ของประชากรนี้ ทำงานรับจ้างที่เหมืองแร่ดีบุกเป็นระยะครั้งปี แล้วก็กลับมาเก็บเกี่ยวข้าวในระหว่างเวลาที่เหลือ ท่านเจ้าเมืองส่งคนไทยไปทำงานที่เหมืองเท่าที่เขาพอใจหรือเท่าที่สามารถให้ได้ และขณะเดียวกันที่นั่นพวกคนเหล่านั้นจะได้เพียงอาหารเท่านั้น สินแร่ซึ่งพวกเขาขุดได้ ๆ นำไปขายให้แก่ผู้รับเหมาชาวจีน และผลกำไรก็ตกอยู่กับท่านเจ้าเมือง การนำสินแร่ลงมาข้างล่างนั้นบรรทุกมาบนหลังช้าง หรือไม่ก็บรรทุกมาในเรือแคนู ซึ่งใช้เวลา 2 หรือ 3 วันเดินทางกลับขึ้นไปจากพังงา...²

แร่ดีบุกในเมืองพังงานี้ทำกันมานานแล้ว กล่าวกันว่ามีความสูง ขายได้ราคาดี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเล่าไว้ว่า "...เหมืองแร่ดีบุกที่นี่ทำมาช้านาน แม่แร่ที่ดีหมดไปเสียมาก โขยมานานแล้ว เดียวนี้ (พ.ศ. 2433) มีเงินทำอยู่หมดด้วยกัน 600 คนเศษ เหมืองใหญ่มีอยู่ 2 เหมือง คนประมาณ 30 - 40 คน..."³ เพราะมีอากรดีบุกมีมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แสดงว่าการทำเหมืองและการเก็บอากรดีบุกมีมาตั้งแต่แรกที่ตั้งเมืองพังงา กิจการเหมืองแร่ดีบุกในเมืองพังงาเจริญมาตั้งแต่สมัยนั้นแล้ว แต่การทำเหมืองแร่ ส่งผลให้แม่น้ำพังงาเปลี่ยนแปลงไปและยังทำให้ไร่นาและสวนเสียไปด้วย พอถึงฤดูฝน น้ำก็ท่วมทุกปี ผลไม้ตายหมด ไม่สามารถนำขายเป็นรายได้ ทำให้เศรษฐกิจของเมืองพังงาขึ้นอยู่กับการทำเหมืองแร่เป็นหลักเหมือนกับทั้ง 2 เมืองที่ผ่านมา

3.3 ด้านสังคม

เมืองพังงาเป็นเมืองเล็ก อยู่ในหุบเขา มีประชาชนไม่มาก ทำให้ด้านสังคมของเมืองพังงาเหมือนเมืองเล็กในแถบชายฝั่งทะเลตะวันตก ที่ประชาชนมีอาชีพทำนาทำสวน การประมง การค้าขาย และการทำเหมืองแร่ดีบุกเป็นหลัก การนับถือศาสนาและความเชื่อก็ไม่ต่างจากเมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่ง

¹ เติดยง พัฒนพิชัย. (ม.ป.ป.). เมืองพังงาในอดีต. หน้า 35. มาจากหนังสือระยะเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบกทางเรือ รอบแหลมมลายู รัตนโกสินทรศก 109 เล่ม 1. หน้า 161.

² เจมส์ โลว์. (2542). เล่มเติม. หน้า 63.

³ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2507). เล่มเติม. หน้า 160.

จังหวัดพังงาเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ที่สำคัญมาตั้งแต่อดีต โดยพื้นที่ของจังหวัดพังงามีเมืองสำคัญ 3 เมืองที่มีประวัติความเป็นมารวมกันขึ้นเป็นประวัติศาสตร์ของจังหวัดพังงา คือ เมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่ง และเมืองพังงา โดยแต่ละเมืองก็มีสภาพภูมิประเทศและมีบทบาทและความสำคัญในด้านต่างๆ แตกต่างกันไปบ้าง เช่น ด้านการบริหารการปกครองที่แต่ละเมืองแตกต่างกันตามสภาพที่ตั้งของเมือง ความสำคัญของเมือง และระยะเวลาเมืองที่ตั้งขึ้น ส่วนด้านเศรษฐกิจนั้นเมืองทั้ง 3 เมือง มีเศรษฐกิจที่เหมือนกัน คือ การทำเหมืองแร่ดีบุกเป็นหลักจากประวัติของทั้ง 3 เมืองนี้ ทำให้เห็นว่าจังหวัดพังงามีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดคือ แร่ดีบุก ที่เป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดพังงามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่กลายเป็นรายได้หลักของจังหวัดพังงาที่จะกล่าวถึงในบทต่อไป ส่วนด้านสังคมทั้ง 3 เมืองไม่แตกต่างกันมาก

บทที่ 2

ปัจจัยที่สนับสนุนความเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดพังงา

พังงาเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจนในด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว โดยมีปัจจัยที่สนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ลักษณะภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและนโยบายของรัฐที่เอื้ออำนวยให้ประชาชนในพื้นที่สามารถประกอบอาชีพการทำนา ทำสวน ทำไร่ ประมง การขุดหาแร่ นับตั้งแต่อดีตเรื่อยมา

1. ลักษณะภูมิศาสตร์

จังหวัดพังงามีพื้นที่ทั้งหมด 4,170.895 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,606,809.375 ไร่ ประกอบด้วย 8 อำเภอ คือ อำเภอเมืองพังงา อำเภอกะปง อำเภอคุระบุรี อำเภอตะกั่วป่า อำเภอท้ายเหมือง อำเภอทับปุด อำเภอตะกั่วทุ่ง และอำเภอเกาะยาว¹

1.1 สภาพภูมิประเทศ

จังหวัดพังงา มีรูปร่างทางภูมิศาสตร์เป็นรูปยาวรี มีความยาวจากเหนือจดใต้ประมาณ 112.5 กิโลเมตร และมีส่วนกว้างในแนวทิศตะวันออก - ตะวันตก ในบริเวณตอนบนของจังหวัด ประมาณ 25 กิโลเมตร ส่วนบริเวณตอนล่างของจังหวัดกว้างประมาณ 50 กิโลเมตร ภูมิประเทศของจังหวัดพังงา ประกอบด้วยภูเขาสลับซับซ้อน ที่สูง พื้นที่ราบ และบริเวณที่เป็นเกาะ ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะภูมิประเทศในจังหวัดออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้²

ก. บริเวณภูเขาและที่สูง

ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด โดยทอดตัวตลอดแนวจากเหนือมาใต้ เทือกเขาที่สำคัญ คือ เทือกเขาภูเก็ต ซึ่งเป็นเทือกเขาที่ต่อเนื่องมาจากเทือกเขาตะนาวศรี ผ่านจังหวัดต่าง ๆ ทางฝั่งตะวันตกของภาคใต้ ความยาวเฉลี่ย 517 กิโลเมตร

ข. บริเวณที่ราบ

พื้นที่ราบของจังหวัดพังงามีน้อย ส่วนใหญ่เป็นที่ราบชายฝั่งทะเลที่เกิดจากการยุบตัวของแผ่นดินชายฝั่งทะเล มีลักษณะแคบยาว และเว้าแหว่งที่เรียกว่า ชะวากทะเล ชายหาดส่วนใหญ่จึงเป็นหาดชายเลน โดยเป็นป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ มีความสำคัญต่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

¹สงบ ส่งเมือง. (2542). พังงา,จังหวัด ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 11. หน้า 5342.

²สำนักพัฒนาชัยจังหวัดพังงา. (2534). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ปี 2534. หน้า 1-1.

ค.บริเวณหมู่เกาะ

จังหวัดพังงามีเกาะแก่งมากมาย ประมาณ 105 เกาะ (ซึ่งรวมถึงแนวปะการังทั้งบริเวณชายฝั่ง และตามหมู่เกาะต่างๆ หลายแนว) ส่วนใหญ่จะอยู่ตอนเหนือของจังหวัดในเขตอำเภอตะกั่วป่า และคุระบุรี สำหรับในอำเภอพังงามีเกาะสำคัญซึ่งเป็นที่ตั้งของอำเภอ คือ อำเภอเกาะยาว และหมู่เกาะต่างๆ ของจังหวัดพังงา เช่น หมู่เกาะสิมิลัน หมู่เกาะสุรินทร์ ส่วนใหญ่มีธรรมชาติที่สวยงาม แต่ไม่มีประชาชนอยู่อาศัย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด

ลักษณะภูมิประเทศของพังงาที่กล่าวไปแล้ว แสดงให้เห็นว่า บริเวณที่ราบเป็นพื้นที่มีประชาชนอาศัยอยู่ค่อนข้างหนาแน่น ประชากรส่วนใหญ่ในบริเวณนี้จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประมงน้ำจืด ขุดหาแร่ ส่วนบริเวณที่ราบชายฝั่งทะเลทางตะวันตกและด้านใต้ ประชากรจะประกอบอาชีพประมง เพาะเลี้ยงสัตว์ชายฝั่ง สำหรับที่ราบสูงทางด้านตะวันออก ประกอบด้วยป่าไม้และภูเขาที่สลับซับซ้อน เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำและคลองหลายสาย ทำให้ประชากรประกอบอาชีพหาของป่า ทำป่าไม้ ขุดหาแร่ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ หมู่เกาะสิมิลัน หมู่เกาะสุรินทร์ เกาะปันหยี เป็นต้น

1.2 สภาพภูมิอากาศ

ภูมิอากาศของจังหวัดพังงาเป็นแบบมรสุมเมืองร้อน อยู่ใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใน พ.ศ. 2544 มีอุณหภูมิเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 21.90 - 34.65 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์โดยเฉลี่ย 84.14 เปอร์เซ็นต์ ภูมิอากาศในจังหวัดมี 2 ฤดูกาล ดังนี้¹

ฤดูฝน อยู่ในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคม-ธันวาคม โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งพัดผ่านมหาสมุทรอินเดียเข้าสู่ภาคใต้ เนื่องจากเป็นลมที่พัดผ่านทะเล ซึ่งเป็นมวลอากาศที่มีความชื้นสูง เมื่อปะทะแนวภูเขาทางฝั่งตะวันตก ทำให้เกิดฝนตกชุกตลอดปี ซึ่งในปี 2544 มีฝนตกตลอดทั้งปี รวม 236 วัน ปริมาณน้ำฝนรวม 4,013.3 มิลลิเมตร เมื่อเทียบกับปี 2543 ซึ่งมีจำนวนวันที่ฝนตกเพิ่มขึ้น 9 วัน และปริมาณน้ำฝนเพิ่มขึ้น 356.81 มิลลิเมตร

ฤดูร้อน อยู่ในช่วงระหว่างเดือนมกราคม-เมษายน โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพัดผ่านอ่าวไทยเข้าสู่ฝั่งตะวันตกทำให้มีฝนตกน้อยมาก อุณหภูมิโดยเฉลี่ยในปี 2544 (มกราคม-เมษายน) ประมาณ 27.88 องศาเซลเซียส สูงกว่าในระยะเวลาเดียวกันของปีก่อน ซึ่งมีอุณหภูมิเฉลี่ย 27.31 องศาเซลเซียส ประมาณ 0.57 องศาเซลเซียส ในขณะที่มีฝนตกในช่วง 4 เดือนแรก รวม 62 วัน เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน ซึ่งมีฝนตกรวม 60 วัน เพิ่มขึ้นจำนวน 2 วัน

¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2544). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2544. หน้า 2.

2. ทรัพยากรธรรมชาติ

พังงาเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์หลากหลายประเภททั้งบนบก และในทะเล ทรัพยากรที่สำคัญในเขตจังหวัดพังงา มีดังนี้

2.1 น้ำ

น้ำ เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพของประชาชน เพราะประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมเป็นหลัก แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแม่น้ำ ห้วย ลำธาร คลองสายสั้น ๆ ถึง 375 สาย* แต่ที่สามารถใช้ประโยชน์ในฤดูแล้งได้เพียง 337 สาย มีหนองบึง 90 แห่ง แต่ใช้ประโยชน์ในฤดูแล้งได้เพียง 77 แห่ง นอกจากนี้ยังมีน้ำพุ น้ำซับ 8 แห่ง และแหล่งน้ำอื่น ๆ อีก 13 แห่ง¹ อย่างไรก็ตามแหล่งน้ำเหล่านี้ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการในการใช้น้ำ เนื่องจากภูมิประเทศของจังหวัดพังงา ที่พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงและเนินเขา ซึ่งมีสภาพพื้นที่ลาดเอียงสู่ทะเล** จึงไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งได้ ทางกรมได้จัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในจังหวัดพังงา ด้วยการจัดสร้างฝาย อ่างเก็บน้ำ สระน้ำ และคลองส่งน้ำต่าง ๆ

ในปัจจุบันพื้นที่จังหวัดพังงา มีโครงการชลประทานขนาดต่าง ๆ ดังนี้

1) โครงการชลประทานขนาดใหญ่มี 1 โครงการ คือ โครงการบรรเทาอุทกภัยอำเภอเมืองตะกั่วป่า เนื่องจากเกิดปัญหาน้ำท่วมในเขตเทศบาลเมืองตะกั่วป่าเป็นประจำทุกปี โดยมีสาเหตุที่เกิดจากการตื้นเขินของคลองตะกั่วป่า และคลองบางม่วง มีตะกอนทรายตกทับถมในคลอง อันเกิดจากการทำเหมืองแร่ในอดีต²

2) โครงการชลประทานขนาดกลางมีทั้งหมด 4 โครงการ มีพื้นที่รับประโยชน์ 12,800 ไร่³ คือ

โครงการฝายคลองนาเตย มีพื้นที่รับประโยชน์ 4,000 ไร่

โครงการฝายคลองถ้ำ มีพื้นที่รับประโยชน์ 1,200 ไร่

โครงการฝายคลองลำไทรมาศ มีพื้นที่รับประโยชน์ 4,000 ไร่

โครงการฝายคลองบ่อแสน มีพื้นที่รับประโยชน์ 3,600 ไร่

* รวมถึงแม่น้ำพังงา ซึ่งเป็นแม่น้ำสายที่ยาวที่สุดในเขตจังหวัดพังงา ยาวประมาณ 45 กิโลเมตร

¹ สำนักงานจังหวัดพังงา. (ม.ป.ป.). บรรยายสรุปจังหวัดพังงา พ.ศ. 2544. หน้า 21.

** มีผลให้แม่น้ำ ลำคลอง ไหลเร็วและแรงลงสู่ทะเล จึงไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้

² คณะกรรมการฝายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2544). เล่มเดิม. หน้า 8.

³ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2545). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2544. หน้า 18.

3) โครงการชลประทานขนาดเล็กมี 49 โครงการ ความจุน้ำรวม 230,000 ลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่ได้รับประโยชน์ทั้งสิ้น 23,195 ไร่¹

4) โครงการขุดลอกหนองน้ำและคลองธรรมชาติมี 33 โครงการ ความจุน้ำรวม 567,450 ลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่ได้รับประโยชน์ทั้งสิ้น 5,630 ไร่²

5) งานศูนย์บริการเกษตรกรเคลื่อนที่มี 30 โครงการ ความจุน้ำรวม 381,000 ลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่ได้รับประโยชน์ทั้งสิ้น 3,340 ไร่³

นอกจากแหล่งน้ำธรรมชาติและโครงการชลประทานแล้ว ในทุกพื้นที่ของพังงายังใช้น้ำจากบ่อบาดาลด้วย โดยมีการขุดบ่อน้ำถึง 834 บ่อ แบ่งการขุดบ่อบาดาลได้ 2 ลักษณะ คือ บ่อบาดาลที่ส่วนราชการต่าง ๆ ได้ดำเนินการจัดหาเพื่อใช้ในการอุปโภค บริโภคของราษฎร จำนวน 778 บ่อ และบ่อบาดาลของเอกชน ที่ดำเนินการขออนุญาตถูกต้องตามพระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 รวม 50 บ่อ แยกเป็นใช้น้ำเพื่ออุปโภคบริโภค จำนวน 9 บ่อ ใช้เพื่อธุรกิจ (อุตสาหกรรม) จำนวน 43 บ่อ ใช้เพื่อการเกษตรกรรม จำนวน 4 บ่อ และยังใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำขุมเหมืองเก่าที่มีประมาณ 98 แห่ง มาใช้เป็นแหล่งน้ำสำหรับอุปโภค บริโภคและการเกษตร 60 แห่ง พื้นที่ 622 ไร่⁴ อีกด้วย

2.2 ป่าไม้

ทรัพยากรป่าไม้ของจังหวัดพังงามีความอุดมสมบูรณ์มากจังหวัดหนึ่ง ใน พ.ศ. 2544 มีพื้นที่ป่าไม้รวม 1.72 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 65.81 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด พื้นที่ป่าไม้ในจังหวัดพังงา แบ่งตามชนิดของป่าได้ 2 ประเภทดังนี้⁵

ป่าบก ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นป่าดิบชื้น ป่าดิบเขา และป่าไผ่ สภาพพื้นที่ป่าค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ ปัจจุบันป่าบกในจังหวัดมีพื้นที่ประมาณ 1.505 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 57.75 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ในจำนวนนี้เป็นเขตอนุรักษ์ 1.024 ล้านไร่ เขตเศรษฐกิจ 0.471 ล้านไร่ และส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่เหมาะสมกับการเกษตร อย่างไรก็ตามปัจจุบันพื้นที่ป่าบางส่วนถูกบุกรุกแผ้วถางใช้ประโยชน์ในทางการเกษตร เพื่อรองรับกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น คาดว่าสภาพป่าบกที่มีความอุดมสมบูรณ์เหลือเพียงร้อยละ 30 ของพื้นที่จังหวัด

¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2545). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2544. หน้า 16 - 17.

² แหล่งเดิม. หน้า 18 -19.

³ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2543). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2543. หน้า 19 - 20.

⁴ จังหวัดพังงา. (2549). สภาพทางเศรษฐกิจ. (Online).

⁵ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2544). เล่มเดิม. หน้า 14 -15.

ป่าชายเลน จากลักษณะภูมิประเทศของจังหวัด ซึ่งมีชายฝั่งทะเลยาวถึง 239.25 กิโลเมตร ทำให้จังหวัดพังงามีพื้นที่ป่าชายเลนมากจังหวัดหนึ่ง ตลอดแนวชายฝั่งด้านตะวันตก ตั้งแต่ตอนบนมาถึงตอนล่างของอ่าวพังงา โดยมีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 0.275 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 10.55 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด โดยสามารถแบ่งเขตป่าชายเลนตามสภาพพื้นที่ได้เป็น 3 เขต คือ

(1) เขตอนุรักษ์ เป็นพื้นที่ชายเลนหวงห้าม ที่ไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ประโยชน์ใดๆ นอกจากปล่อยให้ไปตามธรรมชาติ เพื่อรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์ ปัจจุบันป่าชายเลนในจังหวัดมีพื้นที่ในเขตอนุรักษ์รวม 0.068 ล้านไร่

(2) เขตเศรษฐกิจ ก. เป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่ยอมให้มีการใช้ประโยชน์เฉพาะกิจการด้านป่าไม้ เพื่อผลผลิตที่สม่ำเสมอตามหลักวิชาการป่าไม้ในจังหวัด ปัจจุบันป่าชายเลนในจังหวัดมีพื้นที่เขตเศรษฐกิจ ก. รวม 0.195 ล้านไร่

(3) เขตเศรษฐกิจ ข. เป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่ยอมให้มีการใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ ได้ ปัจจุบันป่าชายเลนในจังหวัดมีพื้นที่ในเขตเศรษฐกิจ ข. รวม 0.012 ล้านไร่

ตาราง 1 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้จังหวัดพังงา

ชนิดป่า	เขตอนุรักษ์ (ไร่)	เขตเศรษฐกิจ (ไร่)	
		ก.	ข.
ป่าชายเลน	68,025.00	195,081.25	11,762.50

ชนิดป่า	เขตอนุรักษ์ (ไร่)	เขตเศรษฐกิจ (ไร่)	เขตที่เหมาะสมต่อ การเกษตร
ป่าบก	1,024,454,40	471,134.60	9,837.50

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2544). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2544. หน้า 15.

จังหวัดพังงา ได้ทำโครงการจัดสรรพื้นที่ป่ามาใช้ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและการเกษตร แต่ป่าไม้ของจังหวัดทั้งเขตป่าสงวนและป่าชายเลนยังถูกบุกรุกอย่างหนัก ราษฎรยังบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนเพื่อทำสวนยางพาราและสวนปาล์มน้ำมันจำนวนมาก ส่วนพื้นที่ป่าชายเลนถูกบุกรุกเพื่อทำนาุ้งและตัดไม้โกงกางไปทำฟืน ทำให้พื้นที่ป่าของจังหวัดพังงาลดลงทุกปี แต่รัฐยังไม่สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ทั้งๆ ที่มีการดำเนินการทั้งก่อนและหลังการประกาศใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2.3 ดิน

ลักษณะดินของจังหวัดพังงา สามารถแบ่งเป็นกลุ่มดินได้ 4 กลุ่ม คือ¹

กลุ่มดินเค็มบริเวณที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล เป็นดินที่มีสภาพความเป็นกรดปานกลาง มีลักษณะเป็นดินทราย และดินร่วนปนทราย หรือดินเหนียวปนทราย ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 0.443 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 17 ของพื้นที่ทั้งหมด

กลุ่มดินบริเวณพื้นที่ราบและบริเวณพื้นที่ใกล้เนินเขา มีลักษณะเป็นดินร่วนปนดินเหนียว และดินร่วนปนทราย ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 0.104 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 4 ของพื้นที่ทั้งหมด

กลุ่มดินบริเวณเชิงเขาที่ดอน มีลักษณะเป็นดินร่วนปนทรายและเศษหินครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 0.860 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 33 ของพื้นที่ทั้งหมด

กลุ่มดินภูเขา เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง มีลักษณะเป็นหินปูนและเศษหินไม่เหมาะต่อการเกษตรกรรม ส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณพื้นที่เขตอนุรักษ์ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 46 ของพื้นที่ทั้งหมด

2.4 แหล่งน้ำ

แม่น้ำลำคลองของจังหวัดพังงามีต้นกำเนิดจากภูเขาสูงทางทิศตะวันตกแล้วไหลลงมหาสมุทรอินเดีย โดยทั่วไปแม่น้ำของพังงาเป็นแม่น้ำสายสั้น เนื่องจากพื้นที่มีระดับความลาดชันสูง แหล่งน้ำที่สำคัญมีดังนี้²

แม่น้ำพังงา ต้นกำเนิดจากภูเขากระทะคว่า ในเขตอำเภอกะปง ไหลมาบรรจบกับคลองหრა และไหลออกทะเลที่อ่าวพังงา มีความยาวประมาณ 45 กิโลเมตร เป็นแม่น้ำสายใหญ่และยาวที่สุดของจังหวัด

แม่น้ำตะกั่วป่า (คลองตะกั่วป่า) เกิดจากเทือกเขาในเขตอำเภอกะปง ไหลมาบรรจบกับคลองเหล คลองรมณีย์ และไหลลงสู่ทะเลอันดามัน ที่อำเภอตะกั่วป่า มีความยาวประมาณ 30 กิโลเมตร

คลองนางย่อน มีต้นกำเนิดมาจากเขาพระหมี หรือเขานมสาว และเขาพ่อตาหลวงแก้ว ไหลลงสู่ทะเลอันดามันที่ตำบลทุ่งรัก อำเภอคุระบุรี มีความยาวประมาณ 24 กิโลเมตร

คลองนาเตย มีต้นกำเนิดจากทิวเขาโดนย่านไทร เขาหม่น เขาตีนโดนใน ไหลลงสู่ทะเลอันดามันที่ตำบลท้ายเหมือง อำเภอท้ายเหมือง มีความยาวประมาณ 15 กิโลเมตร

คลองถ้ำ มีต้นกำเนิดมาจากทิวเขาแฉกเพิง เขาวังกอ ไหลลงสู่อ่าวพังงาที่ตำบลถ้ำ อำเภอตะกั่วทุ่ง มีความยาวประมาณ 13 กิโลเมตร

¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2541). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2541. หน้า 4

² คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2544). เล่มเดิม. หน้า 6 - 7.

คลองลำไทรมาศ มีต้นกำเนิดมาจากทิวเขาท่าหมอน ไหลลงสู่ทะเลอันดามันที่ตำบลมะลู๋ย์ อำเภอทับปุด มีความยาวประมาณ 23 กิโลเมตร และยังมีคลองสายสั้น เช่น คลองเหลล คลองรมณีย์ ฯลฯ อีกด้วย

2.5 แร่ธาตุ

พื้นที่ในจังหวัดพังงา ประกอบด้วยทรัพยากรแร่ธาตุที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนมาก และแร่ที่ทำชื่อเสียงให้จังหวัดเป็นอย่างยิ่งคือ แร่ดีบุก ซึ่งพื้นที่บริเวณจังหวัดพังงา และภูเก็ต อยู่ในแนวสายแร่ดีบุกสายใหญ่ที่สุดของโลก ในอดีตก่อนเกิดวิกฤติราคาแร่ดีบุกตกต่ำใน พ.ศ. 2528 แร่ดีบุกเป็นแหล่งที่มาของรายได้หลักที่สำคัญที่สุดของจังหวัด เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้จังหวัดพังงามีรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรสูงเป็นอันดับ 2 ของภาคใต้¹ อย่างไรก็ตามหลังจากการล่มสลายของมนตรีแร่ดีบุกระหว่างประเทศ (International Tin Council : ITC) ใน พ.ศ. 2533 และตลาดลอนดอนหยุดการซื้อขายดีบุกล่วงหน้า เนื่องจากวิกฤตการณ์ราคาแร่ดีบุกตกต่ำด้วย เพราะมีวัตถุประสงค์แทนในอุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์ที่ดีกว่า กิจการเหมืองแร่ดีบุกในจังหวัดพังงาที่เคยรุ่งเรืองในอดีตจึงได้หยุดดำเนินการไปทั้งหมด คงเหลือเพียง 2 บริษัทในปัจจุบัน² ส่งผลให้รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรในจังหวัดลดลง โดยจังหวัดพังงามีรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรอยู่ในลำดับที่ 3 ของภาคใต้

2.6 ทรัพยากรการท่องเที่ยว

จังหวัดพังงา มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์มากจังหวัดหนึ่ง เนื่องจากพื้นที่ประกอบด้วยภูเขาสลับซับซ้อน ที่ราบ ชายทะเล และเกาะแก่งต่าง ๆ จำนวนมาก แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและวนอุทยานแห่งชาติ

2.6.1 อุทยานแห่งชาติ ในเขตจังหวัดพังงามี 7 แห่ง ดังนี้

อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา เป็นอุทยานที่มีพื้นที่มากที่สุดในจังหวัดพังงา จัดตั้งเป็นอุทยานเมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2524 มีเนื้อที่ 250,000 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเมืองพังงา ตะกั่วทุ่ง และเกาะยาว มีสถานที่ท่องเที่ยวของอุทยาน ดังนี้ เขาหมาจู ถ้ำลอด เขาระยา เขาอกเมรี เขาพิงกัน เขาตะปู เกาะปันหยี เกาะห้อง เกาะพนัก เกาะไข และเขาเขียน เป็นต้น³

อุทยานแห่งชาติศรีพังงา จัดตั้งเป็นอุทยานเมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2524 มีเนื้อที่ 153,800 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอคุระบุรี และอำเภอตะกั่วป่า พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาในพื้นที่เทือกเขาถนนสวน เรียงตัวตามยาวแนวเหนือ - ใต้ ขนานไปกับแนวชายฝั่งทะเลอันดามัน มี

¹ สำนักงานจังหวัดพังงา. (ม.ป.ป.) บรรยายสรุปจังหวัดพังงา ประจำปี 2539. หน้า 30.

² แหล่งเดิม หน้า 24.

³ จังหวัดพังงา. (2549). สภาพทางเศรษฐกิจ. (Online).

สภาพเป็นป่าดิบชื้น เป็นป่าประเภทไม่ผลัดใบ จึงเขียวชอุ่มตลอดทั้งปี มีพืชที่สำคัญ ได้แก่ ยางแดงควน ตะเคียนทอง เสียดป่า นาคบุตร ปาล์มต่าง ๆ กล้วยไม้ เป็นต้น¹

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จัดตั้งเป็นอุทยานเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2524 มีเนื้อที่ 84,375 ไร่ ซึ่งเป็นเนื้อที่บนพื้นดินประมาณ 20,594 ไร่ นอกนั้นเป็นพื้นน้ำครอบคลุมพื้นที่อำเภอกระบุรี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหมู่เกาะ ประกอบด้วย 5 เกาะ คือ เกาะสุรินทร์เหนือ เกาะสุรินทร์ใต้ เกาะตอร์นตา เกาะจุมบาหรือเกาะมังกร และเกาะสตอร์ต² หมู่เกาะสุรินทร์มีหาดทรายที่ขาวสะอาด ใต้ทะเลรอบเกาะมีปะการังที่สวยงามเป็นที่อยู่ของฝูงปลานานาชนิด จึงเป็นจุดดำน้ำที่สวยงามแห่งหนึ่งของประเทศไทย

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสิมิลัน จัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติใน พ.ศ. 2525 มีเนื้อที่ 80,000 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอกระบุรี มีลักษณะเป็นหมู่เกาะจำนวน 9 เกาะ มีโขดหินรูปร่างแปลกตาโดดเด่น มีหาดทรายอยู่บ้าง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแนวเอียงประมาณ 45 องศา แต่จุดเด่นของเกาะสิมิลัน คือ ความสวยงามของปะการังน้ำลึกที่ติดอันดับ 1 ใน 10 ของโลก ได้รับสมญานามว่า “สวรรค์ทะเลใต้”³ ชายหาดหน้าอ่าวเป็นหาดทรายขาวสะอาดสงบ ร่มรื่น

อุทยานแห่งชาติเขาลำปี - หาดท้ายเหมือง จัดตั้งเป็นอุทยานเมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2529 มีเนื้อที่ 45,000 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอท้ายเหมือง พื้นที่ภายในอุทยานแบ่งพื้นที่รับผิดชอบแยกจากกันเป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่บริเวณหาดท้ายเหมือง อูร์ริมฝั่งทะเลอันดามัน และพื้นที่ส่วนเทือกเขาลำปี ในพื้นที่ส่วนเทือกเขาลำปี มีสภาพเป็นป่าดิบชื้น พืชที่สำคัญ ได้แก่ ยางแดง ควน ตะเคียนทอง หวาย กล้วยไม้ นานาชนิด เป็นต้น ส่วนพื้นที่บริเวณหาดท้ายเหมือง สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบชายฝั่งทางตะวันตกติดทะเลอันดามัน ลักษณะเป็นชายหาดที่ค่อนข้างตรง ยาวถึง 13.6 กิโลเมตร แต่ชายหาดมีลักษณะค่อนข้างชัน จึงไม่เหมาะลงเล่นน้ำ⁴

อุทยานแห่งชาติแหลมสน มีเนื้อที่โดยรวม 196,875 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ในเขตจังหวัดพังงา มีเนื้อที่ 19,700 ไร่ ส่วนพื้นที่เหลืออยู่ในเขตจังหวัดระนอง⁵

อุทยานแห่งชาติเขาลำปี - ลำรู่ ประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติในปี พ.ศ. 2535 มีเนื้อที่ 78,125 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอตะกั่วป่า ท้ายเหมือง และกะปง ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ เขาลำปี น้ำตกลำรู่ แหลมปะการัง เป็นต้น⁶

¹ดิเรกฤทธิ์ สุรพงษ์พิทักษ์. (2544). อุทยานแห่งชาติศรีพังงา. หน้า 21 - 24.

²อัจฉราวดี ประสิทธิ์. (2544). อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์. หน้า 22 - 27.

³สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2545). เล่มเติม. หน้า 29.

⁴ดิเรกฤทธิ์ สุรพงษ์พิทักษ์. (2544). อุทยานแห่งชาติเขาลำปี - หาดท้ายเหมือง. หน้า 20 - 23.

⁵จังหวัดพังงา. (2549). สภาพทางเศรษฐกิจ. (Online).

⁶สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2545). เล่มเติม. หน้า 36.

2.6.2 วนอุทยาน เป็นพื้นที่ที่ทิวทัศน์สวยงาม มีจุดเด่นที่น่าสนใจอันควรแก่การรักษาไว้เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อการศึกษาของประชาชน เช่นเดียวกับอุทยานแห่งชาติ แต่มีขนาดเล็กกว่า จังหวัดพังงามีวนอุทยาน 2 แห่ง มีเนื้อที่รวม 305 ไร่ ประกอบด้วย

วนอุทยานสะพานมโนราห์ มีเนื้อที่ 180 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเมืองพังงา

วนอุทยานน้ำตกgramมัญญ มีเนื้อที่ 125 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ อำเภอตะกั่วทุ่ง

จากการที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้การท่องเที่ยวเจริญเติบโต สามารถสร้างรายได้และอาชีพให้แก่ท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เห็นได้จากตัวเลขมีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในจังหวัดพังงาใน พ.ศ. 2544 มีถึง 395,188 คน และมีรายได้ประมาณ 5,517.79 ล้านบาท¹ ซึ่งนับได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นตัวที่สนับสนุนเศรษฐกิจของพังงาอีกอย่างหนึ่ง

2.7 การประมง

การประมง เป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของจังหวัดเป็นอย่างมาก จากปัจจัยเกื้อหนุน อันมีภูมิประเทศที่ประกอบด้วยชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 239.25 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับน่านน้ำของประเทศพม่า และสามารถทำประมงน้ำลึกในมหาสมุทรอินเดียได้ มีอ่าวพังงาเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังประกอบด้วยความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนซึ่งมีพื้นที่ถึง 0.275 ล้านไร่² อันเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงตัวอ่อนของสัตว์น้ำ และเป็นสถานที่อาศัยของสัตว์น้ำได้เป็นอย่างดี ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวนี ทำให้มีการประกอบอาชีพการประมงกันอย่างกว้างขวาง และส่งผลต่อเนื่องถึงธุรกิจอันเกี่ยวเนื่องจากการประมงอื่น ๆ ซึ่งเข้ามาดำเนินกิจการในจังหวัดอีกหลายสาขา

รูปแบบการประมงในจังหวัดพังงา สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ การประมงน้ำจืดและประมงทะเล นอกจากนี้ยังมีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำตลอดแนวชายฝั่งอีกเป็นจำนวนมาก จากสภาพความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางด้าน การประมง ทำให้มีประชากรซึ่งประกอบอาชีพการทำประมงในจังหวัดพังงา 5,546 ครัวเรือน กระจายอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดมากกว่า 100 หมู่บ้าน³

การประมงทะเล มีแหล่งผลิตสัตว์น้ำทะเลที่สำคัญ อยู่ในพื้นที่ 7 อำเภอ จากจำนวนพื้นที่ทั้งหมด 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองพังงา อำเภอตะกั่วทุ่ง อำเภอตะกั่วป่า อำเภอท้ายเหมือง อำเภอคุระบุรี อำเภอทับปุด และอำเภอเกาะยาว ใน พ.ศ. 2544 มีผลผลิตสัตว์น้ำทะเลที่จับได้ในปริมาณรวมทั้งสิ้น 24,424.51 ตัน⁴

สำหรับประมงน้ำจืดในจังหวัด ยังมีปริมาณน้อยเมื่อเทียบกับการประมงทางทะเล ส่วนใหญ่แหล่งที่จับสัตว์น้ำจืดได้จากแหล่งน้ำตามธรรมชาติอันเกิดจากการขุดเหมืองแร่เดิม ส่วนการ

¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2544). เล่มเดิม. หน้า 38.

² สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2541). เล่มเดิม. หน้า 16.

³ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2544). เล่มเดิม. หน้า 11.

⁴ สำนักงานจังหวัดพังงา. (2545). บรรยายสรุป พ.ศ. 2545. หน้า 21.

ประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์อย่างจริงจังยังมีปริมาณน้อย ปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้รวม 413.05 ตัน ใน พ.ศ. 2544 โดยพื้นที่ที่มีปริมาณสัตว์น้ำจืดมากที่สุดในอำเภอกะปง¹

นอกจากการประกอบอาชีพประมงทะเล และประมงน้ำจืดแล้ว ยังมีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งประเภทกุ้งกุลาดำอีกเป็นจำนวนมาก เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนและสภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีเกาะแก่งและชายฝั่งทะเลเหมาะต่อการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำเป็นอย่างดี ทำให้ธุรกิจการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำในจังหวัด มีประกอบอาชีพกันอย่างมากมาย ซึ่งใน พ.ศ. 2544 มีผลผลิตกุ้งกุลาดำออกสู่ตลาดประมาณ 7,291.50 ตัน คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ยประมาณ 1,458.30 ล้านบาท²

การประมงของพังงา เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจของจังหวัดพังงาเติบโต

3. นโยบายของรัฐ

นโยบายของรัฐ เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พังงามีความเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องมาจากการกำหนดนโยบายต่าง ๆ รัฐ เป็นส่วนที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้สภาพเศรษฐกิจของพังงามีการขยายตัวและเจริญเติบโตเป็นอย่างมาก นโยบายของรัฐที่ช่วยพัฒนาสภาพเศรษฐกิจของพังงา ได้แก่

3.1 นโยบายก่อนประกาศใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ระหว่าง 2479 - 2498 รัฐบาลมีโครงการสร้างทางหลวงแผ่นดินขึ้นเป็นครั้งแรก โดยเริ่มสร้างจากกรุงเทพฯ ออกไปเชื่อมต่อกับทุกจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อให้ประชาชนสามารถเดินทางโดยรถยนต์ได้สะดวก การก่อสร้างได้แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก พ.ศ. 2479 - 2483 และช่วงที่ 2 พ.ศ. 2495 - 2498 รวมระยะทางทั้งสิ้น 14,900 กิโลเมตร³ โครงการก่อสร้างทางหลวงในครั้งนี้รวมถึงถนนเพชรเกษม ซึ่งเป็นทั้งเส้นทางสายหลักของภาคใต้และเป็นเส้นทางเชื่อมภาคใต้กับกรุงเทพฯ

ต่อมาใน พ.ศ. 2503 รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีนโยบายปรับปรุงทางหลวงที่มีอยู่ให้เข้าสู่มาตรฐานสมัยใหม่ และการทำถนนเชื่อมทางหลวงแผ่นดินและทางจังหวัดอีกหลายหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 ถนนมิตรภาพเป็นเส้นทางไปสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ถนนสุขุมวิทเป็นเส้นทางไปสู่ภาคตะวันออกและทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ถนนเพชรเกษมเป็นเส้นทางไปสู่ภาคใต้โดยเริ่มต้นจากกรุงเทพฯ ออกจากฝั่งธนบุรีไปนครปฐมผ่านราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และตัดทางไปทางตะวันตกเข้าระนอง พังงา กระบุรี

¹ สำนักงานจังหวัดพังงา. (2545). เล่มเดิม. หน้า 21.

² สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2544). เล่มเดิม. หน้า 13.

³ คณะกรรมการจัดการการงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี. (2525). ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม 3 พ.ศ. 2474 - ปัจจุบัน. หน้า 485.

ดรั้ง และพัทลุง จากนั้นวกเข้าไปหาตึกใหญ่ สงขลา ไปสิ้นสุดเส้นทางที่สะเดา¹ จากการทำมีถนนตัดผ่านจังหวัดพังงาส่งผลดีต่อการเติบโตของจังหวัด

หลังจากจอมพล ป.พิบูลสงคราม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ใน พ.ศ. 2491 อีกทั้งได้ออกพระราชบัญญัติสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2493 เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีการจัดตั้งหน่วยงานของรัฐขึ้นมาเพื่อรองรับด้านการบริหารการเศรษฐกิจของประเทศ คือ สภาเศรษฐกิจแห่งชาติ นอกจากนี้ยังมีนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยม โดยสภาเศรษฐกิจแห่งชาติมีหน้าที่เสนอความคิดเห็นและคำแนะนำตลอดจนข้อชี้แจงแก่รัฐบาล ในเรื่องเกี่ยวกับความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศและปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้รัฐบาลสามารถตัดสินใจและบริหารเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างถูกต้องตามข้อเท็จจริง²

3.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หลังจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการปฏิวัติรัฐบาลของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ใน พ.ศ. 2500 และได้ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2501 โดยอ้างเหตุผลจำเป็นในการปฏิวัติว่า ต้องเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและแก้ไขปัญหาคอขวดทางเศรษฐกิจ จากเหตุผลดังกล่าวทำให้รัฐบาลได้จัดตั้ง "สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ" ขึ้นตรงกับสำนักนายกรัฐมนตรี โดยตราเป็น พ.ร.บ. สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2502 และยังได้ยกเลิก พ.ร.บ. สภาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2493 ที่จอมพล ป. พิบูลสงครามให้จัดตั้งขึ้นไว้ด้วย³ หลังจากจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงแก่อสัญกรรม พ.ศ. 2506 ซึ่งอยู่ในช่วงปลายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะที่ 1 มีจอมพลถนอม กิตติขจร ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อมา ได้สืบทอดและยึดถือนโยบายทางพัฒนาเศรษฐกิจที่ได้กำหนดไว้ มีปรับปรุงโครงการ เป้าหมายและข้อมูลสถิติต่างๆ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง พ.ศ. 2506 - 2509 การพัฒนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับพังงา คือ การปรับปรุงระบบคมนาคมโดยการบูรณะเส้นทางหลวงแผ่นดินระนอง-ตะกั่วป่า, กระบี่-พังงา ให้มีสภาพถาวรมั่นคงมากยิ่งขึ้นและทางด้านอุตสาหกรรมเหมืองแร่ได้ส่งเสริมให้มีการสำรวจแหล่งแร่ในประเทศให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ทางด้านยางพาราให้มีเร่งรัดให้มีการปลูกยางพันธุ์แทนยางพันธุ์พื้นเมือง⁴

¹ กรมทางหลวง. (2535). ทางหลวงในประเทศไทย. หน้า 47.

² วิจิต รัชชตาตะนันท์ และคนอื่นๆ. (2543). ทศวรรษที่ 1 ยุคข้าวยากหมากแพง (พ.ศ. 2493 - 2504) ใน 5 ทศวรรษ สภาพัฒนา. หน้า 84 - 85.

³ แหล่งเดิม. หน้า 98 - 99.

⁴ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2507). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2504 - 2505 - 2506 ระยะสองที่สอง พ.ศ. 2507 - 2509. หน้า 81.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สอง พ.ศ. 2510 - 2514 การพัฒนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับพืงงา คือ ให้มีการพัฒนาเมืองแร่ดีบุกเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ปรับปรุง กฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ เพื่อให้เอกชนสนใจมาลงทุนในกิจการเหมืองแร่และมีการก่อสร้างทางหลวงใหม่ คือ สุราษฎร์ธานี-ตะกั่วป่า เพื่อให้รองรับการขนส่งของประเทศ¹

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สาม พ.ศ. 2515 - 2519 การพัฒนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับพืงงา คือ ด้านอุตสาหกรรมแร่ดีบุกให้มีการผลิตแร่ดีบุกเพื่อการส่งออกและเร่งรัดการสำรวจหาแหล่งแร่สำรองและผลิตแร่เพื่อทดแทนการนำเข้า มีการส่งเสริมการพัฒนาแร่โดยเพิ่มผลผลิตและเพิ่มมูลค่าการส่งออก²

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สี่ พ.ศ. 2520 - 2524 การพัฒนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับพืงงา คือ เน้นการสนับสนุนการทำเหมืองแร่ดีบุก และกำหนดนโยบายการใช้ที่ดินสำหรับอุตสาหกรรมเหมืองแร่สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน เงินทุนและเทคโนโลยีอันทันสมัย เพิ่มผลผลิตร่วมทั้งการปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบต่างๆ ให้เหมาะสม³

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ห้า พ.ศ. 2525 - 2529 การพัฒนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับพืงงา คือ มีการขยายการผลิตเหมืองแร่ดีบุกให้สูงขึ้นและรัฐเร่งทำการสำรวจแร่เพื่อให้ทราบปริมาณสำรองแร่ที่สำคัญกำหนดบริเวณแหล่งแร่ที่เหมาะสม นอกจากนั้นได้เร่งแก้ไข ปัญหาการบุกรุกเข้าทำเหมืองแร่อย่างผิดกฎหมายทางด้านเกษตร ปรับโครงสร้างการผลิตสาขาเกษตรให้สามารถขยายการผลิตได้โดยเปลี่ยนจาก "การเกษตรแบบขยายพื้นที่เพาะปลูก" มาเป็นการเพิ่มผลผลิตพืชต่อไร่ของยางพารา ผลไม้ และเร่งส่งเสริมให้มีการกระจายปลูกพืชเศรษฐกิจหลักให้มากประเภทขึ้น ลดการเสี่ยงของเกษตรกรจากภาวะผันผวนของระดับราคาผลผลิต⁴

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หก พ.ศ. 2530 - 2534 การพัฒนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับพืงงา คือ มีโครงการพัฒนาพื้นที่ภาคใต้ตอนบน เป็นฐานเศรษฐกิจใหม่ และศูนย์กลางการติดต่อค้าขายกับนานาชาติและ มีการปรับปรุงถนนช่วงพนม-ทับปุด⁵

¹ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2510). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่สอง พ.ศ. 2510 - 2514 . หน้า 8 - 9.

² สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2515). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่สาม พ.ศ. 2515 - 2519. หน้า 298, 297.

³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2520). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สี่ พ.ศ. 2520 - 2524. หน้า 38.

⁴ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2525). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ห้า พ.ศ. 2525 - 2529. หน้า 48,36,79.

⁵ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2530). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หก พ.ศ. 2530 - 2534. หน้า 332.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เจ็ด พ.ศ. 2535 - 2539 การพัฒนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับพังงา คือ เร่งรัดพัฒนาทรัพยากรคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ที่เกิดความเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อการทำมาหากินของประชาชนในพื้นที่¹

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่แปด พ.ศ. 2540 - 2544 การพัฒนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับพังงา คือ การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้เพื่อเพิ่มสมรรถนะการขนส่งทางทะเลของไทย โดยอาศัยศักยภาพด้านภูมิประเทศตอนใต้ในการพัฒนาสภาพเศรษฐกิจ ด้วยระบบการคมนาคมขนส่งที่ทันสมัยมีประสิทธิภาพเชื่อมโยงทะเลอันดามันกับอ่าวไทย เป็นการเปิดประตูเศรษฐกิจใหม่ของประเทศออกสู่ทะเลด้านมหาสมุทรอินเดีย²

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 1 - 8 เป็นแนวทางในการพัฒนาพังงาให้มีความเจริญเติบโตทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยในแต่ละแผนจะมีมาตรการและนโยบายในการส่งเสริมในรูปแบบต่างๆ เช่น โครงการปรับปรุงเส้นทางหลวงแผ่นดินในแผนฉบับที่ 1 และโครงการส่งเสริมสนับสนุนอุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุกในแผนฉบับที่ 1 - 5 มีการพัฒนาด้านการเกษตรของยางพาราและพืชอื่นในแผนฉบับที่ 1 แผนฉบับที่ 5 แผนฉบับที่ 6 มีโครงการพัฒนาพื้นที่ภาคใต้ตอนบน แผนฉบับที่ 7 โครงการฟื้นฟูทรัพยากรที่เสื่อมโทรม และในแผนฉบับที่ 8 มีโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับต่างๆ ส่งผลให้เกิดความเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้รายได้ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดใน พ.ศ. 2544 มีมูลค่า 14,558 ล้านบาท รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรเท่ากับ 61,048 บาท³

3.3 โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้

โครงการการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ (Southern Seaboard : SSB) มาจากแนวคิดเรื่อง “สะพานเศรษฐกิจ” เป็นผลจากการศึกษาแผนแม่บทเพื่อพัฒนาภาคใต้ตอนบนเมื่อ พ.ศ. 2528 การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ตอนบน ครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด คือ สุราษฎร์ พังงา ภูเก็ต กระบี่ และนครศรีธรรม ให้เป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมกลั่นน้ำมัน

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2535). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เจ็ด พ.ศ. 2535 - 2539. หน้า 10.

² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2540). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่แปด พ.ศ. 2540 - 2544. หน้า 100.

³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดพังงา (GPP) ณ ราคาตลาด. (Online).

อุตสาหกรรมปิโตรเคมีต่อเนื่อง และเป็นประตูการค้าเชื่อมโยงเอเชียตะวันออกเฉียง/กลุ่มอินโดจีนกับเอเชียได้ ตะวันออกกลางและยุโรปด้วยสะพานเศรษฐกิจ สรุปได้ดังนี้¹

1) การก่อสร้างถนนเชื่อมตะวันออก - ตะวันตก 4 ช่องจราจร เชื่อมโยงท่าเรือขนอมและท่าเรือพังงา (มติคณะรัฐมนตรี เมื่อ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2536 และ 1 เมษายน พ.ศ. 2540)

2) พัฒนาท่าเรือน้ำลึก 2 ฝั่งทะเล คือ อ่าวไทย ได้แก่ บริเวณบางบางปอถึงบริเวณท้ายป้อม อำเภอลิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชและฝั่งทะเลอันดามัน คือ บริเวณบ้านทับละมุ อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

3) การส่งเสริมการเดินทางเรือชายฝั่ง เชื่อมโยงภาคใต้กับกรุงเทพมหานครกับพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยให้สิทธิประโยชน์พิเศษด้านส่งเสริมการลงทุนและการจัดหาแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำแก่ภาคเอกชนที่จะประกอบธุรกิจเดินเรือชายฝั่ง

4) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่โครงการ โดยการพัฒนาอุทยานแห่งชาติเขาสก (สุราษฎร์ธานี) เพื่อเป็นโครงการตัวอย่างในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการจัดทำแผนปฏิบัติการฟื้นฟูบูรณะแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่อ่าวพังงา กระบี่ ภูเก็ต และทะเลรอบเกาะสมุย

5) การจัดการและพัฒนาแหล่งน้ำ อาทิ คลองกระแตะ (สุราษฎร์ธานี) คลองท่าหนและคลองกลาย (นครศรีธรรมราช) คลองแห้ง และคลองปกาสัย (กระบี่) คลองลำรู่ใหญ่ (พังงา) เขื่อนใต้ดินที่อำเภอบางเทา (ภูเก็ต) รวมทั้งการจัดที่ดินให้เพียงพอสำหรับกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ตามแผนแม่บทการพัฒนาของโครงการ (มติคณะรัฐมนตรี 1 เมษายน พ.ศ. 2540)

6) การศึกษาเพื่อวางผังแม่บทการใช้ที่ดินระดับอนุภาคในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ เพื่อเป็นกรอบการวางรูปแบบการใช้ที่ดินและระบบโครงสร้างพื้นฐานในระยะยาว รวมทั้งเป็นแนวทางการประสานการจัดระบบโครงสร้างพื้นฐานระหว่างหน่วยงานในอนาคต

7) การดำเนินการวางผังการใช้ที่ดิน พื้นที่บริเวณขนอม - ลิชล บริเวณท้ายเหมือง - ตะกั่วป่า เขตอุตสาหกรรม และชุมชนสุราษฎร์ธานี และพื้นที่ในเมืองสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช กระบี่ และพังงา

8) การศึกษาเพื่อพัฒนาเส้นทางรถไฟจากอำเภอพุนพิน (จังหวัดสุราษฎร์ธานี) - อำเภอพนม - อำเภอทับปุด - อำเภอตะกั่วทุ่ง - ทาปูน (จังหวัดพังงา) และเชื่อมต่อไปยังจังหวัดภูเก็ต

9) การศึกษาความเหมาะสมแหล่งที่ตั้ง รวมทั้งกำหนดขั้นตอนและจัดลำดับความสำคัญ การดำเนินการตามความเหมาะสมทางเศรษฐกิจในโครงการท่อส่งน้ำมัน ทางรถไฟ โรงกลั่นน้ำมัน อุตสาหกรรมปิโตรเคมีคอมเพล็กซ์ และเขตนิคมอุตสาหกรรม เพื่อพัฒนารฐานอุตสาหกรรมที่มีประสิทธิภาพแห่งใหม่บริเวณสุราษฎร์ธานีและขนอม นครศรีธรรมราช

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2540). แนวทางการพัฒนาภาคใต้ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 - 2544. หน้า 150 - 151.

10) การกำหนดมาตรการและแนวทางการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งระบบการติดตามประเมินผลด้านสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด

11) การศึกษาเพื่อจัดเตรียมแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการความต้องการแรงงานขั้นต่ำ และแรงงานฝีมือเพื่อวางแผนด้านการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการแรงงานประเภทต่าง ๆ

12) การศึกษาเพื่อกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุทวีป ระหว่างไทย อินเดีย ศรีลังกา พม่า และบังกลาเทศ โดยอาศัยศักยภาพของพื้นที่และบริการพื้นฐานสนับสนุนที่จะพัฒนาขึ้นตามโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้

จากผลสรุปของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ ทำให้เห็นว่าจังหวัดพังงาจะได้รับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาอุตสาหกรรม การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างมากจากการโครงการนี้ แต่เท่าที่ศึกษาดูโครงการนี้ยังอยู่ในช่วงศึกษาอยู่ยังไม่มีการดำเนินการอะไรที่เป็นรูปร่างอย่างเด่นชัด เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงของรัฐบาลบ่อยครั้ง ทำให้โครงการนี้จึงหยุดชะงักเป็นช่วง ๆ จากนโยบายของรัฐบาลแต่ละยุค มีผลให้โครงการนี้ยังไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควรจะเป็น

บทที่ 3

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดพังงา

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดพังงาแบ่งออกเป็น 2 ยุค คือ เศรษฐกิจแบบดั้งเดิม และเศรษฐกิจหลังใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยแบ่งจากการเริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก

1. เศรษฐกิจแบบดั้งเดิมของจังหวัดพังงา

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดพังงา มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ เศรษฐกิจพื้นฐานและเศรษฐกิจหลังการปฏิรูปประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้ลักษณะการผลิตได้เปลี่ยนแปลงจากเดิมเพื่อการยังชีพมาเป็นเพื่อการค้า เมื่อมีการปฏิรูปการปกครองได้มีการจัดระเบียบหัวเมืองขึ้นใหม่ ลักษณะการผลิตก็เปลี่ยนมาเป็นเพื่อการส่งออกทำให้ต้องผลิตในปริมาณมากขึ้น ซึ่งได้พัฒนามาเป็นพื้นฐานเศรษฐกิจของจังหวัดพังงาในเวลาต่อมา

1.1 เศรษฐกิจพื้นฐาน

เศรษฐกิจพื้นฐานของพังงา เริ่มจากการตั้งชุมชนเมืองในสมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมมากนัก จนเมื่อมีการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง สภาพเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นเพียงเล็กน้อย เศรษฐกิจพื้นฐานของพังงาเป็นการขุดหาแร่ดีบุก การทำนาปลูกข้าว ทำสวน หางของป่า และการทำประมงแบบง่าย เป็นการผลิตเพื่อการยังชีพ เมื่อมีผลผลิตเหลือจากการบริโภคจึงนำไปแลกเปลี่ยนสินค้ากับหัวเมืองใกล้เคียงหรือพ่อค้าต่างชาติ เนื่องมาจากการคมนาคมขนส่งของพังงาค่อนข้างลำบากมาก เพราะสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อนทำให้การเดินทางบกไม่สะดวก จึงต้องอาศัยการขนส่งทางน้ำหรือทางทะเลในการขนส่งสินค้าไปต่างเมือง

เศรษฐกิจหลักของพังงาในอดีต คือ การขุดแร่ดีบุก จากลักษณะภูมิประเทศที่ไม่เหมาะสมกับการเกษตรแต่มีแร่ดีบุกอุดมสมบูรณ์ ทำให้การขุดหาแร่ดีบุกเป็นหัวใจสำคัญทางเศรษฐกิจ ราษฎรพังงาจึงได้ยึดเป็นอาชีพหลักมาตั้งแต่อดีต สำหรับมีการทำนาเป็นเพียงการผลิตเพื่อการบริโภคภายในพื้นที่เท่านั้น

1.1.1 การขุดแร่ดีบุก เป็นอาชีพที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของพังงามาตั้งแต่อดีตผู้คนในเมืองพังงา ตะกั่วป่า ตะกั่วทุ่ง รู้จักขุดหาแร่ดีบุกมาทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้และแลกเปลี่ยนสินค้ามาแต่โบราณ จากหลักฐานกล่าวว่าราวพุทธศตวรรษที่ 12 - 15 มีชาวอินเดียเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้มาทำเหมืองดีบุกตามเส้นทางระหว่างเมืองตะกั่วป่ากับเมือง

สุราษฎร์ธานี¹ ในสมัยนั้นตีบุกเป็นสินค้าสำคัญที่ต่างประเทศมีความต้องการจึงสามารถทำรายได้ให้แก่อยุธยาเป็นอันมาก ในสมัยพระเจ้าทรงธรรมได้จัดให้ตีบุกเป็นสินค้าผูกขาดของหลวง เฉพาะกรมพระคลังสินค้าเท่านั้นที่มีสิทธิซื้อขายตีบุกได้² แหล่งซื้อขายตีบุกอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา และหัวเมืองท่าในภาคใต้โดยมีเมืองนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลางค้าตีบุกทางฝั่งทะเลตะวันออก และเมืองภูเก็ตเป็นศูนย์กลางค้าตีบุกทางฝั่งทะเลตะวันตก³ และที่หัวเมืองท่าทั้งสองจะมีพระคลังสินค้าประจำเมืองโดยมีเจ้าเมืองเป็นผู้ควบคุมในการรับซื้อตีบุกจากราษฎรมาขายต่อให้พ่อค้าชาวต่างประเทศ ซึ่งนำเอาตีบุกมาแลกเปลี่ยนกับอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และอาวุธ เช่น ตีบุก 1 ภารา* แลกปืนได้ 6 กระบอก หรือตีบุก 4 แผ่น แลกผ้าขาวได้ 3 ห่อ แลกผ้ามะลิลา 9 ห่อ ผืน 2 ซั้ง เป็นต้น⁴ ใน พ.ศ. 2211 ชาวฮอลันดามาตั้งสถานีการค้าที่เมืองภูเก็ต โดยได้สิทธิจากอยุธยาให้ซื้อตีบุกจากเมืองภูเก็ตและหัวเมืองขึ้นของเมืองภูเก็ตซึ่งมีฟังก์ารรวมอยู่ด้วยเพื่อส่งออกนอกประเทศ⁵ ตอนปลายสมัยอยุธยาราษฎรหัวเมืองฝั่งทะเลตะวันตกต้องส่งส่วยตีบุกมาแทนการเกณฑ์แรงงาน แต่การทำเหมืองแร่ของพังงาหยุดต้องชะงักลงเพราะถูกพม่ารบกว่นบ่อยๆ และมีโจรสลัดมาปล้นสะดม

จนถึงสมัยต้นรัตนโกสินทร์ กองทัพพม่ายกทัพมาตีหัวเมืองฝั่งตะวันตกใน พ.ศ. 2328 และ พ.ศ. 2352 เมืองตะกั่วป่า และเมืองตะกั่วทุ่งถูกทำลาย ทำให้ราษฎรไม่สามารถทำมาหากินได้อย่างสะดวก ต้องอพยพหนีสงครามเข้าป่า หลังจากอังกฤษเข้ายึดครองพื้นที่ตอนล่างของพม่า ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงไม่มีกองทัพพม่าเข้ามารบกว่นหัวเมืองฝั่งตะวันตก ทำให้ราษฎรสามารถขุดหาแร่ตีบุกได้ตามปกติ มีผลให้การทำเหมืองแร่ขยายตัวขึ้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าผลประโยชน์จากส่วยตีบุกที่เข้ามายังส่วนกลางไม่มากเท่าที่ควร จึงทรงปรับเปลี่ยนมาใช้วิธีใหม่ให้มีการตั้งเจ้านายภาชีนายอากรขึ้น อากรตีบุกที่เก็บในเมืองหนึ่งจะมีผู้มาประมูลเก็บเหมือนภาชีชนิดอื่นๆ ซึ่งอัตราการประมูลนั้นผู้ประมูลสูงสุดก็ได้เป็นผู้เก็บภาชี แต่เนื่องจากหัวเมืองฝั่งตะวันตกอยู่ห่างไกล จึงไม่มีเจ้าภาชีนายอากรผู้ใดกล้ามารับทำ ดังนั้นการประมูลภาชีชนิดต่างๆ จึงตกอยู่กับผู้ว่าราชการเมือง ซึ่งเรียกกันในสมัยนั้นว่า

¹ สภาเผยแพร่พาณิชย์. (2509, กรกฎาคม). การทำเหมืองแร่ในประเทศไทย ใน จดหมายเหตุสุภาเผยแพร่พาณิชย์. 21 : 42.

² เกียรติศักดิ์ วงศ์มุกดา. (2523). สภาพการค้าของไทยระหว่าง พ.ศ. 2325 - 2398. หน้า 41.

³ สมภพ จันทรประภา. (2511). พระพุทธเจ้าหลวงในวงการเหมืองแร่ ใน พระพุทธเจ้าหลวงในวงการเหมืองแร่. หน้า 6.

* 1 ภารา เท่ากับ 300 ซั้ง หรือ 350 ซั้ง

⁴ ขจร สุขพานิช (แปล). (2511, กันยายน). เอกสารเมืองกลาง ใน แฉลงงานประวัติศาสตร์ เอกสาร โบราณคดี. 2 : 120 - 135.

⁵ สมภพ จันทรประภา. (2511). เล่มเดิม. หน้า 6.

การเก็บภาษีชนิด “เหมาเมือง” หรือ “ระบบเหมาเมือง”^{1*} ทำให้เจ้าเมืองมีอำนาจเบ็ดเสร็จ คือ มีอำนาจทั้งทางปกครองและทางเศรษฐกิจ ดังนั้น เจ้าเมืองจึงต้องส่งเสริมให้ราษฎรในเมืองของตน มาทำเหมืองแร่ดีบุกให้มากขึ้น แต่เนื่องจากราษฎรในหัวเมืองฝั่งตะวันตกซึ่งรวมถึงพังงามีน้อย เจ้าเมืองจึงชักชวนให้พวกชาวจีนเข้ามาทำเหมืองในเมืองของตน เพื่อจะได้รายได้จากภาษีการทำเหมืองแร่ในเมืองของตน

ปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แร่ดีบุกเป็นแร่ที่ตลาดยุโรปต้องการมากเนื่องจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ชาวยุโรปสามารถคิดค้นวิธีป้องกันไม่ให้แผ่นเหล็กเกิดสนิมได้ด้วยเหล็กวิลลาดหรือเหล็กดีบุกนำมาใช้บรรจุอาหารกระป๋อง² ประกอบกับสหรัฐอเมริกาเกิดสงครามกลางเมืองจำเป็นต้องใช้อาหารกระป๋องเพื่อเลี้ยงทหารในกองทัพ ความต้องการใช้แร่ดีบุกฉาบด้านในกระป๋องเพื่อบรรจุอาหารมีมากขึ้น จนแหล่งผลิตดีบุกของอังกฤษที่ Cornwall ไม่สามารถผลิตได้เพียงพอกับความต้องการ³ ต้องหาแหล่งดีบุกใหม่เพื่อป้อนตลาด พ่อค้าชาวยุโรปจึงเข้ามาเปิดตลาดรับซื้อดีบุกที่ปีนังและสิงคโปร์ ทำให้การขุดหาแร่หรือการเปิดเหมืองแร่ใหม่ในหัวเมืองมลายูเพิ่มขึ้นและขยายพื้นที่เข้ามาในหัวเมืองฝั่งตะวันตกของไทย การทำเหมืองแร่ดีบุกจึงขยายตัวมากขึ้นกว่าเดิม มีชาวจีนอพยพเข้ามาทำเหมืองในภูเก็ต ระนอง พังงา และตะกั่วป่ากันมากขึ้น รัฐบาลสามารถเก็บภาษีอากรจากแร่ดีบุกได้มากขึ้น จนต้องเข้ามาดูแลเมืองเหล่านี้อย่างใกล้ชิด

การทำเหมืองแร่หัวเมืองฝั่งตะวันตกรวมทั้งพังงา ยังใช้วิธีการที่ล้าสมัย คือ ใช้แรงงานคนมากกว่าการใช้เครื่องมือที่ทันสมัย ทำให้ได้ปริมาณน้อยกว่าที่ควรจะเป็น วิธีการทำเหมืองแร่ในระยะแรก คือการเที่ยวขุดหาเก็บร่อนแร่เอาตามแม่น้ำ หรือตามพื้นดิน เพราะเสียค่าใช้จ่ายน้อย⁴ ส่วนการทำเหมืองของราษฎรทั่วไปที่ใช้กำลังคนน้อย จะทำเป็นเหมืองขนาดเล็ก เรียกว่า “เหมืองเล่น” แต่ถ้ามีทุนมากหรือกำลังคนมากอาจทำเหมืองขนาดกลาง เรียกว่า “เหมืองคล้า” วิธีการทำเหมืองแร่ในขณะนั้นก็ยังไม่มียุติกรรมที่ทันสมัย เมื่อขุดหรือเก็บแร่ดีบุกได้ก็จะนำไปล้างในแม่น้ำลำธาร เพื่อล้างเอาดิน หินที่ติดกับแร่ออกไปแล้วนำเอาไปตากให้แห้ง เพื่อนำเอาไปถลุงในเตา

¹ สำนักงานจดหมายเหตุแห่งชาติ. ม.ร.5 ม.14/75 เอกราชรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย เรื่อง รายงานเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเสด็จราชการหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ. 115. (ไมโครฟิล์ม)

* ระบบเหมาเมือง หมายถึง การที่เจ้าเมืองดำรงฐานะเป็นทั้งผู้ปกครองบ้านเมืองตลอดจนผูกขาดเป็นเจ้าของภาษีอากรด้วย

² กรมศิลปากร. (2532). กลาง ภูเก็ต และชายฝั่งทะเลอันดามัน . หน้า 158 - 159.

³ พรรณี อวนสกุล. (2522). เล่มเดิม. หน้า 71.

⁴ สุนทร หิริญวงษ์. (2518). เล่มเดิม. หน้า 27.

ถูกลงไป^{1*} ซึ่งการทำเหมืองทั้งสองวิธี^{**} นิยมทำกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เพราะความต้องการตีบุกในตลาดโลกยังมีน้อย ระยะเวลาต่อมา เมื่อความต้องการตีบุกในตลาดโลกเพิ่มมากขึ้น จึงมีการพัฒนาเครื่องมือในการทำเหมืองแร่ให้ได้ปริมาณมาก แต่ใช้แรงงานคนน้อยลง

1.1.2 การทำนา เนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกของพม่ามีน้อยและประกอบกับประชาชนในพื้นที่ของพม่ามีจำนวนน้อยด้วย ผลผลิตข้าวจึงมีเฉพาะการบริโภคแต่ในพื้นที่ ถ้าปีใดผลผลิตมีจำนวนมากเกินความต้องการของคนในพื้นที่ จึงจะนำไปขายให้กับพื้นที่หรือจังหวัดใกล้เคียง ดังนั้นเมื่อเกิดสงครามระหว่างไทยกับพม่าในสมัยรัตนโกสินทร์ ราษฎรในหัวเมืองฝั่งตะวันตกรวมทั้งพม่าต้องอพยพหนีสงครามเข้าไปอยู่ในป่า จึงเกิดการขาดแคลนข้าวบริโภคเนื่องจากไม่มีเวลาในการทำนาเพาะปลูกข้าว เห็นได้จากเอกสารกลางที่บอกไว้

...ชาวเมืองตะกั่วทุ่งบางคลีถูกพม่าเผาข้าวเสียมาก ข้าวขัดสนเห็นไม่พอเลี้ยงบ้านเมืองไปจนจะได้ข้าวในไร่นา ให้พระยาราชภักดีเห็นแก่การแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวให้จัดแจงนายเรือ แลสู้ปลูกข้าวบรรทุกสินค้าและข้าวมาจำหน่าย ณ แขวงเมืองตะกั่วทุ่งบางคลี แต่พอจะได้ใจจ่ายไปแก่ราษฎรๆ จะได้นำไร่นาสืบไป...²

ภาวะการขาดแคลนข้าวในหัวเมืองฝั่งตะวันตกมิได้มีสาเหตุจากสงครามเท่านั้นแต่ยังมีเหตุอื่นด้วย กล่าวคือเมื่อประชาชนหัวเมืองแถบนี้เพิ่มมากขึ้นอันเป็นผลจากมีการทำเหมืองแร่ตีบุกที่ขยายตัว ความต้องการบริโภคข้าวก็เพิ่มมากขึ้น แต่พื้นที่การเพาะปลูกข้าวยังมีน้อย และบางปีก็เกิดภาวะฝนแล้ง ทำให้ผลผลิตข้าวมีน้อยกว่าทุกปี จึงต้องมีการสั่งซื้อข้าวจากต่างประเทศ เช่น ไทบุรี มะริด³ มาบริโภคในหัวเมืองฝั่งตะวันตกมีการสั่งข้าวจากประเทศเพื่อนบ้านยิ่งทวีมากขึ้นเมื่อมีชาวจีนอพยพเข้ามาเป็นกรรมกรเหมืองแร่มากขึ้น ประกอบกับราษฎรในหัวเมืองฝั่งตะวันตกหันไปขุดหาแร่ตีบุกแทนการทำนาปลูกข้าว เพราะมีรายได้ดีกว่าและใช้เวลาในการทำงานน้อยกว่าการปลูกข้าวที่ต้องรอหลายเดือนกว่าจะได้ผลผลิตแต่ขายได้ในราคาต่ำ

¹ นวัตกรรม ดันไพศาล. (2534). บทบาทชาวจีนในหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตก พ.ศ. 2411 - 2475. หน้า 20.

* การถูกลงแร่ตีบุกในสมัยนั้น ต้องเอาแร่เทลงเตาปนกับถ่าน แล้วสูบน้ำให้ร้อนจนแร่ตีบุกละลายไหลออกมา ซึ่งกว่าจะได้เนื้อตีบุกออกมาจะต้องทำซ้ำกันหลาย ๆ ครั้ง

** การทำเหมืองดังกล่าวทั้งสอง อาจจะเรียกตามชนิดเหมืองที่ทำ เช่น เหมือหาบ เหมือปล่อง เหมืองูโมงค์ เป็นต้น

² ขจร สุขพานิช (แปล). (2512, มกราคม). เอกสารเมืองกลาง ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสาร โบราณคดี. 3(1) : 107 - 108.

³ สุนทร หิรัญวงศ์. (2518). สภาพการณ์ในช่วงปฏิรูปการปกครองมณฑลที่เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. หน้า 72.

อย่างไรก็ตาม การทำนาปลูกข้าวในพังงาก็ยังคงมีการทำอยู่บ้างตามบริเวณที่ไม่มี การทำเหมืองแร่ดีบุก เช่น พื้นที่ราบระหว่างหุบเขาในตัวเมืองพังงา ดังนั้นการทำนาในพังงาจึงเป็น เพียงการปลูกเพื่อการบริโภคของคนในพื้นที่เท่านั้น

1.2 สภาพเศรษฐกิจหลังการปฏิรูปการปกครอง

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไทยถูกลัทธิจักรวรรดินิยมคุกคาม อย่างหนัก จนต้องสูญเสียดินแดนบางส่วนให้กับประเทศตะวันตก โดยใน พ.ศ. 2436 ไทยต้องเสีย ดินแดนบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงและนำไปสู่การเสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงบริเวณตรงข้ามหลวง พระบาง รวมทั้งจำปาศักดิ์และมโนไพรให้แก่ฝรั่งเศสใน พ.ศ. 2447¹ ต่อมาใน พ.ศ. 2449 ไทยก็ ต้องเสียเขมรส่วนใน (มณฑลบูรพา) ได้แก่ พระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณให้แก่ฝรั่งเศสอีก และเสียดินแดนรั้วมลายูทั้ง 4 ไทรบุรี กลันตัน ตรังกานูและปะลิสให้แก่อังกฤษ ใน พ.ศ. 2451²

การคุกคามของมหาอำนาจตะวันตกเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ไทยต้องเร่งการ ปรับปรุงประเทศโดยเฉพาะด้านการปกครอง เพราะที่ผ่านมากการบริหารราชการแผ่นดินของกรม ต่างๆ ยังซ้ำซ้อนไม่เป็นระบบและล้าสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงปฏิรูปการ ปกครองแบบใหม่ไปพร้อมกับการปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ระบบการปกครองมี ประสิทธิภาพมั่นคงมากกว่าเดิม และเป็นการจัดอำนาจจากส่วนภูมิภาคกลับสู่ส่วนกลางหรือ ศูนย์กลาง³

การปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล เป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบการปกครองส่วน ภูมิภาค คือ การรวมอำนาจการปกครองหัวเมืองต่างๆ เข้ามาไว้ในส่วนกลางอย่างเป็นระบบ โดยมี มณฑลเทศาภิบาลเป็นหน่วยงานส่วนภูมิภาคใหญ่ที่สุด รองลงไปได้แก่ เมือง ภายในเมือง แบ่งเป็นอำเภอ ตำบล และหมู่บ้านตามลำดับ⁴

ในการจัดระเบียบการปกครองส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2537 เมืองพังงา ได้ถูกรวมอยู่ใน มณฑลภูเก็ต (เดิมเรียกว่า หัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตก) ประกอบด้วย 6 เมือง คือ ภูเก็ต กระบี่ ตรัง ตะกั่วป่า พังงา และระนอง มีที่ว่าการมณฑลและข้าหลวงใหญ่อยู่ที่เมืองภูเก็ต⁵

¹ จิราภรณ์ สถาปนาวรรณะ. (2523). วิฤตการณ์สยาม ร.ศ. 112 การเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำ โขง. หน้า 140 - 143, 315.

² พิณศรี ดุ๊ก. (2542). การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย (ตั้งแต่รัชกาลที่ 4 ถึง สิ้นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม). หน้า 146, 149.

³ ภารดี มหาขันธ์. (2524). รัตนโกสินทร์ยุคปรับปรุงประเทศ (พ.ศ. 2394 - 2475). หน้า 63.

⁴ ดำเนิน เลชะกุล. (2525). การปฏิรูปทางปกครอง ใน ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4 - พ.ศ. 2475. หน้า 214.

⁵ แหล่งเดิม. หน้า 210.

หลังจากที่มีการจัดระเบียบการปกครองเป็นมณฑลภูเก็เกิด การขยายตัวทางเศรษฐกิจและการติดต่อค้าขายระหว่างเมืองเพิ่มขึ้น ผลผลิตได้รับการส่งออกไปค้าขายยังต่างเมืองและต่างประเทศมากขึ้น เป็นการกระตุ้นให้ราษฎรประกอบอาชีพค้าขายกันมากขึ้น แต่เศรษฐกิจหลักของมณฑลภูเก็ตยังคงเป็นการทำเหมืองแร่ดีบุกอยู่ดี

ราษฎรที่อาศัยอยู่ในพังงาขณะนั้นยังประกอบอาชีพเหมืองแร่ดีบุกเป็นหลัก แต่มีบางส่วนประกอบอาชีพแตกต่างกันบ้างตามลักษณะภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน โดยราษฎรจะตั้งหลักแหล่งอยู่ใกล้กับแหล่งทรัพยากร เช่น ชายฝั่งทะเล แม่น้ำลำคลอง เนื่องจากมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ทั้งบนบกและในน้ำ ส่งผลให้ราษฎรประกอบอาชีพการเกษตร การประมง และการทำป่าไม้

สภาพเศรษฐกิจของพังงาในช่วงเวลานี้อาจพิจารณาได้จากการประกอบอาชีพของราษฎรในพื้นที่ ซึ่งได้แก่

1.2.1 เกษตรกรรม

ลักษณะภูมิประเทศของพังงาเป็นภูเขาสลับซับซ้อน มีที่ราบเฉพาะตามชายฝั่งทะเล¹ จึงมีพื้นที่เพาะปลูกน้อย ราษฎรที่อาศัยในแถบนี้ส่วนใหญ่ได้เฉพาะประกอบอาชีพขุดหาแร่ดีบุกและทำการประมง ส่วนพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นที่ราบระหว่างหุบเขาซึ่งมีไม่มาก ราษฎรจะทำการเพาะปลูกข้าวและทำสวนทำไร่ แต่ให้ผลผลิตข้าวไม่เพียงพอจะต้องซื้อข้าวมาจากต่างประเทศ ดังนั้น ราษฎรส่วนใหญ่ของพังงาจะประกอบอาชีพการขุดหาแร่ดีบุกมากกว่าการทำเกษตรกรรม

ก. การทำนา พังงาเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกข้าวน้อยมาก เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศมีที่ราบสำหรับใช้ในการเกษตรน้อยมาก ทำให้ผลผลิตข้าวของพังงามีปริมาณเพียงพอเฉพาะบริโภคภายในจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ เห็นได้จากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสหัวเมืองฝั่งตะวันตก เมื่อ พ.ศ. 2433 ได้ทรงบันทึกไว้ว่า “..เมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่ง เมืองพังงา ราษฎรทำนาตามไหล่เขาหรือเนินเขาเพียงพอบริโภคไปปีหนึ่งเท่านั้น ถ้าการทำนาไม่ได้ผลผลิตข้าวก็ไม่เพียงพอกับการบริโภค เฉพาะที่พังงาพื้นที่นาอยู่ระหว่างภูเขา มักประสบกับน้ำท่วมเสมอต้องสั่งซื้อข้าวจากเมืองพม่าถึงปีละประมาณ 532 เกวียน...”² และจดหมายเหตุของเจมส์ โลว์ พูดถึงว่า “...คุณภาพข้าวที่พังงามีคุณภาพต่ำกว่าข้าวไทรบุรี...”³ ทางป็นจึงต้องซื้อข้าวจากไทรบุรีมากกว่า ทำให้เห็นว่าผลผลิตข้าวของพังงาเป็นข้าวคุณภาพต่ำและผลิตได้น้อยไม่มีเพียงพอต่อการบริโภค

¹ บริษัท บริการข้อมูลผู้จัดการ จำกัด. (2537). แผนลงทุนจังหวัดพังงา. หน้า 2-1.

² พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2507). ระยะเวลาเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบก ทางเรือรอบแหลมมลายู รัตนโกสินทรศก 109 เล่ม 1. หน้า 123 - 161.

³ เจมส์ โลว์. (2542). จดหมายเหตุเจมส์ โลว์. หน้า 68.

การทำนาของพื้งงาเหมือนการทำนาในภาคใต้ทั่วไป มีการทำนาเป็น 2 ลักษณะ คือ การทำนาหยาบ* และการทำนาปรัง** นาหยาบเป็นนาที่ต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก จึงต้องลงมือทำตั้งแต่ต้นฤดูฝน สำหรับนาปรังอาศัยทั้งน้ำฝนและน้ำจากลำคลอง โดยชาวนาแต่ละหมู่บ้านร่วมกันสร้างทำนบกั้นน้ำให้เอ่อล้นเข้าสู่คูส่งน้ำเข้านา¹ นาส่วนใหญ่ของพื้งงาเป็นนาหยาบหรือนาปี เนื่องจากมีสภาพดินที่ไม่สมบูรณ์ ขาดระบบการชลประทานที่ดี ถึงหน้าแล้งจะขาดน้ำในการหล่อเลี้ยงต้นข้าวและหน้าฝนจะเกิดน้ำท่วมทำให้เน่าล้ม² ฤดูกาลปลูกข้าวของพื้งงาแตกต่างจากภาคอื่นๆ ของไทย การเพาะปลูกข้าวเริ่มปลูกข้าวและเก็บเกี่ยวหลังภาคอื่นๆ ของประเทศประมาณ 2 - 3 เดือน เนื่องจากฤดูฝนมาช้ากว่า โดยจะเริ่มเตรียมพื้นที่ในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม และเก็บเกี่ยวในเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม การทำนาภาคใต้ฝั่งตะวันตกรวมทั้งพื้งงาจะเริ่มทำนาเร็วกว่าภาคใต้ฝั่งตะวันออกประมาณ 1 เดือน³

ข. การทำสวนผลไม้ สภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศของพื้งงาเหมาะสมแก่การปลูกไม้ผลหลายชนิด ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก เช่น ที่ราบชายฝั่งเหมาะสมกับการปลูกมะพร้าว ส่วนผลไม้อื่นๆ นิยมปลูกกันที่ราบเชิงเขาที่มีลักษณะเป็นดินทราย ไม้ที่สำคัญของพื้งงาที่สร้างรายได้ เช่น ทูเรียน เงาะ มังคุด สะตอ มะพร้าว เป็นต้น

ลักษณะการทำสวนผลไม้ของพื้งงา นิยมปลูกพืชหลากหลายชนิดลงในพื้นที่แปลงเดียวกันและปลูกอย่างหนาแน่นไม่เป็นระเบียบ ในแต่ละสวนมีผลไม้หลายประเภทขึ้นปะปนกันอยู่ เช่น ทูเรียน มังคุด ลางสาด เงาะ มะเฟือง มะไฟ จำปาตะ ขนุน ส้มโอ สะตอ เนียง หมากพลู มะละกอ เป็นต้น สวนผลไม้ของพื้งงาจึงมีลักษณะเป็นสวนป่า⁴ ดังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชหัตถเลขาเกี่ยวกับการทำสวนที่เมืองหลังสวนคล้ายกับสวนผลไม้พื้งงาไว้ว่า

* นาหยาบ คือ นาปี

** นาปรัง คือ นาที่ทำนอกฤดูการทำนาปี

¹ วิชิต กาพกาญจน์. (2528). นโยบายการผลิตและการค้าอาหารในภาคใต้ของประเทศไทย.

หน้า 11.

² เจมส์ โลว์. (2542). จดหมายเหตุเจมส์ โลว์. หน้า 68.

³ สุธีวงศ์ พงศ์บุลย์. (2542). "การทำนา" ใน สารานุกรมวัฒนธรรม ภาคใต้ เล่ม 7. หน้า 3348.

⁴ วิชิต กาพกาญจน์. (2528). เล่มเดิม. หน้า 13.

... ที่สวนเป็นการทำง่ายอย่างยิ่ง ที่เรียนนั้นจะเรียกว่าสวนถาดจะเรียกว่าป่าก็เกือบจะได้ เพราะเจ้าของไม่
ต้องทำนุบำรุงอันใด ปลูกทิ้งไว้กับพื้นราบๆ ไม่ต้องยกร่อง เพราะน้ำท่วม และซุดลงไปไหนมีน้ำใน
แผ่นดินทั่วทุกแห่ง...เจ้าของสวนต้องเป็นพระแต่เวลาที่ที่เรียนมีผลต้องไปเฝ้า เมื่อแก่เก็บขายได้แล้วไม่ต้อง
ทำอะไร...¹

การทำสวนในลักษณะนี้เป็นการทำเพื่อยังชีพเท่านั้น เพราะการปลูกผลไม้หลายชนิด
ในเนื้อที่ขนาด 4 - 5 ไร่ นั้น ผลผลิตที่ได้เพื่อบริโภคในครอบครัว อาจจะเหลือนำไปขายบ้างเพียง
เล็กน้อย

ค. การใช้ประโยชน์จากไม้ เนื่องจากพืชมงคลมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขา
สลับซับซ้อนจึงมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ทั้งป่าบกและป่าชายเลน โดยเริ่มแรกราษฎรตัดไม้มาใช้ทำฟืน
เอาไว้ใช้ในครัวเรือนและสร้างที่พักหรือเพื่อแลกเปลี่ยนกับสินค้าที่ขาดแคลนหรือผลิตเองไม่ได้ เช่น
ข้าว เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น ความต้องการใช้ไม้ในพื้นที่ของพืชมงคลจะมีมากเพราะชาวประมงใน
พื้นที่และบริเวณใกล้เคียง ต้องใช้ไม้ในการต่อเรือและเครื่องมือทำประมง เช่น ลอบ โป๊ะ ละคร ฯลฯ
ความต้องการใช้ไม้ขยายตัวเพิ่มขึ้น เมื่อการดำรงชีวิตที่ผลผลิตเพื่อยังชีพเปลี่ยนเป็นเพื่อค้าในรัช
สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะช่วงที่มีการปฏิรูปการปกครองส่วน
ภูมิภาคหรือมณฑลเทศาภิบาล

ง. การปลูกยางพารา ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของพืชมงคลที่ทดแทนการทำ
เหมือง พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดีได้ส่งเสริมให้ราษฎรเปลี่ยนมาเพาะปลูกแทนการทำ
เหมืองแร่ที่นับวันจะหมดไป นอกจากนี้ราคาดีบุกก็ขึ้นๆ ลงๆ ไม่แน่นอน โดยหาพืชที่สามารถสร้าง
รายได้ดีไม่น้อยกว่าดีบุกและสามารถเป็นสินค้าส่งออกได้ คือ ยางพารา โดยได้เห็นตัวอย่างมาจาก
รัฐบาลอังกฤษที่ได้ส่งเสริมให้มลายูปลูกยางพาราสามารถสร้างรายได้เป็นอย่างดี

ใน พ.ศ. 2444 พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี ได้นำยางพารามาทดลองปลูกที่
อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง และเมื่อได้ผลผลิตดีก็คิดที่จะขยายการทำสวนยางพาราออกไปในมณฑล
ภูเก็ตและเมืองต่างๆ ของภาคใต้ ดังปรากฏในรายงานกราบบังคมทูลของสมเด็จพระกรมพระยา
ดำรงราชานุภาพ เมื่อคราวเสด็จตรวจราชการปักชำได้ลงวันที่ 2 มกราคม ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2544)
ความว่า

...พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี ได้สังเกตเห็นว่าที่ดินสำหรับทำเหมืองแร่ดีบุกนั้นน้อยลงทุกปี
พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี จึงคิดเห็นว่าเป็นที่ดินที่ดีพอปลูกต้นยางอินเดียรับเบอร์ได้ทุกเมือง...
เมืองต้นยางอินเดียรับเบอร์องกวมดีแล้วรัฐบาลจะได้กะเป็นระหว่างๆ ขยายแหล่งให้ราษฎรไปทำหรือ
ผู้ใดที่ไม่ทำไว้ จะขออนุญาตปลูกต้นยางอินเดียรับเบอร์ รัฐบาลก็จะอนุญาตป็นให้ปลูกตามกำลังที่จะทำได้

¹ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2468). พระราชหัตถเลขาเรื่องเสด็จประพาสแหลม
มลายู ร.ศ. 108,109,117,120 รวม 4 คราว. หน้า 405.

ส่วนเมล็ดยางอินเดียรับเบอร์นั้น รัฐบาลจะซื้อรับรองไว้ ถ้าผู้ใดต้องการก็จะจำหน่ายให้ตามราคาที่ซื้อมา ไม่คิดเอากำไรเพื่อเป็นการบำรุงเท่านั้น และรัฐบาลควรจ้างคนชาวอินเดีย... ซึ่งเป็นผู้ชำนาญมาตรวจ ซึ่งแจ้งวิธีการเพาะปลูกให้ราษฎรเข้าใจ...¹

พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดีได้ดำเนินการส่งเสริมการปลูกยางพาราในมณฑลภูเก็ตและเมืองต่างๆ ในภาคใต้ โดยการส่งเจ้าพนักงานกรมการเมือง ได้แก่ ผู้ว่าราชการเมือง กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ไปเรียนวิธีการปลูกยางเพื่อมาสอนแนะนำให้กับประชาชน พร้อมกันนี้พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดีก็ได้แจกเมล็ดพันธุ์ยางพาราที่นำมาจากรัฐเปอร์ค ในมลายูให้เจ้าพนักงานกรมการเมืองคนละ 200 เมล็ด เพื่อนำไปให้ราษฎรปลูกกันทั่วไป จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคตื่นยางและชาวบ้านเรียกยางพาราชื่อว่า “ยางเทศา”²

ถึงแม้ว่าพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดีจะเร่งส่งเสริมการปลูกยาง แต่คนส่วนใหญ่ในภาคใต้และมณฑลภูเก็ตยังไม่เห็นคุณค่าของยางพาราจึงไม่ค่อยสนใจที่จะปลูกกัน ส่วนผู้ที่นำไปปลูกก็ไม่ได้บำรุงรักษาปล่อยให้ตายเสียส่วนมาก พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดีมีความประสงค์ที่จะให้ยางพาราเป็นสินค้าที่ส่งออกที่สำคัญ ท่านจึงมีวิธีการจูงใจให้ราษฎรในมณฑลภูเก็ตปลูกยางพาราด้วยการประกาศว่า ราษฎรรายใดมีการทำสวนยางพารามากกว่าการทำนาจะได้รับการยกเว้นการเกณฑ์แรงงาน³ ทำให้พื้นที่ปลูกยางพาราในมณฑลภูเก็ตเพิ่มขึ้นตามลำดับ

ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 การปลูกยางพาราของไทยยังเป็นเพียงสวนขนาดเล็ก ทั้งยังขาดหลักวิชาการ และยางที่ปลูกก็เป็นพันธุ์พื้นเมืองให้น้ำยางน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับการทำสวนยางของประเทศที่ใกล้เคียงกัน เช่น มลายู ที่ได้มีการปลูกโดยใช้หลักวิชาการในการปรับปรุงพันธุ์ยางให้มีคุณภาพน้ำยางดีและมีปริมาณมาก⁴ ประเทศไทยเพิ่งจะเริ่มสนใจในเรื่องการทำสวนยางแบบใหม่ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากยางพารามีราคาสูงขึ้นมาก เพราะวงการอุตสาหกรรมต้องการปริมาณยางจำนวนมาก ในขณะที่ผลผลิตโดยรวมยังผลิตออกมาน้อย จึงเป็นแรงจูงใจให้ประเทศไทยหันมาสนใจในการทำสวนยางพารามากขึ้น โดยเฉพาะภาคใต้รวมทั้งพังงาที่มีภูมิประเทศและภูมิอากาศเหมาะสมกับการปลูกยางพารา แต่พื้นที่ปลูกยางพาราส่วนใหญ่ยังเป็นพันธุ์พื้นเมือง จากหลังมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รัฐบาลเข้ามาส่งเสริมอย่างจริงจังโดยให้มีการปลูกยางพาราพันธุ์ดีทดแทนพันธุ์พื้นเมือง

¹ สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. ม.ร.5/15. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงเกษตร. เรื่องการเพาะปลูกพืชชนิดต่าง ๆ (ร.ศ. 120 - 121). (ไมโครฟิล์ม).

² สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง. (ม.ป.ป.). รายงานประจำปี 2524. หน้า 6.

³ ประดิษฐ์ นวลแก้ว. (2536). นโยบายยางพาราของรัฐบาลไทย ระหว่าง พ.ศ. 2504 - 2524. หน้า 21.

⁴ กรมศิลปากร. (2532). เล่มเดิม. หน้า 195.

1.2.2 การประมง

พังงามีลักษณะภูมิประเทศที่มีชายฝั่งทะเลยาว มีเกาะแก่งอยู่มากและมีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน ทำให้มีทรัพยากรทางทะเลที่อุดมสมบูรณ์ ราษฎรในพังงาจึงประกอบอาชีพประมง

ก. การประมงทะเล การประมงทะเลของพังงาในตอนแรกเป็นการทำประมงแบบง่าย ๆ ขอบเขตพื้นที่ทำประมงจะอยู่ตามบริเวณชายฝั่งทะเลเป็นส่วนใหญ่ เรือประมงยังไม่มี การนำเอาเครื่องจักรกลมาใช้ มีทั้งใช้เรือในการทำโป๊ะปลา ทำเคย และที่ไม่ใช้เรือ เช่น การจับปลา และเคยบริเวณชายฝั่งทะเล ผลผลิตจากประมงของพังงามีส่วนสร้างรายได้ให้แก่พังงาเช่นเดียวกัน

การทำประมงทะเลใน พ.ศ. 2448 - 2452 ยังคงเป็นการทำประมงชายฝั่ง เพราะสัตว์น้ำที่จับได้ส่วนใหญ่เป็นปลาหู ซึ่ง เป็นปลาที่สามารถจับได้ในแถบชายฝั่งทะเลที่น้ำไม่ลึกจนเกินไป โดยเฉพาะบริเวณอ่าวพังงาเป็นแหล่งที่มีปลามาก¹ ประกอบกับเครื่องมือทำประมงในขณะนั้นยังไม่ทันสมัยจึงไม่สามารถออกไปจับสัตว์น้ำประเภทอื่นๆ ในทะเลลึกได้ หลัง พ.ศ. 2453 การทำประมงเริ่มมีวิวัฒนาการทางด้านเครื่องมือและอุปกรณ์การประมงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งทำให้ปริมาณการจับสัตว์น้ำเพิ่มสูงขึ้น แต่ยังเป็นการทำประมงพื้นบ้านอยู่

กล่าวได้ว่า ก่อนประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณตามแนวชายฝั่งทะเลประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ส่วนใหญ่ใช้เรือขนาดเล็กไม่มีเครื่องยนต์ เช่น เรือแจว ทำการจับสัตว์น้ำตามชายฝั่งทะเลด้วยเครื่องมือทำประมงประจำที่ เช่น โปะ โพงพาง ไซ ลอบปลา ลอบปู เป็นต้น² จะเห็นได้ว่าชาวประมงสร้างและประกอบเครื่องมือประมงขึ้นใช้เอง ส่วนใหญ่ทำจากวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น และนับว่าอุปกรณ์การประมงเหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นของวิวัฒนาการทางด้านเครื่องมือที่ทันสมัยในอนาคต

ข. การประมงน้ำจืด ส่วนใหญ่ทำกันตามแหล่งธรรมชาติ โดยทั่วไปยังไม่มี การเพาะเลี้ยงปลาเพื่อการค้าโดยตรง การประมงน้ำจืดเป็นอาชีพที่ทำควบคู่ไปกับการทำนา ทำสวน เป็นอาชีพรองจากการเกษตรกรรม เพราะคนไทยส่วนใหญ่นิยมบริโภคปลาเป็นอาหารมากกว่าสัตว์ชนิดอื่นๆ เพราะหาได้ง่าย การจับปลาน้ำจืดจึงทำเพื่อการบริโภคมากกว่าการค้า นอกจากบริเวณใกล้แหล่งน้ำสำคัญ เช่น แม่น้ำเท่านั้นที่ราษฎรจะจับปลามากพอเป็นสินค้าได้บ้างแต่มีปริมาณไม่มาก

¹ ลัดดา จิตต์ต่างวงศ์. (2548). ภูมิศาสตร์ท้องถิ่นภาคใต้. หน้า 211.

² ธิติมา ทวารรัตน์. (2542). ประมงชายฝั่งทะเลอันดามัน : อาชีพ ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 9. หน้า 4293 - 4295.

1.2.3 อุตสาหกรรม

เนื่องจากฟังกามีแร่ดีบุกที่อุดมสมบูรณ์มากจังหวัดหนึ่ง จึงมีการขุดหาแร่ดีบุกมาตั้งแต่สมัยโบราณ และมีการพัฒนาเรื่อยมาจนการทำเหมืองแร่ดีบุกเจริญเติบโตขยายตัวกลายเป็นเศรษฐกิจหลักของฟังกา และได้พัฒนาเป็นอุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุก

ดีบุก เป็นแร่เศรษฐกิจที่สำคัญของฟังกา และเป็นอาชีพหลักของประชาชนของฟังกา หลังการปฏิรูปการปกครอง การขยายตัวของเหมืองแร่ดีบุกก็มีเพิ่มขึ้น เนื่องจากทางการสามารถแก้ไขปัญหาที่เคยมีมาในอดีต โดยจัดระเบียบแบบแผนในการทำแร่ เป็นต้นว่า การขออาชญาบัตรตรวจแร่* การขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ กำหนดไว้ในแผนที่ที่แน่นอนเพื่อป้องกันการแย่งชิงในกรรมสิทธิ์ที่ทำเหมืองแร่ สายน้ำลำรางแร่** ของนายเหมือง ที่เคยเป็นเรื่องฟ้องร้องหรือทะเลาะวิวาทกันอยู่เสมอมา¹ ดังนั้นใน พ.ศ. 2434 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกรมราชโลหกิจและภูมิวิทยาขึ้น ซึ่งนับเป็นวิธีการใหม่ที่รัฐบาลต้องการจัดระบบการทำเหมืองแร่ตามแบบตะวันตกขึ้นเป็นครั้งแรก² ทำให้มีพวคนายเหมืองเข้ามาลงทุนทำการเหมืองแร่เพิ่มขึ้น

ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะจัดระบบการทำเหมืองแร่ให้แล้ว แต่ปัญหาเดิม ๆ ก็ยังคงมีอยู่ เนื่องจากเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ถึงแม้มีการส่งเจ้าพนักงานแผนที่จากกรุงเทพฯ ไปทำการแก้ไขแต่ก็ไม่ได้ผล เพราะมีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอและการบังคับบัญชามาจากกรุงเทพฯ ทำให้ล่าช้าไม่ต่อเหตุทันการณ์ เป็นเหตุให้รัฐบาลต้องตั้งหน่วยราชการของกรมราชโลหกิจและภูมิวิทยาที่เมืองภูเก็ตใน พ.ศ. 2437³ เพราะมณฑลภูเก็ตมีการทำเหมืองกันมากและมีปัญหาตามมาด้วยการที่มีการจัดตั้งสาขาของกรมราชโลหกิจและภูมิวิทยาขึ้นที่เมืองภูเก็ตนั้น ได้อำนวยความสะดวกแก่นายเหมืองที่ติดต่องขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ในมณฑลภูเก็ต โดยไม่ต้องเข้ามาขออนุญาตในกรุงเทพฯ และมีพนักงานทำแผนที่ชี้แจงขอบเขตของเหมือง จึงช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ลงได้บ้าง นอกจากนี้รัฐบาลยังได้จัดทำพระราชบัญญัติเหมืองแร่ ร.ศ. 120 เพื่อวางกฎเกณฑ์การทำเหมืองแร่ การเปลี่ยนแปลงอัตราค่าภาคหลวงและมาตรการเก็บค่าธรรมเนียมต่าง ๆ โดยเทียบเคียงกับ

* อาชญาบัตรตรวจแร่ คือ หนังสือสำคัญที่ออกให้แก่ผู้ถือในการสำรวจแร่เบื้องต้นเพื่อค้นหาแร่ภายในเขตท้องที่จังหวัดหรืออำเภอหนึ่งอำเภอใดหรือหลายอำเภอตามที่ระบุไว้ในอาชญาบัตร

** หมายถึง ทางน้ำ คือ แม่น้ำ ลำคลอง ลำธาร หรือลำธารที่ซึ่งน้ำขังอยู่เองตามธรรมชาติและที่คนสร้างขึ้นไว้

¹ วรณชสิทธิ์ บุญมี. (2520). ความสัมพันธ์กับอังกฤษในบางลักษณะสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว : การป่าไม้และการเหมืองแร่. หน้า 238.

² สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. ม.ร.5 กษ 6.1/3. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงเกษตรธิการ. เรื่อง สำเนาประกาศตั้งกรมโลหกิจและภูมิวิทยา วันที่ 1 มกราคม ร.ศ. 110. (ไมโครฟิล์ม).

³ พวงทิพย์ เกียรติสฤกุล. (2534). บทบาทชาวจีนและชาวตะวันตกต่อกิจการเหมืองแร่ดีบุกของมณฑลภูเก็ตตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 25 - พ.ศ. 2474. หน้า 113.

กฎหมายเหมืองแร่ของมลายู¹ เพื่อจัดซื้อถ่านหินของชาวตะวันตกที่ว่าการทำเหมืองแร่ของไทยไม่มีกฎระเบียบมารองรับ เมื่อรัฐบาลแก้ไขปรับปรุงกฎหมายการทำเหมืองแร่ให้รัดกุมและมีกฎหมายที่แน่นอนแล้ว ทำให้มีชาวตะวันตกเริ่มให้ความสนใจที่จะเข้ามาขออนุญาตตรวจแร่ในมณฑลภูเก็ตมากขึ้นเห็นได้จากการที่มีบริษัทและเอกชนชาวตะวันตกเข้ามาขออาชญาบัตรตรวจแร่ดีบุกในพื้นที่พังงาและตะกั่วป่า ระหว่าง พ.ศ. 2444-2449 มีทั้งหมด 12 ราย² แต่การทำเหมืองแร่ของชาวตะวันตกก็ยังมีปัญหาทางเทคนิคการทำเหมืองและการขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากการทำเหมืองแร่ทุกประเภทต้องอาศัยแรงงานเพราะเทคนิคการทำเหมืองยังไม่มีอุปกรณ์ทันสมัยช่วย แต่แรงงานส่วนใหญ่เป็นคนจีนที่พอใจจะทำงานกับนายเหมืองชาติเดียวกันมากกว่า ถึงแม้ว่านายเหมืองชาวตะวันตกจะให้ค่าแรงมากกว่าก็ตาม

จนกระทั่ง พ.ศ. 2450 บริษัท หุงคาฮาเบอร์ จำกัด ของกัปตันเอ็ดเวิร์ด ที ไมล์ส ได้นำเรือขุดแร่ลำแรกมาใช้ในประเทศไทย โดยสามารถขุดแร่ได้ทั้งในน้ำและบนบก ขุดได้ลึกกว่าอุปกรณ์อื่น ๆ มีเครื่องล้างแร่และร่อนแร่ภายในเรือขุดโดยไม่ต้องใช้แรงงานคนมากเท่ากับการทำเหมืองแบบเก่า และได้ปริมาณแร่ที่มากกว่าเดิม³ เป็นการปฏิรูปการทำเหมืองแร่มาเป็นแบบใหม่และมีส่วนแก้ไขปัญหาเทคนิคการทำเหมืองและการขาดแคลนแรงงานของชาวตะวันตกได้ จากการที่บริษัทหุงคาฮาเบอร์ จำกัด ประสบผลสำเร็จในการทำเหมืองแร่เรือขุดที่ภูเก็ต จนบริษัทมีผลกำไรมากขึ้น และประกอบกับในช่วงเวลานั้นเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ทำให้ดีบุกได้กลายเป็นยุทธปัจจัยที่สำคัญยามสงครามจึงมีผลให้ราคาดีบุกในตลาดโลกสูงขึ้น⁴ ทำให้บริษัทต่างๆ ของชาวตะวันตกเริ่มหลั่งไหลเข้ามาลงทุนทำเหมืองแร่ในเมืองภูเก็ตมากขึ้นและขยายตัวไปยังจังหวัดใกล้เคียงเป็นจำนวนมาก คือ พังงา และตะกั่วป่า

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกประกอบกับเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 ยุติลง ความต้องการแร่ดีบุกในฐานะเป็นยุทธปัจจัยหมดไป แต่การผลิตดีบุกอย่างเต็มที่ของไทยและมลายู⁵ นับแต่ช่วงสงครามเรื่อยมา ทำให้แร่ดีบุกล้นตลาดและเกินความต้องการ ส่งผลให้ราคาดีบุกของโลกตกต่ำลงมาก รวมทั้งให้ราคาดีบุกของไทยก็ตกต่ำลงด้วย มีเหมืองแร่ดีบุกในไทยต้องปิดกิจการลงไปบ้าง ทำให้รัฐบาลไทยต้องเข้าเป็นสมาชิกโครงการควบคุมดีบุกหรือสมาคมจำกัดดีบุก ใน พ.ศ. 2474⁶ มีผลให้ไทยต้องมีการจำกัดจำนวน

¹ เสถียร ลายลักษณ์; และคนอื่นๆ. (2478). พระราชบัญญัติเหมืองแร่ ร.ศ. 120. ใน ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 18. หน้า 107 - 110.

² พวงทิพย์ เกียรติสกุล. (2534). เล่มเดิม. หน้า 115 - 117.

³ พรรณี อวนสกุล. (2522). เล่มเดิม. หน้า 189.

⁴ กรมทรัพยากรธรณี. (2505). รายงานการประชุมเหมืองแร่ครั้งที่ 4 ประจำปี 2505. หน้า 29.

⁵ แหล่งเดิม. หน้า 29.

⁶ พวงทิพย์ เกียรติสกุล. (2534). เล่มเดิม. หน้า 206.

ดีบุกที่ส่งออกไม่ให้เกินโควตาที่สมาคมจำกัดดีบุกกำหนด ทำให้ไทยส่งออกแร่ดีบุกลดลงกว่าเดิม และมีผลให้พังกาต้องผลิตดีบุกลดลงไปด้วย

เศรษฐกิจของพังกาก่อนใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น มีการทำเหมืองแร่ดีบุกเป็นอาชีพหลักของราษฎรในพื้นที่พังกา เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเกษตร คือ มีพื้นที่เพาะปลูกไม่มาก แต่กลับมีทรัพยากรแร่ดีบุกที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้ราษฎรของพังกาประกอบอาชีพการขุดหาแร่ดีบุกขายมาตั้งแต่โบราณโดยเริ่มแรกจะขุดหาแร่ดีบุกตามแม่น้ำ ลำธาร แล้วก็พัฒนามาเป็นเหมืองแร่ที่ใช้แรงงานคนจำนวนมากในการทำเหมืองแร่ดีบุก ทำให้กิจการเหมืองแร่ดีบุกของพังกาเจริญเติบโตมาก ส่งผลให้เศรษฐกิจของพังกาเจริญขึ้น จึงมีชาวจีนอพยพเข้ามาทำเหมืองแร่จำนวนมากและได้มีการพัฒนาถนนหนทางที่มุ่งเข้าสู่พื้นที่เหมืองแร่เพิ่มขึ้น แต่ความเจริญก็กระจุกตัวอยู่ตามเขตเหมืองแร่ดีบุกต่าง ๆ ไม่ได้มีความเจริญไปยังนอกพื้นที่การทำเหมืองแร่ดีบุก กิจการเหมืองแร่ดีบุกสร้างรายได้ให้จังหวัดพังกาจำนวนมาก แต่ราคาดีบุกขึ้นลงตามการสั่งซื้อของตลาดโลก ทำให้พระระฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดีสังเกตเห็นถึงปัญหาของการทำเหมืองแร่ดีบุก จึงได้ส่งเสริมการปลูกยางพาราให้เป็นพืชเศรษฐกิจเข้ามาทดแทนการทำเหมืองแร่ การปลูกยางพาราของพังกาในช่วงแรกไม่ค่อยประสบความสำเร็จ เนื่องจากยางพาราเป็นพืชชนิดใหม่ที่ราษฎรยังไม่เห็นความสำคัญว่าจะมาทดแทนการทำเหมืองแร่ได้อย่างไร ทำให้พื้นที่ปลูกยางพาราของพังกามีไม่มากและยังใช้ยางพันธุ์พื้นเมืองที่ให้น้ำยาน้อยด้วย มีผลให้เกษตรกรจึงไม่ได้หันมาทำการเกษตรอย่างจริงจังแต่ยังคงทำเหมืองแร่ดีบุกเป็นอาชีพหลักเหมือนเดิม

ดังนั้นเศรษฐกิจของพังกายังคงทำเหมืองแร่ดีบุกเป็นอาชีพหลักตลอดก่อนการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจนกระทั่งหลังการใช้แผนพัฒนาฯ การทำเหมืองแร่ดีบุกยังเป็นรายได้และอาชีพหลักของจังหวัดพังกา

2. เศรษฐกิจหลังใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงแล้ว ได้เกิดสงครามเย็นส่งผลให้โลกถูกแบ่งออกเป็นสองขั้ว คือ ขั้วของฝ่ายเสรีประชาธิปไตยโดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำ และอีกขั้วหนึ่งเป็นฝ่ายโลกคอมมิวนิสต์ โดยมีสหภาพโซเวียตเป็นแกนนำ สงครามเย็นทำให้ประเทศทั้งสองพยายามขยายอิทธิพลทางด้านอุดมการณ์การเมืองของตนไปยังประเทศต่างๆทั่วโลก โดยใช้วิธีการเข้าไปมีบทบาทหรือแทรกแซงทางการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจของประเทศนั้นรวมทั้งประเทศไทย¹ สหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นประเทศอภิมหาอำนาจเป็นผู้นำฝ่ายโลกเสรีหรือระบบทุนนิยมจะช่วยเหลือและสนับสนุนประเทศที่ปกครองประชาธิปไตย ส่วนประเทศที่ปกครองแบบ

¹จิราภรณ์ ประพินพงศกร. (2545). ประวัติศาสตร์บทบาทของชาติมหาอำนาจหลังสงครามสงครามโลกครั้งที่ 2. หน้า 57.

คอมมิวนิสต์หรือสังคมนิยมจะได้รับการสนับสนุนจากต่างประเทศอภิมาอำนาจสหภาพโซเวียตและจีน

สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทในด้านพัฒนาประเทศไทยตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง และสงครามอินโดจีนเริ่มต้น เนื่องจากสหรัฐอเมริกาเห็นว่าไทยเป็นตัวแทนการสกัดกั้นลัทธิคอมมิวนิสต์หรือสังคมนิยมจากจีนและเวียดนามเหนือไม่ให้เผยแพร่เข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขณะนั้นมีนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์เพราะไทยกลัวว่าประเทศเพื่อนบ้านจะเป็นคอมมิวนิสต์และแพร่ขยายมายังประเทศไทย สหรัฐอเมริกาจึงให้ความช่วยเหลือไทยในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามยังได้รับเอาแนวความคิดในการพัฒนาประเทศโดยเร่งสร้างเสถียรภาพทางการเศรษฐกิจเพื่อฟื้นฟูสภาพเสื่อมโทรมหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเน้นในเรื่องการส่งออกเป็นหลักเพื่อดึงเอาเงินตราต่างประเทศเข้ามาในประเทศให้มากขึ้น¹ แต่รัฐบาลไทยยังคงใช้นโยบายเศรษฐกิจแบบชาตินิยมที่ลดอำนาจอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวต่างชาติ ไม่ให้มีอิทธิพลในระบบเศรษฐกิจไทยมากเกินไป โดยเฉพาะชาวจีนที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เห็นว่า กิจกรรมส่วนใหญ่ของไทยตกอยู่ในมือของชาวจีนทำให้ชาวจีนมีบทบาททางเศรษฐกิจของไทยอย่างมาก ซึ่งจะก่อปัญหายุ่งยากให้แก่รัฐบาลได้ รัฐบาลจึงได้ก่อตั้งรัฐวิสาหกิจต่างๆ ในส่วนกลาง โดยที่รัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการเอง และมีการก่อตั้งบริษัทไทยนิยมจำกัดและบริษัทจังหวัดจำกัดที่มีหน้าที่ดำเนินการเป็นผู้รับซื้อสินค้าประเภทพืชผลและสินค้าอุตสาหกรรมในครัวเรือนทุกประเภทในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้คนไทยประกอบธุรกิจการค้ากันมากขึ้น²

การดำเนินนโยบายการเมืองและเศรษฐกิจของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นที่เข้าใจว่าเป็นเพียงการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และเพื่อผลประโยชน์ของนักการเมืองบางกลุ่มในรัฐบาล ขณะเดียวกันสหรัฐอเมริกาไม่พอใจนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงครามซึ่งไม่เป็นไปตามเป้าหมายของสหรัฐอเมริกาที่ต้องการให้มีนักลงทุนของสหรัฐอเมริกาเข้ามาลงทุนในไทยมากขึ้นกว่าเดิม จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมืองจากจอมพล ป. พิบูลสงครามมาเป็นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นโยบายเศรษฐกิจของประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปจากนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่เน้นการสนับสนุนการค้าโดยรัฐหรือชาตินิยมทางเศรษฐกิจมาเป็นการเน้นการสนับสนุนการลงทุนโดยเอกชนหรือระบบทุนนิยม โดยมีสหรัฐอเมริกาและธนาคารโลกสนับสนุนและช่วยเหลือ พ.ศ. 2502 รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้จัดตั้งสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

¹ วิจิต รัชชดาตะนันท์; และคนอื่นๆ. (2543). ทศวรรษที่ 1 ยุคข้าวยากหมากแพง (พ.ศ. 2493 - 2502) ใน 5 ทศวรรษ สภาวัฒนธรรม. หน้า 85.

² จารึก สุดใจ. (2529). นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยภายใต้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2501 - 2506. หน้า 28.

ของประเทศไทย¹ และมีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2503 โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกแบ่งการพัฒนาออก 2 ระยะ คือ ระยะแรกจาก พ.ศ. 2504 ถึง พ.ศ. 2506 และระยะที่สองจาก พ.ศ. 2507 ถึง พ.ศ. 2509² และยังมีการจัดตั้งหน่วยงานอื่นๆ เพื่อที่จะสนับสนุนและส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจ เช่น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งชาติ เป็นต้น หน่วยงานเหล่านี้เป็นตัวช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย

การที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขึ้นเป็นผู้นำประเทศและมีนโยบายให้ความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกามากขึ้นในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ทำให้ประเทศไทยจึงได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการทหารจากสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้น นอกจากนี้สหรัฐอเมริกาได้แสวงหาช่องทางการลงทุนและผลประโยชน์ในประเทศไทยอย่างมาก เนื่องจากไทยมีสินค้าและทรัพยากรธรรมชาติที่สหรัฐอเมริกาต้องการ³ ภายหลังจากที่รัฐบาลประกาศใช้แผนการพัฒนาเศรษฐกิจฉบับหนึ่งแล้ว โครงการพัฒนาต่างๆ ได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาทั้งทางตรงและทางอ้อม มีผลทำให้บริษัทเอกชนของสหรัฐอเมริกาเข้ามาลงทุนทำธุรกิจในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับต่างๆ มีผลให้เกิดโครงการปรับปรุงพัฒนาพลังงานในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านคมนาคม ซึ่งระบบสาธารณูปโภคต่างๆ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของพม่า ด้านเกษตรกรรม มีการส่งเสริมทางการเกษตรให้พม่าเป็นแหล่งปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา มะพร้าว กาแฟ ปาล์ม น้ำมัน ไม้ผล ที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ ด้านอุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุก ซึ่งพม่าเป็นพื้นที่ที่มีแร่ชนิดนี้อยู่มาก ด้านการประมง ภูมิประเทศของพม่ามีแนวชายฝั่งยาวจึงเหมาะสมกับการทำประมงทะเลและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งทะเล ด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากพม่ามีทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวจำนวนมากและมีชื่อเสียง เช่น หมู่เกาะสิมิลัน หมู่เกาะสุรินทร์ เกาะปันยี่ เป็นต้น ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศของพม่ามีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเหมือนภูเก็ตได้ ซึ่งมีผลให้เศรษฐกิจพม่าเจริญเติบโต

ลักษณะภูมิประเทศของพม่า ประกอบด้วยทรัพยากรทางทะเล ป่าไม้ การเกษตรและแร่ที่อุดมสมบูรณ์ มีส่วนช่วยเอื้ออำนวยให้โครงสร้างเศรษฐกิจของพม่าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจประกอบไปด้วยภาคอุตสาหกรรมเหมืองแร่และภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก เห็นได้จากผลิตภัณฑ์มวลรวม (Gross Provincial Product หรือ GPP) ของพม่า เมื่อ พ.ศ. 2514 ตามราคามีมูลค่า 841.50 ล้านบาท สาขาอุตสาหกรรมเหมืองแร่มีมูลค่า 288.30 ล้านบาท และสาขาการเกษตรกรรม

¹ วิทิต รัชชดาตะนันท์; และคนอื่นๆ. (2543). เล่มเดิม. หน้า 99.

² อธิปัติย์ บำรุง; และลดาวัลย์ คำภา. (2543). ทศวรรษที่ 2 ยุคทองของนักวางแผน ใน 5 ทศวรรษสภาพัฒน์. หน้า 102.

³ จารึก สุตใจ. (2529). เล่มเดิม. หน้า 43.

มีมูลค่า 167.90 ล้านบาท¹ หลังจากการเกิดวิกฤตการณ์ราคาแร่ดีบุกตกต่ำ กิจกรรมเหมืองแร่ที่เคยรุ่งเรืองได้หยุดชะงักลงเป็นจำนวนมาก ประชาชนหันมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมแทนมีผลให้โครงสร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ซึ่งเคยผูกพันกับสาขาอุตสาหกรรมเหมืองแร่ถ่ายโอนมาสู่ภาคการเกษตร ใน พ.ศ. 2544 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของพังงามีมูลค่าตามราคาตลาด 14,558 ล้านบาท โครงสร้างการผลิตของจังหวัดโดยรวมจะอยู่ในภาคเกษตรกรรมและภาคการค้าเป็นส่วนใหญ่ สาขาเกษตรกรรม 8,954 ล้านบาท และสาขาการค้า 2,251 ล้านบาท มีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 61,043 บาทต่อคนต่อปี²

ตาราง 2 แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดพังงา (GPP) ณ ราคาตลาด พ.ศ. 2518-2544

พ.ศ.	GPP (ล้านบาท)	มูลค่าเฉลี่ยต่อหัว (บาท)
2518	1,635	-
2519	1,730.90	-
2520	6,200.10	12,189
2521	-	-
2522	8,788.3	51,558
2523	-	-
2524	8,035	44,392
2525	6,921	37,011
2526	6,354	33,094
2527	6,633	33,500
2528	6,705	33,193
2529	5,573	27,053
2530	6,515	30,877
2531	7,728	36,112
2532	7,456	34,204
2533	8,409	38,222
2534	8,764	39,301
2535	10,412	46,071
2536	10,192	44,505

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2518). สมุดรายนงานสถิติจังหวัด พ.ศ. 2518. หน้า 38.

² สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดพังงา (GPP) ณ ราคาตลาด. (Online)

ตาราง 2 (ต่อ)

พ.ศ.	GPP (ล้านบาท)	มูลค่าเฉลี่ยต่อหัว (บาท)
2537	12,635	54,461
2538	15,727	66,639
2539	16,166	67,639
2540	17,767	73,417
2541	16,914	71,881
2542	13,845	58,196
2543	15,161	63,436
2544	14,558	61,043

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2518-2538). สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงา พ.ศ. 2518 - 2527. หน้า 38, ไม่มีเลขหน้า. และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดพังงา (GPP) ณ ราคาตลาด. ไม่มีเลขหน้า.

จากตารางเห็นได้ว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ใน พ.ศ. 2518 มีมูลค่า 1,635 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็น 6,200.10 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2520 เนื่องจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุกมาตั้งแต่ พ.ศ. 2518 ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดและมูลค่าเฉลี่ยต่อหัวเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย จนนับได้ว่าภาคอุตสาหกรรมเหมืองแร่เป็นเศรษฐกิจหลักที่สร้างรายได้ให้แก่พังงาอย่างมาก จนกระทั่ง พ.ศ. 2528 เกิดวิกฤตดีบุกโลก ทำให้ราคาดีบุกของโลกตกต่ำลง มีผลทำให้การทำเหมืองแร่ของพังงาลดลงด้วย ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดลดลงเหลือ 6,705 ล้านบาท ทำให้ภาคอุตสาหกรรมเหมืองแร่ลดบทบาทในการสร้างรายได้หลักของจังหวัดพังงามาเป็นภาคเกษตรกรรม ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดกลับมามีมูลค่าเพิ่มขึ้นอีกเห็นได้จาก พ.ศ. 2530 มีมูลค่า 6,515 ล้านบาทและสูงขึ้นตามลำดับ ประกอบภาคการท่องเที่ยวที่เป็นส่วนสนับสนุนให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมของพังงาสูงขึ้นด้วย ใน พ.ศ. 2544 จังหวัดพังงามีมูลค่า 14,558 บาท และค่าเฉลี่ยต่อหัว 61,043 บาท ซึ่งเป็นรายได้ที่สูงเป็นอันดับ 3 ของภาคใต้รองจากภูเก็ตและระนอง

การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัดพังงาหลังจากใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ พ.ศ. 2506 - 2544.

เมื่อมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ รัฐมีนโยบายสร้างระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ อีกทั้งภาครัฐและเอกชนยังได้ร่วมกันพัฒนาทางด้านโครงสร้างเศรษฐกิจหลัก ได้แก่ เกษตรกรรม อุตสาหกรรมเหมืองแร่ และอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

2.1 ด้านเกษตรกรรม

พังงามีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบตามชายฝั่งทะเลและที่ราบตามหุบเขา และมีสภาพดินที่เหมาะสมสำหรับการปลูกไม้ยืนต้นและไม้ผล พืชผลทางการเกษตรของพังงาส่วนใหญ่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ ทำรายได้ให้แก่เกษตรกรและจังหวัดในปีหนึ่งๆ เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะยางพารา ปาล์มน้ำมัน กาแฟ มะพร้าว มะม่วงหิมพานต์ และไม้ผล

2.1.1 ยางพารา เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของจังหวัด เนื่องจากเป็นพืชที่ทำรายได้ให้จังหวัดมากเป็นอันดับหนึ่งในปัจจุบัน สภาพการทำสวนยางในจังหวัดพังงามีลักษณะทำเป็นหย่อมๆ กระจายทั่วทั้งจังหวัด พันธุ์ยางที่ใช้ก่อนมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ยังเป็นพันธุ์พื้นบ้านที่ให้น้ำยางน้อย หลังจกมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2506 - 2509) ได้มีนโยบายให้ปลูกยางพันธุ์ดีแทนยางพันธุ์พื้นเมืองเพื่อเพิ่มผลผลิตของยางพาราให้สูงขึ้น¹ โดยกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจัดส่งเจ้าหน้าที่ออกมาให้คำแนะนำรวมทั้งให้บริการและติดตามผลการปลูกยางทดแทน

พ.ศ. 2506 สวนยางพาราในจังหวัดได้รับการปรับปรุงระดับหนึ่งมียางพันธุ์ดีที่ได้รับการสงเคราะห์จากกองทุนยางที่ปลูกใหม่ และมียางพันธุ์พื้นเมืองที่ยังให้น้ำยางอยู่ รวมทั้งหมด 129,900 ไร่ เป็นยางพันธุ์พื้นเมืองประมาณ 27,000 ไร่² ดังนั้นพื้นที่ปลูกยางพันธุ์ดีของพังงายังมีน้อย แต่ได้เพิ่มขึ้นหลังจากยางพันธุ์พื้นเมืองหมดอายุการให้น้ำยาง โดยมีการโค่นต้นยางเก่าทิ้งและปลูกยางพันธุ์ใหม่ขึ้นมาทดแทน

เนื้อที่ปลูกยางของพังงา ในระหว่าง พ.ศ. 2507-2514 ยังมีน้อยมากเมื่อเทียบกับจังหวัดใกล้เคียง คือ สุราษฎร์ธานีและกระบี่ อันเป็นผลจากปัญหาราคายางตกต่ำมาก พ.ศ. 2510 ประกอบกับสหรัฐอเมริกากระบายยางพาราที่กองทุนฯ ปล่อยให้จ่ายออกจำหน่าย³ ส่งผลราคายางพาราตกต่ำอยู่หลายปี ทำให้ไม่มีการขยายพื้นที่ปลูกยางพาราเพิ่มขึ้น

¹ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2507). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2504 - 2506- 2509. ระยะที่สอง พ.ศ 2507 - 2509. หน้า 6.

² เขียวรงค์ วงศ์แดง. (2513). สภาพเศรษฐกิจและการทำสวนยางพาราของจังหวัดพังงา. หน้า 25.

³ ประดิษฐ์ นวลแก้ว. (2536). นโยบายยางพาราของรัฐบาลระหว่าง พ.ศ. 2504 - 2524. หน้า 50.

หลัง พ.ศ. 2514 กองทุนสงเคราะห์สวนยางร่วมมือกับสำนักงานเกษตรจังหวัดเข้าไปแนะนำส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกยางพันธุ์ดี เกษตรกรเริ่มเข้าใจและเห็นผลของการปรับปรุงสวนยาง จึงทำการปลูกยางพันธุ์ดีทดแทนพันธุ์พื้นเมืองมากขึ้น โดยกองทุนสงเคราะห์สวนยางดำเนินการโดยตรงทางหนึ่งและอีกทางหนึ่งให้เกษตรกรดำเนินการเองแต่อยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ ประกอบกับมีผู้ขอทุนสงเคราะห์ จำนวน 1,017 ราย เป็นเนื้อที่ประมาณ 55,734 ไร่¹ ทำให้ยางพาราพันธุ์พื้นเมืองหมดไป และมีการปลูกยางพันธุ์ดีขึ้นมาแทนที่

ใน พ.ศ. 2523 พังงามีเนื้อที่ปลูกยางทั้งหมด 411,782 ไร่ เป็นยางพันธุ์ส่งเสริม 306,951 ไร่ และยางพันธุ์พื้นเมือง 104,867 ไร่ แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมกองทุนสงเคราะห์สวนยางได้ผล เนื้อที่ปลูกยางพาราโดยรวมก็เพิ่มขึ้นตามลำดับ

การปลูกยางพันธุ์ดีทดแทนยางพันธุ์พื้นเมืองที่ดำเนินการต่อเนื่องกันมาเกือบประสบความสำเร็จโดยสมบูรณ์ ใน พ.ศ. 2537 เนื้อที่เพาะปลูกยางพันธุ์พื้นเมืองของจังหวัดเหลืออยู่เพียงประมาณ 3,000 ไร่ เนื้อที่ปลูกยางพารารวม 626,257 ไร่² การขยายตัวของพื้นที่ปลูกยางพารายังเพิ่มอย่างต่อเนื่อง ใน พ.ศ. 2541 มีพื้นที่ปลูกยางพาราจำนวน 639,728 ไร่ ให้ผลผลิตรวม 118,870 ตัน ซึ่งลดลงกว่า พ.ศ. 2540 ที่มี 126,486.6 ตัน³ เนื่องจากได้รับผลกระทบจากสภาพอากาศในฤดูร้อนซึ่งร้อนจัดและแห้งแล้งติดต่อกันเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มีผลทำให้คุณภาพน้ำยางและปริมาณน้ำยางที่ได้มีคุณภาพต่ำ เกษตรกรต้องหยุดพักการกรีดยางยาวนานกว่าทุกปี และยังมีปัญหาโรคของยางพาราที่มีแนวโน้มลดลง ซึ่งมาจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในภูมิภาคเอเชียทำให้ประเทศผู้ซื้อยางพาราจึงลดกำลังซื้อลง⁴ ส่งผลให้เนื้อที่ปลูกยางพารา พ.ศ. 2542 - 2543 มีเนื้อที่เท่ากับ พ.ศ. 2541

พ.ศ. 2544 เนื้อที่ปลูกยางจำนวน 636,044 ไร่ ผลผลิตรวม 113,051 ตัน เทียบกับ พ.ศ. 2543 มี 119,534 ตัน ลดลง 6,483 ตัน⁵ เนื่องจากใน พ.ศ. 2544 บริเวณพื้นที่ปลูกยางมีฝนตกกระจายตลอดปี ทำให้เกษตรกรมีวันกรีดยางน้อยลง

แหล่งปลูกยางพาราที่สำคัญ คือ อำเภอตะกั่วทุ่ง อำเภอท้ายเหมือง อำเภอดูชะบุรี และอำเภอเมืองพังงา

¹ สำนักงานจังหวัดพังงา. (2518). บรรยายสรุปจังหวัดพังงา ประจำปี 2539. หน้า 9.

² แหล่งเดิม. หน้า 13.

³ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2541). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2541. หน้า 103

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 78.

⁵ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2544). เล่มเดิม. หน้า 86.

2.1.2 ปาล์มน้ำมัน เป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของพม่า และเป็นพืชที่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐแทนยางพาราในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมชาติ ฉบับที่ 1

ปาล์มน้ำมัน เป็นพืชที่ชอบอากาศร้อนและฝนตกชุก โดยมีสภาพอากาศที่มีมวล ความชื้นสูง และมีปริมาณน้ำฝนตลอดปีสูงกว่า 2,000 มิลลิเมตรขึ้นไป ปริมาณน้ำฝนที่เหมาะสม ที่สุด ควรสูงกว่า 2,500 มิลลิเมตร และมีการกระจายของฝนอย่างสม่ำเสมอในรอบปี ความชื้น 70-80 เปอร์เซ็นต์¹ อุณหภูมิควรอยู่ในระหว่าง 29 - 30 องศาเซลเซียส และไม่ควรถ่ำกว่า 20 องศาเซลเซียส เพราะจะทำให้การเจริญเติบโตหยุดชะงัก ปาล์มน้ำมันชอบดินเหนียวปานกลาง มีการระบายน้ำดี² จึงเป็นพืชที่เหมาะสมกับการปลูกในจังหวัดพม่า ซึ่งมีสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศที่เหมาะสมโดยมีปริมาณฝนตกชุกถึง 8 เดือน

ปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่ให้ผลเร็ว เริ่มให้ผลเมื่ออายุตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป จนเมื่อมีอายุปีที่ 5 จึงจะให้ผลผลิตถึงระดับสูงและจะให้ผลคุ้มค่าทางเศรษฐกิจไปจนถึงอายุได้ 25 ปี หลังจากนั้น ผลผลิตจะลดลงต้องโค่นต้นปาล์มทิ้งเพื่อปลูกใหม่³ พันธุ์ปาล์มน้ำมันที่นิยมปลูก คือ พันธุ์เทนเนอร์ และพันธุ์ฟิลิเพอร์ เพราะเป็นพันธุ์ที่ให้ผลผลิตมาก การเก็บผลปาล์มน้ำมันจะต้องเก็บผลที่แก่จัด มีขนาดยาวประมาณ 1.5 นิ้ว มีสีน้ำตาลแก่จึงตัดได้ ผลของปาล์มน้ำมันจะทยอยแก่และเก็บได้ ตลอดปี⁴

การปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดพม่า เริ่มใน พ.ศ. 2511 ซึ่งเป็นช่วงที่ราคายางพารา ตกต่ำ รัฐบาลจึงได้ส่งเสริมให้เกษตรกรชาวสวนยางพาราปลูกปาล์มน้ำมันควบคู่กับการปลูกยางพาราเพื่อลดความเสี่ยงด้านการตลาด⁵ ประกอบกับบริษัทอุตสาหกรรมน้ำมันและสวนปาล์ม จำกัด ซึ่งตั้งอยู่ตำบลปลายพระยา อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ โรงงานสกัดน้ำมันปาล์มมีความต้องการปาล์มน้ำมันจำนวนมาก จึงได้ขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันจากกระบี่มาสู่พม่า แต่ในระยะแรกการปลูกปาล์มน้ำมันในพม่ายังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนักเพราะยังไม่เห็นความสำคัญของปาล์มน้ำมัน ต่อมาเมื่อเห็นปาล์มน้ำมันให้ผลตอบแทนสูงกว่าพืชชนิดอื่น จึงหันมาปลูกปาล์มน้ำมันมากขึ้น แต่พื้นที่ปลูกในแต่ละปีก็เพิ่มไม่มาก ใน พ.ศ. 2531 มีเนื้อที่เพาะปลูกปาล์ม 6,174 ไร่ ได้

¹ บัญชา คูเจริญไพบูลย์. (2525). ภูมิศาสตร์ประเทศไทย เล่ม 2 (ภาคเศรษฐกิจ) หน้า 75..

² ไพศาล เหล่าสุวรรณ. (2542). ปาล์มน้ำมัน : พืช ใน สารานุกรมวัฒนธรรม ภาคใต้ เล่ม 9. หน้า 4577.

³ บัญชา คูเจริญไพบูลย์. (2525). เล่มเดิม. หน้า 78.

⁴ ไพศาล เหล่าสุวรรณ. (2542). เล่มเดิม. หน้า 4578.

⁵ ปริญญา เจ็ดโฉม และคณะ. (2545, กรกฎาคม - ธันวาคม). การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม กับความเคลื่อนไหวของราคาปาล์มน้ำมันในจังหวัดกระบี่ พังงา ตรัง ชุมพร และสตูล. วิทยาเกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์. 23(2). หน้า 121.

ผลผลิต 3,986 ตัน 2 ปีต่อมา มีเนื้อที่เพาะปลูก 7,716 ไร่¹ เพิ่มขึ้น 1,542 ไร่ ถือว่ามีการเพิ่มเนื้อที่เพาะปลูกน้อยและผลผลิตที่เพิ่มน้อยตามไปด้วย แต่ใน พ.ศ. 2533 ราคาปาล์มน้ำมันเฉลี่ยสูงขึ้น คือ 2.14 บาทต่อกิโลกรัม ทำให้ปีต่อมาคือ พ.ศ. 2534 มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันเพิ่มมากขึ้น 11,631 ไร่² แต่พื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดพังงายังถือว่าไม่มากนัก เมื่อเทียบกับจังหวัดใกล้เคียง เช่น กระบี่และสุราษฎร์ธานี และผลผลิตปาล์มน้ำมันของพังงาส่วนใหญ่จะถูกส่งไปขายให้แก่โรงงานในจังหวัดกระบี่ เพราะจังหวัดไม่มีโรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม

พ.ศ. 2536 มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นถึง 31,678 ไร่สูงกว่าปี 2533 เกือบ 3 เท่า ทำให้ผลิตผลปาล์มรวมของจังหวัดใน 4 ปีต่อมามีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างมาก³ เห็นได้จากในปี 2540 มีผลผลิตปาล์มถึง 41,183.52 ตัน มากกว่าในปี 2533 ที่มีอยู่แค่ 18,229 ตันเท่านั้น และพื้นที่ปลูกก็ไม่ได้เพิ่มมากขึ้น

จากวิกฤติเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ทำให้ภาวะเศรษฐกิจประเทศถดถอยส่งผลกระทบต่อภาวะราคาปาล์มน้ำมันภายในประเทศไม่มีเสถียรภาพ ราคามีความผันผวนอยู่ตลอดเวลา พ.ศ. 2541 ราคาปาล์มเฉลี่ย 3.43 บาทต่อกิโลกรัม หลังจากราคามีแนวโน้มเฉลี่ยลดลงจนถึง พ.ศ. 2543 ราคาปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 1.81 บาทต่อกิโลกรัม⁴ มีผลให้เกษตรกรที่ปลูกปาล์มน้ำมันไม่มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกยังคงพื้นที่เท่าเดิม คือ 32,752 ไร่ในระหว่าง พ.ศ. 2540 - 2542⁵

ถึงแม้ว่าราคาปาล์มยังคงลดลงอยู่ แต่ใน พ.ศ. 2543 เกษตรกรชาวสวนปาล์มใน จ. พังงาได้เพิ่มพื้นที่ปลูกปาล์มมากขึ้นและผลผลิตก็เพิ่มขึ้น สืบเนื่องมาจากการที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2543 กำหนดเขตเศรษฐกิจสำหรับการผลิตปาล์มน้ำมัน ให้พื้นที่ในอำเภอเมือง ทับปุด กะปง และตะกั่วทุ่งในจังหวัดพังงาได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐโดยมีเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรจังหวัดพังงาได้ให้ความรู้และกระบวนกรต่างๆ เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมัน เพื่อให้เกษตรกรได้นำไปใช้และให้การบำรุงปาล์มน้ำมันเพื่อให้ได้พันธุ์ปาล์มที่ดีและมีผลผลิตเพิ่มขึ้น⁶

ใน พ.ศ. 2544 จังหวัดพังงามีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันรวม 53,622 ไร่ ผลผลิตรวม 62,500 ตัน เทียบกับปี 2543 พื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้น 4,942 ไร่ และผลผลิตรวมเพิ่มขึ้น 5,862 ตัน⁷ จะเห็นได้ว่าในช่วงนี้พื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเกษตรกร

¹ บริษัท บริการข้อมูลผู้จัดการ จำกัด. (2537). รายงานข้อมูลพื้นฐานเพื่อจัดทำแผนลงทุนจังหวัดปี 2539 ฉบับสมบูรณ์ จังหวัดพังงา. หน้า 5-9.

² บริษัท บริการข้อมูลผู้จัดการ จำกัด. (2537). เล่มเดิม. หน้า 5-9.

³ บริษัท บริการข้อมูลผู้จัดการ จำกัด. (2537). แผนลงทุนจังหวัดพังงา. หน้า 1-3.

⁴ ปริญญา เจ็ดโคม; และคนอื่นๆ. (2545, กรกฎาคม - ธันวาคม). เล่มเดิม. หน้า 120.

⁵ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2541). เล่มเดิม. หน้า 109.

⁶ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2543). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2543. หน้า 67.

⁷ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2544). เล่มเดิม. หน้า 90.

ลดพื้นที่ปลูกยางพาราเปลี่ยนเป็นปลูกปาล์มน้ำมันแทนประกอบกับการกระจายน้ำฝนอยู่ในเกณฑ์ดี ทำให้ปริมาณผลผลิตในตลาดมากขึ้น แต่ราคาลับลดลงรวมทั้งความไม่แน่นอนของสถานการณ์โลกและภาวะเศรษฐกิจที่ชะงักงันส่งผลให้ความต้องการใช้น้ำมันปาล์มในตลาดโลกลดลง¹ สำหรับจังหวัดพังงามีโรงงานสกัดปาล์มน้ำมัน คือ โรงงานตะกั่วป่าปาล์มมอยล์ จำกัด อยู่ในอำเภอตะกั่วป่า มีกำลังการผลิตน้ำมันปาล์มดิบรวม 4,000 ตันต่อปี นอกจากนี้ยังต้องส่งผลผลิตปาล์มน้ำมันไปเข้าโรงงานที่กระบี่ เนื่องจากปาล์มน้ำมันเมื่อตัดแล้วจะต้องเข้าโรงงานไม่เกิน 24 - 36 ชั่วโมง น้ำมันจะออกมาเพิ่มขึ้นทำให้เปลือกแตกได้น้ำมันน้อยและราคาลดลงไ้ ถึงแม้มีโรงงานในจังหวัดพังงา แต่ผลผลิตปาล์มน้ำมันในอำเภอทับปุดส่วนใหญ่เข้าไปจำหน่ายใน จ.กระบี่ เพราะอยู่ใกล้กว่าโรงงานที่อำเภอตะกั่วป่า

2.1.3 มะพร้าว เป็นพืชที่มีการเพาะปลูกมาตั้งแต่ดั้งเดิมในจังหวัดพังงา ปลูกในบริเวณทั่วไปของจังหวัด โดยเฉพาะพื้นที่แถบชายทะเลและหมู่เกาะต่างๆ ของพังงา เพราะมีสภาพภูมิอากาศเอื้ออำนวย มะพร้าวเป็นไม้ยืนต้นที่ไม่ต้องดูแลเอาใจใส่มากนัก เป็นพืชที่ดูแลง่าย เพียงแค่ไถพรวนดินและใส่ปุ๋ย ปีละ 1 - 2 ครั้ง ก็สามารถเก็บผลผลิตได้ทั้งปี มะพร้าวสามารถเจริญเติบโตได้ดีในดินที่มีสภาพเป็นกลางหรือกรดเล็กน้อย ลักษณะพื้นที่เป็นดินร่วนหรือดินปนทรายซึ่งระบายน้ำได้ดี มีแสงแดดมากและสภาพเขตรอยต่อในพื้นที่น้ำเค็มและพื้นที่น้ำจืด อากาศอบอุ่นถึงร้อนชื้นมีฝนตกกระจายสม่ำเสมอ แหล่งที่มีการปลูกจึงอยู่บริเวณชายทะเลและปลูกเป็นพืชแซมในสวนผลไม้ ที่นา หรือพื้นที่รกร้างว่างเปล่า มะพร้าวเป็นไม้ยืนต้นที่มีอายุถึง 100 ปี จะเริ่มให้ผลผลิตหลังจากปลูกประมาณ 5 ถึง 6 ปี และให้ผลผลิตสูงสุดในช่วงอายุ 15 - 50 ปี พออายุ 60 ปี แล้ว ผลผลิตจะลดลงตามลำดับ²

มะพร้าวเดิมเป็นพืชเศรษฐกิจของพังงาที่มีความสำคัญรองจากยางพารา ต่อมาปาล์มน้ำมันเข้ามาแทนมะพร้าว อย่างไรก็ตามมะพร้าวยังคงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจจังหวัดพังงา มะพร้าวเป็นพืชที่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐโดยระบุอยู่ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 การปลูกมะพร้าวในพังงา เป็นการปลูกกระจัดกระจายทั่วไปทุกอำเภอ ส่วนมากเป็นแปลงขนาดเล็กแต่ก็มีแปลงขนาดใหญ่อยู่บ้าง

หลังจากมีการใช้แผนพัฒนาฯ แล้ว พังงาก็มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกมะพร้าวเพิ่มขึ้นทุกปี ใน พ.ศ. 2515 มีเนื้อที่เพาะปลูก 22,670 ไร่ ผลผลิต 14,983.056 กิโลกรัม³ ใน พ.ศ. 2518 มีการปรับปรุงสวนมะพร้าว โดยใช้มะพร้าวพันธุ์ดีและปลูกตามขั้นตอนของวิชาการ และตัดโค่นมะพร้าวที่อายุมาก แล้วหันมาปลูกมะพร้าวพันธุ์ดีทดแทน จากการส่งเสริมของภาครัฐ ทำให้พื้นที่เพาะปลูกมะพร้าวเพิ่มขึ้นเป็น 46,787 ไร่ ให้ผลผลิต 39,466.390 กิโลกรัม

¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2544). เล่มเดิม. หน้า 65.

² สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต 5. (2544, ธันวาคม). มะพร้าวพืชเศรษฐกิจที่ถูกทอดทิ้ง. เศรษฐกิจการเกษตร. 52(601). หน้า 4.

³ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2519). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดพังงา พ.ศ. 2519. หน้า 23.

ต่อมาใน พ.ศ. 2528 พื้นที่ในการเพาะปลูกมะพร้าวเริ่มลดลงจาก พ.ศ. 2518 เหลือเพียง 27,508 ไร่¹ มีผลมาจากปัญหาผลผลิตราคาตกต่ำ เกษตรกรจึงหันกลับไปปลูกปาล์มน้ำมันแทน ทำให้พื้นที่ในการเพาะปลูกมะพร้าวลดลงเรื่อยๆ พ.ศ. 2537 พื้นที่ในการเพาะปลูกมะพร้าวเหลือเพียง 17,427 ไร่ ให้ผลผลิต 15,280.01 ตัน² จนทางจังหวัดต้องลงมาแก้ไขโดยสำนักงานเกษตรจังหวัดพังงาสันสนุนให้มีการปลูกมะพร้าวน้ำหอมเพื่อรองรับความต้องการของผู้บริโภคที่มาจากการท่องเที่ยวในจังหวัดพังงาและจังหวัดภูเก็ต การปลูกมะพร้าวใน พ.ศ. 2541 มีพื้นที่เพาะปลูกรวม 27,477 ไร่ ผลผลิตรวม 32,974.4 ตัน³ โดยพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเกาะยาว คุระบุรี และตะกั่วป่า

ใน พ.ศ. 2542 จังหวัดพังงามีพื้นที่ปลูกมะพร้าวไม่แตกต่างกันมากนักกับใน พ.ศ. 2544 พื้นที่เพาะปลูกก็เพิ่มขึ้นเล็กน้อย คือ 27,508 ไร่ การใช้มะพร้าวมีน้อยและมะพร้าวก็ทำรายได้ไม่มากเท่ากับธุรกิจการท่องเที่ยวจึงมีการตัดต้นมะพร้าวโดยนักลงทุนใช้พื้นที่ไปทำโรงแรมและรีสอร์ทมากขึ้น ทำให้เนื้อที่สำหรับการเพาะปลูกลดลง

2.1.4 กาแฟ เป็นพืชเศรษฐกิจของพังงาอีกชนิดหนึ่ง กาแฟที่ปลูกในพังงา เป็นพันธุ์โรบัสต้าซึ่งทนต่อสภาพอากาศ ปลูกได้ตั้งแต่ระดับทะเลจนถึงระดับความสูง 4,300 ฟุต กาแฟเป็นพืชที่ต้องการความชุ่มชื้นและฝนตกสม่ำเสมอ เจริญเติบโตได้ดีที่อุณหภูมิ 25-32 องศาเซลเซียสความชื้นอากาศสูง และปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณ 1,500-2,300 มิลลิเมตร ลักษณะดินที่ปลูกเป็นดินร่วนหรือดินร่วนปนทรายที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีการถ่ายเทอากาศและระบายน้ำได้ดี เมื่อปลูกจะให้ผลมากที่สุด ในอายุ 3-4 ปี⁴ แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่หนึ่งได้ส่งเสริมให้เริ่มการปลูกกาแฟในพังงา โดยจะปลูกอยู่หลังสวนผลไม้หรือหลังที่พักอาศัย ไม่ได้ปลูกเป็นสวนกาแฟเฉพาะ เมื่อการปลูกกาแฟมีราคาดี จึงมีการเพิ่มพื้นที่เพาะปลูก ใน พ.ศ. 2522 พังงามีพื้นที่ปลูกกาแฟ 1,444 ไร่ ผลผลิตทั้งหมด 276,800 กิโลกรัม พื้นที่การปลูกกาแฟใน 2523-2530 เพิ่มขึ้นเล็กน้อยมาก ใน พ.ศ. 2532 มีเนื้อที่เพาะปลูก 7,120 ไร่ มีผลผลิตรวม 398 ตัน⁵ แต่พื้นที่ปลูกกาแฟของพังงามีพื้นที่ปลูกไม่มากนักเมื่อเทียบกับจังหวัดใกล้เคียง เช่น สุราษฎร์ธานี กระบี่ และชุมพร หลังจากนั้นพื้นที่เพาะปลูกกาแฟของพังงาก็ลดลงเรื่อย ๆ จนถึง พ.ศ. 2536 มีเนื้อที่เพาะปลูก 1,219 ไร่ เนื่องจากราคากาแฟที่ตกต่ำลงจนทำให้เกษตรกรหันไปปลูกพืชไม้ผลแทน

¹ กระทรวงมหาดไทย. (2528). ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดพังงา. หน้า 22.

² สำนักพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2541). เล่มเติม. หน้า 15.

³ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2541). เล่มเติม. หน้า 115.

⁴ ฐานเกษตรกรรม. (2530). กาแฟ. หน้า 11 - 13.

⁵ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). โครงการศึกษาเพื่อการวางแผนพัฒนาพื้นที่เฉพาะบริเวณ 5 จังหวัดภาคใต้ชายฝั่งทะเลมหาสมุทรอินเดีย ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง. หน้า 5-24.

กาแฟ และปีต่อมาเพิ่มขึ้นเป็น 2,509 ไร่ แต่ก็ยังมีพื้นที่ในการเพาะปลูกกาแฟที่น้อยกว่า พ.ศ. 2532 เกินครึ่ง

ต่อมาใน พ.ศ. 2539 ราคากาแฟเพิ่มขึ้นสูงขึ้นมากโดยเฉลี่ยกิโลกรัมละ 63.47 บาท เทียบกับราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 29.33 บาท ในฤดูกาลผลิตปี 2539/2540 เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 34.14 บาท หรือเพิ่มขึ้นประมาณ 1 เท่าตัว¹ เนื่องจากราคากาแฟในตลาดโลกเพิ่มขึ้น ประเทศผู้ผลิตกาแฟรายใหญ่ของโลกมีผลผลิตลดลงอย่างมากและผลจากค่าเงินบาทลอยตัว ทำให้กาแฟของไทยมีราคาถูกลง จึงมีการสั่งซื้อกาแฟจากไทยมากขึ้น แต่เนื่องจากการเพาะปลูกกาแฟของพม่าในปี 2540/2541 ยังคงเท่าเดิมคือ 2,784 ไร่ ไม่มีการขยายเพิ่มตาม

ใน พ.ศ. 2543 ภาครัฐได้เข้ามาช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ จากปัญหาราคากาแฟตกต่ำโดยคณะกรรมการนโยบายและมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร (คชก) ได้มีมติให้องค์การคลังสินค้า ดำเนินการแทรกแซงตลาดเมล็ดกาแฟฤดูกาลผลิตปี 2543/2544 ปริมาณ 55,000 ตัน โดยรับซื้อเมล็ดกาแฟจากเกษตรกรในราคาที่กำหนดแล้วส่งให้ผู้ส่งออกทันที จังหวัดพม่าได้รับซื้อกาแฟจากเกษตรกรตามโครงการนี้ได้จำนวน 274.62 ตัน² ช่วยบรรเทาความทุกข์ของเกษตรกรในการขายผลผลิตกาแฟ

พ.ศ. 2544 จังหวัดพม่ามีเนื้อที่เพาะปลูกกาแฟจำนวน 2,810 ไร่ เท่ากับปี พ.ศ. 2543 แต่มีผลผลิตรวม 461 ตัน เพิ่มขึ้นจากปีก่อน 159.50 ตัน เนื่องจากเป็นช่วงผลผลิตออกสู่ตลาดต้นฤดูและปีที่ผ่านมาปริมาณน้ำฝนมากทำให้มีผลผลิตดี โดยพื้นที่การเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอกระบุรี³

2.1.5 มะม่วงหิมพานต์ เป็นพืชที่ใช้ประโยชน์ได้จากทุกส่วน คือ ราก ลำต้น เปลือก ใบ ผล เนื้อในเมล็ดและเยื่อหุ้มในเมล็ด จนทำให้มะม่วงหิมพานต์เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญ การปลูกมะม่วงหิมพานต์ต้องปลูกในบริเวณที่มีอากาศร้อนและฝนตกชุก มะม่วงหิมพานต์สามารถเจริญเติบโตได้ดีในดินหลายชนิดแม้จะเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เช่น ดินทรายชายฝั่งทะเล ดินกรวด ดินลูกรัง และดินที่เคยผ่านการทำเหมืองมาแล้ว⁴ จึงเหมาะกับหลายพื้นที่ในจังหวัดพม่าซึ่งเคยทำเหมืองแร่ดีบุกและเลิกไปเนื่องจากราคาดีบุกตกต่ำ พันธุ์ที่นิยมปลูกส่วนใหญ่เป็นพันธุ์พื้นบ้านและพันธุ์เกาะพยามจากจังหวัดระนอง

เดิมการปลูกมะม่วงหิมพานต์ของจังหวัดพม่าเป็นการปลูกแบบปล่อยปลະละเลยในพื้นที่ว่างเปล่าหรือเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนไม่ได้ปลูกเพื่อการค้า ระยะเวลาเมล็ดมะม่วงหิมพานต์เป็นสินค้าที่ตลาดต้องการมากขึ้น ประกอบกับจังหวัดได้ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกมะม่วงหิมพานต์ในพื้นที่ดินขุมเหมืองร้างที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ เพื่อใช้ที่ดินว่างเปล่าให้เกิดประโยชน์และ

¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพม่า. (2541). เล่มเดิม. หน้า 115.

² สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพม่า. (2543). เล่มเดิม. หน้า 107.

³ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพม่า. (2544). เล่มเดิม. หน้า 102.

⁴ รัศมี ก่อพงศ์พนา. (2543). พม่า. หน้า 108.

ส่งเสริมรายได้ให้เท่ากับเกษตรกรอีกทางหนึ่ง ดังนั้นปัจจุบันการปลูกมะม่วงหิมพานต์ในจังหวัด พังงามีการเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบเพื่อการค้ามากขึ้น

ใน พ.ศ. 2526 เนื้อที่ปลูกมะม่วงหิมพานต์มี 12,500 ไร่ มีผลผลิต 5,900 ตัน¹ ได้มีการขยายมากขึ้นเรื่อยๆ โดยในปี 2531 มีเนื้อที่ 84,286 ไร่ ผลผลิต 6,528 ตัน โดยเพิ่มจากปี 2526 เกือบเท่าตัว พ.ศ. 2534 มีพื้นที่การเพาะปลูกมะม่วงหิมพานต์ จำนวน 36,534 ไร่ เท่ากับปี 2533 ให้ผลผลิต 7,042 ตัน ซึ่งเพิ่มจากปี 2533 การค้ามะม่วงหิมพานต์ในปี 2534 มีราคาสูงขึ้นกว่าปี 2533 พอสมควร เนื่องจากความต้องการของโรงงานมีมากขึ้นและภาวะการค่า เมล็ดมะม่วงหิมพานต์ในตลาดต่างประเทศสูงขึ้นกว่าปีก่อน ทำให้ราคาเมล็ดมะม่วงในปีนี้มีราคา เฉลี่ยกิโลกรัมละ 16.33 บาท เมื่อเทียบกับปีก่อนที่มีราคา 10.33 บาท² เกษตรกรสามารถขาย เมล็ดมะม่วงหิมพานต์ได้ในราคาที่ดีขึ้น

ใน พ.ศ. 2535 มีพื้นที่การเพาะปลูก 34,894 ไร่ ลดลงจากปีก่อนซึ่งมีพื้นที่การเพาะปลูก 36,534 ไร่ เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่อำเภอทับปุดได้เปลี่ยนไปปลูกปาล์มน้ำมันกันมากขึ้น ทำให้ผลผลิตเพียง 9,273 ตัน³ จากภาวะเช่นนี้ทำให้พื้นที่การเพาะปลูกมะม่วงหิมพานต์ลดลงเรื่อยๆ จนกระทั่งปี 2543 เนื้อที่การเพาะปลูกก็เพิ่มขึ้นอีก คือ 37,248 ไร่ มีผลผลิต 14,363 ตัน⁴ จากการที่เมล็ดมะม่วงหิมพานต์มีราคาเพิ่มขึ้นเป็นกิโลกรัมละ 25.58 บาท ทำให้เป็นแรงจูงใจในการขยายพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้น ต่อมาใน พ.ศ. 2544 เนื้อที่การปลูกมะม่วงหิมพานต์ลดลงอย่างมากเหลือเพียง 10,230 ไร่ มีผลผลิต 1,360 ตัน ทำให้เมล็ดมะม่วงหิมพานต์มีบทบาทน้อยมากในระบบเศรษฐกิจของจังหวัดพังงา เนื่องจากมีพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น เช่น ปาล์มน้ำมัน สวนผลไม้ทำรายได้ดีกว่า พื้นที่ที่มีการปลูกมากที่สุดคือ อำเภอกระบุรี รองลงมา คือ เกาะยาว ตะกั่วป่า และท้ายเหมือง⁵

2.1.6 สวนผลไม้ เนื่องจากจังหวัดพังงาเป็นจังหวัดที่มีฝนตกชุกตลอดปีจึงทำให้ผลไม้ชนิดต่างๆเจริญเติบโตได้ดี สวนผลไม้ในจังหวัดพังงาส่วนใหญ่เป็นสวนแบบพื้นเมืองดั้งเดิมคือ ปลูกผลไม้หลายชนิดลงในแปลงเดียวกัน สวนผลไม้ที่สำคัญอยู่ในอำเภอกระบุรี มีผลไม้ที่สำคัญ คือ ทุเรียน เงาะ มังคุด

ใน พ.ศ. 2518 รัฐบาลได้จัดทำโครงการส่งเสริมแนะนำปรับปรุงขยายและบำรุงรักษาไม้ผลในจังหวัดพังงาให้ดี จึงทำให้ผลไม้ในปีนั้นได้ผลดีตามด้วย มีการขยายพื้นที่ทำ

¹สำนักงานจังหวัดพังงา. (2526). พังงา 26. หน้า 136.

²สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2534). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2534.

หน้า 3-4 - 3-8.

³สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2535). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2535.

หน้า 3 -6.

⁴สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2543). เล่มเดิม. หน้า 99.

⁵สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2544). เล่มเดิม. หน้า 94.

สวนผลไม้โดยใน พ.ศ. 2522 จังหวัดพังงามีเนื้อที่เพาะปลูกไม้ผลจำนวน 66,643 ไร่ มากกว่าพื้นที่โดยรวมในภาคใต้ฝั่งตะวันตก¹ ใน พ.ศ. 2526 พังงามีสวนผลไม้พื้นเมืองอยู่กว่าแสนไร่ ได้รับการส่งเสริมพื้นที่ฟูอย่างเต็มที่ โดยส่งเสริมสวนผลไม้ใน อ.คุระบุรี ที่มีดินดี องค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงาได้ทุ่มเทงบประมาณทั้งด้านแหล่งน้ำและถนนให้กับพื้นที่สวนผลไม้ในคุระบุรี ถึงแม้ปีนี้จะมีความกระทบจากภัยแล้งอย่างหนักเป็นประวัติการณ์ก็ตาม² ระหว่าง พ.ศ. 2528-2538 มีการขยายพื้นที่สวนผลไม้เพิ่มขึ้นทุกปี โดยมีเงาะ ทุเรียน มังคุด และสะตอ สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรเป็นอย่างมาก ใน พ.ศ. 2539 พังงามีสวนผลไม้ มีพื้นที่เพาะปลูก 37,259 ไร่ มีผลผลิต 16,063.50 ตัน³ ใน พ.ศ. 2541 มังคุดเป็นไม้ผลที่หน่วยงานราชการสนับสนุนให้มีการปลูกเพิ่มขึ้นเนื่องจากความต้องการบริโภคในจังหวัดพังงาและจังหวัดภูเก็ต พื้นที่เพาะปลูกไม้ผลในจังหวัดพังงามีการขยายตัวเพิ่มขึ้น⁴ ใน พ.ศ. 2543 พื้นที่เพาะปลูกไม้ผลเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะทุเรียน 13,440 ไร่ โดยพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอตะกั่วป่า คุระบุรี และตะกั่วทุ่ง⁵

ใน พ.ศ. 2544 มีเนื้อที่เพาะปลูกไม้ผลรวม 50,255 ไร่ จะเห็นได้จากพื้นที่ในการเพาะปลูกสวนผลไม้ของพังงามีการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากความต้องการตลาดและการท่องเที่ยวที่มีการขยายตัว⁶ ผลไม้ของพังงาถูกส่งไปจำหน่ายยังจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นตลาดหลัก

2.2 การประมง

เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของพังงามีแนวชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 239.25 กิโลเมตรตลอดแนวด้านตะวันตกของจังหวัด⁷ ประชาชนส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพประมงทางทะเลเป็นหลัก และสร้างบ้านเรือนอยู่ตามแนวชายฝั่ง ชาวประมงในพังงาเป็นคนในท้องถิ่นดั้งเดิม มีอาชีพประมงสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ก่อนมีการใช้แผนพัฒนาพัฒนาเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2503 ชาวประมงทำการประมงอยู่ตามแนวชายฝั่งทะเล เนื่องจากในเวลานั้นยังไม่มีเครื่องมือและอุปกรณ์การประมงที่ทันสมัย

2.2.1 การประมงทะเล การทำประมงในพังงาส่วนใหญ่ในระยะแรกเป็นการทำประมงอวนลอยจับปลาจะละเม็ดและจับหมึกโดยใช้ไฟล่อ⁸ เป็นการทำการประมงพื้นบ้านเพื่อพอยังชีพ

¹ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.) เล่มเดิม. หน้า 5-12.

² สำนักงานจังหวัดพังงา. (2526). เล่มเดิม. หน้า 43.

³ ศูนย์พัฒนาภาคใต้. (2541). ภาพรวมภาคใต้ พ.ศ. 2540. หน้า 206.

⁴ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2541). เล่มเดิม. หน้า 117.

⁵ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2543). เล่มเดิม. หน้า 105.

⁶ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2544). เล่มเดิม. หน้า 9.

⁷ สำนักงานจังหวัดพังงา. (2544). บรรยายสรุปจังหวัดพังงา พ.ศ. 2544. หน้า 1.

⁸ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). สำนะโนประมงทะเลแห่งประเทศไทย. หน้า 17.

โดยจะใช้เรือขนาดเล็กทั้งที่มีเครื่องยนต์ติดตั้งในเรือและนอกเรือ และไม่มีเครื่องยนต์ เช่น เรือแจว มีอุปกรณ์ที่จำเป็นนอกเหนือไปจากอุปกรณ์จับปลา มีเข็มทิศ ในระยะต่อมาชาวประมงที่ใช้เรือมีเครื่องยนต์ ในส่วนหนึ่งได้พัฒนาศักยภาพของตนเองมาเป็นเรือประมงพาณิชย์

ลักษณะการทำประมงทะเลพื้นบ้านหรือประมงชายฝั่งในระยะแรกๆ ใช้แรงงานเป็นคนในครอบครัวทั้งชายและหญิงออกไปลอยอวนจับปลา ปู กุ้ง ส่วนใหญ่เป็นปลาทุบในตอนเช้าแล้วจะกลับเข้าฝั่งในตอนกลางวัน ผลผลิตที่ได้เก็บไว้สำหรับบริโภคในครอบครัว ส่วนประมงพาณิชย์จะใช้แรงงานชาย ประมาณ 25 - 40 คน การจ้างแรงงานจะขึ้นอยู่กับขนาดของเรือและขนาดของเครื่องมือจับสัตว์น้ำ ชาวประมงจะนำเรือออกหาปลาตอนเย็นและกลับเข้าฝั่งในตอนเช้า

หลังจากมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ใน พ.ศ. 2505 เริ่มมีการนำเรืออวนลากขนาดใหญ่เข้ามาใช้ในประเทศไทย สามารถไปทำประมงนอกเขตน่านน้ำไทยได้ ทำให้โครงสร้างของประมงทะเลไทยเปลี่ยนแปลงไป มีการขยายพื้นที่ประมงออกไปยังน่านน้ำประเทศเพื่อนบ้าน เป็นการเพิ่มผลผลิตทางการประมงอีกทางหนึ่ง ส่งผลให้ประมงเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญของประเทศอีกสาขาหนึ่ง¹ ถึงแม้จะมีการนำเรืออวนลากขนาดใหญ่มาใช้ในประเทศไทยแต่เรืออวนลากส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งเป็นเรือขนาดกลาง

ใน พ.ศ. 2510 พังงามีปริมาณจับสัตว์น้ำทะเลถึง 309,100 กิโลกรัม และปีต่อมาคือ พ.ศ. 2511 มีการจับสัตว์ทะเลเพิ่มขึ้น 706,552 กิโลกรัม² ทำให้เห็นมีการขยายตัวของประมงทะเลในจังหวัดพังงา จากการพัฒนาเครื่องมือจับสัตว์น้ำและเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยสามารถเพิ่มผลผลิตประมงให้เพิ่มขึ้นอย่างมาก แต่การจับสัตว์น้ำปริมาณที่มากเกินไปมีผลให้ปริมาณทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลมีจำนวนลดลงทั้งบริเวณอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน จากปัญหานี้ ใน พ.ศ. 2522 รัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมการเพาะเลี้ยงชายฝั่งเพื่อเป็นทางเลือกให้ชาวประมงทั่วประเทศเปลี่ยนจากการจับสัตว์น้ำในทะเลมาเป็น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแทน³

ระหว่าง พ.ศ.2510 - 2528 พังงามีการเปลี่ยนแปลงของประมงทะเลโดยภาพรวม คือ การประมงทะเลได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการทำประมงพื้นบ้านเป็นประมงพาณิชย์กันมากขึ้นจากเดิมที่ใช้เรือประมงไม่มีเครื่องยนต์ และใช้แรงงานในครัวเรือน ทำการจัดสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือทำประมงพื้นบ้าน มาเป็นการใช้เรือประมงที่เครื่องยนต์ที่มีขนาดใหญ่และทันสมัย มีการจ้างลูกจ้างในการทำประมง⁴

พ.ศ. 2535 สัตว์น้ำที่จับได้ในพังงามีประมาณ 201,790 กิโลกรัม เพิ่มขึ้นจากปีก่อนที่จับไว้ 188,360 กิโลกรัม เป็นผลจากประมงพื้นบ้านเปลี่ยนมาเป็นประมงพาณิชย์กันมากขึ้น

¹ อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย เล่ม 1 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2545). หน้า 301.

² สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2512). สมุดสถิติรายปี พ.ศ. 2512. หน้า 15.

³ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2541). รายงานเชิงวิเคราะห์เรื่องการเปลี่ยนแปลงการประมงทะเลไทยจากสำมะโนประมงทะเล พ.ศ.2528 และ 2538. หน้า 1.

⁴ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2541). เล่มเดิม. หน้า 1.

และมีการจับสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นทุกปี¹ ใน พ.ศ. 2544 ภาวะประมงในจังหวัดพังงาอยู่ในภาวะที่ค่อนข้างชบเซาเนื่องจากความเข้มงวดของประเทศเพื่อนบ้านในการทำประมงที่มีการจับเรือประมงที่รุกล้ำเข้าไปทำประมงในเขตพื้นที่ประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในปีนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 413.05 ตัน น้อยกว่าปี 2543 ที่จับได้ 641.38 ตัน

พังงาอยู่ในเขตพื้นที่ประมง 5 ประกอบด้วย ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง สตูล โดยเฉพาะอ่าวพังงาที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งแพร่ขยายพันธุ์สัตว์น้ำและพักอาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลาหู กระทรวงเพชรและสหรณณ์จึงออกประกาศห้ามใช้เครื่องประมงบางชนิดทำการประมงในอ่าวพังงาใช้เวลาดังตั้งแต่วันที่ 15 เมษายน ถึง 15 มิถุนายน ของทุกปี² จากประกาศการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำดังกล่าว ทำให้ชาวประมงจังหวัดพังงาสามารถจะประกอบอาชีพประมงได้อย่างยั่งยืน

2.2.2 การเพาะเลี้ยงสัตว์ชายฝั่ง เป็นการประมงอีกประเภทที่สามารถสร้างรายได้เป็นจำนวนมากให้แก่ผู้เพาะเลี้ยง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง (น้ำกร่อย) ในเขตพังงานิยมเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบพัฒนา* ตลอดแนวชายฝั่งของทุกอำเภอ ยกเว้นเขตอำเภอกะปง สัตว์น้ำที่นิยมเลี้ยงรองลงมาเป็นสัตว์น้ำชายฝั่งชนิดอื่นๆ เช่น ปลาประพง ปลากระรัง ปลาเก๋า เป็นต้น โดยเลี้ยงในกระชัง พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่สำคัญอยู่ในเขตอำเภอเมือง ตะกั่วทุ่ง ท้ายเหมือง ทับปุด กระบุรี เกาะยาว และตะกั่วป่า การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งตั้งแต่เริ่มมีการส่งเสริมจากรัฐตั้งแต่ พ.ศ. 2522 เป็นต้น ในระยะแรกมีการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งมีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำหลายชนิด เช่น ปลา ปู หอยชนิดต่างๆ แต่เพาะเลี้ยงส่วนใหญ่เป็นการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำเป็นหลัก

ตั้งแต่ พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา การเลี้ยงกุ้งกุลาดำตามแนวชายฝั่งได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นดูจากตาราง

¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2535). เล่มเดิม. หน้า 3-7.

² สำนักงานจังหวัดพังงา. (2544). เล่มเดิม. หน้า 8.

* การเพาะเลี้ยงกุ้งแบ่งได้ 3 แบบ คือ แบบธรรมชาติ กึ่งพัฒนา และพัฒนา การเพาะเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติ เป็นการเพาะเลี้ยงที่อาศัยกุ้งตามธรรมชาติ ซึ่งจะติดมากับน้ำทะเลที่ดันเข้ามาในพื้นที่เพาะเลี้ยงแล้วปล่อยให้ลูกกุ้งเจริญเติบโตตามธรรมชาติโดยไม่มีการให้อาหารเสริม ส่วนแบบกึ่งพัฒนา คือ การปล่อยพันธุ์กุ้งจากโรงเพาะฟักลงเสริมพันธุ์กุ้งจากธรรมชาติแบบไม่หนาแน่นและให้อาหารเป็นครั้งคราว และการเลี้ยงแบบพัฒนา คือ ปล่อยพันธุ์กุ้งจากโรงเพาะฟักเสริมแบบหนาแน่นไม่ต่ำกว่า 16 ตัวต่อตารางเมตร และให้อาหารบ่อยครั้ง คือ วันละ 3 - 4 มื้อ

ตาราง 3 แสดงการเลี้ยงกุ้งกุลาดำจังหวัดพังงา พ.ศ. 2534 - 2544

พ.ศ.	จำนวนผู้เลี้ยง (ราย)	เนื้อที่นากุ้ง (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)
2535	161	3,068	1,865
2536	239	3,225	3,964
2537	411	5,634	8,064
2538	593	6,522	10,696
2539	616	8,030	11,062
2540	629	10,597	12,716
2541	779	11,389	17,206
2542	606	7,455	15,272
2543	560	6,956	16,051
2544	524	7,956	17,882

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2536 - 2545). สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปีการเพาะปลูก 2535/36 – 2545/46. หน้า 85 (2535/36), หน้า 85 (2536/37), หน้า 85 (2537/38), หน้า 86 (2538/39), หน้า 86 (2538/39), หน้า 86 (2540/41), หน้า 86 (2541/42), หน้า 86 (2542/43), หน้า 112 (2543/44), หน้า 112 (2545).

จากข้อมูลตามตารางจะเห็นว่า การเลี้ยงกุ้งกุลาดำมีการขยายตัวเพิ่มจาก พ.ศ. 2535 ที่เนื้อที่นากุ้ง 3,068 ไร่ มีผลผลิต 1,865 ตัน พื้นที่นากุ้งและปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัวทุกปี มาจากราคากุ้งที่มีราคาดีกว่าการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดอื่น

เมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในพ.ศ. 2540 ค่าเงินบาทอ่อนตัวลงมาก ทำให้ราคาสินค้าเกษตรของไทยถูกลง แต่เป็นผลดีต่อการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เพราะต่างประเทศสั่งซื้อกุ้งกุลาดำจากไทยเพิ่มเป็นจำนวนมาก เป็นผลให้ราคากุ้งกุลาดำมีราคาสูงขึ้นมาก เกษตรกรจึงหันมาเลี้ยงกุ้งกุลาดำมากขึ้น มีการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งเพิ่มขึ้นเห็นได้ใน พ.ศ. 2539 มีเนื้อที่นากุ้ง 8,030 ไร่ และใน พ.ศ. 2540 มีเนื้อที่ถึง 10,597 ไร่ และยังคงขยายตัวต่อเนื่องถึง พ.ศ. 2541

ระดับราคากุ้งกุลาดำใน พ.ศ. 2541 เฉลี่ยกิโลกรัมละ 398 บาท ปรับตัวเพิ่มขึ้นจากปีก่อนมาก เมื่อเทียบราคาเฉลี่ย พ.ศ. 2540 กิโลกรัมละ 290 บาท เพิ่มสูงขึ้นกิโลกรัมละ 108 บาท เนื่องจากปริมาณการส่งออกกุ้งแปรรูปเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดส่งออกหลักของไทย ประกอบกับค่าเงินบาทที่อ่อนตัวลง ทำให้ผู้ส่งออกได้รับประโยชน์จากอัตราแลกเปลี่ยน¹ ส่งผลทำ

¹สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2541). เล่มเติม. หน้า 435.

ให้ ใน พ.ศ. 2541 มีเนื้อที่นาุ้งจะมีการขยายตัว 11,389 ไร่ มีผลผลิต 17,206 ตัน และราคาุ้งกุลาดำโดยเฉลี่ยอยู่ที่กิโลกรัมละ 258 บาท ปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นกว่าปีก่อน แต่ก็เกิดปัญหาต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วยและเกษตรกรต้องประสบปัญหาุ้งเป็นโรคตัวแดง โรคหัวเหลือง และโรคเรืองแสงตายเป็นจำนวนมาก¹ ในปลายปีราคาุ้งกุลาดำได้ปรับตัวลดลงมาก มาจากภาวะตลาดซบเซา มีผลให้เกษตรกรส่วนใหญ่ชะลอการปล่อยลูกุ้งลงบ่อ จากเหตุการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่นาุ้งและผลผลิตกุ้งใน พ.ศ. 2542 ลดลง

เนื้อที่เพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำใน พ.ศ. 2544 เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ.2543 คือ มีจำนวน 7,956 ไร่ เมื่อเทียบกับปีก่อนซึ่งมีจำนวน 6,956 ไร่ เนื่องจากที่ประเทศคู่แข่งของไทยแถบอเมริกาใต้เจอปัญหาเกิดโรคระบาดในแหล่งเลี้ยงกุ้งต่างประเทศหันมาสั่งกุ้งไทยมากขึ้น มีผลทำให้ราคาุ้งกุลาดำใน พ.ศ. 2543 เฉลี่ยกิโลกรัมละ 384.47 บาท² สูงกว่าแถบอเมริกาใต้ ใน พ.ศ. 2542 จึงปีนแรงจูงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่เลี้ยงกุ้ง

ดังนั้นการเลี้ยงกุ้งกุลาดำในปัจจุบันมีผลกระทบกับสภาพแวดล้อมชายฝั่งทะเลมากในอนาคตควรจะมีอาชีพอื่นรองรับ

2.2.3 การประมงน้ำจืด เป็นอีกทางเลือกในการประกอบอาชีพของเกษตรกรในพื้นที่ การประมงน้ำจืดในช่วงแรกมีเพียงเล็กน้อย เนื่องจากสภาพแหล่งน้ำที่มีอยู่ไม่เหมาะสมสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ พ.ศ. 2527 ทางจังหวัดได้มีนโยบายพัฒนาแหล่งน้ำโดยเฉพาะชุมชนเมืองร้างให้เป็นแหล่งแพร่ขยายพันธุ์ปลาของจังหวัด³ ทำให้มีการขยายพื้นที่ประมงน้ำเพิ่มขึ้น

พ.ศ. 2534 มีการเลี้ยงปลาในบ่อจำนวน 265 บ่อ จำนวนผู้เลี้ยง 316 ราย⁴ มีปริมาณสัตว์น้ำจืดจับได้จำนวนทั้งสิ้น 188,360 กิโลกรัม เพิ่มขึ้นจากปี 2533 ที่จับได้ 184,160 กิโลกรัม ร้อยละ 2.80⁵ มีมูลค่า 6,253 ล้านบาท การทำประมงน้ำจืดมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น พ.ศ. 2535 ปริมาณสัตว์น้ำจืดจับได้จำนวน 201,790 กิโลกรัม เพิ่มจากปีที่แล้วและปริมาณสัตว์น้ำจืดก็เพิ่มขึ้นทุกปี

ถึงแม้ว่าปริมาณของการประมงน้ำจืดจะเพิ่มขึ้นทุกปีแต่เมื่อเทียบกับการประมงทางทะเลยังมีปริมาณน้อย แหล่งที่จับสัตว์น้ำจืดส่วนใหญ่มาจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติเกิดจากการขุดเหมืองแร่เก่าและเพาะเลี้ยงบ้าง แต่การประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดอย่างจริงจังยังมีปริมาณน้อย ปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้ใน พ.ศ. 2544 รวม 413 ตัน โดยพื้นที่ที่มีปริมาณสัตว์น้ำจืดมากที่สุดในอำเภอปะปง มีปริมาณ 120 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 29.06 ของปริมาณผลผลิตสัตว์น้ำจืดทั้งจังหวัด⁶

¹ สำนักงานจังหวัดพังงา. (2542). บรรยายสรุปจังหวัดพังงา. หน้า 22.

² สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2543). เล่มเดิม. หน้า 113.

³ กระทรวงมหาดไทย. (2528). เล่มเดิม. หน้า 23.

⁴ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2534). เล่มเดิม. หน้า 6-14.

⁵ แหล่งเดิม. หน้า 3-9.

⁶ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2544). เล่มเดิม. หน้า 13.

การประมงน้ำจืดส่วนใหญ่นิยมเลี้ยง ปลาตุ๊ก ปลานิล ปลาไน ปลาดุกเพียน และปลายี่สก นิยมเลี้ยงกันทุกอำเภอ เนื่องจากเติบโตเร็ว เลี้ยงง่ายและมีตลาดรองรับ

ตั้งแต่อดีตชาวประมงในพังงา ส่วนใหญ่ทำประมงทางทะเลเป็นอาชีพหลัก ส่วนที่เหลือจะประกอบอาชีพประมงน้ำจืดตามแหล่งน้ำธรรมชาติ ชุมเหมืองแร่เก่า และเพาะเลี้ยงสัตว์ชายฝั่ง การประมงทะเลมีปริมาณและมูลค่าการผลิตมากที่สุด หลังจาก พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา ปริมาณและมูลค่าการผลิตของการเพาะเลี้ยงสัตว์ชายฝั่งหรือประมงน้ำกร่อยมีปริมาณและมูลค่ามากกว่าประมงทางทะเล เนื่องจากทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลมีปริมาณน้อยลง กรมประมงจึงได้ส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาประกอบอาชีพประมงน้ำจืดแทน นอกจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งแล้ว เพื่อเป็นอีกทางหนึ่งในการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำทางทะเล ประมงน้ำจืดน่าเป็นที่นิยมและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต ผลผลิตที่ได้ในแต่ละปีจะเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ปริมาณผลผลิตที่ได้เมื่อเทียบกับประมงประเภทอื่นนั้นประมงน้ำจืดยังมีน้อย

2.3 ด้านอุตสาหกรรมเหมืองแร่

เหมืองแร่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของพังงามาตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา แร่สำคัญที่ทำให้เกิดอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในพังงา คือ ดีบุก เนื่องจากพื้นที่ของพังงาอุดมสมบูรณ์ด้วยดีบุก ซึ่งมีอยู่ทั่วไปทุกอำเภอทั้งบนบกและในทะเล ยกเว้นท้องที่อำเภอทับปุดและอำเภอเกาะยาว แร่ดีบุกเป็นแร่ที่มีความสำคัญและมีบทบาทสำคัญของจังหวัดพังงาเพราะเป็นแหล่งแร่ที่สำคัญของประเทศสร้างรายได้เข้าประเทศจำนวนมาก

แร่ดีบุก เป็นแร่ที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ทำให้อุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุกถูกบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่หนึ่งเป็นต้นมา เมื่อภาครัฐใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับแรก (พ.ศ. 2504 - 2509) ในส่วนที่เกี่ยวกับแร่ดีบุก รัฐบาลได้ส่งเสริมให้มีการสำรวจแหล่งแร่ดีบุกในประเทศและปรับปรุงขบวนการผลิตแร่ดีบุกให้เป็นไปตามหลักวิชาการ เพื่อเพิ่มการผลิตแร่ดีบุกให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผลผลิตแร่ในจังหวัดพังงาตั้งแต่ พ.ศ. 2504 มีปริมาณ 6,742 เมตริกตันและเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จน พ.ศ. 2507 ปริมาณการผลิตแร่ลดลงเหลือ 6881 เมตริกตัน¹ คงมาจากการทำเหมืองแร่นอกเริ่มหาแร่ได้น้อยลง (ปริมาณแร่จึงลดลง) เริ่มมีการหาแหล่งแร่ใหม่ ๆ จึงพบว่าแหล่งแร่ที่ยังอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งแร่ในทะเล การทำเหมืองแร่ในทะเลเป็นการทำเหมืองที่ต้องใช้เงินทุนสูง จึงมีแต่บริษัทใหญ่ขอสัมปทานทำแร่ในทะเลและบนชายฝั่ง มีปริมาณการผลิตแร่มีถึง 7,853 เมตริกตันและเพิ่มขึ้นเป็น 9,247 เมตริกตัน พ.ศ. 2509² มีจำนวนแร่เพิ่มมากขึ้น จึงมีการจัดตั้งโรงถลุงแร่ดีบุกแห่งแรกในประเทศไทยของบริษัทไทยแลนดีสเมลต์ติ้ง

¹สำนักงานสถิติแห่งชาติ .(2513). สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 28 พ.ศ.2510 - 2512. หน้า 236.

²สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2513). เล่มเดิม. หน้า 236.

แอนดวีไฟนิง จำกัด หรือเรียกชื่อย่อว่าบริษัทไทยชาร์โก้ใน พ.ศ. 2508^{1*} ซึ่งมีความสัมพันธ์กับ นักการเมืองในรัฐบาล ทำให้โรงงานนี้ได้รับสิทธิบัตรเพื่อการส่งเสริมลงทุนจากรัฐบาลไทยหรือ สิทธิบัตรพิเศษจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) เหมือนแร่ดีบุกทั่วประเทศรวมทั้งพังงา จะต้องส่งแร่ดีบุกขายและถลุงแร่ให้กับบริษัทไทยชาร์โก้เพียงแห่งเดียว² และไม่สามารถส่งสินแร่ ออกไปขายหรือถลุงในต่างประเทศจึงเป็นการบังคับให้มาถลุงแร่แต่บริษัทไทยชาร์โก้สร้างความไม่ พอใจต่อนายเหมือง

เมื่อมีการสำรวจพบแหล่งแร่ใหม่ในทะเลทำให้จำนวนแร่มีมากขึ้น ในแผนพัฒนา เศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 2 รัฐบาลตั้งเป้าจะส่งแร่ดีบุกที่ผลิตได้ส่วนใหญ่ส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ และมีการส่งเสริมให้มีการพัฒนาเหมืองแร่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ปรับปรุง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ เพื่อให้เอกชนสนใจมาลงทุนในเมืองแร่ การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรแร่ เป็นวัตถุดิบให้กว้างขวางขึ้น³ จากนโยบายภาครัฐทำให้เอกชนมาลงทุนทำเหมืองแร่เพิ่มขึ้นการ ผลิตแร่จึงเพิ่ม พ.ศ. 2510 มีปริมาณแร่ 9,334 เมตริกตัน หลังจากนั้นการผลิตกลับลดลงอันเป็นผล จากราคาดีบุกในตลาดโลกตกต่ำ รวมทั้งคณะรัฐมนตรีดีบุกระหว่างประเทศไทยได้นำเอามาตรการ ควบคุมการส่งออกดีบุกมาใช้ในช่วงปี พ.ศ. 2511 - 2512⁴ ทำให้ปริมาณการผลิตแร่ดีบุกของพังงา น้อยลงกว่าเดิม ปริมาณการผลิตใน พ.ศ. 2512 มีจำนวน 8,345 เมตริกตัน แต่ยังคงถือว่าเป็นการ ผลิตที่สูง⁵

ราคาดีบุกโลกตกต่ำติดต่อกันหลายปีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 2 และแนวโน้ม ราคาดีบุกยังไม่ดีขึ้นเนื่องจากความต้องการดีบุกในตลาดโลกมีจำกัด แต่แร่ดีบุกยังคงเป็นแร่ที่ สำคัญที่สุดสำหรับอุตสาหกรรมเหมืองแร่ไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) ภาครัฐจึงมีนโยบายการส่งเสริมให้มีการผลิตแร่ดีบุกเพื่อการส่งออกและเร่งรัดการสำรวจหา

¹ วรวรรณ ศุภจรรยา. (2522). ดีบุก. หน้า 49.

* บริษัทไทยชาร์โก้มีผู้ถือหุ้นของบริษัท คือ The Union Carbide Corporation ของสหรัฐอเมริกาถือหุ้น อยู่ร้อยละ 70 อีกร้อยละ 30 ของหุ้นทั้งหมดถือหุ้นโดยจอมพลประภาส จารุเสถียรและพรรคพวกซึ่งเป็นนาย เหมืองแร่ผู้ทรงอิทธิพลในจังหวัดภูเก็ตและพังงา

² กวตล ทรงประเสริฐ. (2535). *ทุนสิงคโปร์: การผูกขาดตลาดอาหารและดีบุกของไทย*. หน้า 20.

³ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2510). *แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่สอง พ.ศ. 2510 - 2514*. หน้า 170.

⁴ ลัดดา ลากจตุรภข. (2538, เมษายน). การทรัพยากรธรณี (แร่) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ. *ข่าวสารการธรณี* 40(4). หน้า 28.

⁵ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2518). *สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 30 2515 - 2518*. หน้า 244.

แหล่งแร่สำรอง และผลิตแร่เพื่อทดแทนการนำเข้า¹ ช่วยทำให้มีรายได้เข้าประเทศมากขึ้นและลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศในการนำเข้าแร่ ซึ่งมีผลกระทบต่อรายได้ประชาชาติ และยังการส่งเสริมพัฒนาแร่ดีบุกโดยเพิ่มผลผลิตและมูลค่าการส่งออก จากนโยบายดังกล่าวทำให้การผลิตแร่ดีบุกพืงงามีมากขึ้นทุกปี

พ.ศ. 2516 เกิดการรวมตัวของประชาชนพืงงาเรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกสัมปทานแร่ในทะเลของบริษัทเท็มโก้* เนื่องจากเป็นบริษัทที่มีสัมปทานการทำเหมืองแร่เรือชุดในท้องทะเลไทยมากกว่าบริษัทแร่เรือชุดอื่นที่มีทั้งหมด ทำให้มีอิทธิพลในการทำเหมืองแร่เรือชุด โดยให้มีการตั้งองค์การเหมืองแร่ในทะเลขึ้นแทน² เนื่องจากการผูกขาดการทำเหมืองแร่ทางทะเลและการถลุงแร่ดีบุกของบริษัทดังกล่าว สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนที่มีอาชีพทำเหมืองแร่อย่างมาก ใน พ.ศ. 2517 หนังสือพิมพ์หลายฉบับได้กล่าวถึงพฤติกรรมของบริษัทเหมืองแร่เท็มโก้ว่าเป็นบริษัทต่างชาติที่ใช้อำนาจและอิทธิพลเข้ามาครอบงำสมบัติของชาติรวมทั้งกลุ่มแนวร่วมอนุรักษัธรรมชาติแห่งประเทศไทยได้ทำการต่อต้านเช่นกัน ทำให้ประชาชนถือโอกาสบุกกรุกเนื้อที่เขตประทานบัตรของบริษัทเท็มโก้ โดยใช้เรือประมงติดเครื่องเข้าไปดูจุดแรจนเกิดข้อพิพาทกับบริษัทเท็มโก้ และเกิดเหตุการณ์รุนแรงยิ่งขึ้นจนถึงกับบุกกรุกเข้ายึดเรือชุดแร่เท็มโก้ 2 โดยพลการ³

ในสมัยที่ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี มีประชาชนที่เข้าไปดูแร่โดยเรือประมงติดเครื่องดูแร่ในลักษณะของผู้แสวงโชคเพิ่มขึ้นมาก ทำให้เกิดชุมชนผิดกฎหมายรวมทั้งบริษัทเหมืองแร่ต่างๆ ได้ใช้สถานการณ์นี้ถือโอกาสดูดแร่เหมือนกับประชาชนทั่วไป นำไปสู่การทำเหมืองเถื่อนขึ้น ซึ่งนายทุนเหมืองแร่ได้ถือโอกาสหาผลประโยชน์โดยทำการลักลอบนำแร่ดีบุกออกนอกประเทศโดยไม่เสียค่าภาคหลวง⁴ รัฐบาลจึงขาดรายได้อย่างมาก มีผลกระทบต่อปริมาณการผลิตแร่ดีบุกของประเทศและจังหวัดพืงงาด้วย เพราะปริมาณการผลิตแร่ใน พ.ศ. 2518 ลดลงเหลือ 5,186 เมตริกตันซึ่งลดลงมากจาก พ.ศ. 2517 ถึง 8,656 เมตริกตัน⁵

ใน พ.ศ. 2518 รัฐบาล ม.ร.ว. เสถียร ปราโมช ได้ประกาศเพิกถอนประทานบัตรของบริษัทเท็มโก้ จากสาเหตุว่าบริษัทเท็มโก้ได้ประทานบัตรโดยการฉ้อฉลและไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วยเหตุนี้การผูกขาดการทำเหมืองแร่ทางทะเลจึงกลับมาเป็นของรัฐบาลไทย ดังนั้นรัฐบาลได้จัดตั้งองค์การเหมืองแร่ทางทะเล (อ.ม.ท.) ทำหน้าที่เป็นผู้ผูกขาดการทำเหมืองแร่ในทะเลแทนบริษัท

¹ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2515). *แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สาม พ.ศ. 2515 - 2519*. หน้า 28.

* บริษัทเท็มโก้ เป็นบริษัทร่วมทุนของกลุ่มธุรกิจเครือบริษัท Union Carbide กับบริษัทเหมืองแร่บรูพา ที่มีจอมพลประภาส จารุเสถียรและจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหุ้นส่วน

² ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2535). *เล่มเดิม*. หน้า 40.

³ วรวรรณ ศุภจรรยา. (2522). *เล่มเดิม*. หน้า 52.

⁴ *แหล่งเดิม*. หน้า 53.

⁵ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2518). *เล่มเดิม*. หน้า 244.

เทียมโก้และเอี่ยมโก้ไผ่หนึ่ง¹ และในช่วงเวลาก่อนการจัดตั้งองค์การเหมืองแร่ทางทะเลอย่างสมบูรณ์ก็ได้มีคนจากจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ บุกรุกเข้าขุดแร่ในทะเลภายในเขตสัมปทานขององค์การเหมืองแร่ทางทะเล (อ.ม.ท.) และของเอกชน จนคณะรัฐมนตรีต้องอนุมัติตามที่จังหวัดเสนอคือให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเข้าแก้ไขเหตุการณ์โดยเข้าช่วงประทานบัตรแร่มาดำเนินการอนุญาตให้เรือแพขุดแร่ในเขตเช่าเป็นการชั่วคราวได้ตั้งแต่ พ.ศ. 2518 มีผลให้เศรษฐกิจของพังงาพัฒนาอย่างมากจนเป็นที่สนใจของคนทั่วไป² จึงมีประชาชนอพยพเข้ามาอยู่จังหวัดพังงาเพิ่มขึ้น เป็นจำนวนมากเพื่อทำเหมืองแร่ก่อให้เกิดชุมชนทำเหมืองแร่ใหม่ คือ หมู่บ้านน้ำเค็ม ทำให้ปริมาณการผลิตหลัง พ.ศ. 2518 เพิ่มขึ้นมาก คือ ใน พ.ศ. 2519 ผลิตแร่ได้ 10,071 เมตริกตัน และพ.ศ. 2521 การผลิตแร่เพิ่มเท่าตัวเป็น 21,273 เมตริกตัน³

การทำเหมืองแร่ดีบุกของพังงาก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ คือ ปัญหาการใช้พื้นที่ เช่น การเกษตร การประมง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานเป็นต้น ส่งผลให้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 - 2524 รัฐบาลเน้นการสนับสนุนการทำเหมืองแร่และการกำหนดนโยบายการใช้ที่ดินสำหรับอุตสาหกรรมเหมืองแร่ สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบต่างๆ ให้เหมาะสม⁴ ถึงแม้ว่าการทำเหมืองแร่จะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ แต่การขยายตัวของเหมืองแร่กลับสูงขึ้น เนื่องจากดีบุกมีราคาสูงขึ้นถึง 35 ริงกิตต่อกิโลกรัม ใน พ.ศ. 2524 อย่างไรก็ตามปริมาณการผลิตแร่ของพังงาลดน้อยลง พ.ศ. 2524 มีจำนวน 23,829 เมตริกตัน น้อยกว่า พ.ศ. 2523 ที่มีถึง 27,639 เมตริกตัน⁵ ซึ่งสาเหตุมาจากการลักลอบส่งแร่ดีบุกออกนอกประเทศไปขายให้แก่ประเทศผู้ซื้อโดยตรง เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย โดยไม่ต้องเสียค่าภาคหลวง ทำให้มีกำไรจากขายแร่ที่ลักลอบมากกว่าการขายในประเทศ ส่งผลให้เงินรายได้จากการทำเหมืองแร่ของพังงาลดน้อยลง และเมื่อเกิดวิกฤติการณ์ดีบุกใน พ.ศ. 2528 เนื่องจากที่เกิดภาวะดีบุกล้นตลาดทำให้ราคาดีบุกตกลงอย่างหนัก ซึ่งมีผลต่อการผลิตแร่ดีบุกของพังงาด้วย จนปริมาณแร่ที่ผลิตได้จากหน่วยเป็นเมตริกตันเหลือแค่เป็นต้น ดังเช่นใน พ.ศ. 2544 เหมืองเหมืองแร่ดีบุกที่ทำการ 2 แห่ง คือ ที่ตำบลเกาะคอเขา อ.ตะกั่วป่า กับตำบลท่านา อำเภอกะปง มีปริมาณผลิตได้ 477 ตันเท่านั้น⁶ เมื่อการทำเหมืองแร่ดีบุกตกต่ำลง ทำให้

¹ วรวรรณ ศุภจรรยา. (2522). เล่มเดิม. หน้า 53.

² สำนักงานจังหวัดพังงา. (2526). เล่มเดิม. หน้า 25,27.

³ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2524). สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 33 พ.ศ. 2524 - 2527. หน้า 286.

⁴ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2520). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 - 2526. หน้า 182 - 185.

⁵ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2524). เล่มเดิม. หน้า 286.

⁶ สำนักงานจังหวัดพังงา. (2544). เล่มเดิม. หน้า 24.

ประชาชนชาวพม่าต้องหันมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้น เพื่อแทนที่เศรษฐกิจสาขาอุตสาหกรรมเหมืองแร่ที่ลดลงเพื่อพยุงและเพิ่มรายได้ให้แก่จังหวัดพม่าจนถึงปัจจุบัน

2.4 ด้านการท่องเที่ยว

สมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ใน พ.ศ. 2502 รัฐบาลได้มีการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว นโยบายพัฒนาการท่องเที่ยวได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) เป็นต้นมา¹ เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้กว้างขวางขึ้นทั้งในหมู่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นการกระจายรายได้และสร้างงานให้แก่ประชาชนในภูมิภาค ประกอบกับรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีมูลค่ามหาศาลซึ่งมีผลต่อรายได้ของประชาชนในท้องถิ่นและรายได้ประชาชาติของประเทศ ดังนั้นรัฐจึงมีนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่สี่ เป็นต้นมา

จังหวัดพม่าซึ่งเป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญของประเทศ ดังนั้นทางการจึงมีโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่พม่าให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง โครงการนี้ได้บรรจุไว้ในการพัฒนาพื้นที่ภาคใต้ตอนบนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่หก (พ.ศ. 2530-2534)² โดยเน้นการพัฒนาพื้นที่ภูเก็ต-พม่า-กระบี่ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในระดับชาติและนานาชาติ จากการสนับสนุนของภาครัฐมีผลทำให้มีปริมาณนักท่องเที่ยวมาเยือนพม่าเพิ่มขึ้นจากประมาณ 150,000 คน ใน พ.ศ. 2525 เป็นมากกว่า 600,000 คนใน พ.ศ. 2533 ทำรายได้จากสาขาบริการของจังหวัดพม่าเพิ่มขึ้นกว่า 1,200 ล้านบาทในพ.ศ. 2533³

จากลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดพม่า ที่มีลักษณะเป็นภูเขาสลับซับซ้อนซึ่งเป็นภูเขาหินปูนลักษณะสวยงาม มีชายฝั่งทะเลที่สวยงามทอดตัวยาวไปตามแนวชายฝั่งทะเลทิศตะวันตกตั้งแต่ทิศเหนืออำเภอกระบี่ จนถึงชายทะเลเขาปิหลาย ตำบลโคกกลอย อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพม่า⁴ และมีหมู่เกาะแก่งจำนวนมาก พม่าจึงมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของชาวไทยและชาวต่างประเทศ เช่น พื้นที่บริเวณอ่าวพม่าที่มีความสวยงามของเกาะต่างๆ ในอ่าวพม่า จนกระทั่งได้มีกองถ่ายภาพยนตร์เรื่องเจมส์ บอนด์ เข้ามาถ่ายทำที่เกาะตะปู ส่วนหมู่เกาะในทะเลอันดามัน ซึ่งประกอบด้วย หมู่เกาะสิมิลัน มีความสวยงามของปะการังน้ำลึกที่ติดอันดับความสวยงาม 1 ใน 10 ของโลก และหมู่เกาะสุรินทร์ ที่มีชายหาดสวยงาม อ่าวที่สงบ รมรื่น มีทิวทัศน์สวยงาม จนได้รับสมญานามว่า “สวรรค์ทะเลใต้” เป็นต้น

¹ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2528). 25 ปี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หน้า 16,29.

² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2530). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หก พ.ศ. 2530 -2534. หน้า 332.

³ สำนักงานจังหวัดพม่า. (2539). เล่มเดิม. หน้า 31.

⁴ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพม่า. (2541). เล่มเดิม. หน้า 140.

ทำให้มีนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนคลายเครียดจากการทำงานและมองหาสถานที่พักผ่อนที่เป็นธรรมชาติจึงเลือกที่จะมาพักผ่อนที่พังงา แต่ธุรกิจบริการนักท่องเที่ยวในจังหวัด ยังมีปริมาณไม่มาก โดยเฉพาะโรงแรมที่ได้มาตรฐาน เนื่องจากสิ่งอำนวยความสะดวกในจังหวัดพังงายังมีน้อย และการเดินทางจากพังงาไปภูเก็ตใช้เวลาแค่ 1 - 2 ชั่วโมงเท่านั้น ทำให้นักท่องเที่ยวบางส่วนที่ประสงค์จะพักแรมในจังหวัด ตัดสินใจพักแรมในจังหวัดภูเก็ตซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดีกว่าแทน ดังนั้นธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดพังงา จึงเป็นไปในรูปแบบ “เข้าไปเย็นกลับ” ส่งผลให้รายได้จากการท่องเที่ยวมีน้อย ไม่สามารถส่งเสริมความเจริญเติบโตของจังหวัดพังงาได้อย่างเต็มที่

เมื่อ พ.ศ. 2541 การเจริญเติบโตด้านการท่องเที่ยวของภูเก็ตเริ่มอึดตัว จึงมีการขยายตัวของการท่องเที่ยวมายังพังงา ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวที่ยังเป็นธรรมชาติอยู่มาก โดยเฉพาะบริเวณเขาหลักที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของพังงาเพราะเป็นที่สงบและยังคงเป็นธรรมชาติที่มีหาดทรายที่สวยงาม ทำให้ชาวต่างชาติชอบ ส่งผลให้มีการสร้างที่พักและโรงแรมมากขึ้น ปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักแรมในจังหวัดพังงา จำนวน 163,508 คน เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2540 จำนวน 94,139 คน เพิ่มขึ้น 69,372 คน¹ ที่เป็นเช่นนี้เพราะเกิดการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวในบริเวณเขาหลัก มีผลทำให้รายได้ของจังหวัดเพิ่มขึ้น และมีการจ้างแรงงานมากขึ้น จากการสร้างโรงแรมและรีสอร์ท

พ.ศ. 2544 รายได้จากการท่องเที่ยวของพังงามีจำนวนประมาณ 5,517.79 ล้านบาท มากกว่า พ.ศ. 2543 ที่มีจำนวน 4,484.27 ล้านบาท² จะเห็นได้จากการพัฒนาการท่องเที่ยวของพังงาที่เติบโตขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะเขาหลัก ซึ่งเกิดจากการที่ภาครัฐส่งเสริมการท่องเที่ยวและความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติในจังหวัดพังงา

สรุปได้ว่า รายได้หลักของพังงาหลังจากใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 ที่มาจากภาคอุตสาหกรรมเหมืองแร่และสาขาเกษตรกรรม ประกอบด้วย การเกษตร ประมง หลัง พ.ศ. 2528-2544 รายได้หลักได้เปลี่ยนจากสาขาเกษตรกรรม สาขาการค้า และสาขาบริการ มาเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ในแต่ละสาขาการผลิตรวมทั้งการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นอาชีพที่มีการประกอบกันมาแต่ดั้งเดิม เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่ความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทั้งบนบกและในทะเล ได้กลายเป็นโครงสร้างหลักของเศรษฐกิจของพังงาซึ่งมีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นและรายได้ประชาชาติ

3. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในช่วงการพัฒนา พ.ศ. 2506 - 2544

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของจังหวัดพังงาในช่วงการพัฒนา พ.ศ. 2506 - 2544 นั้นสามารถสรุปประเด็นที่สำคัญทางการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้ คือ ปัจจัยทางการเมืองและเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางเศรษฐกิจของพังงา และการดำเนินงานของภาครัฐและเอกชน

¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2541). เล่มเดิม. หน้า 114.

² สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2544). เล่มเดิม. หน้า 38.

3.1 ปัจจัยทางการเมืองและเศรษฐกิจ

3.1.1 ปัจจัยทางการเมือง

เศรษฐกิจหลักของพังงา คือ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุก โดยแร่ดีบุกเป็นแร่เศรษฐกิจที่ช่วยการพัฒนาประเทศ สร้างรายได้ให้จังหวัดพังงาและประเทศไทยเป็นจำนวนมาก แร่ดีบุกจึงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย จนรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีคำขวัญว่า "แร่เป็นทรัพยากรป้อนเศรษฐกิจ จงช่วยกันผลิตเพื่อพัฒนาประเทศ" และได้มีการปรับปรุงกรมโลหกิจที่ดูแลเหมืองแร่ให้มาอยู่ภายใต้กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ เรียกชื่อใหม่ว่า "กรมทรัพยากรธรณี" และยังได้มีการยกเลิกนโยบายเขตสงวนเหมืองแร่ที่มีมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว¹ อีกทั้งได้ใช้องค์การธุรกิจในกลุ่มจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เองเป็นตัวดำเนินงานในด้านอุตสาหกรรมเหมืองแร่โดยได้จัดตั้งบริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจขึ้นที่มีหุ้นส่วนเป็นนักการเมืองภายในรัฐบาลร้อยละ 90 และหุ้นส่วนที่เหลือร้อยละ 10 เป็นขององค์การเหมืองแร่กรมทรัพยากรธรณี ภายหลังหุ้นขององค์การเหมืองแร่ยังถูกโอนไปให้ผู้มีอำนาจคนอื่นๆ อีก² โดยใน พ.ศ. 2506 บริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจได้ขอสัมปทานพิเศษสำรวจแร่ในทะเลและบนชายฝั่งในเขตพื้นที่จังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต ชุมพร และสุราษฎร์ธานีเป็นเวลา 3 ปี ครอบคลุมพื้นที่รวม 8 ล้านไร่ โดยมีสัญญาระหว่างบริษัทฯ กับกรมทรัพยากรธรณียินยอมให้ผลตอบแทนพิเศษร้อยละ 8 แก่กรมทรัพยากรธรณี และให้ต่อสัญญาได้เมื่อจำเป็น³ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ใช้อำนาจทางการเมืองอนุมัติการสัมปทานแร่ให้บริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจที่ตัวเองมีหุ้นส่วนอยู่ให้สามารถดำเนินการทำเหมืองแร่ได้อย่างสะดวก ทำให้บริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจมีเนื้อที่ในการทำเหมืองแร่รายใหญ่ของประเทศและมีอำนาจอิทธิพลมากในวงการเหมืองแร่ ผลประโยชน์มหาศาลของแร่ดีบุกจึงตกอยู่กับบริษัทนี้ การดำเนินงานของบริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจดำเนินการต่อไป ถึงแม้ว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงแก่อสัญกรรม พ.ศ. 2506 จอมพลถนอม กิตติขจร ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้ดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเหมืองแร่เช่นเดียวกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพราะจอมพลถนอม กิตติขจรได้กลายเป็นหุ้นส่วนรายใหญ่แทนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในบริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจ และต่อมาบริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจได้ร่วมหุ้นกับบริษัทยูเนี่ยนคาร์ไบด์คอร์ปอเรชั่นของสหรัฐอเมริกา ตั้งโรงงานถลุงแร่ดีบุกแห่งแรกของประเทศขึ้นโดยมีชื่อว่าบริษัทไทยแลนด์สเมลติงแอนด์รีไฟนิง จำกัด เรียกย่อว่า บริษัทไทยชาร์โก้ใน พ.ศ.2508 รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรได้ใช้อำนาจทางการเมืองให้บริษัทไทยชาร์โก้ได้รับสิทธิการส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) และยังให้บริษัทนี้มีสิทธิรับซื้อ

¹ กรมทรัพยากรธรณี. (ม.ป.ป.). 100 ปี กรมทรัพยากรธรณี. หน้า 196.

² แนวร่วมพิทักษ์ทรัพยากรแห่งประเทศไทย. (2518). เปิดโปงการขายชาติของ อ.ม.ท. องค์การเหมืองแร่ในทะเล. ไม่มีเลขหน้า.

³ วรวรรณ ศุภจรรยา. (2522). เล่มเดิม. หน้า 49.

แร่ได้ทั้งหมดของประเทศเพื่อมาถลุงโดยห้ามส่งแร่ดีบุกไปถลุงนอกประเทศด้วย¹ ทำให้บริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจมีอำนาจในการควบคุมอุตสาหกรรมแร่ได้อย่างเบ็ดเสร็จทั้งการซื้อขายถลุง และการส่งแร่ดีบุกออกนอกประเทศแต่ผู้เดียว

ใน พ.ศ. 2509 สัญญาการสัมปทานสำรวจแร่ในทะเลเมื่อ พ.ศ.2506 ของบริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจได้หมดอายุสัญญาลง จึงมีการทำเรื่องขอต่ออายุสัญญาเพิ่มอีก 2 ปี แต่รัฐบาลไม่ยอมต่อสัญญาสำรวจแร่ให้แก่บริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจ เนื่องจากว่าหลังจากออกสัญญากรรมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีข่าวจากหนังสือพิมพ์กล่าวถึงการขอสัมปทานพิเศษสำรวจแร่ในทะเลของบริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจเป็นการกระทำไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะมีการนำพระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ พ.ศ. 2461 มาตีความเรื่องการขออนุญาตพื้นที่สำรวจ 7,879,650 ไร่ ของบริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจ และตามกฎหมายเหมืองแร่ ถ้าผู้ถืออาญาบัตรผูกขาดตรวจแร่ไม่ส่งรายงานตรวจแร่ภายในเวลา 6 เดือน พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยกเลิกสิบบนเนื่องจากรายงานของทรัพยากรธรณีจังหวัดตะกั่วป่า ได้รายงานอธิบดีกรมทรัพยากรธรณีว่าบริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจไม่ได้ส่งรายงานผลการตรวจสอบแร่ให้ทราบตั้งแต่การอนุญาตสัมปทานพิเศษ พ.ศ. 2503 จนถึง 3 พฤษภาคม 2509² รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรและกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติจึงได้มีมติไม่ต่ออายุสัญญาของบริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจที่เสนอขอมา

ในวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2509 ได้มีหนังสือจากกรมทรัพยากรธรณีถึงกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติว่า บริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ในทะเลในเขตจังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต ชุมพร และสุราษฎร์ธานี รวม 10 แปลง มีเนื้อที่ 101,782 ไร่ แต่ละแปลงมีเนื้อที่เกินกว่าพระราชบัญญัติเหมืองแร่กำหนดไว้ คือ 30,000 ไร่ แต่การเสนอขอสัมปทานในครั้งนี้ได้เสนอขอในนามบริษัทเท็มโก้* แทน³ เนื่องจากบริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจขอประทานบัตรมากกว่าแสนไร่ขัดต่อหลักเกณฑ์กระจายสิทธิ รัฐบาลจึงเห็นสมควรให้มีหลักการกำหนดขอเนื้อที่ประทานบัตรสูงสุด ทำให้รัฐบาลและกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ พ.ศ.2510 โดยยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการทำเหมืองแร่เดิมทั้งหมด พระราชบัญญัติฉบับนี้เน้นหนักเฉพาะกรณีการขอสำรวจและทำเหมืองแร่ในทะเลเป็นกรณีพิเศษ กำหนดว่าบริษัทหนึ่งจะขออาญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ในทะเลไม่เกิน 1,000,000 ไร่ และขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ได้ไม่เกิน 50,000 ไร่⁴ ทำให้บริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจกับบริษัท

¹ สุรพลพงศ์ เสรีรักษ์; และจิตนันท์ ทักษานันต์. (2521). องค์การเหมืองแร่ในทะเล. หน้า 9.

² วรวรรณ ศุภจรรยา. (2522). เล่มเดิม. หน้า 50.

* บริษัทเท็มโก้ เป็นบริษัทร่วมทุนของบริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจและบริษัทยูเนียนคาร์ไบด์ของสหรัฐอเมริกา

³ วรวรรณ ศุภจรรยา. (2522). หน้าเดิม. .

⁴ สุรพลพงศ์ เสรีรักษ์; และจิตนันท์ ทักษานันต์. (2521). เล่มเดิม. หน้า 9.

ยูเนียนคาร์ไบด์ ต้องยื่นขอประทานบัตรในนามบริษัทเท็มโก้ จำนวน 7 แปลง มีพื้นที่ 46,972 ไร่ อยู่ในเขตของทรัพยากรธรณีจังหวัดภูเก็ต 3 แปลง พังงา 3 แปลง และซึ่งตะกั่วป่า 1 แปลง¹ ส่วนพื้นที่สำรวจที่เหลือได้มีการจัดตั้งบริษัทใหม่ขึ้นมา คือ บริษัทเอ็มโก้ไมนิ่ง ได้ยื่นขอประทานบัตรอีก 18 แปลง อยู่ในเขตทรัพยากรธรณีจังหวัดภูเก็ต 9 แปลง พังงา 5 แปลง และตะกั่วป่า 4 แปลง รวมเป็นเนื้อที่ 49,623 ไร่ ใน พ.ศ.2511²

ใน พ.ศ.2513 บริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจได้อิโชนหุ้นทั้งหมดในบริษัทไทยชาร์โก้ และบริษัทเอ็มโก้ไมนิ่งให้แก่บริษัทบิลลิ่งตัน บีวีของเนเธอร์แลนด์

ต่อมา พ.ศ.2514 บริษัทยูเนียนคาร์ไบด์คอร์ปอเรชั่นฯ ได้อิโชนหุ้นบางส่วนในบริษัทไทยชาร์โก้ บริษัทเท็มโก้ และบริษัทเอ็มโก้ให้แก่บริษัทบิลลิ่งตัน บีวี เพื่อรักษาฐานอัตราผู้ถือหุ้นร้อยละ 50 เท่ากัน³ ทำให้เห็นได้ว่าการผูกขาดในการทำเหมืองแร่ทางทะเลและการถลุงแร่ดีบุกได้ถูกเปลี่ยนมือมาเป็นของบริษัทบิลลิ่งตัน บีวีแทนบริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจ จากผลดังกล่าว เห็นว่าการทำเหมืองแร่ของจังหวัดพังงา รายได้และผลประโยชน์ของการทำเหมืองแร่ไม่ได้ตกมาสู่ท้องถิ่นหรือประชาชน ทั้งที่รายได้จากทำเหมืองแร่จำนวนมหาศาลน่าจะนำมาพัฒนาประเทศและท้องถิ่นให้เจริญขึ้น แต่ผลประโยชน์ของทรัพยากรแร่ของชาติกลับตกอยู่ในมือนักการเมืองและบริษัทต่างชาติที่เข้ามาครอบงำทรัพยากรแร่ของไทยไปอย่างสบายโดยได้รับความร่วมมืออย่างดีจากนักการเมืองของไทยที่เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัวจนนำไปสู่การคัดค้านของประชาชน หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้มีการแต่งตั้งศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี และผลสืบเนื่องจากการเรียกร้องของประชาชน ทำให้เกิดแรงผลักดันด้านชาตินิยมที่เห็นว่าชาวต่างชาติเข้ามาครอบงำทรัพยากรแร่ของไทยโดยผ่านทางสื่อ มีผลทำให้ประชาชนได้นำแพ เรือประมงติดเครื่องดูดแร่เข้าบุกรุกเขตสัมปทานแร่ของบริษัทเท็มโก้อย่างผิดกฎหมาย ใน พ.ศ.2517 โดยที่ไม่มีเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาควบคุม และจากคำสัมภาษณ์ของนายวิโรจน์ จินา ที่ได้เล่าว่า เขาได้เดินทางมากับเรือประมงที่ดัดแปลงจะมาดูดแร่ที่พังงาได้ไปดูดแร่ที่บริเวณบ้านน้ำเค็ม* ในสมัยนั้นมีเรือประมง แพที่มาดูดแร่ดีบุกจำนวนมาก⁴ เนื่องจากราคาแร่ที่สูงเป็นตัวดึงดูด จึงทำให้ประชาชนเข้าบุกรุกเขตสัมปทานแร่กันมากขึ้น เมื่อรัฐบาลของศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ตกลงประนีประนอมกับทุกฝ่าย โดยยอมรับว่าประทานบัตรของบริษัทเท็มโก้ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ได้เพิกถอนประทานบัตรของบริษัทเอ็มโก้ไมนิ่ง ทำให้เขตสัมปทานของบริษัทเอ็มโก้ไมนิ่งว่างลงโดยที่รัฐบาลไม่มีนโยบายให้ผู้ใดยื่นขอ

¹ วรพรรณ ศุภจรรยา. (2522). เล่มเดิม. หน้า 51.

² สุรพงศ์ เสรีรักษ์; และจิตนันท์ ท้วนนานต์. (2521). เล่มเดิม. หน้า 11.

³ วรพรรณ ศุภจรรยา. (2522). เล่มเดิม. หน้า 52.

* บ้านน้ำเค็ม อยู่ที่หมู่ 2 ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

⁴ วิโรจน์ จินา. (2549, 15 เมษายน). สัมภาษณ์โดย นันทาวดี ไทรแก้ว, ที่บ้านเลขที่ 108/2 หมู่ 2 ถนนน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา.

สำรวจต่อ มีผลให้กลุ่มทำเหมืองแร่ด้วยแพ เรือประมงตูดแร่ของประชาชนเพิ่มจำนวนมากขึ้นกว่าแต่ก่อน และขยายตัวเข้าบุกรุกเขตสัมปทานของเอกชนรายอื่นด้วย ทำให้เกิดชุมชนที่ทำเหมืองแร่ผิดกฎหมาย เช่น ที่หมู่บ้านน้ำเค็ม ซึ่งมีประชาชนจากทั่วประเทศเดินทางเข้ามาเสี่ยงโชคโดยการทำเหมืองแร่ที่ผิดกฎหมาย หมู่บ้านน้ำเค็มจึงเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว มีเศรษฐกิจภายในหมู่บ้านที่ดี ผู้คนสามารถหาเงินได้ง่ายจากการขุดหาแร่แล้วนำมาใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยไม่มีการเก็บออมโดยคิดว่าใช้เงินหมดในวันนี้ก็สามารถหาเงินใหม่ได้ในวันรุ่งขึ้น จึงนำเงินไปดื่มสุรา เล่นการพนัน จนเกิดเรื่องชกต่อย ทะเลาะวิวาทกันบ่อยครั้งนำไปสู่การฆ่ากันตายกลายเป็นชุมชนเถื่อนที่มีอาชญากรรมมากมายโดยไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาควบคุมดูแล¹ อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นผลมาจากการที่รัฐบาลไม่ได้สนใจที่จะเข้ามาดูแลและควบคุมให้เกิดระเบียบและความเรียบร้อยแก่ราษฎร

เมื่อการทำเหมืองแร่ดีบุกในทะเลมีการผลิตแร่ที่มากขึ้นประกอบกับราคาแร่ดีบุกมีแนวโน้มที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ จึงเกิดมีขบวนการลักลอบนำแร่ออกนอกประเทศมากขึ้น เนื่องจากราคารับซื้อแร่ในประเทศต่ำกว่าประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์มากและยังต้องเสียค่าภาคหลวงในอัตราที่สูง ทำให้บริษัทเหมืองแร่ในพังงาร่วมมือกับนักการเมืองลักลอบขนแร่เถื่อนออกนอกประเทศ โดยใช้วิธีการนำแร่ที่ขุดได้จากเรือขุดในทะเลใส่เรือลำเล็กวิ่งเรือออกสู่ทะเลใหญ่ที่มีเรือรับแร่เพื่อส่งขายยังต่างประเทศอยู่ มีผลให้รายได้จากค่าภาคหลวงของประเทศลดน้อยลง ถึงแม้ว่าภาครัฐประกาศมาตรการต่าง ๆ ออกมาก็ไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาได้ เพราะขบวนการลักลอบส่งแร่ออกนอกประเทศมีอิทธิพลของผู้มีอำนาจในรัฐบาลคอยให้ความช่วยเหลืออยู่

ใน พ.ศ. 2518 รัฐบาลของม.ร.ว. เสถียร ปราโมช ได้เพิกถอนประทานบัตรของบริษัทเท็มโก้และได้มีการจัดตั้งองค์การเหมืองแร่ในทะเล (อ.ม.ท.) ขึ้นแทนที่เพื่อดูแลพื้นที่ประทานบัตรของบริษัทเท็มโก้ เพื่อแก้ไขการบุกรุกจากการทำเหมืองแร่ของประชาชนในพังงา แต่ไม่สามารถแก้ไขได้ ใน พ.ศ. 2519 คณะรัฐมนตรีได้ลงมติให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงาเข้ามาแก้ไขปัญหานี้โดยให้ประชาชนมาเข้าช่วงประทานบัตรแร่ในการขออนุญาตให้เรือ แผลตูดแร่ในเขตเข้าขององค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงาที่รับมาจากองค์การเหมืองแร่ในทะเล(อ.ม.ท.) เป็นการชั่วคราวได้ จึงสามารถแก้ไขปัญหาได้บางส่วน ส่งผลให้เศรษฐกิจพังงามีการพัฒนาขึ้น

จากการที่องค์การเหมืองแร่ในทะเล (อ.ม.ท.) เข้ามาดูแลพื้นที่ประทานบัตรของบริษัทเท็มโก้นั้น ดูเหมือนว่าจะไม่มีอิทธิพลของบริษัทต่างชาติเข้ามาเกี่ยวข้องกับการทำเหมืองแร่ในประเทศไทยแล้ว แต่ในความเป็นจริงอิทธิพลของบริษัทต่างชาติยังคงอยู่และกลับมาในรูปแบบการทำงานกับองค์การเหมืองแร่ในทะเล (อ.ม.ท.) โดยองค์การเหมืองแร่ในทะเลอ้างว่าไม่มีอุปกรณ์และเรือขุดที่พร้อมจะทำเหมืองแร่ในทะเลจึงต้องว่าจ้างบริษัทบิลลิงตันมาทำเหมืองแร่ชั่วคราวให้ จนกว่าองค์การเหมืองแร่ในทะเล (อ.ม.ท.) จะสร้างเรือขุดแร่ของตนเองได้ จากการ

¹พรทิพย์ เทียนใส. (2549, 14 เมษายน). สัมภาษณ์โดย นันทาวดี ไทรแก้ว, ที่บ้านเลขที่ 125/5 หมู่ 5 ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา.

กระทำดังกล่าวนี้ที่เอื้อประโยชน์ให้กับบริษัทบิลลิงตันมากทำให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา ดร. ชวัช มกรพงษ์ ได้ยื่นคัดค้านต่อเรื่องที่บริษัทบิลลิงตันจะเข้ามารับจ้างทำเหมืองแร่ขององค์การเหมืองแร่ในทะเล (อ.ม.ท.) ทำให้ ดร.ชวัช มกรพงษ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงาในขณะนั้นถูกคำสั่งย้ายเนื่องจากไปขัดผลประโยชน์ของคนในรัฐบาลและองค์การเหมืองแร่ในทะเล (อ.ม.ท.)¹ แสดงให้เห็นว่าการทำเหมืองแร่ของพังงายังมีอิทธิพลจากการเมืองอยู่

พ.ศ. 2520 องค์การเหมืองแร่ในทะเลได้มีการลงนามในสัญญาว่าจ้างบริษัทบิลลิงตันและบริษัทเศรษฐทรัพย์การการแร่ เป็นผู้ขุดหาแร่ในพื้นที่ขององค์การเหมืองแร่ในทะเล (อ.ม.ท.) เป็นระยะเวลา 5 ปี²

ตั้งแต่ พ.ศ. 2524 เมื่อราคาแร่ดีบุกเริ่มลดลงโดยเฉพาะ พ.ศ. 2528 ที่เกิดวิกฤติการณ์ดีบุกขึ้น ส่งผลให้การทำเหมืองแร่ของพังงาซบเซาลงมาก แต่ก็ยังมีการทำเหมืองแร่อยู่บ้าง

การพัฒนาเศรษฐกิจทางด้านเหมืองแร่ดีบุกของพังงาตั้งแต่ พ.ศ. 2506 - 2544 จะเห็นได้ว่ารัฐบาลพยายามจะดำเนินนโยบายที่ทำให้แร่ดีบุกมีการพัฒนาจนสามารถเป็นสินค้าส่งออกไปแข่งขันกับต่างประเทศได้ ถึงแม้ว่ารัฐบาลบางยุคบางสมัยจะเข้าไปควบคุมดำเนินธุรกิจแร่ดีบุกเองหรือบางครั้งก็ใช้มาตรการในการควบคุมเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มคณะรัฐบาลเองก็ตาม

การปลูกยางในจังหวัดพังงามีมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว ซึ่งรัฐบาลได้สนับสนุนอาชีพการทำสวนยางพาราเพื่อให้เป็นพืชเศรษฐกิจ รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง พ.ศ. 2503 โดยมีวัตถุประสงค์ในการหาทางช่วยเหลือการผลิตให้แก่เจ้าของสวนยางด้วยวิธีการเก็บเงินจากผู้ส่งออกยางพาราแล้วคืนให้แก่เกษตรกรในรูปแบบการปลูกทดแทน คือเกษตรกรชาวสวนยางจะปลูกยางพันธุ์ดีด้วยการโค่นต้นยางเก่าทิ้ง แล้วรัฐบาลจะช่วยเหลือโดยการมอบเงินให้เป็นค่าใช้จ่ายในการปลูกทดแทน เกษตรกรชาวสวนยางไม่ต้องคืนเงินจำนวนนี้แก่รัฐบาล เพื่อให้การดำเนินตามพระราชบัญญัติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีอิสระในการทำงาน รัฐบาลจึงจัดตั้งสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง เพื่อรับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการปลูกยางทดแทน ใน พ.ศ. 2504³ และได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายจากเดิมที่เน้นการขยายพื้นที่เพื่อเพิ่มผลผลิต มาเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรเพิ่มผลผลิตในพื้นที่เพาะปลูกเดิมให้สูงขึ้นด้วยการปลูกทดแทน* รัฐบาลได้กำหนดนโยบายยางพาราไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง (พ.ศ. 2506 - 2509) ต่อเนื่องนโยบายเดิมจนถึงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

¹ แนวร่วมพิทักษ์ทรัพยากรแห่งประเทศไทย. (2518). เล่มเดิม. ไม่มีเลขหน้า.

² สุรพล เสรีรักษ์; และจิตนันท์ ทักวนานต์. (2521). เล่มเดิม. หน้า 12.

³ ประดิษฐ์ นวลแก้ว. (2536). เล่มเดิม. หน้า 4.

* เนื่องจากยางพันธุ์พื้นเมืองให้ผลผลิตเพียงปีละประมาณ 70 - 80 กิโลกรัมต่อไร่ แต่ยางพันธุ์ดีที่ได้รับการส่งเสริมให้ปลูกทดแทนโดยกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจะได้ผลผลิตสูงกว่าถึงปีละประมาณ 250 - 350 กิโลกรัมต่อไร่

ฉบับที่สี่ (พ.ศ. 2520 - 2524) ไว้อย่างชัดเจน โดยเน้นการปลูกทดแทนและการปรับปรุงพันธุ์ ยางพาราเพื่อให้ผลผลิตยางพาราเพิ่มขึ้น

แต่การปลูกยางในพังกาประสบปัญหาการผลิตที่เกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่ยัง ผลิตยางพาราโดยใช้ต้นทุนสูง และผลผลิตที่มีคุณภาพต่ำ เนื่องจากเกษตรกรชาวสวนยางในพังกา เป็นสวนยางขนาดเล็ก** ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกยางที่ถูกต้อง และไม่มีแรงจูงใจใน การปลูกยางทดแทน¹ ประกอบกับมีปัญหาด้านการค้ายางพาราที่ต้องประสบปัญหาราคายางตกต่ำ และไม่มีเสถียรภาพ ใน พ.ศ. 2510 ราคายางพาราในประเทศตกต่ำอย่างรุนแรง เนื่องจากการ ผลิตยางเทียมของประเทศอุตสาหกรรมที่เพิ่มปริมาณสูงขึ้น เป็นเหตุทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในจังหวัดภาคใต้เรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหาเรื่องนี้อย่างเร่งด่วน และยังคงก่อให้เกิดความขัดแย้งของ คนในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เนื่องจากกระทรวงการต่างประเทศไม่ได้ดำเนินการประท้วง ในเรื่องสหรัฐอเมริการะบายยางออกจากกองทุนสะสมยูทอปัจจัยสู่ตลาดโลก เป็นผลให้ราคา ยางพาราในประเทศตกต่ำ จากความขัดแย้งของคนในรัฐบาลนำไปสู่การปรับคณะรัฐมนตรีของ รัฐบาล และยังเป็นแรงกดดันให้จอมพลถนอม กิตติขจร ทำการรัฐประหารยึดอำนาจตัวเองใน พ.ศ. 2514² ถึงแม้รัฐบาลจะมีมาตรการมาช่วยเกษตรกรชาวสวนยาง แต่ราคายางพารายังไม่สูงขึ้น เนื่องจากยางพาราของไทยส่วนใหญ่ส่งออกนอกประเทศ ทำให้ราคายางพาราขึ้นอยู่กับตลาดโลก จึงมีผลให้ราคายางของไทยมีราคาที่ไม่แน่นอน จากปัญหาดังกล่าวทำให้จังหวัดต้องหารายได้จาก ทางอื่นๆ มาเกื้อหนุนเศรษฐกิจโดยรวม คือ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

พังกาเป็นเมืองที่มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่สวยงามจำนวนมาก ทำให้พังกา เป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่ง แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวยังเติบโตช้า ถึงแม้จะเป็น ศูนย์กลางในเดินทางติดต่อกับหมู่เกาะต่าง ๆ ในทะเลอันดามัน การสนับสนุนจากรัฐบาลยังมีน้อย ใน พ.ศ. 2502 รัฐบาลมีการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว และในเวลาต่อมาเป็นการท่องเที่ยว แห่งประเทศได้เข้ามารับผิดชอบดูแลการท่องเที่ยวโดยตรง และยังมีนโยบายการพัฒนาการ ท่องเที่ยวในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่สี่ (พ.ศ. 2520 - 2524) เป็นต้น มา ทำให้พังกาได้รับการพัฒนาการท่องเที่ยวมากขึ้น แต่การขยายตัวการท่องเที่ยวพังกายังไม่มาก นัก เนื่องจากพังกายังขาดที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว

ใน พ.ศ. 2541 รัฐบาลได้กำหนดให้ พ.ศ. 2541 - 2542 เป็นปีการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวไทยโดยรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางมาเที่ยวในประเทศ ไทยมากขึ้น³ มีผลให้การท่องเที่ยวมีการเจริญเติบโตมากขึ้น ทำให้มีการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวกับการ ท่องเที่ยวจำนวนมาก เช่น โรงแรม รีสอร์ท ร้านค้า ฯลฯ สร้างผลดีให้กับธุรกิจการค้าและ

** สวนยางขนาดเล็ก คือ สวนยางที่มีเนื้อที่ไม่เกิน 50 ไร่

¹ ประดิษฐ์ นวลแก้ว. (2536). เล่มเดิม. หน้า 5.

² แหล่งเดิม. หน้า 8.

³ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังกา. (2541). เล่มเดิม. หน้า 103.

บริการ การก่อสร้าง มีการจ้างแรงงานในภาคธุรกิจโรงแรมและก่อสร้างมากขึ้น ทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและยังเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดพังงา

3.1.2 ปัจจัยเศรษฐกิจ

อุตสาหกรรมเหมืองแร่ของพังงามีการพัฒนาจากการทำเหมืองแร่บนบกมาเป็นการทำเหมืองแร่ในทะเลที่มีการลงทุนสูง ได้ปริมาณแร่เพิ่มขึ้น ทำให้ในช่วงแรกของการพัฒนาการทำเหมืองแร่ในทะเลอยู่ในรูปแบบบริษัทขนาดใหญ่ที่มีเงินลงทุนมากเข้ามาทำเหมืองแร่ในทะเลของพังงา เช่น บริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจที่มีเนื้อที่สัมปทานเหมืองแร่มากและใช้อำนาจทางการเมืองมาหาผลประโยชน์ โดยได้มีการร่วมหุ้นกับบริษัทต่างชาติ แล้วจัดตั้งบริษัทขึ้นใหม่ชื่อ บริษัทเท็มโก้ เพื่อขอสัมปทานเหมืองแร่ในทะเลเพิ่มขึ้นจากบริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจ ทำให้เนื้อที่ของการทำเหมืองแร่ส่วนใหญ่อยู่ในมือของบริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจ และราคาดีบุกในตลาดโลกมีราคาสูงขึ้น จึงทำให้บริษัทเหมืองแร่บูรพาเศรษฐกิจมีผลกำไรจากการขายดีบุกมากขึ้น การที่บริษัทมุ่งแต่จะกอบโกยทรัพยากรแร่ของชาติโดยไม่สนใจนำรายได้จากการทำเหมืองแร่มาพัฒนาประเทศนำไปสู่การต่อต้านของประชาชน และมีการบุกรุกเข้าไปทำเหมืองแร่ในพื้นที่สัมปทานของบริษัทเท็มโก้ ใน พ.ศ. 2517 จากเหตุการณ์นี้พวกนายทุนต่าง ๆ ถือโอกาสูดแร่อย่างผิดกฎหมายและมีการลักลอบนำแร่ออกนอกประเทศกันมากขึ้นโดยไม่เสียค่าภาคหลวงโดยใช้อิทธิพลจากนักการเมืองในรัฐบาลในการขออนุญาตอย่างผิดกฎหมาย มีผลให้ผลผลิตมวลรวมของจังหวัดพังงา พ.ศ. 2518 สาขาเหมืองแร่ มีเพียง 468.20 ล้านบาท ลดลงจาก พ.ศ. 2517 ที่มี 514 ล้านบาท¹ และในเวลาต่อมารัฐบาลได้แก้ปัญหาโดยให้ยกเลิกสัมปทานของบริษัทเท็มโก้แล้วจัดตั้งองค์การเหมืองแร่ในทะเล (อ.ม.ท.) เข้ามาดูแลพื้นที่สัมปทานของบริษัทเท็มโก้ จากการที่เมืองการค้าเหมืองแร่ในทะเล (อ.ม.ท.) เข้าดูแลเขตสัมปทานเหมืองแร่ในพังงาและมีการแบ่งพื้นที่สัมปทานบางส่วนให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงาเข้าไปจัดการทำเหมืองแร่ผิดกฎหมายของประชาชน มีผลให้ปริมาณการผลิตแร่ดีบุกเพิ่ม และราคาดีบุกที่สูงขึ้น ทำให้พังงามีรายได้จากแร่ดีบุกใน พ.ศ. 2522 ถึง 37,581,988,090.18 บาท² และมีรายได้จากแร่ดีบุกเพิ่มขึ้นทุกปี ไม่ใช่บริเวณทำเหมืองแร่ดีบุกในทะเลเท่านั้นที่มีเศรษฐกิจดี บริเวณพื้นที่เหมืองแร่ก็กลับมีเศรษฐกิจดีจากชีแร่ (ตะกรัน) เนื่องจากการถลุงแร่ดีบุกจะเหลือชีแร่ไว้ คนในสมัยก่อนที่ทำเหมืองแร่ดีบุกบนบกเมื่อถลุงได้แร่ดีบุกแล้วจะนำชีแร่มาถมที่ดิน ซึ่งในขณะนั้นประชาชนไม่เห็นความสำคัญของชีแร่ จนเมื่อมีความคิดในการนำชีแร่ไปถลุงใหม่เพื่อได้แร่แทนทาลัมที่สามารถนำแร่แทนทาลัมไปใช้ในวงการแพทย์ จึงมีคนมาขอซื้อชีแร่โดยให้ราคาดี ทำให้ชาวบ้านบริเวณตลาดเก่า* ขุดหาชีแร่กันขนาดใหญ่โดยเริ่มจากบริเวณบ้านแล้วขยายเข้าไปขุดในถนน รวมทั้งมีการโค่นต้นไม้เพื่อขุดเอาหาชีแร่

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ0 (ม.ป.ป.). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดพังงา. หน้า 37.

² สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2527). เล่มเดิม. หน้า 41.

* ตลาดเก่า อยู่ในเขตเทศบาลตะกั่วป่า

ด้วย โดยขุดตั้งแต่หลังตลาดตะกั่วป่าจนบริเวณตำบลบางไทร ทำให้พื้นที่ในบริเวณดังกล่าวเสียหายอย่างหนัก จนทางการต้องเข้ามาระงับไว้เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายมากกว่านี้¹ จากเหตุการณ์นี้ทำให้บริเวณตลาดเก่ากลับมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้นมาอีก เพราะประชาชนมีรายได้จากการขุดหาแร่ มีผลให้เศรษฐกิจของพังงาในขณะนั้นมีความเจริญทั่วไป

เศรษฐกิจเหมืองแร่ของพังงาได้ปรับเปลี่ยนเมื่อราคาดีบุกของโลกตกต่ำลงมาก ใน พ.ศ. 2528 มาเป็นการปลูกยางพารา โดยได้การส่งเสริมให้ประชาชนเพิ่มพื้นที่การเพาะปลูกยางพารามากขึ้นให้ยางพันธุ์ดีทดแทนยางพันธุ์พื้นเมืองที่ให้ให้น้ำยาน้อย แต่เกษตรกรยังใช้ยางพันธุ์พื้นเมืองในการปลูกยางพารา ทำให้ได้ผลผลิตต่ำ เมื่อราคายางพารามีราคาสูง เกษตรกรชาวสวนยางยังคงเน้นการขยายพื้นที่มากกว่าการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต แต่มีผลให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดพังงา พ.ศ. 2530 สาขาเกษตรกรรม มี 3,542 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2529 ที่มี 2,860 ล้านบาทและมากกว่าสาขาเหมืองแร่ที่มีเพียง 511 ล้านบาท² ทำให้เห็นว่าการส่งเสริมการปลูกยางพาราเพื่อทดแทนรายได้จากการทำเหมืองแร่เป็นผลสำเร็จ การปลูกยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของพังงา แต่เนื่องจากราคายางพารามีราคาที่ไม่แน่นอน จึงทำให้รายได้จากยางพาราจะมีผลต่อเศรษฐกิจของพังงา

การท่องเที่ยวกลายเป็นรายได้ที่ช่วยเสริมให้เศรษฐกิจพังงาเติบโต การขยายตัวของการท่องเที่ยวในจังหวัดพังงาที่มีมากขึ้น จากการที่เมืองภูเก็ตเริ่มอึมครึม เพราะภูเก็ตมีเนื้อที่อยู่จำกัด ราคาที่ดินจึงมีราคาแพงขึ้น และขาดเป็นความเป็นธรรมชาติ ทำให้นักท่องเที่ยวจึงหาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่ยังเป็นธรรมชาติ โดยพังงายังคงมีความเป็นธรรมชาติอยู่มาก นักท่องเที่ยวจึงเดินทางเข้ามาพังงาเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้มีนักลงทุนมาสร้างโรงแรม และธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ทำให้การท่องเที่ยวของพังงามีการเจริญเติบโตอย่างมากดูได้จากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด พ.ศ. 2539 สาขาบริการ มีรายได้ถึง 1,211 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2538 ที่มี 1,179 ล้านบาท³ จากรายได้ของการท่องเที่ยวมีส่วนช่วยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจของพังงา

3.2 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของพังงา

สภาพเศรษฐกิจของพังงาหลังการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติก็ยังเป็นอุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุกเป็นหลัก แต่ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากก่อนการใช้แผนพัฒนาฯ คือ ช่วงก่อนการใช้แผนพัฒนาฯ นั้น การทำเหมืองแร่ในพังงาจะอยู่บนบก แต่เมื่อเหมืองแร่บนบกมีแร่น้อยลงจึงมีการหาแหล่งแร่ดีบุกแหล่งใหม่ขึ้น แหล่งดีบุกแห่งใหม่อยู่ในทะเล ทำให้มีการเปลี่ยน

¹ สุวิทย์ โล่สกุล. (2549,14 เมษายน). สัมภาษณ์โดย นันทาวดี ไทรแก้ว, ที่บ้านเลขที่ 77/2 หมู่ 2 ซอยสุขสุสาย ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา.

² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดพังงา (GPP) ณ ราคาตลาด. ไม่มีเลขหน้า

³ แหล่งเดิม. ไม่มีเลขหน้า.

รูปแบบของการทำเหมืองแร่ดีบุกจากบนบกไปสู่ทะเล การทำเหมืองแร่ดีบุกหลังจากการใช้แผนพัฒนาฯ จึงเป็นการทำเหมืองแร่ในทะเลที่ใช้ต้นทุนสูง แต่ได้ปริมาณแร่ดีบุกจำนวนมากกว่าการทำเหมืองแร่บนบก ทำให้ปริมาณแร่ดีบุกของพังงามีมากขึ้น ใน พ.ศ. 2506 พังงามีปริมาณการผลิตแร่ดีบุกได้ 7,434 เมตริกตัน¹ และเพิ่มขึ้นทุกปี แต่ใน พ.ศ. 2518 ปริมาณการผลิตแร่ของพังงาลดเหลือ 5,186 เมตริกตัน เพราะการบุกรุกเขตสัมปทานของบริษัทเท็มโก้ของประชาชนที่เข้ามาดูแลอย่างผิดกฎหมาย และมีการลักลอบนำแร่ออกนอกประเทศในช่วงปลายปี 2517 รัฐบาลต้องขาดรายได้จากค่าภาคหลวงจำนวนมาก ทำให้รัฐบาลต้องจัดตั้งองค์การเหมืองแร่ในทะเล (อ.ม.ท.) เข้ามาดูแลเขตสัมปทานของบริษัทเท็มโก้และมีการแบ่งพื้นที่สัมปทานบางส่วนให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงาไปแก้ปัญหาการทำเหมืองแร่ผิดกฎหมายของประชาชน จึงมีผลให้ปริมาณการผลิตแร่หลังจาก พ.ศ. 2518 เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ใน พ.ศ. 2523 มีปริมาณการผลิตแร่ 27,639 เมตริกตัน มีรายได้ 6,939,260,472.69 บาท² ประกอบกับราคาดีบุกในตลาดโลกเพิ่มสูง เศรษฐกิจพังงาเจริญอย่างมากจากการทำเหมืองแร่ดีบุกและส่งผลให้การค้าและการบริการของพังงาเจริญตามไปด้วย จนเมื่อ พ.ศ. 2526 เกิดความล่าช้าในการสรรหาโควตาของราคาดีบุก ทำให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงาและองค์การเหมืองแร่ในทะเลชะงักและไม่มีการรับซื้อแร่ในช่วงต้นปี 2526 ปริมาณการผลิตจึงลดลงเหลือ 11,463 เมตริกตัน และยังเกิดปัญหาการลักลอบนำแร่ออกนอกประเทศด้วยส่งผลให้ภาวะการเงินในจังหวัดชบเซาไม่คล่องตัว กิจการค้าและบริการพลอยได้รับความกระทบกระเทือนอย่างมาก รายได้ที่เข้ารัฐในรูปค่าภาคหลวงแร่ พ.ศ. 2526 มี 1,295 ล้านบาท ที่จังหวัดได้ลดลงกว่าครึ่งหนึ่ง³ จากภาวะการณดังกล่าว ส่งผลการผลิตแร่ดีบุกในพังงาลดลงและยิ่งใน พ.ศ. 2528 เกิดวิกฤตการณ์ดีบุก มีดีบุกล้นตลาดโลกทำให้ราคาดีบุกลดลงอย่างหนัก มีผลให้การผลิตแร่ดีบุกของพังงาลดลงเหลือ 9,147 เมตริกตัน⁴ เหตุการณ์นี้ส่งผลให้เศรษฐกิจของพังงาดกต่ำลงมาก เนื่องจากตลอดมาพังงาอาศัยอุตสาหกรรมเหมืองแร่เป็นเศรษฐกิจหลัก

ช่วงเวลาดังกล่าว จังหวัดพังงาได้มีการส่งเสริมภาคการเกษตรขึ้นมาทดแทนรายได้จากการที่อุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุกตกต่ำลง โดยให้เกษตรกรและประชาชนที่ตกงานจากการทำเหมืองแร่ดีบุกหันมาปลูกยางพาราที่ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่จะทำรายได้ดี โดยให้ปลูกยางพันธุ์ดีเข้ามาทดแทนยางพันธุ์พื้นเมือง ทำให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพารามากขึ้น จากเดิมใน พ.ศ. 2524 มีพื้นที่ปลูกยางพารา 493,724 ไร่ เพิ่มขึ้นเป็น 594,949 ไร่ใน พ.ศ. 2535⁵ มีผลให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด พ.ศ.2535 สาขาเกษตรกรรมที่มีถึง 6,065 ล้านบาท⁶ แต่การขยาย

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2513). เล่มเดิม. หน้า 236.

² สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2527). เล่มเดิม. หน้า 41.

³ สำนักงานจังหวัดพังงา. (2526). เล่มเดิม. หน้า 30.

⁴ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2532). สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 35 2530 - 2531. หน้า 185.

⁵ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2535). เล่มเดิม. หน้า 6-1.

⁶ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). เล่มเดิม. ไม่มีเลขหน้า.

พื้นที่ปลูกยางพาราเกษตรกรยังใช้พันธุ์ยางพื้นเมืองอยู่ทำให้ได้ผลผลิตน้อยและคุณภาพยางยังต่ำ ด้วย เกษตรกรจึงขายยางพาราได้ในราคาต่ำ ทางจังหวัดได้แก้ปัญหาโดยส่งเสริมให้เพิ่มพื้นที่ปลูกยางพันธุ์ดีมากขึ้น เมื่อยางพันธุ์พื้นเมืองหมดอายุการให้น้ำยากก็ต้องโค่นต้นทิ้งเพื่อปลูกใหม่ให้ใช้ยางพันธุ์ดีเข้าปลูกแทนที่ ผลจากการส่งเสริมการปลูกยางพันธุ์ดี ช่วยลดปริมาณพื้นที่ปลูกยางพื้นเมืองลดลงเกือบสมบูรณ์ ทำให้ปริมาณผลผลิตยางเพิ่มขึ้นเห็นได้จากปริมาณผลผลิตยางโดยรวม พ.ศ. 2538 มี 107,350 ตัน เพิ่มขึ้นเป็น 126,486.6 ตัน ใน พ.ศ. 2540¹ ถึงแม้ว่าปริมาณยางจะเพิ่มขึ้นจากการปลูกยางพันธุ์ดี แต่เกษตรกรชาวสวนมีรายได้ที่ไม่ดีนัก เนื่องจากราคายางพารามีราคาที่ไม่แน่นอน เพราะราคาขึ้นลงตลาดโลก มีผลให้ในระหว่าง พ.ศ. 2542-2544 ไม่มีพื้นที่ในการปลูกยางเพิ่มขึ้น ทำให้ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจสร้างรายได้หลักให้แก่จังหวัดลดบทบาทลงไป แต่มีรายได้เพิ่มเติมจากการท่องเที่ยวเข้ามาทดแทน

การท่องเที่ยวของพังงาเป็นรายได้ที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งซึ่งช่วยการเติบโตของพังงา แต่ในอดีตการท่องเที่ยวพังงาไม่เติบโตเท่าที่ควร ถึงแม้พังงาจะมีทรัพยากรธรรมชาติทางการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ เช่น หาดทราย น้ำตก ภูเขาและเกาะแก่งต่างๆ ที่มีความสวยงามและเป็นธรรมชาติมาก แต่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจะเป็นการมาเที่ยวเช้าเย็นกลับไม่ได้พักค้างแรมที่พังงา ทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวมีไม่มากเท่าที่ควรจะเป็น เนื่องจากพังงามีโรงแรมที่พักที่มีมาตรฐานตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ น้อยมาก และการเดินทางจากพังงาไปภูเก็ตก็ใช้เวลาแค่ 1 - 2 ชั่วโมง ทำให้นักท่องเที่ยวเลือกจะมาเที่ยวพังงาแล้วกลับไปพักภูเก็ต ส่งผลให้ธุรกิจการท่องเที่ยวของพังงาขยายตัวได้ต่ำกว่าที่ควร แต่หลังจาก พ.ศ. 2541 การท่องเที่ยวของพังงาขยายตัวมาก เนื่องจากรัฐบาลกำหนดให้ พ.ศ. 2541-2542 เป็นปีการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยโดยยรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้น² ประกอบกับการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตอึดตัว จากการที่จังหวัดภูเก็ตมีพื้นที่น้อยทำให้ราคาที่ดินมีราคาสูง ในการสร้างโรงแรมและขาดความเป็นธรรมชาติ ทำให้นักท่องเที่ยวจึงหาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่ยังมีความเป็นธรรมชาติอยู่ จึงได้เดินทางมาเที่ยวที่จังหวัดพังงาที่มีความสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากขึ้น จากข้อมูลตัวเลขนักท่องเที่ยวที่เข้าพักแรมในจังหวัดพังงามีจำนวนรวม 163,508 คน เพิ่มจาก พ.ศ. 2540 ที่มี 94,139 คน³ มีผลให้การท่องเที่ยวของพังงาขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะที่เขาลึกทำให้มีนักลงทุนในพื้นที่และนอกพื้นที่มาลงทุนสร้างโรงแรม รีสอร์ท จำนวนมาก รวมทั้งธุรกิจอื่นๆ เช่น ร้านถ่ายรูป ร้านตัดชุดสูท ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหาร ฯลฯ ไม่ใช่เฉพาะเขาลึกที่เจริญเติบโตจากการท่องเที่ยว บริเวณพื้นที่ใกล้เคียง เช่น บางเนียง คึกคัก ห้ายเหมือง เกาะยาว และเกาะคอเขา ก็มีความเจริญเช่นเดียวกัน การเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวของจังหวัดพังงามีผลให้ธุรกิจที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง การค้าและการบริการได้รับผลดีตามไปด้วย ทำให้

¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2541). เล่มเดิม. หน้า 103.

² แหล่งเดิม. หน้า 41.

³ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2541). เล่มเดิม. หน้า 42.

เศรษฐกิจในจังหวัดพังงาดีขึ้น การขยายตัวของการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อให้ราคาที่ดินตามแหล่งท่องเที่ยวและเกาะต่างๆ ในพังงา มีราคาที่ดินสูงขึ้น จากการกว้านซื้อที่ดินของนักลงทุนเพื่อมาสร้างโรงแรมและรีสอร์ท ผลจากการเจริญของธุรกิจการท่องเที่ยวทำให้พังงามีรายได้จากการท่องเที่ยวถึง 5,517.79 ล้านบาท ใน พ.ศ. 2544¹ เป็นผลให้เศรษฐกิจของพังงามีการเติบโตขึ้นด้วย

3.3 การดำเนินงานของภาครัฐและเอกชน

3.3.1 ภาครัฐ

อุตสาหกรรมเหมืองแร่ การดำเนินงานของภาครัฐในกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ได้มีการออกพระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ พ.ศ. 2510 โดยยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการทำเหมืองแร่เดิมทั้งหมด ซึ่งพระราชบัญญัตินี้เน้นหนักเฉพาะกรณีการขอสำรวจ และการทำเหมืองแร่ในทะเลเป็นกรณีพิเศษ โดยกำหนดว่าบริษัทหนึ่งจะขออาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ในทะเลได้ไม่เกิน 1,000,000 ไร่ และจะขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ได้ไม่เกิน 50,000 ไร่ ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัตินี้จะเกิดขึ้นเพื่อป้องกันการมีพื้นที่สัมปทานแร่ดิบมากเกินไปของบริษัทที่ทำเหมืองแร่ แต่ในความเป็นจริงบริษัทขนาดใหญ่ก็สามารถตั้งบริษัทลูกเข้ามาดำเนินการขอสัมปทานแทนบริษัทแม่ได้ ทำให้พระราชบัญญัติดังกล่าวไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาการผูกขาดการทำเหมืองแร่ดิบได้

รัฐจึงได้มีการจัดตั้งองค์การเหมืองแร่ในทะเล (อ.ม.ท.) ขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ประทานบัตรของบริษัทเท็มโก้ของประชาชนที่ใช้แพ เรือประมงเข้าไปตูดอย่างผิดกฎหมาย ถึงแม้ว่าจะมีการตั้งองค์การเหมืองแร่ในทะเล (อ.ม.ท.) แล้วก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ จังหวัดพังงาจึงได้เสนอให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงาเข้ามาแก้ปัญหานี้แทนโดยให้แบ่งพื้นที่ประทานบัตรขององค์การเหมืองแร่ในทะเล (อ.ม.ท.) มาบริหารเอง โดยให้ประชาชนที่ทำเหมืองแร่ผิดกฎหมายมาขอเช่าช่วงประทานบัตรชั่วคราวจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงา ทำให้ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ประทานบัตรลดลงและมีการทำเหมืองแร่ดิบถูกต้องตามกฎหมายเพิ่มขึ้น

ยางพารา การดำเนินงานของภาครัฐในด้านยางพารา รัฐได้มีการออกพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง พ.ศ. 2503 สำหรับการส่งเสริมให้มีการเพิ่มปริมาณการผลิตยางพารา และการลดต้นทุนการผลิตยางพาราให้ต่ำลง โดยรัฐช่วยเหลือด้านการเงินแก่เกษตรกรชาวสวนยางแบบให้เปล่า ในการเปลี่ยนแปลงยางพันธุ์พื้นเมืองมาเป็นยางพันธุ์ดีที่ให้น้ำยามากเป็นการเพิ่มปริมาณการผลิตให้สูงขึ้น นอกจากนี้รัฐยังได้มีตั้งสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง เพื่อมารับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการปลูกยางพันธุ์ดีแทนยางพันธุ์พื้นเมืองโดยตรง และได้กำหนดนโยบายยางพาราไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง (พ.ศ. 2506 - 2509) ต่อเนื่องนโยบายเดิมจนถึงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สี่ (พ.ศ. 2520 - 2524) ไว้อย่างชัดเจน โดยเน้นการปลูกทดแทนและการปรับปรุงพันธุ์ยางพาราเพื่อให้ผลผลิตยางพาราเพิ่มขึ้น

¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2544). เล่มเดิม. หน้า 38.

การท่องเที่ยว การดำเนินงานของภาครัฐในด้านการท่องเที่ยว รัฐได้มีการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2502 ซึ่งในปัจจุบันก็คือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเข้ามารับผิดชอบดูแลการท่องเที่ยวโดยตรง และได้มีนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวที่บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่สี่ (พ.ศ. 2520 - 2524) เป็นต้นมา ทำให้การท่องเที่ยวของพังงาได้รับการพัฒนาการท่องเที่ยวจากนโยบายดังกล่าวด้วย ภาครัฐพยายามส่งเสริมการท่องเที่ยวของพังงา แต่ไม่มีงบประมาณการส่งเสริมการท่องเที่ยวของพังงาอย่างจริงจัง งบประมาณที่ได้จึงมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอในการพัฒนาการท่องเที่ยวของพังงาให้สมบูรณ์ครบวงจรได้

3.3.2 เอกชน

อุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุก การดำเนินงานของเอกชนในอุตสาหกรรมเหมืองแร่เป็นในรูปแบบของบริษัทที่ใช้เทคโนโลยีต้นทุนสูงในการทำเหมืองแร่ดีบุก ทำให้ปริมาณแร่ดีบุกมีมากขึ้น ทำให้อุตสาหกรรมเหมืองแร่ของพังงาได้มีการพัฒนาการทำเหมืองแร่จากการใช้แรงงานคนเป็นส่วนใหญ่ มาเป็นการใช้เครื่องมือที่ทันสมัยที่ใช้แรงงานคนน้อยลง คือ การใช้เรือขุดขนาดใหญ่ของบริษัทใหญ่ที่มีการผลิตแร่ดีบุกได้ครั้งละจำนวนมาก และต่อมาก็ได้มีแพ เรือประมงที่ดัดแปลงมาขุดแร่ เรือขุดที่ขนาดเล็กมาดำเนินงานในการทำเหมืองแร่ของพังงา มีผลให้ปริมาณการผลิตแร่ดีบุกเพิ่มขึ้นจากการพัฒนารูปแบบการทำเหมืองแร่ของเอกชน

ยางพารา การดำเนินงานของเอกชนในด้านยางพารา ได้มีการพัฒนาจากเดิมที่เกษตรกรขยายพื้นที่เพื่อเพิ่มผลผลิต มาเป็นเพิ่มผลผลิตในพื้นที่เพาะปลูกเดิมให้สูงขึ้น ด้วยการปลูกยางพันธุ์ดีแทนยางพันธุ์พื้นเมืองที่ให้น้ำยาน้อย เพื่อเพิ่มผลผลิตของยางพาราและการพัฒนาสวนยางของพังงาให้ดีขึ้น

การท่องเที่ยว การดำเนินงานของเอกชนในการท่องเที่ยวเป็นในรูปแบบการสร้างที่พัก และสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวพังงา เพื่อให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวของพังงาดีขึ้น และรองรับการขยายตัวธุรกิจการท่องเที่ยวที่เติบโต

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในช่วงการพัฒนา พ.ศ. 2506 - 2544 คือ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุกของจังหวัดพังงามีปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำเหมืองแร่ ได้แก่ ปัจจัยการเมืองที่มีนักการเมืองเข้ามาหาผลประโยชน์จากการทำเหมืองแร่ร่วมกับบริษัทต่างชาติ โดยที่รายได้ไม่ได้กลับมาสู่ท้องถิ่นแต่กลับอยู่เป็นของนักการเมืองและบริษัทต่างชาติ มีผลทำให้มีประชาชนต่อต้านจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงการทำเหมืองแร่จากบริษัทใหญ่มาสู่ประชาชน นอกจากนี้มีปัจจัยทางเศรษฐกิจโลกที่มีความต้องการดีบุกมาก ทำให้ราคาแร่ดีบุกสูงขึ้น จึงมีการขยายตัวของการทำเหมืองแร่ในวงกว้างและยังมีการลักลอบส่งแร่ดีบุกออกนอกประเทศด้วย ทำให้รัฐบาลต้องขาดเงินในส่วนของค่าภาคหลวงและต้องมีการแบ่งเงินจากรายได้จากการทำเหมืองแร่มาปราบปรามการขนแร่เถื่อน จึงทำให้มีเงินมาพัฒนาพังงาน้อยทางการจึงหาวิธีการหารายได้เพิ่มให้แก่จังหวัด โดยส่งเสริมให้มีการปลูกยางพาราที่มีคุณภาพ

แทนที่พันธุ์เดิมซึ่งให้น้ำอย่างน้อย อย่างไรก็ตามราคายางพารามีความไม่แน่นอน เพราะขึ้นลงตาม
ราคาตลาดโลก ด้วยเหตุนี้ทางการจึงได้มีการพัฒนาส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัด
พังงาให้ครบวงจร เพื่อช่วยส่งเสริมให้เศรษฐกิจของพังงามีการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

บทที่ 4

ผลกระทบและปัญหาจากการพัฒนาเศรษฐกิจ

การศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจของพังงา ตั้งแต่ พ.ศ. 2474 - 2544 พบว่าจังหวัดพังงามีการพัฒนาทางเศรษฐกิจในหลายๆ ด้าน ซึ่งนำความเจริญเติบโตและมีการลงทุนในหลายอย่างเพิ่มมากขึ้น ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้นและชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม แต่การพัฒนาทางเศรษฐกิจก็ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาด้วย ซึ่งส่งผลกระทบต่อชุมชนและท้องถิ่นของจังหวัดในระยะยาว

1. ผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดพังงา อันเกิดจากการพัฒนาของพื้นที่ มีผลกระทบต่อจังหวัดทางด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจนอกจากทำให้เกิดผลดีทางด้านเศรษฐกิจ คือ มีการพัฒนารูปแบบการผลิตให้ตรงต่อความต้องการของตลาดและโรงงาน อีกทั้งมีการปรับปริมาณการผลิตให้สอดคล้องกับกำลังการผลิตของโรงงาน ทำให้เกิดการลงทุนและเกิดอาชีพหลากหลายเกิดขึ้น แต่การพัฒนายังก่อให้เกิดผลกระทบโดยรวมต่อภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คือ ทำให้ราคาที่ดินในบริเวณที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจมีราคาสูงขึ้น และประชาชนประสบกับการแข่งขันในการประกอบอาชีพสูงขึ้นด้วย

ราคาที่ดิน การขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวเจริญเติบโต มีการพัฒนาในหลายด้าน ส่งผลให้ธุรกิจก่อสร้างเติบโตตามไปด้วย มีการก่อสร้างโรงแรม รีสอร์ท ร้านค้า ร้านอาหาร ฯลฯ เพิ่มมากขึ้น เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีมากขึ้นทุกปี ทำให้ราคาที่ดินบริเวณแหล่งท่องเที่ยวและตามเกาะต่างๆ มีราคาที่สูงขึ้น โดยเฉพาะบริเวณชายหาดมีราคาสูงขึ้นมาก เนื่องมาจากการพัฒนาที่ดินเพื่อรองรับความเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการกว้านซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไรของนักลงทุน มีผลให้ราคาที่ดินสูงขึ้นกว่าความเป็นจริง

การแข่งขันในการประกอบอาชีพ เมื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีการขยายตัวอย่างมาก ส่งผลให้มีผู้ประกอบการในกิจการประเภทเดียวกันเป็นจำนวนมาก เช่น โรงแรม รีสอร์ท บริษัทนำเที่ยว ร้านอาหาร ร้านตัดสูท ร้านของที่ระลึก ร้านถ่ายรูป ฯลฯ เกิดการแข่งขันการประกอบธุรกิจทั้งทางด้านราคาและการบริการเพื่อให้ลูกค้าบริโภคสินค้าและบริการของตนก่อให้เกิดผลดีต่อผู้บริโภคเพราะผู้บริโภคจะรับสินค้าและบริการในสิ่งที่ดีที่สุด แต่ในความเป็นจริงอาจไม่เป็นเช่นนั้นเพราะผู้ประกอบการอาจมีการตกลงราคากันเองระหว่างผู้ประกอบการทำให้ผู้บริโภคจ่าย

ค่าอาหารแพงกว่าปกติ หรือมีฉะนั้นผู้ประกอบการอาจมีการทำลายล้างแย่งชิงผลประโยชน์ระหว่างกันทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

การเข้ามาของนายทุน เมื่อมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของพังงา ทำให้มีนักลงทุนหรือนายทุนจากภายนอกเข้ามาหาช่องทางการลงทุนในพื้นที่ โดยเข้ามากว้านซื้อที่ดินทางการเกษตรเพื่อพัฒนาพื้นที่ และเกษตรกรก็ตกลงซื้อขายที่ดินเนื่องจากได้ราคาดี พื้นที่การเกษตรถูกแปรเปลี่ยนจากแหล่งเพาะปลูกมาเป็นโรงแรม รีสอร์ทและบ้านจัดสรร ทำให้พื้นที่การเกษตรมีเนื้อที่ลดลง

1.2 ด้านสังคม การพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมเกิดความเจริญด้านกายภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาาระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำประปา อย่างต่อเนื่อง มีส่วนทำให้มีนักลงทุนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติประเทศตัดสินใจทำธุรกิจในพังงาที่เขาหลัก เพราะมีความปลอดภัยและมั่นคง

การขยายตัวการท่องเที่ยว ทำให้เขตเขาหลักมีความเจริญเติบโตจากการลงทุนในรูปแบบต่างๆ ที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้มีคนต่างพื้นที่ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาตั้งหลักแหล่งในเขตเขาหลักเป็นจำนวนมากส่งผลให้รูปแบบทางกายภาพของพื้นที่นี้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีก่อสร้างบ้านพักอาศัย ร้านค้า สำนักงาน ธนาคาร เต็มพื้นที่ในเขตเขาหลักและกำลังขยายพื้นที่ออกไปตามพื้นที่ใกล้เคียง ตัวอย่างเช่น โครงการบ้านจัดสรรที่ดินซึ่งดำเนินการโดยบริษัทของไทยและต่างชาติที่เป็นคนนอกพื้นที่ทั้งสิ้น

การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตดั้งเดิม การขยายตัวทางการท่องเที่ยว นอกจากจะทำให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้ว ยังส่งผลให้ประชาชนในท้องถิ่นมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยเฉพาะชุมชนในเขตเขาหลัก เพียงในช่วงกว่า 4 - 5 ปีที่ผ่านมาจากหมู่บ้านที่ทำสวนยางเป็นส่วนใหญ่นับได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่หันไปประกอบอาชีพเสริมในช่วงฤดูการท่องเที่ยว เนื่องจากบางครั้งประสบภาวะการขาดทุนเพราะยางมีราคาต่ำและการประกอบอาชีพเสริมด้านการค้าขาย ธุรกิจการท่องเที่ยวได้สร้างรายได้ให้แก่ชาวสวนยางในช่วงฤดูการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรเหล่านี้ก็ยังดำรงอาชีพปลูกยางพารา

การพัฒนาการท่องเที่ยวในลักษณะต่างๆ เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวที่เขาหลักและแหล่งท่องเที่ยวของพังงา เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อรองรับการเติบโตของการท่องเที่ยวและมีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นอย่างมาก ชาวบ้านส่วนใหญ่ในเขตเขาหลักประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นหลักส่วนที่เหลือประกอบการค้าขายและสวนยางพารา ทำให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายและเรียบง่ายอย่างเดิมกำลังถูกแทนที่ด้วยชีวิตกลางคืนที่มีความวุ่นวายและความต้องการด้านวัตถุ จนไม่อาจเหลือรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายแบบเดิมให้เห็นในอนาคตถ้าไม่มีการวางแผนในการพัฒนาและมีแบบแผนที่ดี

การเปลี่ยนแปลงของระบบการเกษตร สังคมการเกษตรของพืงงาแบบดั้งเดิมมีพื้นที่การเพาะปลูกไม่มากเป็นลักษณะพออยู่พอกิน จึงมีผลผลิตทางการเกษตรออกสู่ตลาดไม่มากและส่งขายแค่ในพื้นที่ แต่เมื่อมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้ระบบการเกษตรของพืงงาเปลี่ยนไปโดยต้องมีการผลิตให้ได้จำนวนมากเพื่อให้ค่าตอบแทนที่เพียงพอ จึงต้องมีการใช้เงินลงทุนที่สูง ทำให้ต้องกู้ยืมเงินมาลงทุน การเปลี่ยนทางด้านสังคมแบบพออยู่พอกินมาเป็นสังคมแบบทุนนิยมที่ผลิตตามความต้องการของตลาด เพื่อนำเงินรายได้มาสนองตามความต้องการทางวัตถุนิยมที่เพิ่มขึ้นในสังคม

1.3 ด้านระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเศรษฐกิจทำให้เกิดผลดีในหลาย ๆ ด้าน แต่กลับส่งผลกระทบต่อหลายด้าน คือ

ทรัพยากรธรรมชาติลดลง ทรัพยากรป่าไม้ของจังหวัดพืงงามีความอุดมสมบูรณ์มากจังหวัดหนึ่ง เมื่อการพัฒนาเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น พื้นที่ป่าไม้ถูกบุกรุกทำลายเพื่อขยายพื้นที่ทำมาหากินและการตั้งถิ่นฐานของประชากร โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ราบและพื้นที่เชิงเขา ซึ่งมีประชาชนเข้าไปทำสวนยางพาราและสวนผลไม้เพิ่มขึ้น มีพื้นที่ป่าไม้ 1,650 ตารางกิโลเมตร¹ ใน พ.ศ. 2516 เมื่อการขยายตัวพื้นที่ของการเกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้น เนื้อที่ป่าไม้ก็ลดลงเหลือ 1,337 ตารางกิโลเมตร ใน พ.ศ. 2531² และต่อมาใน พ.ศ. 2534 เมื่อการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำมีการขยายตัวมากขึ้น ทำให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มมากขึ้นเพื่อเปลี่ยนมาทำนากุ้ง จากพื้นที่ป่าชายเลนเดิมมี 335.1 ตารางกิโลเมตร ได้ลดลงเหลือเนื้อที่ 307.1 ตารางกิโลเมตร ใน พ.ศ. 2536³ ทำให้พื้นที่ป่าไม้โดยรวมของพืงงาลดลงทุกปี ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากจากการเติบโตทางเศรษฐกิจ ใน พ.ศ. 2544 มีพื้นที่ป่าไม้รวม 1.72 ล้านไร่ ประกอบด้วยพื้นที่ 1.505 ล้านไร่ และพื้นที่ป่าชายเลน 0.275 ล้านไร่⁴ ปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้ของจังหวัดได้ถูกบุกรุกทำลายทำให้ป่าไม้มีจำนวนลดน้อยลงมากเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรและความต้องการในการขยายพื้นที่เพื่อการเกษตร เพาะเลี้ยงเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งและที่อยู่อาศัย เมื่อทรัพยากรป่าไม้ได้รับผลกระทบทั้งป่าบกและป่าชายเลนเนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเนื่องมายังสัตว์และพืชพรรณที่อยู่ในป่า ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้มีจำนวนลด โดยเฉพาะป่าชายเลนซึ่งเป็นระบบนิเวศที่สำคัญเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์ที่ยังเล็กเพื่อให้เติบโตเป็นทรัพยากรสัตว์น้ำที่ชาวประมงใช้ในการประกอบอาชีพ

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2528). สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 33 2524 - 2527. หน้า 270.

² สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2534). สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 37 2533. หน้า 177.

³ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2539). สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 33 2539. หน้า 101

⁴ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพืงงา. (2544). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพืงงา ประจำปี 2544.

ดังนั้นเมื่อป่าชายเลนถูกทำลายลง ปริมาณสัตว์น้ำก็จะลดลงไปด้วยส่งผลให้ชาวประมงจับสัตว์น้ำได้ปริมาณน้อยลงด้วย

น้ำเน่าเสียและสภาพแวดล้อมเป็นพิษ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมและลดลงอย่างรวดเร็ว ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นส่วนหนึ่งมาจากการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำตามแนวชายฝั่งมีการใช้สารเคมีในการเลี้ยงเมื่อมีการปล่อยน้ำจากนาุ้งสารเคมีที่ใช้เลี้ยงกุ้งถูกปล่อยออกมาไหลลงสู่ทะเล¹ ประกอบกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไร้มาตรการรองรับตลอดจนการควบคุมและวางแผนที่ดีได้ส่งผลให้เกิดปัญหาในการระบายน้ำเสีย ในการกำจัดสิ่งปฏิกูลและขยะมูลฝอย ตัวอย่างเช่น ในเขตเขาหลักที่มีการก่อสร้างโรงแรม รีสอร์ท จำนวนมากขึ้นก่อให้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสีย เนื่องจากไม่มีการบำบัดก่อนถูกปล่อยลงสู่ทะเลในจำนวนมาก ๆ ก็จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ และการประกอบอาชีพการประมง รวมทั้งชายฝั่งจะได้รับผลกระทบด้วยเช่นกันทำให้มีสภาพที่ไม่น่าชวนมอง เช่น หาดทรายสกปรก

การพัฒนาเศรษฐกิจของพังงาได้ส่งผลดีต่อจังหวัดทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่นในด้านดี แต่ในทางกลับกันถ้าในการพัฒนาไม่สอดคล้องกับท้องถิ่นและสังคมจะทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกที่สาธารณะ การขาดแคลนสาธารณูปโภคล้วนมีผลกระทบต่อท้องถิ่นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2. ปัญหาในการพัฒนาเศรษฐกิจ

พังงามีรายหลักได้มาจาก เกษตรกรรม อุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุก และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นหลักที่ประกอบกันเป็นโครงสร้างทางเศรษฐกิจของพังงา แต่การดำเนินงานในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้ นั้นได้เกิดปัญหาต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม และมีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของพังงาซึ่งสามารถสรุปปัญหาที่สำคัญมีดังนี้

2.1 ปัญหาการขาดความรู้ ชาวพังงาส่วนใหญ่ทั้งเกษตรกรและชาวประมงสืบทอดอาชีพและวิธีการทำจากบรรพบุรุษ ได้อาศัยประสบการณ์และความชำนาญในการประกอบอาชีพมากกว่าใช้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีใหม่มาประยุกต์ใช้ เพราะจะเป็นการเพิ่มต้นทุนให้สูงขึ้น ผู้คนส่วนใหญ่ยังคงใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการประกอบอาชีพ และยังไม่เข้าใจในการปรับปรุงวิธีการเพิ่มผลผลิตให้สูงเพื่อมีกำไรเพิ่มขึ้น ความรู้ของเกษตรกรและชาวประมงที่ยังขาดแคลนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ²

¹ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). โครงการศึกษาเพื่อการวางแผนพัฒนาพื้นที่เฉพาะบริเวณ 5 จังหวัดภาคใต้ชายฝั่งมหาสมุทรอินเดีย. หน้า 7-12.

² สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2534). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ปี 2534. หน้า 5-1 – 5-3.

2.1.1 ด้านเทคโนโลยี เทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการเกษตร การประมง เพื่อเพิ่มผลผลิตให้สูง และมีคุณภาพ แต่ชาวพังงาในอดีตมีการประกอบอาชีพต่างๆ โดยวิธีการที่ใช้แบบดั้งเดิม แต่ปัจจุบันพอมีเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาการเกษตร การประมง ยังไม่สามารถแก้ปัญหาการผลิตได้

เกษตรกร ในจังหวัดพังงาประสบปัญหาเรื่องผลผลิตต่อไร่ค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน กาแฟ มะม่วงหินพานต์ ไม้ผล เพราะภาครัฐยังไม่มีมีการวิจัยพันธุ์พืชใหม่ ๆ ที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง นอกจากนี้ เกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจด้านวิชาการทางการเกษตรและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่นำมาใช้ประโยชน์ในด้านการเกษตร เนื่องจากความเคยชินในการผลิตแบบดั้งเดิมและไม่ต้องการเพิ่มต้นทุนการผลิตให้สูงขึ้น ประกอบกับด้านราคาผลผลิตตกต่ำจึงไม่มีแรงจูงใจในราคา เกษตรกรจึงปล่อยให้ผลผลิตเป็นไปตามธรรมชาติ ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่มีปริมาณต่ำและมีคุณภาพไม่สม่ำเสมอ

นอกจากนี้ พืชบางชนิด เช่น ไม้ผล สามารถนำมาแปรรูปได้หลากหลายประเภท เพื่อเพิ่มมูลค่ากับผลผลิต แต่เกษตรกรยังไม่รู้จักนำเทคโนโลยีมาใช้ในการแปรรูป และภาครัฐไม่ได้ส่งเสริมเท่าที่ควร

การประมง การขาดความรู้ทางเทคโนโลยีเป็นปัญหาใหญ่ของประมงน้ำจืดจังหวัดพังงา ถึงแม้ภาครัฐจะสนับสนุนปัจจัยการผลิตต่างๆ เพื่อให้ผู้ผลิตมีแรงจูงใจมาเพาะเลี้ยงน้ำจืดมากขึ้น แต่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดยังมีปัญหาเนื่องจากขาดเทคโนโลยีในด้านการผลิตเชิงพาณิชย์และความสามารถในการขยายตลาด คือ เกษตรกรไม่สามารถหาพันธุ์สัตว์น้ำจืดที่ตลาดนิยมบริโภคได้ทันตามความต้องการของตลาด เพราะเกษตรกรยังขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีและประสบการณ์ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จึงมีผลผลิตไม่เพียงพอกับตลาดและไม่ได้มาตรฐาน เช่น สัตว์มีขนาดเล็กเกินไปหรือไม่ได้น้ำหนักตามมาตรฐาน มีผลให้ผลผลิตที่ได้มีราคาต่ำ ประกอบกับผู้เพาะเลี้ยงส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตรายย่อยไม่มีการรวมกลุ่ม จึงไม่มีอำนาจในการต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง ซึ่งเป็นปัญหาที่จำเป็นที่ต้องได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐโดยเร็ว เพื่อช่วยพัฒนาทางด้านการตลาดของประมงน้ำจืดให้ขยายตัวมากขึ้น

อุตสาหกรรมเหมืองแร่ การทำเหมืองแร่ดีบุกในจังหวัดมีการพัฒนาจากการใช้แรงงานที่มากมาเป็นการใช้เทคโนโลยีที่ใช้คนน้อยลงสามารถผลิตแร่ได้มากกว่า คือ เรือขุดแร่ดีบุกขนาดใหญ่ แต่การทำเหมืองแร่ส่วนใหญ่ยังขาดเทคโนโลยีที่ดี เนื่องจาก ประชาชนส่วนใหญ่มาทำเหมืองแร่ไม่ได้มีเรือขุดแร่ที่ทันสมัย แต่เป็นการดัดแปลงเรือประมงแล้วติดเครื่องขุดแร่ ทำให้ประสิทธิภาพในการทำเหมืองแร่ต่ำ เพราะต้องใช้คนลงไปควบคุมหัวขุดในทะเลและมีกำลังไม่พอ หากประสบปัญหาหินมากหรือหินชั้นดินหนามีดินโคลนก็ขุดแร่ไม่ยาก ซึ่งเรือประมงเหล่านี้จะมีความสามารถในการเก็บแร่ที่ต่ำประมาณร้อยละ 30 เท่านั้น¹ เนื่องจากอุปกรณ์เก็บแร่ไม่ได้

¹ สุรพงศ์ เสรีรักษ์; และจิตนันท์ ท้าวานานต์. (2521). องค์การเหมืองแร่ในทะเล. หน้า 20.

มาตรฐาน ทำให้ต้องทิ้งแร่กลับไปทะเล ซึ่งจะกลับมาทำเหมืองซ้ำจะไม่คุ้มกับการลงทุนเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่า รัฐบาลต้องการให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการทำเหมืองแร่ให้ประชาชนเพื่อให้ทำเหมืองแร่อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.2 ด้านการจัดการ มีความสำคัญมากในการค้าเสรี เพราะการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ทำให้ผู้ประกอบการสามารถวางแผนในการดำเนินธุรกิจได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงสามารถแข่งขันกับสินค้าต่างประเทศและยังขยายลู่ทางไปเปิดตลาดใหม่ๆ ที่มีศักยภาพได้

เกษตรกรในจังหวัดพังงา ส่วนใหญ่มีปัญหาทางด้านการตลาด เนื่องจากไม่มีประสบการณ์ในด้านบริหารจัดการ ประกอบกับขาดความรู้ทางด้านวิชาการในการดำเนินงาน เห็นได้จากราคาผลผลิตตกต่ำ เช่น ใน พ.ศ. 2544 ราคากาแฟในฤดูการผลิตปี 2543/2544 เฉลี่ยกิโลกรัมละ 19.90 บาท ลดลงจากราคาในฤดูการผลิต 2542/2543 เฉลี่ยกิโลกรัมละ 28.98 บาท ใน พ.ศ. 2543¹ เนื่องจากราคาผลผลิตภาคการเกษตรมีการขึ้นลงอยู่ตลอดเวลา เกษตรกรขาดการวางแผนการตลาดที่ดี ทำให้ผลผลิตออกมาพร้อมๆ กันจนล้นตลาด มีผลให้ผลผลิตมีราคาตกต่ำ จนภาครัฐต้องเข้าแทรกแซงราคาและหาตลาดให้เกษตรกร เพื่อไม่ให้เกิดภาวะขาดทุน อย่างไรก็ตาม ราคาผลผลิตบางชนิดผูกพันกับการค้าโลก เช่น ราคายางพาราจะขึ้นอยู่กับปริมาณการใช้ยางในตลาดโลก ซึ่งราคาจะเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะการค้าในเวลานั้น การควบคุมหรือกำหนดราคาผลผลิตจึงเป็นไปได้ยาก เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหานี้ เกษตรกรจำเป็นต้องมีการวางแผนบริหารจัดการตลาดล่วงหน้าตั้งแต่ขั้นตอนการผลิต จนถึงการจัดการเพื่อเพิ่มคุณภาพของผลผลิตให้ตรงตามความต้องการซึ่งจะส่งผลต่อราคารับซื้อผลผลิต

นอกจากนี้ เกษตรกรยังขาดการรวมกลุ่มอย่างเข้มแข็ง ถ้ามีการรวมกลุ่มกันจะสามารถสร้างอำนาจต่อรองราคาในการรับซื้อผลผลิตของโรงงานได้ และเกษตรกรต้องมีความตื่นตัวในการรับรู้ข่าวสารเพื่อเป็นข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดจากสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และเอกสารที่ทางราชการจัดส่งให้เพื่อประโยชน์ต่อเกษตรกรโดยตรง

การประมง เป็นกิจกรรมอีกอย่างหนึ่งที่ประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการ การทำประมงในพังงาประกอบด้วย การประมงพื้นบ้านที่มีทั้งเรืออวนรุน อวนลอยกุง อวนลอยปลาทุ อวนลอยปู เป็นการทำประมงชายฝั่งและห่างจากฝั่งไม่เกิน 3,000 เมตร และเรือประมงพาณิชย์เป็นเรือขนาดใหญ่มีเครื่องมือจับปลาที่มีประสิทธิภาพสามารถออกหาปลาได้ไกลถึงในน่านน้ำสากลได้² ในปัจจุบันทรัพยากรทางทะเลมีอยู่อย่างจำกัด ถ้าไม่มีการจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำทางทะเลอย่างเหมาะสมจะทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลงเพราะเจริญเติบโตไม่ทัน ดังนั้น ควรมีการ

¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2544). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2544. หน้า 109.

² พานิช ทินนิมิต. (2542). ประมงในภาคใต้ ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 9. หน้า 4310.

- ควอริช, เวลล์. (2527). การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ. แปลโดย กาญจณี ละอองศรี และยุพา ชุมจันทร์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- จังหวัดพังงา, สำนักงาน. (ม.ป.ป.). **บรรยายสรุปจังหวัดพังงา**. ม.ป.พ.
- _____. (ม.ป.ป.). **บรรยายสรุปจังหวัดพังงา ประจำปี 2539**. ม.ป.พ.
- _____. (2542). **บรรยายสรุปจังหวัดพังงา ประจำปี 2541**. ม.ป.พ.
- _____. (2544). **บรรยายสรุปจังหวัดพังงา ประจำปี 2544**. ม.ป.พ.
- _____. (2545). **บรรยายสรุปจังหวัดพังงา ประจำปี 2545**. ม.ป.พ.
- _____. (2528). **ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค**. กรุงเทพฯ: ดี.แอล.เอส.
- _____. (ม.ป.ป.). **โอกาส และสู่ทางการลงทุนจังหวัดพังงา**. สุราษฎร์ธานี: อุดมลาภ.
- จิตติมา อรรถอรุณ. (2543). **เศรษฐกิจแร่ไทยสู่สหัสวรรษใหม่**. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรธรณี.
- จิราภรณ์ ประพินพงศกร. (2545). **ประวัติศาสตร์บทบาทของชาติมหาอำนาจหลังสงครามโลกครั้งที่ 2**. พิษณุโลก: สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ. (2523). **วิกฤติการณ์สยาม ร.ศ. 112 การเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). **เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต**. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- _____. (2511). **พัฒนาการเศรษฐกิจประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชม จรุงพฤกษ์. (2542). **ตะกั่วป่า, อำเภอกะปิ ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 6**. หน้า 2562 - 2563. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ชัย เรื่องศิลป์. (2527). **ประวัติศาสตร์ไทยสมัย พ.ศ. 2352 - 2453 ด้านเศรษฐกิจ**. พิมพ์ครั้งที่สอง. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เซอร์จอห์น เบาว์ริง. (2547). **ราชอาณาจักรและราษฎรสยาม 2**. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ฐานเกษตรกรรม. (2530). **กาแฟ**. กรุงเทพฯ: ฐานเกษตรกรรม.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2503). **เทศาภิบาล**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- _____. (2530). **ความทรงจำของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระยาดำรงฯและหม่อมเจ้าจงจิตรถนอม ดิศกุล พระธิดา.
- _____. (2534). **ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ ใน ชุมนุมพระนิพนธ์**. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.

- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2542). สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพกับงานเหมืองแร่และธรณีวิทยา. ใน **พิมพ์เนื่องในวันคล้ายประสูติสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ วันที่ 21 เดือนมิถุนายน พุทธศักราช 2542**. หน้า 5 -110. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพและหม่อมเจ้าจงจิตรถนอม ดิศกุล พระธิดา.
- _____. (2543). **นิทานโบราณคดี**. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- _____. (2545ก). **พงศาวดารเรื่องไทยรบพม่า**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2545ข). **พระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 5**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- _____. (2546). **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ดิเรกฤทธิ์ สุรพงษ์พิทักษ์. (2544). **อุทยานแห่งชาติเขาลำปี - หาดท้ายเหมือง**. นนทบุรี: ชารบัวแก้ว.
- _____. (2544). **อุทยานแห่งชาติศรีพังงา**. นนทบุรี: ชารบัวแก้ว.
- ตำรา, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2468). **แบบเรียนภูมิศาสตร์ประเทศสยาม**. (ม.ป.พ.).
- แถมสุข นุ่มนนท์. (2528). **การทูตไทยสมัยรัตนโกสินทร์**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ทรัพยากรธรณี, กรม. (2505). **รายงานการประชุมเหมืองแร่ครั้งที่ 4 ประจำปี 2505**. ม.ป.พ.
- _____. (ม.ป.พ). **100 ปีกรมทรัพยากรธรณี**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป.
- ทางหลวง, กรม. (2535). **ทางหลวงในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: กรมทางหลวงกระทรวงคมนาคม.
- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. (2511). **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2**. ใน **พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเรือเอก หลวงอาจณรงค์ (อิง ช่วงสุนิช) ป.ช,ป.ม. ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 28 เดือนกรกฎาคม พุทธศักราช 2511**. หน้า 8 - 356. พระนคร: บุญส่งการพิมพ์.
- _____. (2538). **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- _____. (2545). **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- _____. (2547). **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4**. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดี.
- ธนาคารกสิกรไทย. (2525). **ยางพารา**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- _____. (2533). **รายงานภาวะเศรษฐกิจ 2533**. กรุงเทพฯ: ธนาคารกสิกรไทย.

- ธิดิมา ถาวรรัตน์. (2542). ประมงชายฝั่งทะเลอันดามัน : อาชีพ ใน สารานุกรมวัฒนธรรม
ไทย ภาคใต้ เล่ม 9. หน้า 4293 – 4295. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย
ธนาคารไทยพาณิชย์.
- นางพญา สุขวนิช. (2534). ป่าชายเลนในประเทศไทย ใน ทักษิณฝั่งทะเลตะวันออก.
กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- นันทา วรเนติวงศ์ (เรียบเรียง). (2517). พระยาราชภักดี (ฟรานซิส ไลท์) ผู้สำเร็จราชการ
เกาะ ฟร็อนซ์ ออฟ เวลส์. พระนคร: กรมศิลปากร.
- _____. (2538). รวมเรื่องแปลหนังสือและเอกสารทางประวัติศาสตร์ชุดที่ 3. กรุงเทพฯ
: กรมศิลปากร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2547). การเมืองไทยสมัยพระเจ้าธนบุรี. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: มติชน.
- แนวร่วมพิทักษ์ทรัพยากรแห่งประเทศไทย. (2518). เปิดโปงการขายชาติของ อ.ม.ท. องค์การ
เหมืองแร่ในทะเล. (ม.ป.พ)
- บัญชา คูเจริญไพบลูย์. (2522). ภูมิศาสตร์ประเทศไทย เล่ม 2 (ภาคเศรษฐกิจ). พิษณุโลก:
ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร; และคริส เบเคอร์. (2546). เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ.
เชียงใหม่: ซิลค์เวอร์ม.
- เผด็จ พัฒนพิชัย. (ม.ป.ป.). เมืองพังงาในอดีต. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- แผนวิจัยและวางแผน ฝ่ายวิชาการ. (2526). ดีบุก. กรุงเทพฯ: หอการค้าไทย.
- พรศักดิ์ พรหมแก้ว. (2542). ยางพารา ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 13. หน้า
6343 - 6350. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
พาณิชย์จังหวัดพังงา, สำนักงาน. (2534). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ปี 2534. กรุงเทพฯ:
กระทรวงพาณิชย์.
- _____. (2535). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ปี 2535. กรุงเทพฯ: กระทรวงพาณิชย์.
- _____. (2542). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2541. ม.ป.พ.
- _____. (2543). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2543. กรุงเทพฯ:
กระทรวงพาณิชย์.
- _____. (2544). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2544. กรุงเทพฯ:
กระทรวงพาณิชย์.
- พานิช กิณนิมิตร. (2542). ประมงในภาคใต้ ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 9.
หน้า 4295 - 4311. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์
- พัฒนาที่ดิน, กรม. (2526). การวิจัยสถานภาพเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ป่าไม้ และแร่
จังหวัดพังงา พ.ศ. 2526. ม.ป.พ.

- พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคใต้, สำนัก. (2546). **ข้อมูลภาคใต้**. (ม.ป.พ).
- เพ็ญศรี ดูก. (2542). **การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย (ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงสิ้นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม)**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ไพศาล เหล่าสุวรรณ. (2542). **ปาล์มน้ำมัน : พืช ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 9**. หน้า 4568 - 4578. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ภาวดี มหาจันทร์. (2524). **รัตนโกสินทร์ยุคปรับปรุงประเทศ (พ.ศ. 2394 -2475)**. ชลบุรี: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2544). **ทุนจีนปักชำใต้ : ภูมิหลังเบื้องลึกทุนใหญ่โพ้นทะเล**. กรุงเทพฯ : ฐานรวมหอ.
- _____. (2547). **จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด.
- มณฑล เอี่ยมสะอาด. (2527). **คู่มือเครื่องมือทำการประมงทะเล ใน สามะโนประมงทะเลทดลอง พ.ศ. 2527**. กรุงเทพฯ: กรมประมง.
- ยุพยงษ์ ทิวสิงห์. (ม.ป.ป.). **การปลูกมะพร้าวน้ำหอม**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- รวมเอกสารเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองกลาง. (2510). ใน **พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยามรฤทธิธำรง (พร้อม ณ กลาง) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 18 เดือนมิถุนายน พุทธศักราช 2511**. หน้า 8 - 356. ม.ป.พ.
- รัตน์ เพชรจันทร์. (2514). **ยางพารา**. พระนคร: มงคลการพิมพ์.
- โลว์, เจมส์. (2542). **จดหมายเหตุเจมส์ โลว์**. แปลโดย นันทา วรเนติวงศ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- โลห์กิจ, กรม. (2505). **จดหมายเหตุโลห์กิจ ประจำปี พ.ศ.2502**. พระนคร: บริการทอง.
- _____. (2506). **ประวัติกรมโลห์กิจ**. ม.ป.พ.
- _____. (2513). **ตีบุก**. จัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์แด่นายยิบอินซอย. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- วรรณ รำมะนา; และเอมอร จงรักษ์. (2521). **สถานการณ์แร่ของไทยปี 2515 - 2519**. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรธรณี.
- วิจิตรมาตรา, ชุน. (2516). **ประวัติการค้าไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์น.
- วิชัย เทียนน้อย. (2540). **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิจิต รัชชดาตะนันท์; และคนอื่นๆ. (2543). **ทศวรรษที่ 1 ยุคข้าวยากหมากแพง (พ.ศ. 2493 - 2502) ใน 5 ทศวรรษ สภาพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- วิลเลียม สกินเนอร์. (2549). **สังคมจีนในไทย**. แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

- เวลา, วอลเตอร์ ฟรานซิส. (2530). **แผ่นดินพระนั่งเกล้า**. แปลโดย พ.อ.นิจ ทองโสภิต.
กรุงเทพฯ: กองวรรณคดีและ ประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2546). **อุ่ออารยธรรมแหลมทองคาบสมุทรไทย**. กรุงเทพฯ: มติชน.
ศิลปากร, กรม. (2505). **รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทาน
เพลิงศพเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชาหุสิต (แย้ม ณ นคร) ณ เมรุหน้าพลับพลา
อิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2505**. พระนคร:
กรมศิลปากร
- _____. (2515). **คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราช
พงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
คลังวิทยา.
- _____. (2532). **กลาง กูเกิด และชายฝั่งทะเลอันดามัน**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- เศรษฐกิจการเกษตร, สำนักงาน. (2536). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก
2535/36**. กรุงเทพฯ: เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2537). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2536/37**. กรุงเทพฯ:
เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2538). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2537/38**. กรุงเทพฯ:
เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2539). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2538/39**. กรุงเทพฯ:
เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2540). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2539/40**. กรุงเทพฯ:
เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2541). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2540/41**. กรุงเทพฯ:
เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2542). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2542/43**. กรุงเทพฯ:
เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2543). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2543/44**. กรุงเทพฯ:
เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2545). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2544/45**. กรุงเทพฯ:
เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2547). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2546**. กรุงเทพฯ:
เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2548). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2545/46**. กรุงเทพฯ:
เจ.เอ็น.ที.

- ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล. (2544). **หาอยู่หากิน เพื่อค้าเพื่อขาย : เศรษฐกิจไทยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ศูนย์พัฒนาภาคใต้. (2541). **ภาครวมภาคใต้ พ.ศ.2540**. กรุงเทพฯ: สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สงบ ส่งเมือง. (2542). **พังงา,จังหวัด ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 7**. หน้า 3348 - 3362. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- _____. (2546). **เศรษฐกิจหมู่บ้านภาคใต้ในรอบห้าทศวรรษที่ผ่านมา**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิถึทรรศน์.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2544). **รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางพารา**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, สำนักงาน. (2503). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ระหว่างระยะเวลาพ.ศ. 2504 ถึง พ.ศ. 2506 และ ถึงพ.ศ. 2509**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2507). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติพ.ศ. 2504 - 2506 - 2509 ระยะที่สอง พ.ศ. 2507 - 2509**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2510). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2510 - 2514**. พระนคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2515). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515 - 2519**. นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2506). **แผนพัฒนาภาคใต้พ.ศ. 2507 - 2509**. พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- สมภพ จันทรประภา. (2511). **พระพุทธเจ้าหลวงในวงการเหมืองแร่**. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรธรณี
- สมาคมพฤษชาติแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. (2505). **การทำไร่กาแฟ**. พระนคร: แพร์พิทยา.
- สวาท เสนาณรงค์. (2516). **ภูมิศาสตร์ประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. (2530). **ประมวลข้อมูลสถิติที่สำคัญจากสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528**. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2532). **การสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางการเกษตร พ.ศ. 2531**. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

- สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. (2544). การสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางประมงทะเล พ.ศ. 2543 การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (ม.ป.ป). รายงานผลเบื้องต้น การสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางประมงทะเล พ.ศ. 2543. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (ม.ป.ป). รายงานผลเบื้องต้น สำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2541). รายงานเชิงวิเคราะห์เรื่องการเปลี่ยนแปลงการประมงทะเล ไทยจากสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 และ 2538. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2513). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 28 2510 - 2512. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2518). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 30 2515 - 2516. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- _____. (2519). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 31 2517 - 2518. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- _____. (ม.ป.ป). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 32 2519 - 2523. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์ จำกัด.
- _____. (2528). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 33 2524 - 2527. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2530). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 34 2528 - 2529. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2532). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 35 2530 - 2531. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- _____. (2533). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 36 2532. กรุงเทพฯ: เทล 19.
- _____. (2534). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 37 2533. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2535). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 38 2534. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2537). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 39 2535. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.
- _____. (2537). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 40 2536. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.
- _____. (2538). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 41 2537. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์ จำกัด.
- _____. (2539). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 42 2538. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์ จำกัด.

สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. (2540). **สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 43 2539**. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2541). **สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 44 2540**. กรุงเทพฯ :

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2542). **สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 45 2541**. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2543). **สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 46 2542**. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2544). **สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 47 2543**. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2545). **สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 48 2544**. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2546). **สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 49 2545**. กรุงเทพฯ :

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (ม.ป.ป.). **สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงา**. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (ม.ป.ป.). **สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงา**. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (ม.ป.ป.). **สมุดสถิติรายพ.ศ. 2509 จังหวัดพังงา**. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

_____. (ม.ป.ป.). **สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงา พ.ศ. 2515**. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2519). **สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงา พ.ศ. 2517**. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

_____. (ม.ป.ป.). **สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงา พ.ศ. 2518**. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2527). **สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงา พ.ศ. 2527**. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

_____. (2537). **สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงาฉบับ พ.ศ. 2537**. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2538). **สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงา พ.ศ. 2538**. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2539). **สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงาฉบับ พ.ศ. 2539**. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2540). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดพังงาฉบับ พ.ศ. 2540. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2545). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดพังงาฉบับ พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2546.). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดพังงาฉบับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2542). สมุดรายนงานสถิติภาคใต้ 2542. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (ม.ป.ป.). สำมะโนประมงทะเลแห่งประเทศไทยพ.ศ. 2510. พระนคร: สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ.
- _____. (2540). สำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2538 การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (ม.ป.ป.). สำมะโนการเกษตร พ.ศ. 2539. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (ม.ป.ป.). สำมะโนประมงทะเล พ.ศ.2538 เขตประมง 5 (เขตฝั่งทะเลอันดามัน) ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง สตูล . กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2529). ไม้ผลภาคใต้ ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 7. หน้า2888 - 2889. กรุงเทพฯ: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- _____. (2542). การทำนา ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 7. หน้า 3348 - 3362. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- _____. (2544). **เงินทักษิณ : วิถีและพลัง**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- _____. (2542). ตะกั่วทุ่ง,อำเภอ ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 6. หน้า 2534 - 2535. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- สุนทรี่ อาสะไวย์. (2525). **วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 1**. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สุนัย ราชภัณฑารักษ์. (2518). **ภูเก็ต. พิมพ์ครั้งที่ 2**. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- สุภาค อินทองคง. (2542). **มะม่วงหินพานต์ : พืช ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 12**. หน้า 5921 - 5930. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- สุรพงศ์ เสรีรักษ์; และจิตนันท์ ท้าวานานต์. (2521). **องค์การเหมืองแร่ในทะเล**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.

- สุพล โมพิศ. (2523). **ภูมิศาสตร์ประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: อักษรวัฒนา.
- เสนาณรงค์ภักดี,ขุน. (2513). **ประวัติและงานของพระยารัชฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณะระนอง)**. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, กรม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม. (2544). **รายงานข้อมูลสารสนเทศสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด**. กรุงเทพฯ: ยูวพรพรินติ้ง.
- องค์การคำครุสภา. (2511). **จดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาตั้งครั้งแรกที่ศรีอยุธยา ใน ประชุมพงศาวดารเล่ม 26**. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2511). **ตำนานเมืองระนอง ใน ประชุมพงศาวดารเล่ม 26**. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัด. (2526). **พังกา 26**. กรุงเทพฯ: ดี.แอล.เอส.
- _____. (2531). **พังกา 31**. กรุงเทพฯ: ดี.แอล.เอส.
- อมรา ศรีสุชาติ. (2544). **สายรากภาคใต้ ภูมิลักษณะ รูปลักษณะ จิตลักษณะ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อักษรานุกรมศาสตร์ไทย เล่ม 1 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. (2545). พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- อธิปัตย์ บำรุง; และลดาวลัย คำภา. (2543). **ทศวรรษที่ 2 ยุคทองของนักวางแผน ใน 5 ทศวรรษ สภาพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อัจฉราวดี ประสิทธิ์. (2544). **อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์**. นนทบุรี: ชารบัวแก้ว.
- อุตสาหกรรม, กระทรวง กรมทรัพยากรธรณี. (2505). **รายงานการประชุมเหมืองแร่ครั้งที่ 4 ประจำปี 2505**. กรุงเทพฯ : กรมทรัพยากรธรณี.

วารสารและนิตยสาร

- กม. (2520, สิงหาคม). **สถานการณ์เหมืองแร่และการผลิตสำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดตะกั่วป่า**. *ข่าวสารการธรณี*. 22(8) : 81 - 86.
- กฤติยา เอี่ยมสุทธา. (2547, มกราคม). **ปาล์มไทย...ไว้ทิศทางหรือก้าวไกล**. *เศรษฐกิจการเกษตร*. 50(556) : 7 - 8.
- กองเศรษฐกิจและเผยแพร่. (2525, สิงหาคม). **สรุปสถานการณ์อุตสาหกรรมเหมืองแร่ครั้งแรกปี 2525**. *ข่าวสารการธรณี*. 27(8) : 64 - 71.
- ขจร สุขพานิช (แปล). (2511, กันยายน). **เอกสารเมืองถลาง ใน แกลงงานประวัติศาสตร์ เอกสาร โบราณคดี**. 2 : 61 - 100.
- _____. (2512, มกราคม). **เอกสารเมืองถลาง ใน แกลงงานประวัติศาสตร์ เอกสาร โบราณคดี**. 3(1) : 36 - 46.

- งามพิศ แยม์นิยม. (2520, ตุลาคม). ทรัพยากรแร่ในประเทศไทย. **ข่าวสารการธรณี**. 22(10) : 45 - 68.
- จารุอุดม เรื่องสุวรรณ. (2520, สิงหาคม). กฎหมายว่าด้วยแร่. **ข่าวสารการธรณี**. 22(8) : 3 - 37.
- ทวีป มณีรัตน์. (2520, ธันวาคม). สถานการณ์ดีบุก ปี 2520 ของประเทศไทย. **ข่าวสารการธรณี**. 22(12) : 3 - 14.
- ชนิด อยู่โพธิ์. (2510, พฤศจิกายน). ดักโกละ เมืองท่าค้าขายแหล่งใหญ่ในสมัยโบราณ. **ศิลปากร**. 11(4) : 36 - 43.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2527, กันยายน). จากรัฐชายขอบถึงมณฑลเทศาภิบาล : ความเสื่อมสลายของกลุ่มอำนาจเดิมในเกาะภูเก็ต. **ธรรมศาสตร์**. 13(3) : 78 - 97.
- ป.ป ฎีก. (2525, พฤศจิกายน). เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการล้มลอบขายแร่. **ข่าวสารการธรณี**. 2(11) : 23 - 24.
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. (2524, กรกฎาคม). เมืองท่าสำคัญบนแหลมมลายู. **ศิลปากร** 25(3) : 61 - 108.
- ประสิทธิ์ สุวรรณประทีป. (2520, ธันวาคม). สถานการณ์อุตสาหกรรมเหมืองแร่ของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2520. **ข่าวสารการธรณี**. 22(12) : 23 - 26.
- ปริญญา เจ็ดโถม; และคนอื่นๆ. (2545, กรกฎาคม - ธันวาคม). การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมกับความเคลื่อนไหวของราคาปาล์มน้ำมันในจังหวัดกระบี่ พังงา ตรัง ชุมพร และสตูล. **วิทยาศาสตร์เกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์**. 23(2) : 118 - 130.
- ปรีชา นุ่นสุข. (2526, มีนาคม). การศึกษาเกี่ยวกับชื่อสถานที่สำคัญบนคาบสมุทรไทย : ตะกั่วป่า ไชยา และนครศรีธรรมราช. **วิชา**. 7(2) : 119 - 136.
- ผาณิต กุลชล. (2520, กรกฎาคม) ในวงราชการ. **ข่าวสารการธรณี**. 22(7) : 78 - 89.
- พรชัย รุจิประภา. (2540, ตุลาคม). แผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ประจวบยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ. **วิชา**. 19(1) : 1 - 21.
- รอง ศยามานนท์ (แปล). (2511, พฤษภาคม). เอกสารเมืองกลาง ใน **แถลงประวัติศาสตร์ เอกสาร โบราณคดี**. 2(2) : 61 - 100.
- ลัดดา ลากจตุรภูษ. (2538, เมษายน). ทรัพยากรธรณี (แร่) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **ข่าวสารการธรณี**. 40(4) : 26 - 42.
- วิทยา เจียรพันธ์. (2540, กรกฎาคม). สถานการณ์ยางธรรมชาติปี 40 และแนวโน้ม. **วิชาการปริทัศน์**. 5(7) : 15 - 25.
- สนอง ฤกษ์วิเศษ. (2525, ตุลาคม). การทำเหมืองเรือสูบในทะเลอันดามัน และการลักลอบนำแร่ดีบุกออกนอกประเทศ. **ข่าวสารการธรณี**. 27(10) : 5 - 11.

- สภาเผยแผ่พาณิชย์. (2468, กรกฎาคม). การทำเหมืองแร่ในประเทศไทย ใน **จดหมายเหตุสภาเผยแผ่พาณิชย์**. 21 : 41 - 45.
- สุรัตน์ ศรีวรวิทย์. (2536, มีนาคม - เมษายน). มะพร้าวน้ำหอมที่ภูเก็ต. **กสิกร**. 66(2) : 148 - 151.
- อมร โภชนสมบูรณ์. (2542, สิงหาคม). สถานการณ์ปาล์มน้ำมัน. **วิชาการปริทัศน์**. 7(8) : 12 - 17.
- อุทัย สายเนตร. (2539, สิงหาคม). ปาล์มน้ำมันและแวนอีนม. **วิชาการปริทัศน์**. 4(8) : 3 - 7.
- เอมอร จงรักษ์. (2535, เมษายน). เศรษฐกิจแร่ดีบุกในรอบ 100 ปี (ตอนที่ 1). **ข่าวสารการธรณี**. 37(4) : 5 - 16.
- _____. (2535, พฤษภาคม). เศรษฐกิจแร่ดีบุกในรอบ 100 ปี (ตอนที่ 2). **ข่าวสารการธรณี**. 37(5) : 5 - 13.
- _____. (2535, มิถุนายน). เศรษฐกิจแร่ดีบุกในรอบ 100 ปี (ตอนที่ 3). **ข่าวสารการธรณี**. 37(6) : 15 - 23.
- อุษณีย์ จวีกุลรัตน์. (2526, มิถุนายน). การจัดเก็บภาษีอากรหัวเมืองฝ้ายทะเลตะวันตก พ.ศ. 2397 - 2436. **อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**. 6(1 - 2) : 201 - 225.

วิทยานิพนธ์และงานวิจัย

- กุลลดา เกษบุญชู. (2517). **ธนาคารโลกกับพัฒนาการเศรษฐกิจของไทย**. วิทยานิพนธ์ รศ.ม. (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- เกียรติศักดิ์ วงศ์มุกดา. (2523). **สภาพการค้าของไทยระหว่าง พ.ศ.2325 -2398**. วิทยานิพนธ์กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- จารึก สุดใจ. (2529). **นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยภายใต้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ 2501 -2506**. วิทยานิพนธ์อ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. อัดสำเนา.
- ดรณี แก้วม่วง. (2525). **พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ผู้ปกครองหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตก พ.ศ. 2444 - 2456**. วิทยานิพนธ์กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

- นิวัตร ดันไพศาล. (2534). **บทบาทชาวจีนในหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตก**. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นันทา แก้วสุวรรณ. (2537). **พัฒนาการของการผลิตและการค้ายางพาราในภาคใต้ของไทย พ.ศ. 2488 – 2516**. วิทยานิพนธ์อ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ประดิษฐ์ นวลแก้ว. (2536). **นโยบายยางพาราของรัฐบาลไทย ระหว่าง พ.ศ. 2504 -2524**. ปรินทิพนิพนธ์กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ผาณิต รวมศิลป์. (2521). **นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูล สงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2481 ถึง พ.ศ. 2487**. วิทยานิพนธ์อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- พรรณี อวนสกุล. (2521). **กิจการเหมืองแร่ดีบุกกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภาคใต้ ประเทศไทย พ.ศ. 2411 - 2474**. วิทยานิพนธ์อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- พวงทิพย์ เกียรติสกุศล. (2534). **บทบาทชาวจีนและชาวตะวันตกต่อกิจการเหมืองแร่ดีบุกของมณฑลภูเก็ต ตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 25 - พ.ศ. 2474**. วิทยานิพนธ์ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2535). **ทุนสิงคโปร์ : การผูกขาดตลาดยางพาราและดีบุกของไทย**. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ภิชชาธร สมบัติ. (2535). **นโยบายของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับการประมงทะเล ระหว่าง พ.ศ. 2504 - 2529**. ปรินทิพนิพนธ์กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ยุพา เลขะกุล. (2518). **การผลิตและการค้ายางพาราของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2512 - 2516**. วิทยานิพนธ์บ.ม. (การบัญชี). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- วชิราวรรณ ตันตะหงษ์. (2522). **นโยบายเศรษฐกิจที่มีต่อหัวเมืองไทยฝั่งตะวันตกสมัยรัชกาลที่ 5**. วิทยานิพนธ์อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา
- วรรณชลีย์ บุญมี. (2520). **ความสัมพันธ์กับอังกฤษในบางลักษณะสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว : การป่าไม้และเหมืองแร่**. ปรินทิพนิพนธ์กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

- ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล. (2534). **สมาคมลับอันยี่ในประเทศไทย พ.ศ.2367 -2453.**
 วิทยานิพนธ์อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- สงบ ส่งเมือง. (2532). **รายงานวิจัยเรื่องวิวัฒนาการเขียนประวัติศาสตร์ภาคใต้.** สงขลา :
 ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
 ถ่ายเอกสาร.
- สมศักดิ์ นิลนพคุณ. (2527). **ปัญหาเศรษฐกิจของไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และการ
 แก้ไขของรัฐบาล พ.ศ. 2488 – 2493.** วิทยานิพนธ์อ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย
 ตะวันออกเฉียงใต้). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. อัดสำเนา.
- สุนทร หิรัญวงษ์. (2518). **สถานการณ์ในช่วงสมัยการปฏิรูปการปกครองมณฑลที่เกิดขึ้นในรัช
 สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวระหว่าง พ.ศ. 2434 - 2453.** ปริญญา
 นิพนธ์ศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- วรวรรณ ศุภจรรยา. (2522). **ดิบูก.** กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
 อัดสำเนา.
- อรณา คันสนะกุล. (2524). **การวิเคราะห์ผลตอบแทนของการลงทุนจากการปลูกแทนด้วย
 ยางพันธุ์ดีในประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์). กรุงเทพฯ :
 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- อุษณีย์ ฉวีกุลรัตน์. (2529). **ระบบเหมืองแร่ในหัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตก พ.ศ. 2393 -2436.**
 วิทยานิพนธ์อ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศิลปากร. อัดสำเนา.

สัมภาษณ์

- จรัสศรี จินา. (2549, 15 เมษายน). สัมภาษณ์โดย นันทาวดี ไทรแก้ว, ที่บ้านเลขที่ 108/2
 หมู่ 2 ถนนน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา.
- พรทิพย์ เทียนใส. (2549, 14 เมษายน). สัมภาษณ์โดย นันทาวดี ไทรแก้ว, ที่บ้านเลขที่ 125/5
 หมู่ 5 ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา.
- วิโรจน์ จินา. (2549, 15 เมษายน). สัมภาษณ์โดย นันทาวดี ไทรแก้ว, ที่บ้านเลขที่ 108/2
 หมู่ 2 ถนนน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา.
- สุวิทย์ โล่สกุล. (2549, 14 เมษายน). สัมภาษณ์โดย นันทาวดี ไทรแก้ว, ที่บ้านเลขที่ 77/2
 หมู่ 2 ซอยสุดสาย ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา.

แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2549). แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.tat.or.th/phg/travelmap.asp?html>
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (สิงหาคม 2549). ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดพังงา (GPP) ณ ราคาตลาด. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2549, จาก http://www.nesdb.go.th/ecomsocial/macro/gpp_data/index.html
- จังหวัดพังงา. (2549). โครงสร้างของจังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.phangnga.go.th/phg/Service.html>
- _____. (2549). ทรัพยากรธรรมชาติ. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.phangnga.go.th/phg/natural.html>
- _____. (2549). สภาพทางเศรษฐกิจ. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.phangnga.go.th/phg/econo.html>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2547, มิถุนายน). เศรษฐกิจจังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2547, จาก <http://www.bot.or.th/bothomepage/databak/EconData/EconData.html>
- ประมง, กรม. (2549). พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.fisheries.go.th/law/fishlaw.html>
- พาณิชย์จังหวัดพังงา, สำนักงาน. (2549). สรุปข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.moc.go.th/phg/opscenter/pg/ส่วนที่%20%201.html>
- มหาดไทย, กระทรวง. (2547). จังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2547, จาก <http://www.moi.go.th/province.html>
- วิชาการเกษตร, กรม. (2547). ข้อมูลทั่วไปจังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 11 สิงหาคม 2547, จาก <http://www.doce.go.th/stat/stats 8.html>
- เศรษฐกิจการเกษตร, สำนักงาน. (2549). ข้อมูลสถิติกาแฟของจังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.oae.go.th/statistic/yearbook/1996-97/table69.html>
- _____. (ตุลาคม 2549). ข้อมูลสถิติปาล์มน้ำมันของจังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.oae.go.th/statistic/yearbook/1996-97/table55.html>
- _____. (ตุลาคม 2549). ผลผลิตของฟาร์มเลี้ยงกุ้งของจังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.oae.go.th/statistic/yearbook/1996-97/table114 1.html>

เอกสารภาษาอังกฤษ

Department of General Statistics. (1929). **Ststistical Year Book of the Kingdom of Siam**

B.E. 2470 (1927 - 1928) No. Thirteenth. Thailand : Mintry of Finance.

Depatment of Mimeral Resources. Economic and Information Division. (n.d.). **Mineral**

Statistics of Thailand 1973-1977. Bangkok : Department of Mineral Resources.

Maurice, Collis. (1935). **Siamese White.** London : Faber and Faber.

Morson, Ian . (1993). **The Connection Phuket Penang.** Bangkok : The Siam Society.

Sunait Chutintaranond; and Chris Baker. (2002). **Recalling local pasts : Autonomous**

history in Southeast Asia. Chiang Mai : Silkworm book.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

กฎหมายว่าด้วยแร่*

กรมทรัพยากรธรณีมีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมอุตสาหกรรมเหมืองแร่ อันเป็นการขุดค้นเพื่อนำเอาทรัพยากรธรณีที่อยู่ใต้ดินมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ประเทศได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมทรัพยากรธรณีขึ้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2534 โดยขนานนามนั้นว่า “กรมราชโลหกิจและภูมิวิทยา” อยู่ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ต่อมาได้เปลี่ยนนามเป็น “กรมโลหกิจ” และได้ย้ายสังกัดหลายครั้งรวมทั้งได้โอนจากกระทรวงอุตสาหกรรมไปสังกัดกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติพร้อมทั้งเปลี่ยนนามเป็น “กรมทรัพยากรธรณี” เมื่อ พ.ศ. 2506 ครั้งสุดท้ายได้โอนกลับมาอยู่ในสังกัดกระทรวงอุตสาหกรรมอีกเมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 กรมทรัพยากรธรณีได้บริหารงานด้านทรัพยากรธรณีของประเทศโดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรธรณีหลายฉบับ การสำรวจแร่และการทำเหมืองเป็นแร่ และการทำเหมืองเป็นเรื่องของวิชาการโดยตรงการออกประทานบัตรทำเหมืองแร่ก็ดี การออกอาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ก็ดี การอนุญาตสัมปทานปิโตรเลียมก็ดี หากดูอย่างผิวเผินก็ไม่น่าจะเป็นเรื่องวิชาการแต่ประทานบัตรทำเหมืองแร่นั้นจะต้องออกให้ทำในที่ที่มีแร่จริงไม่ใช่ออกให้แล้วผู้ขอเอาไปเพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่นการที่จะรู้ว่าที่ใดมีแร่และเมื่อพบแร่แล้วจะขุดขึ้นมาแต่งและถลุงให้เกิดประโยชน์ได้เพียงใดหรือไม่นั้นเป็นเรื่องของวิชาการโดยเฉพาะ จากความจริงข้อนี้จึงมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรธรณีให้สอดคล้องกับกาลสมัยและความเจริญก้าวหน้าในทางวิชาการอยู่เสมอในขณะเดียวกันก็มีการปรับปรุงและขยายหน่วยงานภายในกรมทรัพยากรธรณีให้เหมาะสมรวมตลอดทั้งพยายามเสริมสร้างประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่อยู่เสมอมา ทรัพยากรธรณีที่อยู่ภายใต้การควบคุมและส่งเสริมของกรมทรัพยากรธรณีนี้หมายถึงแร่ที่มีอยู่ในธรรมชาติทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นแร่โลหะ แต่แร่เชื้อเพลิงธรรมชาติ การสำรวจแร่และการทำเหมืองแร่จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายแร่ ต่อมาเมื่อวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2514 ได้มีประกาศใช้ “พระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514” จึงยังผลให้แร่เชื้อเพลิงธรรมชาติประเภท “พระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514” จึงยังผลให้แร่เชื้อเพลิงธรรมชาติประเภท “ปิโตรเลียม” แยกออกมาจากคำว่า “แร่” ไปอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 กฎหมายว่าด้วยแร่ที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนี้มียุ 3 ฉบับ คือ

1. พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2516
2. พระราชบัญญัติพิกัตอัตราค่าภาคหลวงแร่ พ.ศ. 2509

* จารุอุดม เรื่องสุวรรณ. (2520, สิงหาคม). กฎหมายว่าด้วยแร่. ข่าวสารการธรณี. 22(8) : 3 - 37.

3. พระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พ.ศ. 2514

แม้ว่ากฎหมายเหล่านี้จะมีบทบัญญัติในเรื่องที่เกี่ยวกับแร่ด้วยกันทั้งนั้น แต่จุดมุ่งหมายของกฎหมายแต่ละฉบับจะเน้นหนักไปในส่วนของกิจการเหมืองแร่ที่แตกต่างกันเช่น กฎหมายแร่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการอนุญาตสิทธิเหมืองแร่ กำหนดอำนาจให้รัฐควบคุมการสำรวจแร่ การทำเหมืองแร่ การเก็บรักษาแร่ การซื้อแร่ การขายแร่ การขนแร่ การแต่งแร่ การประกอบโลหกรรม รวมถึงการวางมาตรการเพื่อการอนุรักษ์แร่ป้องกันความเดือดร้อนเสียหายจากการทำเหมืองและการให้ความปลอดภัย และการให้ความคุ้มครองแก่คนงาน กฎหมายพิกัดอัตราค่าภาคหลวงแร่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการเรียกเก็บค่าภาคหลวงแร่ชนิดต่างๆ ส่วนกฎหมายควบคุมแร่ดีบุกก็จะบัญญัติในเรื่องการกำหนดช่วงระยะเวลาที่มีการควบคุมการส่งออก ซึ่งจะมีการควบคุมโควตาของการผลิตและส่งออกซึ่งดีบุก รวมตลอดทั้งกำหนดวิธีการในการเรียกเก็บแร่หรือเงินแทนแร่เพื่อส่งเข้ามุลภัณฑ์กันชนระหว่างประเทศสาระสำคัญของกฎหมายเกี่ยวกับแร่แต่ละฉบับอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

กฎหมายแร่

พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2516 เป็นกฎหมายว่าด้วยแร่ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ของการบริหารงานด้านเหมืองแร่ไว้ โดยให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติ มีอำนาจออกอาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ อาชญาบัตรพิเศษ ประทานบัตรทำเหมือง แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ กับออกกฎกระทรวงในเรื่องต่างๆ เช่น กำหนดค่าธรรมเนียม กำหนดแบบพิมพ์อาชญาบัตร ประทานบัตร และใบอนุญาต กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสำรวจแร่ การอนุรักษ์แร่ การทำเหมือง การซื้อแร่ การขายแร่ การเก็บแร่ และการนำแร่เข้าหรือการส่งแร่ออกนอกราชอาณาจักร กำหนดวิธีการให้ความคุ้มครองแก่คนงาน และความปลอดภัยแก่บุคคลภายนอก ฯลฯ นอกจากนี้ยังได้บัญญัติให้อธิบดีกรมทรัพยากรธรณี และทรัพยากรธรณีประจำท้องที่เป็นผู้พิจารณาอนุญาตสิทธิเกี่ยวกับกิจการบางอย่าง เช่น การอนุญาตอาชญาบัตรสำรวจแร่ การแต่งแร่ และการประกอบโลหกรรมได้

การบริหารงานในส่วนภูมิภาคได้จัดตั้งสำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดขึ้น โดยมีทรัพยากรธรณีจังหวัดเป็นผู้ควบคุมบังคับบัญชา กฎกระทรวงฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2515) ได้จัดตั้งสำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดขึ้นรวมทั้งสิ้น 14 แห่ง โดยมีเขตอำนาจดังนี้ คือ

- (1) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดกาญจนบุรี มีอำนาจตลอดเขตจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดราชบุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี
- (2) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดชุมพร มีอำนาจตลอดเขตจังหวัดชุมพรและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- (3) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดเชียงราย มีอำนาจตลอดเขตจังหวัดเชียงรายและพะเยา

(4) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดเชียงใหม่ มีอำนาจตลอดเขตจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดลำพูน และอำเภอท่าสองยางในจังหวัดตาก

(5) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดตรัง มีเขตอำนาจตลอดเขตจังหวัดตรัง จังหวัดกระบี่ และจังหวัดพัทลุง

(6) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดพังงา ในจังหวัดพังงา มีเขตอำนาจตลอดเขตอำเภอตะกั่วป่า อำเภอกะปง และกิ่งอำเภอคุระบุรี

(7) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดนครศรีธรรมราช มีเขตอำนาจตลอดจังหวัดนครศรีธรรมราช

(8) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดพังงา โดยให้มีเขตอำนาจตลอดเขตอำเภอเมืองพังงา อำเภอตะกั่วทุ่ง อำเภอทับปุด อำเภอท้ายเหมือง และกิ่งอำเภอเกาะยาว

(9) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดภูเก็ต มีเขตอำนาจตลอดเขตจังหวัดภูเก็ต

(10) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดยะลา โดยให้มีเขตอำนาจตลอดเขตจังหวัดยะลา จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดปัตตานี

(11) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดระนอง มีเขตอำนาจตลอดเขตจังหวัดระนอง และตำบลไกรษร อำเภอคีรีรัฐนิคม ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

(12) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดลำปาง มีเขตอำนาจตลอดเขตจังหวัดลำปาง จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดน่าน จังหวัดแพร่ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดอุตรดิตถ์ และจังหวัดตาก เว้นแต่เขตอำเภอท่าสองยาง

(13) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดสงขลา มีเขตอำนาจตลอดเขตจังหวัดสงขลา จังหวัดสตูล

(14) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยให้มีเขตอำนาจตลอดเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี เว้นแต่เขตตำบลไกรษร ในอำเภอคีรีรัฐนิคม

ส่วนอีก 41 จังหวัดที่ไม่มีทรัพยากรธรณีจังหวัดให้ถือว่าอธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีมอบหมายเป็นทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ โดยติดต่อที่งานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทานกรมทรัพยากรธรณี เพื่ออำนวยความสะดวกผู้ที่สนใจในการทำเหมือง จึงได้มีการพิจารณาเพิ่มสำนักทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ขึ้นอีก 4 แห่ง คือที่จังหวัดราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ตากและแม่ฮ่องสอน พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2516 บัญญัติให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งประกอบด้วย ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นประธาน อธิบดีกรมชลประทาน อธิบดีกรมทรัพยากรธรณี อธิบดีกรมที่ดิน อธิบดีกรมป่าไม้ หรือผู้ที่อธิบดีกรมดังกล่าวมอบหมาย และบุคคลอื่นซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกินสามคนเป็นกรรมการซึ่งขณะนี้คือ อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน ผู้ตรวจราชการกระทรวง (ชั้น 1) และผู้อำนวยการกองเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ผู้อำนวยการกองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี เป็นกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการคณะนี้มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติแร่

พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2516 แบ่งออกเป็นหมวดต่างๆ หลายหมวด เพื่อให้สามารถอนุญาตและควบคุมการกระทำเกี่ยวกับแร่ได้ครบทุกลักษณะของงานทางวิชาการด้านแร่ (Mineral system) ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. การสำรวจแร่

การสำรวจแร่ในที่ใดไม่ว่าที่ซึ่งสำรวจนั้นจะเป็นสิทธิของบุคคลใดหรือไม่ต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการก่อน หนังสือสำคัญซึ่งออกให้เพื่อการสำรวจมี 3 ชนิด คือ อาชญาบัตร สำรวจแร่ อาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ และอาชญาบัตรพิเศษ

1.1 อาชญาบัตรสำรวจแร่ อาชญาบัตรสำรวจแร่เป็นหนังสือสำคัญที่ออกให้แก่ผู้ถือในการสำรวจเบื้องต้นเพื่อค้นหาแร่ภายในเขตท้องที่จังหวัดหรืออำเภอหนึ่งอำเภอใดหรือหลายอำเภอตามที่ระบุไว้ในอาชญาบัตร ในการยื่นขออาชญาบัตรสำรวจแร่ผู้ขอจะต้องยื่นคำขอตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณีต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ หรือหากอยู่ในเขตจังหวัดที่มีทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ก็ให้ยื่นขอที่งานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทานกรมทรัพยากรธรณี ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่เป็นผู้ออกอาชญาบัตรสำรวจแร่ มีอายุ 1 ปี นับแต่วันออก และเมื่อสิ้นอายุแล้วต่อไม่ได้ อาชญาบัตรสำรวจแร่ใช้ได้เฉพาะตัวผู้ถือ จะโอนให้แก่บุคคลอื่นไม่ได้ แต่ให้คุ้มถึงลูกจ้างผู้ถืออาชญาบัตรสำรวจแร่นั้นด้วย อาชญาบัตรสำรวจแร่ไม่ให้สิทธิแก่ผู้ถือที่จะผูกขาดสำรวจแร่ในเขตที่กำหนดนั้นแต่ผู้เดียว ผู้ถืออาชญาบัตรรายอื่นยังคงมีสิทธิสำรวจในเขตท้องที่นั้นได้ เมื่อจะทำการสำรวจ ณ ที่ใด ผู้ถืออาชญาบัตรสำรวจแร่จะต้องสำรวจโดยวิธีการด้านธรณีวิทยา ธรณีเคมี หรือธรณีฟิสิกส์

1.2 อาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ อาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่เป็นหนังสือสำคัญที่ออกให้เพื่อสำรวจแร่ภายในเขตเนื้อที่ที่กำหนดไว้ในอาชญาบัตร ผู้ถืออาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่มีสิทธิผูกขาดเพื่อสำรวจแร่ตามชนิดที่ระบุไว้ในอาชญาบัตรนั้นแต่ผู้เดียว และเมื่อสำรวจพบแร่แล้วผู้ถืออาชญาบัตรมีสิทธิในการยื่นขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีกว่าบุคคลอื่น เว้นแต่บุคคลอื่นนั้นจะเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามกฎหมายที่ดิน อาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ใช้ได้เฉพาะตัวผู้ถือจะโอนให้แก่บุคคลใดไม่ได้ แต่ให้คุ้มถึงลูกจ้างของผู้ถืออาชญาบัตรนั้นด้วย อาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ในที่ซึ่งมิใช่ในทะเลมีเนื้อที่แปลงละไม่เกิน 2,500 ไร่ ในการยื่นขอในจังหวัดเดียวกันเกินกว่าห้าพันไร่ ผู้ขอต้องแสดงหลักฐานว่ามีทุกทรัพย์เพียงพอ และยื่นแผนงานและวิธีการสำรวจมาเพื่อพิจารณา รัฐมนตรีหรือผู้ที่รัฐมนตรีมอบหมายเป็นผู้ออก มีอายุหนึ่งปีนับแต่วันออก แต่ถ้าเป็นพื้นที่ในทะเลรัฐมนตรีจะอนุญาตให้ผู้ขอแต่ละบุคคลได้ไม่เกิน 500,000 ไร่ มีอายุไม่เกินสองปี นับแต่วันออก ผู้ถืออาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ต้องลงมือสำรวจแร่ภายใน 60 วัน นับแต่วันได้รับอาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่และต้องยื่นรายงานผลการดำเนินงานและการสำรวจที่กระทำไปในระยะเวลา 180 วัน นับแต่วันได้รับอาชญาบัตรตามแบบที่กรมทรัพยากรธรณีกำหนด

ภายใน 30 วัน นับแต่วันสิ้นกำหนดและยื่นอีกครั้งเมื่อถึงกำหนด 30 วัน ก่อนอาชญาบัตรสิ้นอายุ เมื่อได้รับอาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่แล้วถ้าไม่สำรวจแร่ภายในกำหนดเวลาดังกล่าวหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในอาชญาบัตรถือว่าเป็นความผิด รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งเพิกถอนอาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่นั้นเสียได้

1.3 อาชญาบัตรพิเศษ ออกให้เพื่อการผูกขาดสำรวจแร่ตามชนิดที่ยื่นขอโดยให้มีอายุไม่เกิน 3 ปีนับแต่วันออก และหากผู้ถืออาชญาบัตรพิเศษยื่นคำขอต่ออายุก่อนอาชญาบัตรพิเศษสิ้นอายุไม่น้อยกว่า 90 วัน ก็อาจจะต่อให้อีกไม่เกิน 2 ปี รวมเป็น 5 ปี ในการขอต่ออายุนี้ผู้ถืออาชญาบัตรพิเศษ อาจขอคืนพื้นที่บางส่วนด้วยก็ได้ อาชญาบัตรพิเศษมีเนื้อที่ไม่เกินแปลงละ 10,000 ไร่ เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการทำการสำรวจเป็นโครงการขนาดใหญ่และมีแผนงานแน่นอน และใช้สำหรับกรณีที่มีการยื่นขอรับสิทธิผูกขาดสำรวจแร่ในเขตพื้นที่ที่ทางราชการได้สำรวจเบื้องต้นไว้แล้ว ผู้ยื่นคำขออาชญาบัตรพิเศษต้องกำหนดข้อผูกพันสำหรับการสำรวจโดยระบุปริมาณ เงินที่จะใช้จ่ายเพื่อการสำรวจสำหรับแต่ละปีตลอดอายุของอาชญาบัตรและจะเสนอให้ผลประโยชน์พิเศษ เพื่อประโยชน์แก่รัฐในกรณีที่ได้รับอาชญาบัตรพิเศษด้วยก็ได้

ผู้ถืออาชญาบัตรพิเศษต้องลงมือสำรวจภายใน 90 วัน นับแต่วันได้รับอาชญาบัตรพิเศษ และต้องรายงานผลการดำเนินงานและการสำรวจให้กรมทรัพยากรธรณีทราบทุกรอบระยะ 120 วัน นับแต่วันได้รับอาชญาบัตร เมื่อสิ้นปีข้อผูกพันใดถ้าผู้ถืออาชญาบัตรพิเศษปฏิบัติตามข้อผูกพันที่ให้ไว้ไม่ครบถ้วน ผู้ถืออาชญาบัตรพิเศษต้องจ่ายเงินเท่ากับจำนวนที่ยังมิได้ใช้จ่ายเพื่อการสำรวจในรอบปีนั้นให้แก่กรมทรัพยากรธรณีภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันสิ้นรอบปีข้อผูกพันนั้น แต่หากใช้จ่ายในการสำรวจเกินจำนวนไปก็มีสิทธิที่จะหักส่วนที่จ่ายเกินออกจากข้อผูกพันสำหรับการสำรวจในรอบปีต่อไปได้

ในการยื่นคำขออาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ อาชญาบัตรพิเศษ ผู้ยื่นคำขอต้องแสดงเขตที่ขอสำรวจ โดยมีด้านทุกด้านวางทับ เส้นกрит ที่แสดงไว้ในแผนที่มาตราส่วน 1 : 50,000 หรือ 1 : 25,000 ของกรมแผนที่ทหาร พร้อมกับกำหนดค่าพิกัตยูทีเอ็มของมุมใดมุมหนึ่งของแผนที่ดังกล่าวไว้ด้วย การกำหนดเขตพื้นที่อาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ อาชญาบัตรพิเศษ อาจทำได้โดยการรังวัดตามวิธีการต่าง ๆ หรือกำหนดเขตโดยการสร้างหมุดหลักฐานกำหนดค่าพิกัตยูทีเอ็มหรือกำหนดเขตพื้นที่ลงในแผนที่มาตราส่วน 1 : 500,000 หรือ 1 : 25,000 ของกรมแผนที่ทหาร ซึ่งปฏิบัติกันอยู่ในขณะนี้ ส่วนใหญ่ก็ใช้วิธีกำหนดเขตพื้นที่ลงในแผนที่ดังกล่าว

การทำเหมืองแร่

การทำเหมืองในที่ใดไม่ว่าจะเป็นพื้นที่บนบกหรือในทะเล หรือจะเป็นสิทธิของบุคคลใดหรือไม่ ต้องได้รับประทานบัตรทำเหมืองหรือประทานบัตรชั่วคราวจากทางราชการเสียก่อน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมเป็นผู้ออกประทานบัตร และประทานบัตรชั่วคราว

แม้ว่าการทำเหมืองแร่จะมีได้ทั้งบนบกและในทะเล แต่พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2516 ก็ไม่ได้แบ่งประทานบัตรออกเป็น

หลายประเภท ประทานบัตรสำหรับการทำเหมืองบนบกหรือในทะเลต่างก็ใช้แบบพิมพ์ประทานบัตรอันเดียวกัน จะมีข้อแตกต่างระหว่างประทานบัตรทำเหมืองบนบกและในทะเลอยู่บ้างก็ในเรื่องจำนวนพื้นที่ในประทานบัตร และวิธีดำเนินการเพื่อออกประทานบัตรบางอย่างเท่านั้น กล่าวคือ ประทานบัตรบนบกมีเนื้อที่แปลงละไม่เกิน 300 ไร่ แต่ไม่ได้จำกัดจำนวนแปลงที่บุคคลหนึ่งๆ จะพึงมีไว้ เพราะอำนาจในการอนุญาตประทานบัตรเป็นของรัฐมนตรี ประทานบัตรในทะเลกฎหมายกำหนดให้แต่ละบุคคลมีได้ไม่เกินห้าหมื่นไร่ ส่วนข้อแตกต่างในเรื่องวิธีดำเนินการเพื่อออกประทานบัตรนั้นก็เนื่องมาจากสภาพตามธรรมชาติ กล่าวคือ ในการดำเนินการเพื่อออกประทานบัตรในทะเลไม่ต้องยุ่งยากในเรื่องสิทธิในที่ดิน ป่าไม้ และการรังวัดแนวเขต หลักเกณฑ์วิธีในการยื่นขอประทานบัตรและประทานขอไปยังกระทรวงอุตสาหกรรมเพื่อพิจารณาออกประทานบัตรต่อไป กระทรวงอุตสาหกรรมจะส่งเรื่องให้กรมทรัพยากรธรณีพิจารณาตรวจสอบ เมื่อกรมทรัพยากรธรณีตรวจสอบและเมื่อเขียนประทานบัตรเสร็จก็จะรวบรวมเรื่องราวเสนอต่อคณะกรรมการตามพระราชบัญญัติแร่เพื่อพิจารณา เมื่อคณะกรรมการตามพระราชบัญญัติพิจารณาเห็นควรอนุญาตแล้ว กรมทรัพยากรธรณีก็จะเสนอความเห็นนี้ต่อรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาและหากเห็นชอบด้วยก็จะลงนามในประทานบัตรต่อไป

หลักจากที่ได้รังวัดกำหนดเขตและได้ดำเนินการเกี่ยวกับการประกาศและป่าไม้เสร็จเรียบร้อยแล้ว ถ้าผู้ขอประสงค์จะลงมือทำเหมืองก่อนได้รับประทานบัตรก็ต้องยื่นคำขอรับประทานบัตรชั่วคราวต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ รัฐมนตรีเป็นผู้ออกประทานบัตรชั่วคราวซึ่งมีอายุ 1 ปี นับแต่วันออก

ก่อนเปิดการทำเหมืองผู้ถือประทานบัตร หรือผู้ถือประทานบัตรชั่วคราวต้องนำพนักงานเจ้าหน้าที่ไปตรวจสอบการเตรียมการทำเหมืองที่ได้รับอนุญาตเสียก่อน เมื่อได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากทรัพยากรธรณีประจำท้องที่แล้วจึงจะเปิดการทำเหมืองได้ ในกรณีที่เมื่ออาจเปิดการทำเหมืองได้ผู้ถือประทานบัตรจะต้องมายื่นขอหยุดการทำเหมือง และต้องได้รับใบอนุญาตหยุดการทำเหมืองจากทรัพยากรธรณีประจำท้องที่เสียก่อนจึงจะหยุดการทำเหมืองได้

โดยเหตุที่รัฐมีนโยบายที่จะสงวนอาชีพการทำเหมืองแร่ในเขตตั้งแต่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ขึ้นมาไว้เพื่อคนไทยจึงได้มีการกำหนดภาคปิดเพื่อห้ามการทำเหมืองไว้ในระยะแรกที่คนไทยยังไม่มีการทำเหมืองทุนทรัพย์และความรู้ในด้านนี้เพียงพอและต่อมาในปี พ.ศ. 2509 คณะรัฐมนตรีจึงยกเลิกเขตภาคปิดและได้มีมติให้กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสำรวจแร่และทำเหมืองในเขตเนื้อที่ดังกล่าวนี้ว่าต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย หรือหากเป็นบริษัทนิติบุคคลก็ต้องมีคนไทยถือหุ้นอยู่เกินกว่า 50% แต่หากบริษัทต่างประเทศประสงค์จะลงทุนเป็นโครงการขนาดใหญ่ก็ต้องขอรับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าวและปิดามีสัญชาติไทย ในกรณีปกติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมซึ่งเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติแร่ จะอนุญาตสิทธิเพื่อสำรวจและทำเหมืองในเขตพื้นที่นี้แต่เฉพาะบุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นเท่านั้น ดังนั้นในการยื่นขอสำรวจและทำเหมืองในเขตพื้นที่ดังกล่าว ผู้ขอต้องนำบัตรประชาชนและสำเนาทะเบียนสำมะโนครัวหรือหลักฐานการถือหุ้นของนิติบุคคล เพื่อแสดงว่ามีจำนวนคนไทย

เป็นผู้ถือหุ้นเกิน 50% และจำนวนหุ้นประเภทไม่จำกัดความรับผิดที่คนไทยถืออยู่นั้นเกินกว่า 50%

อนึ่ง เนื่องจากการทำเหมืองเป็นธุรกิจทางอุตสาหกรรมซึ่งระบุไว้ในบัญชี ค. หมวด 2 (7) และ (8) ท้ายประกาศของคณะปฏิบัติ ฉบับที่ 281 ซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว ดังนั้นคนต่างด้าวที่ประสงค์จะประกอบกิจการทำเหมืองแร่จะต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์อีกท่านหนึ่งด้วย

2.2 การต่ออายุประทานบัตร ในการขอประทานบัตรผู้ขอต้องส่งรายงานการคำนวณอายุประทานบัตรมาเพื่อประกอบการพิจารณา และเมื่อกรมทรัพยากรธรณีเห็นชอบด้วยก็จะนำเอาระยะเวลานี้เป็นอายุขอประทานบัตรเพื่อเสนอคณะกรรมการตามพระราชบัญญัติแร่ต่อไป

การกำหนดอายุประทานบัตรดังกล่าวข้างต้นนี้จะกำหนดได้ไม่เกิน 25 ปี นับแต่วันออกและในกรณีที่ผู้ถือประทานบัตรได้รับประทานบัตรชั่วคราวอยู่ก่อนแล้วก็ให้นับอายุประทานบัตรเริ่มต้นแต่วันออกประทานบัตรชั่วคราวฉบับแรก ประทานบัตรใดที่กำหนดอายุไว้ต่ำกว่า 25 ปี เมื่อยื่นขอต่ออายุก่อนครบกำหนดไม่น้อยกว่า 180 วัน รัฐมนตรีจะต่ออายุให้อีกก็ได้ แต่เมื่อรวมกำหนดเวลาทั้งหมดแล้วต้องไม่เกิน 25 ปี ในการยื่นขอต่ออายุประทานบัตรผู้ถือประทานบัตรที่ยื่นขอต่ออายุไว้ ตามที่กล่าวข้างต้นนี้แล้วมีสิทธิทำเหมืองต่อไปได้อีก 180 วัน นับแต่วันประทานบัตรสิ้นอายุ

2.3 การรับช่วงการทำเหมือง พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ห้ามมิให้ผู้ถือประทานบัตรยอมให้ผู้อื่นรับช่วงการทำเหมืองเว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรีหรือผู้ที่รัฐมนตรีมอบหมาย ผู้ถือประทานบัตรที่ประสงค์จะให้ผู้อื่นรับช่วงการทำเหมืองต้องยื่นคำขอตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณีต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่หรือหากอยู่ในเขตที่ไม่มีทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ก็ให้ยื่นคำขอต่อฝ่ายงานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี โดยให้ระบุบุคคลที่จะรับช่วงในระยะเวลาหนึ่งเวลาใดภายในอายุประทานบัตรและขอบเขตของเหมืองที่จะให้รับช่วง หากผู้จะรับช่วงเป็นนิติบุคคลผู้ขอจะต้องแนบหลักบานการนิติบุคคล เช่นหนังสือบริคณห์สนธิมาแสดงด้วย

2.4 กรโอนประทานบัตร ในการขอรับโอนประทานบัตร ผู้ถือประทานบัตรและผู้จะรับโอนต้องยื่นคำขอโอนและรับโอนประทานบัตรตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณีต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ ส่วนเขตที่ไม่มีทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ให้ยื่นขอต่องานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี เพื่อพิจารณาและเสนอตามลำดับไปยังรัฐมนตรี เมื่อรัฐมนตรีสั่งอนุญาตให้โอนได้และเมื่อผู้ถือประทานบัตรได้ชำระหนี้สินตามพระราชบัญญัติแร่ที่ค้างชำระแก่ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่แล้วจึงจะทำการโอนได้ ในการโอนประทานบัตรผู้โอนจะต้องชำระค่าธรรมเนียมในค่าตอบแทนการโอนสิทธิทำเหมืองในอัตราร้อยละหนึ่ง

การโอนประทานบัตรอันเป็นการให้โดยเสนหาแก่บิดา มารดา สามี ภริยา หรือผู้สืบสันดานของผู้โอนเองหรือเป็นการโอนโดยการตกทอด ผู้รับโอนไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมใน

ค่าตอบแทนการโอนสิทธิทำเหมือง การขอรับโอนประทานบัตรโดยการตกทอดต้องยื่นขอภายในเวลา 90 วัน นับแต่วันผู้ถือประทานบัตรตาย มิฉะนั้น ให้ถือว่าประทานบัตรนั้นสิ้นอายุเมื่อครบ 90 วันนั้น

ในการทำเหมืองผู้ถือประทานบัตร หรือผู้รับใบอนุญาตทำเหมืองชั่วคราวจะต้องทำเหมืองตามวิธีการทำเหมือง แผนผังโครงการและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในการออกประทานบัตรรวมตลอดทั้งหลักเกณฑ์และวิธีการทำเหมืองโดยเคร่งครัด การปฏิบัติการบางอย่างภายในเขตประทานบัตร เช่น การทำเหมืองใกล้ทางหลวงหรือทางน้ำสาธารณะภายในระยะ 50 เมตร การปิดกั้นทำลายหรือกระทำด้วยประการใดให้เป็นการเสียประโยชน์แก่ทางหลวงหรือทางน้ำสาธารณะ การทดน้ำหรือชักน้ำจากทางน้ำสาธารณะจะกระทำมิได้ เว้นแต่ได้รับใบอนุญาตจากทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นและต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตนั้นๆ โดยเคร่งครัด ผู้ถือประทานบัตรจะปล่อยน้ำขุ่นข้นหรือมูลดินทรายอันเกิดจากการทำเหมืองออกนอกเขตเหมืองแร่มิได้ เว้นแต่น้ำนั้นจะมีความขุ่นข้นหรือมูลดินทรายไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งกฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2513) กำหนดให้ปล่อยน้ำขุ่นข้นหรือมูลดินทรายออกนอกเขตเหมืองแร่ได้ไม่เกิน 6 กรัมในน้ำขุ่นข้น 1 ลิตร ผู้ถือประทานบัตรจะต้องไม่กระทำหรือละเว้นกระทำการใดอันน่าจะเป็นเหตุให้แร่ที่มีพิษหรือสิ่งอื่นที่มีพิษก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืชหรือทรัพย์สินหรือหากทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นเห็นว่าการทำเหมืองหรือแต่แร้วจะเป็อันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืชหรือทรัพย์สิน ก็ให้มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือแก่ผู้ถือประทานบัตรให้เปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขการทำเหมือง หรือแต่แร้วตามที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายนั้นได้และมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้หยุดการทำเหมืองหรือแต่แร้วเสีย ทั้งสิ้นหรือส่วนหนึ่งส่วนใดได้ตามที่เห็นสมควร ส่วนบรรดาขุม หลุม หรือปล่องที่ไม่ได้ใช้ในการทำเหมืองแล้วก็ให้ผู้ถือประทานบัตรจัดการถมหรือทำที่ดินให้เป็นการเดิมเสียทุกแห่ง เว้นแต่ข้อกำหนดให้ประทานบัตรหรือทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่น โดยความเห็นชอบของอธิบดีจะได้สั่งเป็นหนังสือไว้เป็นอย่างอื่น ผู้ที่ฝ่าฝืนข้อกำหนดเหล่านี้นอกจากจะมีความผิดทางอาญา และเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้ทำการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้ แล้วรัฐมนตรียังมีอำนาจสั่งเพิกถอนประทานบัตรนั้นเสียได้

สำหรับมาตรการให้ความคุ้มครองแก่คนงานและความปลอดภัยแก่บุคคลภายนอกนั้น กฎกระทรวงฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2513) ได้กำหนดวิธีการเพื่อควบคุมการดำเนินงานของผู้ถือประทานบัตรไว้หลายประการ ส่วนปัญหาด้านคนงานและเวลาทำการในการทำเหมือง กฎกระทรวงฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2513) ก็กำหนดให้ผู้ถือประทานบัตรจัดให้มีทะเบียนคนงานและเวลาทำการของคนงานตามแบบพิมพ์ที่กรมทรัพยากรธรณีกำหนดและเก็บรักษาไว้ ณ ที่ทำการซึ่งดำเนินกิจการเหล่านั้น เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบได้ การดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวกับคนงานเหมืองแร่นี้ผู้ถือประทานบัตรจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 103 ซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วยการให้ความคุ้มครองแรงงานแก่ลูกจ้าง และการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างกระทรวงมหาดไทยให้ถูกต้องตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 322 ซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์และขอบเขตการทำงานของคนต่างด้าวอีกส่วนหนึ่ง และหากขนาดของงาน

เหมือนนั้นอยู่ในข่ายที่ถือว่าเป็นวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมตามความในพระราชบัญญัติวิชาชีพวิศวกรรม พ.ศ. 2505 ก็ต้องจัดให้มีวิศวกรควบคุมในงานนั้นๆ ด้วย

3. การขุดหาแร่รายย่อยและการร่อนแร่

3.1 การขุดหาแร่รายย่อย การขุดหาแร่รายย่อยกำหนดไว้เฉพาะการขุดหาแร่รัตนชาติ ซึ่งได้แก่พลอย ผู้ที่ประสงค์จะขุดหาแร่รายย่อยให้ยื่นคำขอตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณี นายอำเภอท้องที่ผู้รับคำขอจะรวบรวมส่งเรื่องไปยังทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ หรือผู้ที่อธิบดีมอบหมายเพื่อพิจารณาออกใบอนุญาตต่อไป ผู้ที่อธิบดีมอบหมายนั้นอาจเป็นนายอำเภอท้องที่หรือผู้ว่าราชการจังหวัดก็ได้แล้วแต่กรณี ซึ่งขึ้นอยู่กับความสะดวกของทางการ เช่นที่จังหวัดจันทบุรี มอบหมายให้นายอำเภอทุกอำเภอ และที่จังหวัดตราดมอบหมายให้นายอำเภอเขาสมิง และปลัดประจำกิ่งอำเภอบ่อไร่ เป็นผู้พิจารณาออกใบอนุญาต ผู้ที่ได้รับใบอนุญาตมีสิทธิการขุดแร่รัตนชาติได้ภายในเขตท้องที่ที่กำหนดและใช้ได้เฉพาะตัวผู้ถือเท่านั้น เขตท้องที่ที่กฎกระทรวงกำหนดให้ออกใบอนุญาตขุดหาแร่รายย่อยได้ในขณะนี้คือ ในท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี จันทบุรี ตราด ศรีสะเกษ หรือจังหวัดอุบลราชธานี และผู้ถือจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตทุกประการ เช่น ผู้รับใบอนุญาตเป็นหนังสือจากทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ ใบอนุญาตขุดหาแร่รายย่อยมีอายุเพียงวันที่ 31 ธันวาคม ของปีที่ย่อออก การขายแร่รัตนชาติที่ได้จากการขุดหาแร่รายย่อยนี้จะขายให้แก่บุคคลใดก็ได้ ไม่ต้องมีการชำระค่าภาคหลวงและไม่ต้องขออนุญาตขุดแร่

3.2 การร่อนแร่ การร่อนแร่จะอนุญาตให้มีได้ก็แต่เฉพาะการร่อนแร่ดีบุกและทองคำ ผู้ที่มีความประสงค์จะทำการร่อนแร่จะต้องมายื่นคำขอตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณีต่อ นายอำเภอท้องที่ หรือผู้ที่อธิบดีมอบหมายเพื่อพิจารณาออกใบอนุญาตต่อไป ผู้ที่อธิบดีมอบหมายนั้นปัจจุบันได้มอบหมายให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้พิจารณาแต่ก็เฉพาะแร่ดีบุกเท่านั้น ส่วนแร่ทองคำยังไม่ได้ดำเนินการมอบหมาย ผู้ที่ได้รับใบอนุญาตแล้วมีสิทธิทำการร่อนแร่ได้ภายในเขตที่กำหนดและใช้ได้เฉพาะตัวผู้ถือ เขตท้องที่ที่กฎกระทรวงกำหนดให้ร่อนแร่ดีบุกได้ก็คือ ท้องที่จังหวัดกระบี่ จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดชุมพร จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดตรัง จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนราธิวาส จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต จังหวัดยะลา จังหวัดระนอง จังหวัดราชบุรี จังหวัดลำปาง จังหวัดสงขลา และจังหวัดสุราษฎร์ธานี

สำหรับแร่ทองคำจะขออนุญาตร่อนแร่ได้ก็เฉพาะในท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดชุมพร จังหวัดเชียงราย จังหวัดตาก จังหวัดนราธิวาส จังหวัดน่าน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดแพร่ จังหวัดระยอง จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดอุทัยธานี

ใบอนุญาตให้ร่อนแร่ใช้ได้เพียงวันที่ 31 ธันวาคม ของปีที่ยื่นขอ และผู้ถือต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในใบอนุญาต เช่น การร่อนแร่จะใช้ได้เฉพาะเสียม จอบ และพลั่วเท่านั้น จะใช้อุปกรณ์อย่างอื่นมิได้

4. การซื้อแร่ การขายแร่ และการเก็บแร่

4.1 การซื้อแร่ ผู้ประสงค์ที่จะซื้อแร่เพื่อประกอบธุรกิจต้องยื่นคำขอตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ที่ผู้ขอจะตั้งสถานที่ซื้อแร่ หรือหากอยู่ในเขตที่ไม่มีทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ก็ให้ยื่นคำขอต่องานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี ในการยื่นขอผู้ขอต้องนำบัตรประจำตัวมาแสดง แต่ถ้าเป็นนิติบุคคลต้องมีหนังสือบริคณห์สนธิมาแสดง พร้อมด้วยหลักฐานของผู้มีอำนาจในการดำเนินงานของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนั้น ส่วนวัตถุประสงค์ของบริษัทตามที่กำหนดไว้ในหนังสือบริคณห์สนธินั้นจะต้องให้ทำการค้าขายแร่ได้ด้วย เมื่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่พิจารณาแล้วเห็นเป็นการสมควรก็จะออกใบอนุญาตให้ ใบอนุญาตซื้อแร่มีอายุเพียงวันที่ 31 ธันวาคม ของปีที่ยื่นขอ ผู้รับใบอนุญาตซื้อแร่จะซื้อแร่ได้ก็เฉพาะในสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตเท่านั้น หากจะซื้อแร่นอกสถานที่ที่ได้รับอนุญาตจะต้องยื่นคำขอซื้อแร่นอกสถานที่ตามแบบพิมพ์ของทางราชการ และหากประสงค์จะให้ผู้ใดซื้อแร่นอกสถานที่ให้แก่ตน จะต้องระบุชื่อผู้รับซื้อแร่นั้นไว้ด้วย ใบอนุญาตซื้อแร่แต่นอกสถานที่จะสิ้นอายุลงพร้อมกับใบอนุญาตซื้อแร่

อนึ่ง เมื่อการค้าสินแร่เป็นการประกอบธุรกิจทางพาณิชย์กรรมซึ่งระบุไว้ในบัญชี ข. หมวด 3 (2) ท้ายประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 281 ดังนั้นคนต่างด้าวที่ยังไม่เคยประกอบธุรกิจซื้อแร่อันเป็นการค้ามาก่อนวันที่ 26 พฤศจิกายน 2515 ซึ่งเป็นวันที่กฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับ จึงไม่อาจประกอบธุรกิจนี้ได้ ส่วนผู้ที่เคยประกอบธุรกิจมาก่อนวันที่ 26 พฤศจิกายน 2515 จะต้องนำหนังสือรับรองจากกรมทะเบียนการค้ามาแสดงในการยื่นขอใบอนุญาตซื้อแร่การส่งแร่ออกนอกราชอาณาจักรถือว่าเป็นการค้าสินค้าส่งออกตามที่ระบุไว้ในบัญชี ค. หมวด 1 (2) แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 281 ซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมทะเบียนการค้าเสียก่อนจึงจะประกอบธุรกิจนี้ได้

ในการที่ผู้รับอนุญาตซื้อแร่หรือผู้รับใบอนุญาตซื้อแร่นอกสถานที่จะซื้อแร่จากผู้ขายนอกบันทึกรายการซื้อตามใบอนุญาตขนแร่ด้วย ถ้าผู้ขายเป็นผู้ประกอบการทำเหมืองก็ต้องมอบเอกสารตามความในมาตรา 98 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ให้ผู้ซื้อเก็บไว้เป็นหลักฐานด้วย แต่ถ้าผู้ขายเป็นผู้ที่ได้แร่จากแหล่งอื่น เช่น แร่ของกลาง ฯลฯ จะต้องให้ผู้ขายมอบหนังสือที่อธิบดีอนุญาตให้ขายแร่ หรือถ้าผู้ขายเป็นผู้ร่อนแร่ก็ต้องดูว่าเป็นแร่ที่ได้มาโดยไม่เกินปริมาณแร่ตามใบอนุญาตและให้บันทึกรายการในใบอนุญาตคืนให้ผู้ขาย

ผู้รับใบอนุญาตจะต้องทำบัญชีซื้อแร่ จำหน่ายแร่ และแร่คงเหลือตามแบบของทางราชการ และต้องยื่นงบเดือนแสดงรายการซื้อแร่ ขายแร่ และแร่คงเหลือตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากร

กรณีภายในวันที่ 5 ของเดือนถัดไป กับต้องยื่นรายงานการรับซื้อแร่จากผู้รับใบอนุญาตร่อนแร่ตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณี

4.2 การขายแร่ พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ห้ามมิให้ผู้ใดขายแร่เว้นแต่ผู้นั้นเป็นบุคคลดังต่อไปนี้ คือ

(1) ผู้ถือประทานบัตรหรือผู้ถือประทานบัตรชั่วคราว หรือตัวแทนของบุคคลดังกล่าวซึ่งได้จดทะเบียนไว้ต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ ขายแร่ที่ได้มาจากการทำเหมืองตามประทานบัตรหรือประทานบัตรชั่วคราวนี้

(2) ผู้รับใบอนุญาตซื้อแร่ หรือตัวแทนซึ่งได้จดทะเบียนไว้ต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่

(3) ผู้รับใบอนุญาตขุดหาแร่รายย่อย หรือเป็นเจ้าของแร่ซึ่งแร่นั้นได้มาจากผู้รับใบอนุญาตขุดหาแร่รายย่อย

(4) ผู้รับใบอนุญาตร่อนแร่

(5) ผู้รับอนุญาตจากอธิบดีในกรณีพิเศษเฉพาะครั้งที่ขาย

(6) ผู้ขายโลหะที่ได้จากการโลหกรรม

การขายแร่ชนิดอื่นๆ นอกจากแร่รัตนชาตินั้น ผู้ขายแร่จะต้องขายให้เฉพาะผู้รับใบอนุญาตซื้อแร่เท่านั้น

4.3 การเก็บแร่ ผู้ใดประสงค์จะเก็บแร่ไว้นอกเขตเหมืองแร่หรือนอกสถานที่รับซื้อแร่จะต้องยื่นคำขอตังสถานที่เก็บแร่ และต้องนำบัตรประจำตัวมาแสดง ถ้าเป็นนิติบุคคลจะต้องนำหนังสือบริคณห์สนธิและหลักฐานรับรองผู้มีอำนาจในการดำเนินงานมาแสดงต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ หรือหากอยู่ในเขตที่ไม่มีทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ก็ให้ยื่นขอต่องานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่เป็นผู้ออกใบอนุญาตใบอนุญาตนี้มีอายุเพียงวันที่ 31 ธันวาคม ของปีที่ออก

5. การชำระค่าภาคหลวงแร่ การมีแร่ไว้ในครอบครอง และการขนแร่

5.1 การชำระค่าภาคหลวงแร่ ผู้ถือประทานบัตร ผู้ถือประทานบัตรชั่วคราว ผู้รับใบอนุญาตซื้อแร่ หรือผู้ประกอบการโลหกรรม ต้องชำระค่าภาคหลวงแร่ตามกฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราค่าภาคหลวงแร่ดังต่อไปนี้

5.1.1 ต้องชำระค่าภาคหลวงแร่ให้ครบถ้วนตามปริมาณแร่ก่อนที่จะขนแร่ออกจากเขตเหมืองแร่หรือเขตที่ได้รับประทานบัตรชั่วคราว

5.1.2 ในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตซื้อแร่ได้ซื้อแร่จากผู้รับใบอนุญาตร่อนแร่ต้องชำระค่าภาคหลวงแร่สำหรับแร่ที่ซื้อในเดือนที่แล้วมาภายในวันที่ 5 ของเดือนถัดจากเดือนที่ซื้อ

5.1.3 ในกรณีที่ผู้ถือประทานบัตร ผู้ถือประทานบัตรชั่วคราว หรือผู้รับใบอนุญาตซื้อแร่ ขนแร่ไปยังเขตแต่งแร่หรือเขตโลหกรรม บุคคลดังกล่าวจะขอผิดการชำระค่าภาคหลวงแร่ไว้ก่อนจนกว่าจะแต่งแร่หรือประกอบโลหกรรมนั้นแล้วเสร็จก็ได้ แต่ต้องวางเงินประกัน หรือจัดให้

ธนาคารค้าประกัน การชำระค่าภาคหลวงไว้ต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นที่ทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นกำหนด

5.1.4 ผู้ประกอบโลหกรรมต้องชำระค่าภาคหลวงแร่ที่ยังไม่ได้เก็บค่าภาคหลวงแร่มาก่อนในแต่ละวัน

แร่ที่ได้ชำระค่าภาคหลวงแล้วนี้หากได้นำไปใช้ภายในประเทศเพื่ออุตสาหกรรมอันมิใช่โลหกรรม หรือได้นำไปใช้ภายในประเทศเพื่อพลังงาน รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งคืนค่าภาคหลวงแร่ให้แก่ผู้ใช้ได้ร้อยละสิบของค่าภาคหลวงที่ได้ชำระไว้แล้ว

5.2 การมีแร่ไว้ในครอบครอง ผู้ใดจะมีแร่ไว้ในครอบครองแต่ละชนิดเกินกว่าสองกิโลกรัมไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ได้รับการยกเว้นตามมาตรา 105 หรือได้รับใบอนุญาต

การยื่นขอใบอนุญาตมีแร่ไว้ในครอบครองให้ยื่นต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นที่ตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณี หรือหากอยู่ในเขตที่ไม่มีทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นก็ให้ยื่นขอต่องานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี ทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นที่เป็นผู้ออกใบอนุญาต มีแร่ไว้ในครอบครอง มีอายุเพียงวันที่ 31 ธันวาคมของปีที่ยื่นออก

5.3 การขนแร่ ผู้ใดจะขนแร่ในที่ใดไม่ได้เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ได้รับการยกเว้นตามมาตรา 108 หรือได้รับใบอนุญาต

ผู้ประสงค์จะขอรับใบอนุญาตขนแร่ต้องยื่นคำขอพร้อมด้วยหลักฐานการชำระค่าภาคหลวงแต่ต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่น หรือหากอยู่ในเขตที่ไม่มีทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นก็ให้ยื่นขอต่องานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี ทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นที่ออกใบอนุญาตขนแร่

ในการขนแร่ผู้รับใบอนุญาตขนแร่จะต้องขนแร่ภายในกำหนดเวลา ซึ่งตามปกติจะกำหนดให้ส่งมอบแร่ภายในระยะเวลาที่พอควรเช่น 5 หรือ 7 วัน แต่หากมีความจำเป็นก็จะต้องใช้เวลาในการขนมากกว่านี้ เช่น 15-30 วันก็ให้ขอรับอนุญาตเป็นกรณีพิเศษได้ผู้รับอนุญาตต้องขนแร่ตามปริมาณที่กำหนดไว้ หากมีการขนแร่เกินกว่าปริมาณที่กำหนดในใบอนุญาตก็ต้องไม่เกินร้อยละห้า และผู้รับใบอนุญาตขนแร่จะต้องชำระค่าภาคหลวงส่วนที่เกินนั้นให้ครบถ้วนด้วย แต่ถ้าแร่ที่ขนนั้นเกินกว่าร้อยละห้าของปริมาณที่กำหนดในใบอนุญาตกฎหมายถือว่าแร่ทั้งหมดที่ขนเป็นแร่ที่ขนโดยไม่ได้รับอนุญาต ถ้าแร่ที่ขนมีแร่ชนิดอื่นเจือปนอยู่และการเจือปนนี้มีใช้เป็นการเจือปนอยู่ตามธรรมชาติแล้วการขนแร่ทั้งหมดถือเป็นการขนที่ไม่ได้รับอนุญาต ในการขนแร่แต่ละชนิดที่มีแร่อื่นเจือปนอยู่ตามธรรมชาติ กฎกระทรวงฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2513) ได้กำหนดชนิดและปริมาณของแร่อื่นที่เจือปนตามธรรมชาติซึ่งห้ามมิให้ทำการขนไว้ดังนี้

- (1) ดีบุกเกินร้อยละสี่
- (2) ทังสเตนออกไซด์ เกินร้อยละสี่
- (3) โคลัมเบียม ดันดาลัม เพนทอกไซด์ รวมกันเกินร้อยละสอง
- (4) สังกะสี เกินร้อยละแปด

- (5) ตะกั่ว เกินร้อยละสิบ
- (6) ทองคำ เกินห้ากรัมต่อ 1 ดัน
- (7) เงิน เกินหนึ่งร้อยกรัมต่อ 1 ดัน

เมื่อผู้รับใบอนุญาตขนแร่จะทำการขนแร่ไปส่งมอบตามใบอนุญาต ผู้รับใบอนุญาตขนแร่จะต้องบันทึกรายการด้านหลังของใบอนุญาตในการขนแร่ไว้เป็นหลักฐานและเมื่อมีการรับมอบแร่ก็ให้ผู้ซื้อแร่หรือผู้รับมอบแร่บันทึกรายการไว้ และต้องนำไปส่งมอบต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ที่นำแร่ไปขายภายในกำหนด 7 วัน นับแต่วันขนแร่เสร็จ

6. การแต่งแร่

ในกรณีที่บุคคลซึ่งไม่เป็นผู้ถือประทานบัตรหรือผู้รับใบอนุญาตทำเหมืองชั่วคราวซึ่งแต่งแร่ภายในเขตที่ได้รับใบอนุญาตทำเหมืองชั่วคราวประสงค์จะทำการแต่งแร่บุคคลนั้นต้องยื่นคำขอตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณีพร้อมกับแผนผังและกรรมวิธีแต่งแร่ จำนวน 1 ชุด โดยให้ยื่นต่อทรัพยากรประจำท้องที่นั้นๆ แต่ในจังหวัดที่ไม่มีทรัพยากรจังหวัด กรณียื่นคำขอจะต้องยื่นต่องานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณีทรัพยากรธรณีประจำท้องที่เป็นผู้ออกใบอนุญาตแต่งแร่

ในการแต่งแร่ผู้รับใบอนุญาตจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในใบอนุญาตทุกประการ การนำแร่มายังโรงแต่ง หรือออกไปจากโรงแต่งเป็นหน้าที่ของเจ้าของแร่จะต้องปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมายว่าด้วยแร่ ในเรื่องเกี่ยวกับการขายแร่และการขนแร่ใบอนุญาตแร่จะมีอายุไม่เกินสามปีนับแต่วันออกและต่อได้ครั้งละไม่เกินสามปี

7. การประกอบโลหกรรม

การถลุงแร่ที่อยู่ในข่ายควบคุมคือการถลุงแร่ดีบุก ตะกั่ว ทองแดง พลวง สังกะสี เหล็ก และอลูมิเนียมและให้รวมถึงการทำให้ดีบุก ตะกั่ว ทองแดง พลวง สังกะสี และอลูมิเนียมบริสุทธิ์ไม่ว่าจะเป็นปริมาณเท่าใด ส่วนการถลุงแร่เหล็กนั้นให้รวมถึงขึ้นการผลิตเหล็กกล้าไม่ว่าจะมีปริมาณเท่าใด แต่การประกอบโลหกรรมในส่วนราชการของกระทรวงกลาโหมและกระทรวงอุตสาหกรรมไม่อยู่ในข่ายควบคุมตามกฎหมายแร่

ผู้ประสงค์จะทำการถลุงแร่ชนิดต่างๆ ตาที่ระบุมาต้องยื่นคำขอตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณีพร้อมทั้งแผนผังและกรรมวิธีประกอบโลหกรรม จำนวน 1 ชุด โดยให้ยื่นคำขอต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ แต่ถ้าจังหวัดใดไม่มีทรัพยากรธรณีจังหวัด การยื่นคำขอจะต้องยื่นต่องานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี

อธิบดีเป็นผู้ออกใบอนุญาตประกอบโลหกรรม โดยจะกำหนดอายุให้ได้ไม่เกินยี่สิบห้าปี นับแต่วันออกและจะต่ออายุก็ได้แต่ต้องกำหนดเวลาไม่เกินยี่สิบห้าปีนับแต่วันต่อและโดยเหตุที่โรง

จัดการการประมงชายฝั่ง แต่เท่าที่ผ่านมาการจัดการประมงกับความล้มเหลวเนื่องจากชาวประมงส่วนใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร เพราะคำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของตนเป็นสำคัญจึงไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์และประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคต

การท่องเที่ยว เป็นเศรษฐกิจที่ทำรายได้แก่จังหวัดพังงาเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ภาครัฐได้จัดตั้งหน่วยดูแลรับผิดชอบที่เป็นหน่วยงานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคใต้เขต 4 (ภูเก็ต) รับผิดชอบดูแลให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวภูเก็ตพังงา กระบี่ แต่เนื่องจากจังหวัดพังงาไม่มีศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวของตนเอง ทำให้การจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดพังงาต้องอาศัยหน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่ภูเก็ตซึ่งได้จัดทำแผนงานและส่งบุคลากรเข้ามาดูแลการท่องเที่ยวเที่ยวของจังหวัด แต่ไม่สามารถเข้าใจปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของคนในท้องถิ่น เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของพังงาที่แตกต่างจากภูเก็ต ทำให้การวางแผนการตลาดของการท่องเที่ยวของพังงาจึงต้องมีความแตกต่างกัน จึงผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด จึงอาจส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของพังงาในอนาคตได้

2.2 ปัญหาการลงทุน เป็นปัญหาสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจเพราะเงินลงทุนเป็นส่วนสำคัญในการประกอบกิจการทางด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

2.2.1 ปัญหาเงินทุน การดำเนินงานของเกษตรกรส่วนใหญ่ต้องใช้เงินจำนวนมาก แต่เกษตรกรไม่มีเงินลงทุนมากพอ ต้องอาศัยเงินลงทุนจากนายทุนหรือกู้เงินผ่านองค์กรการเงินที่เกษตรกรสังกัดอยู่ เช่น สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์การประมง หรือจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาสภาพคล่องทางการเงินที่มีสาเหตุมาจากการประมงภัยธรรมชาติ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และการขยายพื้นที่การเกษตร

การประมง การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและประมงพาณิชย์มีรายได้ที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับผลผลิต และไม่มีโอกาสหารายได้เสริมทางอื่นได้ เพราะไม่มีความรู้ในอาชีพอื่น ๆ ประกอบกับต้นทุนในการทำประมงสูง เช่น ราคาน้ำมัน เครื่องมือประมงที่ราคาสูงขึ้นทำให้ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ จึงจำเป็นต้องพึ่งเงินทุนจากเจ้าของแพปลาหรือนายทุนโดยใช้วิธีการกู้ยืมเงิน

การท่องเที่ยว การเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวในจังหวัดพังงา ทำให้การขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว หนึ่งในนั้นก็คือ การสร้างโรงแรม รีสอร์ทเพิ่มมากขึ้น เพื่อรองรับกับความต้องการของจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น จึงมีการริบสร้างโรงแรม รีสอร์ทจำนวนมาก แต่ก็ติดอยู่ที่ปัญหาทางด้านเงินทุน เนื่องจากผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางไม่มีเงินทุนที่เพียงพอในการสร้างโรงแรม รีสอร์ท จึงจำเป็นต้องกู้เงินจากสถาบันการเงินต่าง ๆ เช่น ธนาคาร มาลงทุนก่อน แต่ต้องจ่ายดอกเบี้ยที่สูง

2.2.2 ปัญหาน้ำมันแพง น้ำมันเป็นปัจจัยสำคัญในการทำประมงทะเลซึ่งมีราคาสูงและขึ้นลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดการลักลอบเติมน้ำมันเถื่อนราคาถูกกลางทะเลเพื่อลดต้นทุนการทำประมง ต่อมารัฐได้มีการใช้นโยบายน้ำมันราคาถูกสำหรับเรือประมงสามารถเติมได้ทั้งบนฝั่งเรียกว่า “น้ำมันม่วง” และเติมได้จากเรือน้ำมันกลางทะเลเรียกว่า “น้ำมันเขียว” เพื่อเป็นแรงจูงใจให้เรือประมงเล็กเติมน้ำมันเถื่อนกลางทะเลซึ่งปัจจุบันมีจำนวนลดน้อยลง

2.3 ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจของพังกาที่เจริญเติบโตขึ้น มีกิจการทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย และยังมีความต้องการแรงงานของผู้ประกอบการ แรงงานที่มีอยู่ในจังหวัดไม่สามารถตอบสนองความต้องการแรงงานที่มีเพิ่มมากขึ้นได้ ซึ่งสามารถแบ่งความต้องการแรงงานออก 2 ประเภท ดังนี้

แรงงานขั้นพื้นฐาน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานระดับกรรมกรไม่จำเป็นต้องมีการศึกษาสูงหรือทักษะความชำนาญในการประกอบอาชีพ แรงงานประเภทนี้เป็นที่ต้องการในภาคเกษตรกรรมและการประมง

การเกษตร จากปัญหาในพื้นที่ขาดแรงงาน เกษตรกรและนายทุนจึงได้จ้างแรงงานระดับกรรมกรและแรงงานต่างด้าวมาทำงานในการเกษตร ได้แก่ การทำสวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน สวนผลไม้ สวนกาแฟ เป็นต้น เนื่องจากแรงงานต่างด้าวมียาค่าแรงต่ำกว่าแรงงานไทย

การประมง ปัญหาการขาดแคลนแรงงานเป็นปัญหาใหญ่ของการทำประมงทะเล โดยเฉพาะเรือประมงพาณิชย์ต้องใช้ลูกเรือหรือแรงงานจำนวนมากแรงงานส่วนใหญ่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและอีกส่วนหนึ่งเป็นแรงงานต่างด้าว ส่วนใหญ่เป็นแรงงานสัญชาติพม่าและชนกลุ่มน้อยที่มีและไม่มีบัตรต่างด้าวเข้ามาทำงานเนื่องจากการทำประมงพาณิชย์ต้องการแรงงานที่ทำงานหนัก มีความอดทน แต่คนไทยส่วนใหญ่รักความสบายจึงทำงานประเภทนี้ไม่ได้นาน จึงเกิดการขาดแคลนแรงงานไทย ดังนั้นคณะรัฐมนตรีมีมติอนุญาตให้ใช้แรงงานต่างด้าวในกิจการบางประเภทได้รวมทั้งกิจการประมง ตั้งแต่ พ.ศ.2529 เป็นต้นมา

แรงงานขั้นสูง หมายถึง บุคลากรที่จะมาปฏิบัติหน้าที่สำหรับตำแหน่งที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ และความชำนาญ เฉพาะด้าน เป็นที่ต้องการของภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ประสบปัญหาขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติหน้าที่และมีความรู้ทางด้านภาษาต่างๆ เนื่องจากการเติบโตทางการท่องเที่ยวของพังกาโดยเฉพาะที่เขาหลักที่เน้นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างประเทศ จึงต้องการแรงงานขั้นสูงที่มีความสามารถทางด้านภาษา แต่แรงงานในท้องถิ่นไม่มีทักษะในด้านภาษา ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวที่มีสำนักงานอยู่กรุงเทพฯหรือภูเก็ตต้องจัดหาพนักงานที่มีทักษะในด้านภาษามาจากที่อื่น ส่งผลให้มีคนนอกพื้นที่ที่เข้ามาทำแรงงานเพิ่มมากขึ้น และแรงงานในพื้นที่ต้องออกนอกพื้นที่แทน

2.4 ปัญหาภัยธรรมชาติ เป็นปัญหาหนึ่งที่อยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพเกษตร คือ ภัยแล้งและน้ำท่วม ใน พ.ศ.2541 ได้เกิดปรากฏการณ์เอลนีโญ ทำให้ช่วงต้นปี 2541 เกิดภาวะฝนทิ้งช่วงเป็นระยะเวลานานในช่วงกลางปีซึ่งปลายปีกลับประสบปัญหาฝนตกในปริมาณมากและมีน้ำท่วมบางพื้นที่ ส่งผลให้ผลผลิตการเกษตรลดลง เช่น ยางพารา¹ ทำให้เห็นว่าปัญหาภัยธรรมชาติมีผลกระทบโดยตรงกับการเกษตรรวมทั้งอุตสาหกรรม

3. ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจในด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมเหมืองแร่และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ปราศจากความพร้อมของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อท้องถิ่นและสังคมในจังหวัดพังงา

3.1. ปัญหาขาดการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทางภาครัฐได้มีการออกกฎหมายที่จะมาควบคุมการประกอบการต่างๆ ไว้ หากแต่ในบางครั้งหน่วยงานราชการมิได้นำกฎระเบียบมาปฏิบัติใช้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ และยังมีการปล่อยปละละเลยที่จะเข้ามาควบคุมดูแลหรืออาจมองข้ามประเด็นปัญหาเหล่านั้น จนก่อให้เกิดการเสียหายได้

การเกษตร ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีออกพระราชบัญญัติกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง พ.ศ. 2503 เพื่อให้เกษตรกรชาวสวนยางหันมาปลูกยางพันธุ์ดีที่ให้น้ำยาที่มีปริมาณมากโดยการโค่นต้นยางพันธุ์พื้นเมืองทิ้ง จากมาตรการของรัฐยังไม่สามารถช่วยให้ลดจำนวนพื้นที่ปลูกยางพันธุ์พื้นเมืองได้มาก เนื่องจากยางต้นเก่ายังไม่หมดอายุการให้น้ำยาและเกษตรกรยังไม่เห็นความสำคัญของการปลูกยางพันธุ์ใหม่ที่ให้ผลผลิตที่สูง

การประมง พังงาได้มีการทำประมงทะเลจำนวนมาก แต่ยังไม่มีการควบคุมที่ดีพอ มีผลให้ทรัพยากรทางทะเลได้รับความเสียหาย เนื่องจากการทำประมงทะเลมีการใช้อุปกรณ์ที่จับสัตว์น้ำได้จำนวนมากโดยไม่มีการแยกสัตว์น้ำโตเต็มวัยกับสัตว์น้ำวัยอ่อน ทำให้มีการจับสัตว์น้ำโตไม่เท่ากับการจับ เพราะไม่มีการปล่อยสัตว์น้ำวัยอ่อนให้เจริญเต็มวัยก่อนแล้วค่อยจับ ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำมีจำนวนลดลงมาก ส่งผลกระทบต่อการทำประมงทะเล ทั้งที่รัฐออกกฎหมายเกี่ยวกับการประมงเพื่อควบคุมเรื่องนี้ไว้แล้วและมีการกำหนดให้ตั้งแต่วันที่ 15 เมษายน ถึง 15 มิถุนายนของทุกปี ห้ามใช้เครื่องประมงบางชนิดทำการประมงในอ่าวพังงา เพื่อให้สัตว์น้ำได้ขยายพันธุ์และให้สัตว์น้ำวัยอ่อนได้เติบโต แต่ยังไม่มีการทำผิดกฎหมายอยู่

การท่องเที่ยว พังงาได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยความร่วมมือของภาครัฐและเอกชน แต่ยังไม่มีการควบคุมที่เข้มแข็งเพียงพอ มีผลให้แหล่งท่องเที่ยวในลักษณะนี้ได้รับความเสียหาย เช่น อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงาโดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักท่องเที่ยว

¹ สำนักพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2541). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2541. หน้า 103.

ที่ชอบธรรมชาติ แต่การเดินทางเข้ามาโดยปราศจากการควบคุมจำนวนของนักท่องเที่ยวและขาดการรักษาสภาพแวดล้อมให้คงความเป็นธรรมชาติส่งผลให้สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม ทำให้บริเวณอ่าวพังงาในวันนี้เสื่อมโทรม เพราะขาดการดูแลเอาใจใส่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและความร่วมมือของผู้ประกอบการ ตลอดจนนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

การขาดกฎหมายจัดระเบียบ การขยายการท่องเที่ยวที่ขาดการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของพังงากระจุกตัวอยู่บริเวณเขาหลัก เขาหลักเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่เพิ่งเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติมาไม่นานแต่กลับได้รับความนิยมอย่างมาก ทำให้เขาหลักได้รับความสนใจจากนักลงทุนในรูปแบบต่างๆ เป็นอย่างมาก เช่น โรงแรม รีสอร์ท ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อการรองรับการท่องเที่ยวที่ขยายตัวอย่างมาดั่งจะเห็นได้ชัดว่า กิจกรรมเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรวมทั้งร้านค้าต่างๆ จะอยู่สองฟากขนานไปกับถนนเพชรเกษม พื้นที่ที่มีการพัฒนาทางการท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่บริเวณชายหาดเขาหลัก

พังงาเหมือนกับเมืองท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่ประสบกับปัญหาการจัดระเบียบและขัดกับการวางผังเมืองเพราะมีการก่อสร้างโรงแรม รีสอร์ท หลายแห่งโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยและความสวยงามเป็นระเบียบ ถึงแม้จะมีกฎหมายห้ามสร้างสิ่งก่อสร้างใกล้ชายหาดเกินไป แต่โรงแรมและรีสอร์ท ส่วนใหญ่กลับสร้างอยู่ใกล้ชายหาดและไม่มีทางหนีเมื่อเกิดเหตุไม่คาดฝัน

การประมง เมื่อการขยายตัวของเกาะเลี้ยงชายฝั่งทะเลอย่างมาก เช่น นาถุ้ง และฟาร์มเลี้ยงลูกกุ้ง ได้ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เกี่ยวเนื่องมาจากการขาดการวางแผนและบริหารจัดการที่ประสิทธิภาพ ทำให้การเพาะเลี้ยงชายฝั่งได้สร้างปัญหาต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก

3.2 ปัญหาการบุกรุกที่สาธารณะ พื้นที่สาธารณะของจังหวัดพังงา เช่น บริเวณชายหาดเล ป่าชายเลน และอุทยานแห่งชาติต่างๆ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาหลัก-ลำรู่ อุทยานแห่งชาติศรีพังงา อุทยานแห่งชาติเขาลำปี – หาดท้ายเหมือง อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา บริเวณเหล่านี้ไม่มีแนวเขตที่ชัดเจนเดิมเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ แต่หลังจากที่มีการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวก็ถูกบุกรุกอย่างมากโดยมาจาก

การเกษตร ในจังหวัดพังงามีเกษตรกรรายย่อยส่วนหนึ่งประสบปัญหาไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน กลุ่มเกษตรกรจึงบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนและอุทยานแห่งชาติ¹ เพื่อขยายพื้นที่ทำกิน โดยเฉพาะอุทยานแห่งชาติศรีพังงา โดยพื้นที่ป่าอำเภอกะปงถูกชาวบ้านลักลอบตัดไม้ทำลายป่า

¹ สำนักงานจังหวัดพังงา. (2539). บรรยายสรุปจังหวัดพังงา ประจำปี 2539. หน้า 38.

เนื่องจากมาจากการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ปาล์มน้ำมัน ยางพารา ที่มีราคาดี และการใช้ไม้ทำฟืน ถ่าน ฯลฯ

การประมง ชาวประมงบางกลุ่มจะบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำการประมง มีผลทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนไปจากเดิม นอกจากนี้ยังทำการบุกรุกพื้นที่ปากแม่น้ำตะกั่วป่าและอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงาที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมาก เพื่อทำการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำหรือประมงชายฝั่งการกระทำเช่นนี้ทำให้พื้นที่ป่าชายเลนมีจำนวนลดน้อยลงทุกปี และจากการบุกรุกเพื่อใช้พื้นที่ในการทำประมงชายฝั่งส่งผลให้สภาพพื้นที่ป่ามีสภาพเสื่อมโทรมลง

อุตสาหกรรมเหมืองแร่ การทำอุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุกเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้มีการบุกรุกพื้นที่และทำลายป่ามาจากที่มีแหล่งแร่อยู่ในเขตป่าสงวนหรือป่าอนุรักษ์ เมื่อมีการทำเหมืองแร่เสร็จสิ้นไปหรือหมดสัมปทานแล้วพื้นที่เหมืองแร่จะถูกปล่อยทิ้งร้างโดยไม่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ เนื่องจากสภาพดินของเหมืองแร่ไม่มีความอุดมสมบูรณ์พอที่เพาะปลูกอะไรได้จึงเป็นสูญเปล่าของพื้นที่

การท่องเที่ยว ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวคือการบุกรุกพื้นที่ชายทะเลในเขตเขาหลัก โดยเฉพาะบริเวณบางเนียงที่มีการสร้างโรงแรม รีสอร์ท และร้านค้าต่างๆ ประชาชนบุกรุกเข้าไปในบริเวณชายหาดมากเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่ไม่มีหน่วยงานที่จะมาแจ้งเตือนว่าการบุกรุกพื้นที่ชายหาดเป็นการผิดกฎหมายหรือจัดการกับผู้ที่ทำการบุกรุกแต่กลับปล่อยให้มีการบุกรุกพื้นที่สาธารณะเหล่านี้ตามสบาย

3.3 ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ สิ่งแวดล้อมที่มีปัญหา ได้แก่ น้ำเสีย

น้ำเสีย การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว การเพาะเลี้ยงสัตว์ชายฝั่งหรือประมงน้ำกร่อยตามแนวชายฝั่งส่วนใหญ่ซึ่งเป็นการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบพัฒนาที่มีการใช้เทคโนโลยีที่สูงและสารเคมีในการเลี้ยงค่อนข้างมากในการป้องกันโรคติดเชื้อแบคทีเรียในกุ้งและปัญหาการระบาดของโรคไวรัสในกุ้งส่งผลกระทบอย่างมากต่อพื้นที่ เพราะจะมีสารเคมีตกค้างและการปล่อยน้ำเสียจากบ่อกุ้งลงไปทะเล

การขยายตัวของภาคเกษตรด้วยการปลูกพืชเศรษฐกิจของจังหวัดพังงา เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ไม้ผล เป็นต้น มีการใช้สารเคมีฆ่าแมลงอย่างมากและเมื่อฝนตกสารเคมีจะถูกชะล้างลงสู่แหล่งน้ำทำให้สัตว์ที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมและมีผลกระทบต่อการทำประมงน้ำจืดด้วย นอกจากนี้การขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีส่วนทำให้น้ำเสียมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น แต่ไม่มีการบำบัดน้ำเสียของผู้ประกอบการหรือชาวบ้านปล่อยน้ำเสียลงสู่ทะเลโดยตรง ในการแก้ไขปัญหารัฐบาลต้องมีมาตรการที่เข้มงวดและจริงจัง

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลทำให้สภาพแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลง คือ ขยะ ซึ่งจะมาจากชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนประชากรและ

นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะบริเวณเขาหลักยังไม่สามารถกำจัดขยะได้หมดในทันทีเพราะขาดแคลนอุปกรณ์และแรงงานในการจัดเก็บ

3.4 ปัญหาสาธารณูปโภคไม่เพียงพอ พังงาเป็นจังหวัดหนึ่งที่ประสบปัญหาการขาดแคลนสาธารณูปโภค เนื่องมาจากไม่สามารถพัฒนาระบบสาธารณูปโภคให้ครอบคลุมพื้นที่ได้ทันเพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและประชากรที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น สาธารณูปโภคพื้นฐานที่ประสบปัญหามีดังนี้

น้ำประปา แหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะบริเวณเขาหลัก มีปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำจัดในช่วงหน้าแล้ง เหมือนกับในเขตเมืองและชนบทที่ขาดแคลนน้ำเพื่ออุปโภคบริโภคในช่วงหน้าแล้ง เนื่องจากการให้บริการประปาแก่ชุมชนต่างๆ ยังไม่ทั่วถึง ทำให้โรงแรม บ้านพัก รีสอร์ท ในแหล่งท่องเที่ยวต้องซื้อน้ำจัดจากเอกชนมาใช้ในช่วงหน้าแล้ง

ไฟฟ้า เป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิตปัจจุบัน แต่ในจังหวัดพังงาการบริการไฟฟ้ายังมีไม่ทั่วถึง เพราะบางหมู่บ้านในพังงายังไม่มีไฟฟ้าใช้ โดยเฉพาะบริเวณบนเกาะต่างๆ

การคมนาคม ได้แก่ ถนน เรือข้ามฟาก เนื่องจากแหล่งผลิตผลภาคการเกษตรในบางพื้นที่ยังขาดแคลนเส้นทางคมนาคม โดยเฉพาะถนนในท้องถิ่นชนบทยังมีสภาพไม่ดีเสียหายและใช้การไม่ได้ในฤดูฝน¹ ทำให้การติดต่อซื้อขายลำบากและใช้เวลามากและมีส่วนให้ผลผลิตทางเกษตรเสียหาย ส่งผลทำให้เกษตรกรต้องขายผลผลิตได้ในราคาต่ำกว่าราคามาตรฐาน

การคมนาคมทางน้ำหรือทางเรือเป็นสิ่งสำคัญของประชาชนในเกาะที่ติดต่อกันระหว่างเกาะกับบนฝั่ง เช่น เกาะยาวใหญ่ เกาะยาวน้อย เกาะพระทอง เกาะคอเขา การคมนาคมทางน้ำของจังหวัดพังงายังไม่มีความสะดวกสบายเท่าที่ควรจะเป็น เนื่องจากขาดท่าเทียบเรือที่ได้มาตรฐาน

สาธารณสุข การบริการสาธารณสุขภาครัฐ ได้แก่ โรงพยาบาล สถานีอนามัย ที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น เช่น ใน พ.ศ. 2543 จังหวัดพังงามีโรงพยาบาลของรัฐมีจำนวน 9 แห่ง มีแพทย์ 65 คน อัตราส่วนประชากรต่อแพทย์ 3,587 : 1 คน มีเตียง 592 เตียง ในพื้นที่พังงานอกจากการบริการสาธารณสุขของรัฐแล้ว ยังมีการให้บริการจากภาคเอกชนคือ คลินิก 29 แห่ง² ถ้าเป็นการรักษาเฉพาะทาง ประชาชนนิยมเดินทางไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลเอกชนในจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดภูเก็ตและสุราษฎร์ธานีและโรงพยาบาลในกรุงเทพฯมากกว่า เนื่องจากประชาชนรู้สึกว่าจะได้รับการรักษาที่ดีกว่า

¹ สำนักงานจังหวัดพังงา. (2542). บรรยายสรุปจังหวัดพังงา. หน้า 39.

² สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2544). เล่มเติม. หน้า 13 - 14.

4. การแก้ไขจากภาครัฐ

การศึกษาปัญหาผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจของพังงาพบว่ารัฐพยายามเข้ามาแก้ไขปัญหาโดยออกมาตรการควบคุมและช่วยเหลือ แต่มาตรการดังกล่าวยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้หมดไปได้เนื่องจากขาดงบประมาณในการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องรวมทั้งการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ

4.1 มาตรการของรัฐ ปัญหาหลายประการซึ่งภาครัฐไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพังแต่ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย เนื่องมาจากเป็นปัญหาของส่วนรวมที่ทุกฝ่ายต้องเข้ามาช่วยแก้ไขโดยเข้าควบคุมทั้งด้านการเกษตร และการประมง ดังนี้

มาตรการช่วยเหลือของภาครัฐต่อเกษตรกรผู้ผลิต มีดังนี้

ด้านผลิต มีการแนะนำให้เกษตรกรนำเทคโนโลยีชีวภาพมาใช้ให้มากที่สุดเพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิตและลดปัญหาสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง

ด้านการตลาด มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติด้านการผลิต มีการสนับสนุนให้ปลูกปาล์มน้ำมันให้ได้ตามปริมาณที่โรงงานต้องการ มีการใช้ปุ๋ยในปริมาณที่เหมาะสมทั้งด้านปริมาณและเวลา เพื่อจะได้วางแผนการผลิตให้ตรงกับฤดูกาลผลิตของโรงงานเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงการค้าโลก ส่งเสริมหาช่องทางทางการตลาดพืชชนิดที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูงให้เกษตรกรปลูกทดแทนพืชที่มีการผลิตเกินความต้องการตลาด อีกทั้งยังมีการกระตุ้นให้เกษตรกรมีการตื่นตัวในเรื่องการติดตามข้อมูลข่าวสารการค้าอย่างใกล้ชิดเพื่อเพิ่มโอกาสในการปรับเปลี่ยนการผลิตให้สอดคล้องกับภาวะตลาดให้มากขึ้น นอกจากนี้รัฐยังส่งเสริมให้เกษตรกรคัดเกรดสินค้าก่อนนำออกจำหน่ายเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและมาตรฐานให้กับสินค้าซึ่งจะมีผลทำให้ผลผลิตมีราคาสูงขึ้นและส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างอำนาจการต่อรองด้านราคาในการซื้อและขายสินค้าเกษตร¹

นอกจากนี้ภาครัฐยังจัดหามาตรการสนับสนุนต่อการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรที่ไม่ขัดต่อระเบียบขององค์การการค้าโลก เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ประกอบการผู้ส่งออกที่กำลังเผชิญต่อระบบการค้าเสรี รวมทั้งจัดสรรที่ดินทำกินให้เกษตรกรด้วยการดำเนินการออกเอกสารสิทธิ์ในพื้นที่ที่หมดสภาพป่าสมบูรณ์ เพื่อให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2543). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2543. หน้า 121

มาตรการช่วยเหลือของรัฐต่อผู้ประกอบการประมง มีดังนี้

ด้านการอนุรักษ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ออกมาตรการอนุรักษ์แหล่งแพร่ขยายพันธุ์สัตว์น้ำและพิทักษ์สัตว์ของสัตว์น้ำวัยอ่อนที่อ่าวพังงา โดยห้ามใช้เครื่องมือประมงบางชนิดทำการประมงตั้งแต่วันที่ 15 เมษายน ถึง 15 มิถุนายน ของทุกปี¹ เพื่อเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำและปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการประมง รวมทั้งยังมีการฟื้นฟูทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมเพื่อคงสภาพการผลิตให้สูงตลอดไป และเน้นให้มีการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

การส่งเสริมความรู้จากภาครัฐ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและการพัฒนาอาชีพ โดยมีการสาธิตและส่งเสริมเครื่องมือทำการประมง การแปรรูปสัตว์น้ำ ขณะเดียวกัน มีการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพประมง เช่น ฝึกอบรมลูกเรือประมง การแปรรูปสัตว์น้ำเพื่อเพิ่มมูลค่า อีกทั้งยังส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มอย่างเข้มแข็ง

การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก กรมประมงจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น ท่าเทียบเรือ ห้องเย็น เป็นต้น ให้แก่ผู้ประกอบการประมง

4.2 งบประมาณ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมาในส่งเสริมผู้ผลิตและผู้ประกอบการต่าง ๆ ตลอดจนเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้นภาครัฐจึงมีมาตรการช่วยเหลือ คือ จัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้นเพื่อใช้งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐที่จัดสรรมาสนับสนุนภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็เร่งแก้ไขปัญหาสภาพคล่องทางการเงิน เพื่อให้ธุรกิจดำเนินต่อไปได้และการสนับสนุนแหล่งเงินทุนเพื่อการพัฒนาโครงการใหม่ ๆ ในระยะยาว

อย่างไรก็ตาม ระบบราชการที่มีหลายขั้นตอนในการอนุมัติงบประมาณ อาจส่งผลให้โครงการที่อนุมัติได้รับเงินงบประมาณล่าช้า นอกจากนี้เงินงบประมาณที่แต่ละหน่วยงานได้รับ ขึ้นอยู่กับความจำเป็นและขนาดโครงการ เนื่องจากงบประมาณของรัฐมีอยู่อย่างจำกัด

4.3 แรงงาน มีความสำคัญต่อภาคผลิตเป็นอย่างมาก แต่ปรากฏว่าในพื้นที่พังงาขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรกรรม เนื่องจากนายจ้างเจ้าของกิจการหันไปจ้างแรงงานต่างด้าวที่มีค่าแรงถูกกว่าแรงงานไทย รวมทั้งการขาดแรงงานที่ตรงกับความต้องการของตลาด เช่น แรงฝีมือ วิชาชีพ ภาครัฐจึงต้องมีมาตรการช่วยเหลือดังนี้²

พัฒนาวิชาชีพ โดยผลักดันให้มีการจัดตั้งสถาบันการศึกษาที่ตรงกับความต้องการของตลาด เช่น สาขาการบริหาร การท่องเที่ยว การโรงแรม

¹ สำนักงานจังหวัดพังงา. (2544). *บรรยายสรุปจังหวัด พ.ศ. 2544*. หน้า 8.

² สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพังงา. (2543). *เล่มเดิม*. หน้า 125.

ประชาสัมพันธ์โดยขอความร่วมมือจากนายจ้างเจ้าของกิจการต่างๆ เช่น สว่นยางพารา การประมง ให้เห็นผลกระทบด้านความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนไทยรวมถึงโรคภัยต่างๆ ในการจ้างแรงงานต่างด้าว มาตรการความช่วยเหลือของภาครัฐจะประสบผลสำเร็จแค่ไหนขึ้นอยู่กับความตั้งใจและจริงจังของภาครัฐ ตลอดจนความร่วมมือร่วมใจของคนในท้องถิ่น รวมถึงความมั่นคงทางการเมือง เนื่องจากทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง นโยบายในการพัฒนาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมักจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการเมืองด้วย ถึงแม้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นบางประการสามารถแก้ไขได้ระยะเวลาอันสั้น แต่ก็ยังมีปัญหาหลายประการที่ต้องใช้เวลาในการแก้ปัญหา

บทที่ 5 บทสรุป

พังงาเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีเศรษฐกิจดี เนื่องมาจากมีปัจจัยด้านลักษณะภูมิประภท ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่สนับสนุนการท่องเที่ยว นโยบายของรัฐ ที่เป็นตัว สนับสนุนความเจริญเติบโตของพื้นที่มาตั้งแต่อดีต นอกจากนี้มีการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรม เช่น การเกษตร การประมง เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ในด้านอุตสาหกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรม เหมืองแร่ และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จากภาครัฐและเอกชนเพื่อช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทาง เศรษฐกิจให้แก่ท้องถิ่น อาจสรุปได้ว่า การพัฒนาทางด้านต่างๆ นั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ เศรษฐกิจของพังงามีความเจริญเติบโตมาจนถึงทุกวันนี้

จากการศึกษาพบว่า การเจริญเติบโตของพังงาในตอนแรกมาจากอุตสาหกรรมเหมือง ดีบุกเป็นรายได้หลักของจังหวัด เป็นผลมาจากผลผลิตจากเหมืองแร่ดีบุกที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก พ.ศ. 2519 เป็นต้นมา มีผลทำให้มูลค่าผลผลิตที่ได้จากดีบุก พ.ศ. 2523 มีมูลค่าสูงกว่า 4,000 ล้านบาท หรือเท่ากับประมาณร้อยละ 32.6 ของผลิตภัณฑ์ในจังหวัด¹ ในภาคการเกษตรมีการ เพาะปลูกยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจหลักแต่ยังมีบทบาทน้อยมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัด เพราะส่วนใหญ่ยังเป็นการเพาะปลูกยางพันธุ์พื้นเมืองที่ให้ผลผลิตต่ำ เศรษฐกิจหลักยังเป็น อุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุก จนกระทั่ง พ.ศ. 2528 ได้เกิดวิกฤติการณ์ดีบุกโลกขึ้น ราคาดีบุกของ โลกตกต่ำมาก จึงเป็นการสิ้นสุดเศรษฐกิจพังงาที่มีแร่ดีบุกเป็นรายได้หลักของจังหวัด และในช่วง เวลาเดียวกันนั้นก็มีการปรับตัวในภาคเกษตรขนาดใหญ่ขึ้นในจังหวัดพังงา โดยมีการเพาะปลูกยาง พันธุ์ดีเข้าทดแทนยางพันธุ์พื้นเมืองได้เกือบสมบูรณ์ พื้นที่การเกษตรของจังหวัดเพิ่มขึ้นเกือบ 200,000 ไร่ จากเดิมที่มี 493,724 ไร่ ในปี 2524 เป็น 711,000 ไร่ ใน พ.ศ. 2535² การ เปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีผลทำให้มูลค่าเพิ่มของภาคการเกษตรในจังหวัดเพิ่มขึ้นและใน พ.ศ. 2533- 2534 การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของพังงาเริ่มขยายตัวและมีความสำคัญมากขึ้น จนทำ ให้ภาคเกษตรกลายเป็นเศรษฐกิจหลักจนถึงปัจจุบัน ต่อมาการท่องเที่ยวของพังงาเติบโตเริ่มมี ความสำคัญและปริมาณนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาจังหวัดพังงาเพิ่มมากขึ้น มูลค่าภาคบริการของ จังหวัดเพิ่มขึ้นทำให้เศรษฐกิจของพังงาเจริญเติบโตขึ้นมากแต่ยังคงเป็นรองภาคเกษตร

ผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ รวมถึงระบบขนส่งที่เชื่อมโยงกับภูมิภาคต่างๆ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สนับสนุนการขยายตัวของธุรกิจ การท่องเที่ยว ส่วนด้านการเกษตรได้ขยายพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ไม้

¹ สำนักจังหวัดพังงา. (2539). บรรยายสรุปจังหวัดพังงา ประจำปี 2539. หน้า 30.

² แหล่งเดิม. หน้า 31.

ผล เพิ่มขึ้นตามความต้องการของตลาด ส่วนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นด้วยส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การพัฒนาในด้านต่างๆ มีผลทำให้รายได้ของจังหวัดและได้เฉลี่ยโดยรวมต่อหัวของประชากรพังงาเพิ่มสูงขึ้น เป็นรายได้อันดับ 3 ของภาคใต้รองจากภูเก็ตและระนอง

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาไม่ได้นำความเจริญมาสู่ท้องถิ่นอย่างเดียวยังมีปัญหาต่างๆ เข้ามาสู่ท้องถิ่นด้วย ถ้าการพัฒนาไม่สมดุลและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เช่น การขยายตัวของพื้นที่การเกษตรอย่างรวดเร็วในทุกอำเภอของจังหวัด นำไปสู่ปัญหาพื้นที่การเกษตรไม่เพียงพอ เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของพังงาที่ประกอบไปด้วยเทือกเขา ทำให้พื้นที่เกษตรมีจำกัดที่ดินส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 70 เป็นเขตป่าสงวน¹ เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่สาธารณะหรืออุทยานแห่งชาติ ทำให้ป่าไม้ของจังหวัดพังงาลดลงและมีสภาพเสื่อมโทรมด้วย ส่วนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง โดยเฉพาะการเลี้ยงกุ้งกุลาดำที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ก็สร้างปัญหาหลายอย่าง เช่น การบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำนากุ้ง มีการปล่อยสารเคมีจากการเลี้ยงกุ้งลงสู่ทะเลก่อให้เกิดน้ำเสีย จะเห็นได้ว่าการพัฒนาทางการเกษตรและการประมงที่เติบโตอย่างรวดเร็วขาดการประสานงานและวางแผนในการพัฒนาอย่างมีระบบ นำไปสู่ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าและน้ำเน่าเสีย ขณะเดียวกันการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีการขยายตัวและความเจริญที่กระจุกตัวอยู่เฉพาะแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น เขาหลัก นำไปสู่ปัญหาาระบบสาธารณสุขไม่เพียงพอ เช่น ปัญหาขาดแคลนน้ำ การจัดเก็บขยะ ฯลฯ นอกจากนี้ ยังส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและสังคมในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น ดังเช่น การขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเขาหลัก ส่งผลให้เกษตรกรสวนยางพาราและชาวประมงที่เขาหลักเปลี่ยนมาประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแทน ซึ่งถึงแม้ว่าทำให้เกิดอาชีพหลากหลายสร้างรายได้ที่มากกว่าอาชีพเดิม แต่ก็เปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตจากสภาพพออยู่พอกินมาขึ้นกับวัตถุดิบมากขึ้น รวมทั้งผู้คนก็นิยมออกมาทำงานข้างนอกด้วย

ปัญหาจากการพัฒนาเป็นปัญหาที่ภาครัฐต้องแก้ไข เนื่องจากเป็นปัญหาระดับชาติ เช่น ปัญหาเรื่องราคาผลผลิตการเกษตรและประมงตกต่ำ การหาพื้นที่เพาะปลูกเพื่อรองรับการขยายตัวของภาคเกษตร ปัญหาเรื่องน้ำมันแพงของชาวประมง ปัญหาแรงงานต่างด้าวที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ปัญหาบุกรุกพื้นที่สาธารณะ เป็นต้น ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ต้องใช้ระยะเวลาแก้ไข ถ้าภาครัฐไม่มีความใส่ใจและจริงจังในการแก้ปัญหาต่างๆ ก็ จะทำให้ปัญหาลูกกลามใหญ่โตเพิ่มขึ้นได้ ในการควบคุมและแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้ลดลงหรือหมดไปนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น ซึ่งในปัจจุบันปัญหาต่างๆ ยังเป็นปัญหาแบบเดิมๆ และยังไม่หมดไปจากท้องถิ่นเสียทีเดียว เป็นเพราะขาดความร่วมมือจากรัฐและไม่สอดคล้องกับความต้องการของคนในท้องถิ่น ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานั้นๆ ควรที่จะทำความเข้าใจ พร้อมทั้งราชการไม่เคยมี

¹ สำนักงานจังหวัดพังงา. (2542). บรรยายสรุปจังหวัดพังงา. หน้า 39.

การสำรวจความต้องการของคนในท้องถิ่นก่อนที่มีการพัฒนา เพื่อจะไม่มีปัญหาต่างๆ ตามมาในอนาคต

ผู้วิจัยเสนอมาตรการในการแก้ไขปัญหของภาครัฐ เพื่อให้เห็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนตลอดไป แต่แนวการแก้ไขของภาครัฐมักประสบกับปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน เพราะระบบราชการที่ยุ่งยาก งบประมาณที่มีจำนวนจำกัด และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในการปัญหาต่างๆ รวมทั้งควรสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาปฏิบัติงานอย่างเร่งด่วนและมีจำนวนเพียงพอ จึงจะช่วยให้ภาครัฐบรรลุวัตถุประสงค์ในการไขปัญหาอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

ในการทำปริญญานิพนธ์นี้มีช่วงเวลาของการศึกษา 70 ปี ประกอบกับเวลาและข้อมูลที่มีอยู่จำกัด ผู้วิจัยจึงได้พยายามนำเสนอพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของพังงาอย่างกว้างๆ จากข้อมูลที่รวบรวมมาได้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงพัฒนาการทางเศรษฐกิจของพังงาว่า อีกทั้งงานวิจัยนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำวิจัยเกี่ยวกับพังงาทางด้านเกษตร การประมง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งได้มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน จึงควรมีการศึกษาต่อสำหรับผู้สนใจ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

เอกสารที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 5. กระทรวงเกษตรราธิการ.

มร.5กษ 6.4. เรื่องกรมราชโลหกิจ ขออนุญาตทำเหมืองแร่. (ไมโครฟิล์ม).

(ร.ศ.108 - 127).

..... เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 5. กระทรวงเกษตรราธิการ.

มร.5กษ53/3. เรื่องการขายตีบุกมณฑลภูเก็ต และการผูกปี่ข้อมือเงินมณฑลภูเก็ต.

(ไมโครฟิล์ม). (31 มกราคม ร.ศ.110).

..... เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 5. กระทรวงเกษตรราธิการ. **มร.5กษ 5/6.** เรื่อง

การตรวจเหมืองแร่ภูเก็ต. (ไมโครฟิล์ม). (ร.ศ. 120).

..... เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 5. กระทรวงเกษตรราธิการ. **มร.5กษ 5/15.** เรื่อง

การเพาะปลูกพืชชนิดต่าง ๆ . (ไมโครฟิล์ม). (ร.ศ.120 - 121).

..... เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 5. กระทรวงเกษตรราธิการ. **มร.5กษ 6.1/6.** เรื่อง

การทำเหมืองในมณฑลภูเก็ตและขอพนักงานแผนที่แยกไม่ออก. (ไมโครฟิล์ม).

(13 มีนาคม ร.ศ.111 - 5 มีนาคม ร.ศ. 115).

..... เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 5. กระทรวงเกษตรราธิการ. **มร.5กษ 6.1/26.**

เรื่องเหมืองแร่เมืองพังงาที่วิวาทกันไม่มีกฎหมายจะพิพากษา. (ไมโครฟิล์ม).

(10 กันยายน - 20 พฤษภาคม ร.ศ.119)

..... เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 5. กระทรวงเกษตรราธิการ. **มร.5กษ 6.1/32.**

เรื่องเบ็ดเสร็จกรมราชโลหกิจ. (ไมโครฟิล์ม). (13 มีนาคม ร.ศ. 119 - 17 สิงหาคม

ร.ศ.128).

..... เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 5. กระทรวงเกษตรราธิการ. **มร.5กษ 6.5/8.** เรื่อง

จัดการเหมืองแร่ตีบุกทางตะกั่วป่า ภูเก็ต มีเรื่องขอเอนยีเนียร์ไปตรวจสายน้ำบ่อ

แร่. (ไมโครฟิล์ม). (ร.ศ.112).

..... เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 5. กระทรวงเกษตรราธิการ.**มร.5กษ 6.5/85.**

เรื่องมิสเตอร์มัวร์ชาวอเมริกันขอทำเหมืองแร่ตีบุก ในศาลาจังหวัด

รัฐบาลมณฑลภูเก็ต. (ไมโครฟิล์ม). (11 มิถุนายน - 7 ตุลาคม ร.ศ.112).

..... เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 5. กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ.

มร.5ค.14.4ก/3. เรื่องภาษีอากรเมืองตะกั่วทุ่ง. (ไมโครฟิล์ม). (30 เมษายน ร.ศ.111 -

15 กรกฎาคม ร.ศ.112).

- สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 5. กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ. มร.5ค.14.4ข/4. เรื่องเงินภาษีอากรที่ค้างตามหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตก. (ไมโครฟิล์ม). (7 ธันวาคม ร.ศ. 110 - 20 พฤษภาคม ร.ศ. 111).
- _____. เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 5. กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ. มร.5ค.14.47/1. เรื่องภาษีอากรหัวเมืองชายฝั่งทะเล. (ไมโครฟิล์ม). (17 ธันวาคม ร.ศ.108 - 1 เมษายน ร.ศ.112).
- _____. เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 5. กระทรวงมหาดไทย. มร.5ม.14/75. เรื่องรายงานเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเสด็จราชการหัวเมืองปักข์ใต้. (ไมโครฟิล์ม). (ร.ศ.115).
- _____. เอกสารกรมราชเลขาธิการรัชกาลที่ 7. กระทรวงเกษตรธิการ. มร.7กษ 4.1/3. เรื่องขุณนุภาษฎกัฏการ (นายตันจันหงวน หงส์หยก) ทำบ่อแร่. (ไมโครฟิล์ม). (26 ตุลาคม พ.ศ. 2468 - 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2475).

เอกสารที่ตีพิมพ์แล้ว

- จูลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2507). ระยะเวลาเสด็จพระราชดำเนินประพาสทางบกทางเรือ รอบแหลมมลายู ร.ศ.109 เล่ม 1. พระนคร: องค์การค้าคุรุสภา.
- _____. (2468). พระราชหัตถเลขาเรื่องเสด็จประพาสแหลม มลายู ร.ศ.108, 109, 118, 120 รวม 4 คราว. พระนคร: โรงพิมพ์ไทย.
- จดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติ. (2515). พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณบุญเกื้อ เบจกาญจน์ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันที่ 24 กรกฎาคม พุทธศักราช 2515. พิมพ์ครั้งที่ 7. พระนคร: พระจันทร์.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2506). จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักข์ใต้. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ราชโลหกิจและภูมิวิทยา, กรม. (2468). จดหมายเหตุว่าด้วยการทำเหมืองแร่ในประเทศไทยสยาม. พระนคร: กรุงเทพฯเดลิเมล์.
- ศิลปากร,กรม. (2537ก). กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: องค์การค้าคุรุสภา.
- _____. (2537ข). กฎหมายตราสามดวง เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: องค์การค้าคุรุสภา.
- สาส์นสมเด็จพระเจ้านายสมเด็จพะเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ครบ 3 รอบ พุทธศักราช 2537. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเจ้านิธิสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ มูลนิธิสมเด็จพระเจ้านิธิสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพและองค์การค้าของคุรุสภา.

เสถียร ลายลักษณ์; และคนอื่นๆ. (2477ก). **ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 21.** พระนคร: เดลิเมลล์.

_____. (2477ข). **ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 22.** พระนคร: เดลิเมลล์.

_____. (2477ค). **ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 31.** พระนคร: เดลิเมลล์.

_____. (2477ง). **ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 32.** พระนคร: เดลิเมลล์.

_____. (2478ก). **ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 17.** พระนคร: เดลิเมลล์.

_____. (2478ข). **ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 18.** พระนคร: เดลิเมลล์.

เอกสารชั้นรอง

หนังสือ

กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง. (ม.ป.ป.). **รายงานประจำปี 2524.** ม.ป.พ.

กลั่น คงเหมือนเพชร. (2542). ทะเลอันดามัน ใน **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 12.**

กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

กัมพล มณีประพันธ์. (2542). เหมืองแร่ในภาคใต้ใน **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้**

เล่ม 8. หน้า 8663 - 8686 . กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

_____. (2529). เหมืองแร่ในภาคใต้ ใน **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้**

เล่ม 10. หน้า 4094 - 4115. กรุงเทพฯ: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2541). **แผนปฏิบัติการฟื้นฟูบูรณะแหล่งท่องเที่ยว**

ในพื้นที่อ่าวพังงา กระบี่ ภูเก็ต และทะเลโดยรอบเกาะสมุย (รายงานขั้นสุดท้าย).

กรุงเทพฯ: บริษัท เข้าท์อีสท์เอเชียเทคโนโลยี จำกัด.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2528). **25 ปี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.** กรุงเทพฯ:

ด้านสุทธนาการพิมพ์.

เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. (2531). **แนวทางพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัด**

พังงา. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

เกษม ต้นสกุล; และทวี อร่าม. (2519). **การศึกษาการปลูกปาล์มน้ำมัน.** กรุงเทพฯ :

นิเวศรรมดาการพิมพ์.

คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี. (2525). **ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์**

เล่ม 3 พ.ศ. 2474 - ปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2542). **วัฒนธรรมพัฒนาการทาง**

ประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดพังงา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

- คณะกรรมการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้, สำนักงาน. (2542). **สรุปความเป็นมาและความก้าวหน้าการดำเนินงานของแผนงานพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2528). **การศึกษาเพื่อพัฒนาภาคใต้ตอนบน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- _____. (2530). **สรุปสำหรับผู้บริหารยุทธศาสตร์การพัฒนภาคใต้ตอนบน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- _____. (2520). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สี่ พ.ศ. 2520 - 2525**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2525). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ห้า พ.ศ. 2525 - 2529**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2530). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หก พ.ศ. 2530 - 2534**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2535). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เจ็ด พ.ศ. 2535 - 2539**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2549). **ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดพังงา (GPP) ณ ราคาตลาด**. ไม่มีเลขหน้า
- _____. (2540). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่แปด พ.ศ. 2540 - 2544**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (ม.ป.ป). **แนวทางการพัฒนาภาคใต้ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 - 2544**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- _____. (2528). **สรุปการสัมมนาระดับชาติ นโยบาย แนวทางและแผนงานพัฒนาภาคใต้ตอนบน** ณ. โรงแรมวังใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี 25-26 ธันวาคม 2528. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. (ม.ป.ป). **รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคใต้ตอนบน ชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง พังงา กระบี่**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ครอว์ฟอร์ด. (2515). **เอกสารของครอว์ฟอร์ด**. แปลโดย ไพโรจน์ เกษแม่นกิจ. นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: กรมศิลปากร.

- ควอริช, เวลส์. (2527). การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ. แปลโดย กาญจณี
ละอองศรี และยุพา ชุมจันทร์. กรุงเทพฯ: มุลินีโครงการตำรามนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์.
- จังหวัดพังงา, สำนักงาน. (ม.ป.ป.). บรรยายสรุปจังหวัดพังงา. ม.ป.พ.
_____. (ม.ป.ป.). บรรยายสรุปจังหวัดพังงา ประจำปี 2539. ม.ป.พ.
_____. (2542). บรรยายสรุปจังหวัดพังงา ประจำปี 2541. ม.ป.พ.
_____. (2544). บรรยายสรุปจังหวัดพังงา ประจำปี 2544. ม.ป.พ.
_____. (2545). บรรยายสรุปจังหวัดพังงา ประจำปี 2545. ม.ป.พ.
_____. (2528). ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค. กรุงเทพฯ: ดี.แอล.เอส.
_____. (ม.ป.ป.). โอกาส และสู่ทางการลงทุนจังหวัดพังงา. สุราษฎร์ธานี: อุดมลาม.
- จิตติมา อรรถอรุณ. (2543). เศรษฐกิจแร่ไทยสู่สหัสวรรษใหม่. กรุงเทพฯ:
กรมทรัพยากรธรณี.
- จิราภรณ์ ประพินพงศกร. (2545). ประวัติศาสตร์บทบาทของชาติมหาอำนาจหลังสงครามโลก
ครั้งที่ 2. พิษณุโลก: สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ. (2523). วิฤทธิการณ์สยาม ร.ศ. 112 การเสียดินแดนฝั่งซ้าย
แม่น้ำโขง. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
_____. (2511). พัฒนาการเศรษฐกิจประเทศไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชม จรุณพฤกษ์. (2542). ตะกั่วป่า, อำเภอกะปิ ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 6.
หน้า 2562 - 2563. กรุงเทพฯ: มุลินีสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ชัย เรื่องศิลป์. (2527). ประวัติศาสตร์ไทยสมัย พ.ศ. 2352 - 2453 ด้านเศรษฐกิจ.
พิมพ์ครั้งที่สอง. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เซอร์จอห์น เบาว์ริง. (2547). ราชอาณาจักรและราษฎรสยาม 2. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: มุลินีโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ฐานเกษตรกรรม. (2530). กาแฟ. กรุงเทพฯ: ฐานเกษตรกรรม.
- ตำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2503). เทศาภิบาล. กรุงเทพฯ:
กรมศิลปากร.
_____. (2530). ความทรงจำของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. กรุงเทพฯ:
มุลินีสมาเด็จพระยาดำรงฯและหม่อมเจ้าจงจิตรถนอม ดิศกุล พระธิดา.
_____. (2534). ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ ใน ชุมหมุ่พระนิพนธ์.
กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.

- ตำราพระราชานุญาต, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2542). สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพกับงานเหมืองแร่และธรณีวิทยา. ใน พิมพ์เนื่องในวันคล้ายประสูติสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ วันที่ 21 เดือนมิถุนายน พุทธศักราช 2542. หน้า 5 -110. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพและหม่อมเจ้าจางจิตรถนอม ดิศกุล พระธิดา.
- _____. (2543). นิทานโบราณคดี. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- _____. (2545ก). พงศาวดารเรื่องไทยรบพม่า. กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2545ข). พระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 5. กรุงเทพฯ : มติชน.
- _____. (2546). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ดิเรกฤทธิ์ สุรพงษ์พิทักษ์. (2544). อุทยานแห่งชาติเขาลำปี - หาดท้ายเหมือง. นนทบุรี: ชารบัวแก้ว.
- _____. (2544). อุทยานแห่งชาติศรีพังงา. นนทบุรี: ชารบัวแก้ว.
- ตำรา, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2468). แบบเรียนภูมิศาสตร์ประเทศสยาม. (ม.ป.พ.).
- แถมสุข นุ่มนนท์. (2528). การทูตไทยสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ทรัพยากรธรณี, กรม. (2505). รายงานการประชุมเหมืองแร่ครั้งที่ 4 ประจำปี 2505. ม.ป.พ. _____ (ม.ป.ป). 100 ปีกรมทรัพยากรธรณี. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- ทางหลวง, กรม. (2535). ทางหลวงในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม.
- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. (2511). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2. ใน พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเรือเอก หลวงอาจณรงค์ (อิง ช่วงสุนิช) ป.ช,ป.ม. ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 28 เดือนกรกฎาคม พุทธศักราช 2511. หน้า 8 - 356. พระนคร: บุญส่งการพิมพ์.
- _____. (2538). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- _____. (2545). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- _____. (2547). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดี.
- ธนาคารกสิกรไทย. (2525). ยางพารา. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- _____. (2533). รายงานภาวะเศรษฐกิจ 2533. กรุงเทพฯ: ธนาคารกสิกรไทย.

- ธิดิมา ถาวรรัตน์. (2542). ประมงชายฝั่งทะเลอันดามัน : อาชีพ ใน สารานุกรมวัฒนธรรม
ไทย ภาคใต้ เล่ม 9. หน้า 4293 – 4295. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย
ธนาคารไทยพาณิชย์.
- นางพญา สุขวนิช. (2534). ป่าชายเลนในประเทศไทย ใน ทักษิณฝั่งทะเลตะวันออก.
กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- นันทา วรเนติวงศ์ (เรียบเรียง). (2517). พระยาราชภักดี (ฟรานซิส ไลท์) ผู้สำเร็จราชการ
เกาะ ฟรินซ์ ออฟ เวลส์. พระนคร: กรมศิลปากร.
- _____. (2538). รวมเรื่องแปลหนังสือและเอกสารทางประวัติศาสตร์ชุดที่ 3. กรุงเทพฯ
: กรมศิลปากร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2547). การเมืองไทยสมัยพระเจ้าธนบุรี. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: มติชน.
- แนวร่วมพิทักษ์ทรัพยากรแห่งประเทศไทย. (2518). เปิดโปงการขายชาติของ อ.ม.ท. องค์การ
เหมืองแร่ในทะเล. (ม.ป.พ)
- บัญชา คูเจริญไพบลูย์. (2522). ภูมิศาสตร์ประเทศไทย เล่ม 2 (ภาคเศรษฐกิจ). พิษณุโลก:
ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร; และคริส เบเกอร์. (2546). เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ.
เชียงใหม่: ซิลค์เวอร์ม.
- เผด็จ พัฒนพิชัย. (ม.ป.ป.). เมืองพังงาในอดีต. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- แผนกวิจัยและวางแผน ฝ่ายวิชาการ. (2526). ดีบุก. กรุงเทพฯ: หอการค้าไทย.
- พรศักดิ์ พรหมแก้ว. (2542). ยางพารา ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 13. หน้า
6343 - 6350. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- .พาณิชย์จังหวัดพังงา, สำนักงาน. (2534). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ปี 2534. กรุงเทพฯ:
กระทรวงพาณิชย์.
- _____. (2535). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ปี 2535. กรุงเทพฯ: กระทรวงพาณิชย์.
- _____. (2542). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2541. ม.ป.พ.
- _____. (2543). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2543. กรุงเทพฯ:
กระทรวงพาณิชย์.
- _____. (2544). ข้อมูลการตลาดจังหวัดพังงา ประจำปี 2544. กรุงเทพฯ:
กระทรวงพาณิชย์.
- พานิช ทินนิมิตร. (2542). ประมงในภาคใต้ ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 9.
หน้า 4295 - 4311. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์
- พัฒนาที่ดิน, กรม. (2526). การวิจัยสถานภาพเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ป่าไม้ และแร่
จังหวัดพังงา พ.ศ. 2526. ม.ป.พ.

- พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคใต้, สำนัก. (2546). **ข้อมูลภาคใต้**. (ม.ป.พ).
- เพ็ญศรี ดูก. (2542). **การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย** (ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงสิ้นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ไพศาล เหล่าสุวรรณ. (2542). **ปาล์มน้ำมัน : พืช ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 9**. หน้า 4568 - 4578. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ภารดี มหาขันธ์. (2524). **รัตนโกสินทร์ยุคปรับปรุงประเทศ (พ.ศ. 2394 -2475)**. ชลบุรี: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2544). **ทุนจีนปักชำได้ : ภูมิหลังเบื้องลึกทุนใหญ่โพ้นทะเล**. กรุงเทพฯ : ฐานรวมหอ.
- _____. (2547). **จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด.
- มณฑล เอี่ยมสะอาด. (2527). **คู่มือเครื่องมือทำการประมงทะเล ใน สำนะโนประมงทะเลทดลอง พ.ศ. 2527**. กรุงเทพฯ: กรมประมง.
- ยุพพงษ์ ทิพลิงห์. (ม.ป.ป.). **การปลุกมะพร้าวน้ำหอม**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- รวมเอกสารเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองกลาง. (2510). ใน **พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาอมรฤทธิธำรง (พร้อม ณ กลาง) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 18 เดือนมิถุนายน พุทธศักราช 2511**. หน้า 8 - 356. ม.ป.พ.
- รัตน์ เพชรจันทร์. (2514). **ยางพารา**. พระนคร: มงคลการพิมพ์.
- โลว์, เจมส์ . (2542). **จดหมายเหตุเจมส์ โลว์**. แปลโดย นันทา วรเนติวงศ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- โลหกิจ, กรม. (2505). **จดหมายเหตุโลหกิจ ประจำปี พ.ศ.2502**. พระนคร: บริการทอง.
- _____. (2506). **ประวัติกรมโลหกิจ**. ม.ป.พ.
- _____. (2513). **ตีบุก**. จัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์แด่นายยิบอินซอย. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- วรรณ รำมะนา; และเอมอร จงรักษ์. (2521). **สถานการณ์แร่ของไทยปี 2515 - 2519**. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรธรณี.
- วิจิตรมาตรา, ชุน. (2516). **ประวัติการค้าไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์น.
- วิชัย เทียนน้อย. (2540). **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิฑิต รัชชดาตะนันท์; และคนอื่นๆ. (2543). **ทศวรรษที่ 1 ยุคข้าวยากหามาแพง (พ.ศ. 2493 - 2502) ใน 5 ทศวรรษ สภาพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- วิลเลียม สกินเนอร์. (2549). **สังคมเงินในไทย**. แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

- เวลา, วอลเตอร์ ฟรานซิส. (2530). **แผ่นดินพระนั่งเกล้า**. แปลโดย พ.อ.นิจ ทองโสภิต.
 กรุงเทพฯ: กองวรรณคดีและ ประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2546). **คู่อารยธรรมแหลมทองคาบสมุทไทย**. กรุงเทพฯ: มติชน.
 ศิลปากร, กรม. (2505). **รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทาน
 เพลิงศพเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชาหุสิต (แย้ม ณ นคร) ณ เมรุหน้าพลับพลา
 อีสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2505**. พระนคร:
 กรมศิลปากร
- _____. (2515). **คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราช
 พงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
 คลังวิทยา.
- _____. (2532). **กลาง กูเกิด และชายฝั่งทะเลอันดามัน**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
 เศรษฐกิจการเกษตร, สำนักงาน. (2536). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก
 2535/36**. กรุงเทพฯ: เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2537). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2536/37**. กรุงเทพฯ:
 เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2538). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2537/38**. กรุงเทพฯ:
 เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2539). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2538/39**. กรุงเทพฯ:
 เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2540). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2539/40**. กรุงเทพฯ:
 เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2541). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2540/41**. กรุงเทพฯ:
 เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2542). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2542/43**. กรุงเทพฯ:
 เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2543). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2543/44**. กรุงเทพฯ:
 เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2545). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2544/45**. กรุงเทพฯ:
 เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2547). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2546**. กรุงเทพฯ:
 เจ.เอ็น.ที.
- _____. (2548). **สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูก 2545/46**. กรุงเทพฯ:
 เจ.เอ็น.ที.

- ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล. (2544). **หาอยู่หากิน เพื่อค้าเพื่อขาย : เศรษฐกิจไทยรัตนโกสินทร์**
ตอนต้น. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ศูนย์พัฒนาภาคใต้. (2541). **ภาครวมภาคใต้ พ.ศ.2540.** กรุงเทพฯ: สำนักคณะกรรมการ
 พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สงบ ส่งเมือง. (2542). **พังงา,จังหวัด ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 7.**
 หน้า 3348 - 3362. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- _____. (2546). **เศรษฐกิจหมู่บ้านภาคใต้ในรอบห้าทศวรรษที่ผ่านมา.** กรุงเทพฯ:
 สถาบันวิถีสถิติ.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2544). **รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการ**
ศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวน
ยางพารา. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, สำนักงาน. (2503). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ**
ระหว่างระยะเวลาพ.ศ. 2504 ถึง พ.ศ. 2506 และ ถึงพ.ศ. 2509. กรุงเทพฯ:
 สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2507). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติพ.ศ. 2504 - 2506 - 2509**
ระยะที่สอง พ.ศ. 2507 - 2509. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2510). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2510 - 2514.** พระนคร
 : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2515). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515 - 2519.**
 นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2506). **แผนพัฒนาภาคใต้พ.ศ. 2507 - 2509.** พระนคร: โรงพิมพ์สำนัก
 ทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- สมภพ จันทรประภา. (2511). **พระพุทธเจ้าหลวงในวงการเหมืองแร่.** กรุงเทพฯ:
 กรมทรัพยากรธรณี
- สมาคมพฤษชาติแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. (2505). **การทำไร่กาแฟ.** พระนคร:
 แพร์พิทยา.
- สวาท เสนาณรงค์. (2516). **ภูมิศาสตร์ประเทศไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
 โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. (2530). **ประมวลข้อมูลสถิติที่สำคัญจากสำมะโนประมงทะเล พ.ศ.**
2528. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2532). **การสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางการเกษตร พ.ศ. 2531.**
 กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

- สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. (2544). การสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางประมงทะเล พ.ศ. 2543
การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (ม.ป.ป). รายงานผลเบื้องต้น การสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางประมงทะเล
พ.ศ. 2543. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (ม.ป.ป). รายงานผลเบื้องต้น ส้มโหนประมงทะเล พ.ศ. 2528. กรุงเทพฯ:
สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2541). รายงานเชิงวิเคราะห์เรื่องการเปลี่ยนแปลงการประมงทะเล
ไทยจากส้มโหนประมงทะเล พ.ศ. 2528 และ 2538. กรุงเทพฯ :
สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2513). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 28 2510 - 2512. พระนคร
: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2518). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 30 2515 - 2516. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- _____. (2519). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 31 2517 - 2518. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- _____. (ม.ป.ป). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 32 2519 - 2523.
กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์ จำกัด.
- _____. (2528). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 33 2524 - 2527. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2530). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 34 2528 - 2529.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2532). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 35 2530 - 2531. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- _____. (2533). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 36 2532. กรุงเทพฯ: เทค 19.
- _____. (2534). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 37 2533. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว.
- _____. (2535). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 38 2534. กรุงเทพฯ: ชุมชุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2537). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 39 2535. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.
- _____. (2537). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 40 2536. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.
- _____. (2538). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 41 2537. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์
จำกัด.
- _____. (2539). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 42 2538. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์
จำกัด.

สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. (2540). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 43 2539. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2541). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 44 2540. กรุงเทพฯ :

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2542). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 45 2541. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2543). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 46 2542. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2544). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 47 2543. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2545). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 48 2544. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2546). สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย บรรพ 49 2545. กรุงเทพฯ :

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (ม.ป.ป.). สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงา. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (ม.ป.ป.). สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงา. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (ม.ป.ป.). สมุดสถิติรายพ.ศ. 2509 จังหวัดพังงา. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

_____. (ม.ป.ป.). สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงา พ.ศ. 2515. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2519). สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงา พ.ศ. 2517. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

_____. (ม.ป.ป.). สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงา พ.ศ. 2518. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2527). สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงา พ.ศ. 2527. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

_____. (2537). สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงาฉบับ พ.ศ. 2537. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2538). สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงา พ.ศ. 2538. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2539). สมุดรายงานสถิติจังหวัดพังงาฉบับ พ.ศ. 2539. กรุงเทพฯ:

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2540). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดพังงาฉบับ พ.ศ. 2540. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2545). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดพังงาฉบับ พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2546.). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดพังงาฉบับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2542). สมุดรายนงานสถิติภาคใต้ 2542. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (ม.ป.ป.). สำมะโนประมงทะเลแห่งประเทศไทยพ.ศ. 2510. พระนคร: สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ.
- _____. (2540). สำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2538 การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (ม.ป.ป.). สำมะโนการเกษตร พ.ศ. 2539. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (ม.ป.ป.). สำมะโนประมงทะเล พ.ศ.2538 เขตประมง 5 (เขตฝั่งทะเลอันดามัน) ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง สตูล . กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2529). ไม้ผลภาคใต้ ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 7. หน้า2888 - 2889. กรุงเทพฯ: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- _____. (2542). การทำนา ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 7. หน้า 3348 - 3362. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- _____. (2544). เงินทักษิณ : วิถีและพลัง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- _____. (2542). ตะกั่วทุ่ง,อำเภอบาง ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 6. หน้า 2534 - 2535. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- สุนทรী อาสะไวย์. (2525). วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สุนัย ราชภัณฑารักษ์. (2518). ภูเก็ต. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- สุภาค อินทองคง. (2542). มะม่วงหินพานต์ : พืช ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 12. หน้า 5921 - 5930. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- สุรพงศ์ เสรีรักษ์; และจิตนันทน์ ทักพวนานต์. (2521). องค์การเหมืองแร่ในทะเล. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.

- สุรพล โมพิศ. (2523). **ภูมิศาสตร์ประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: อักษรวัฒนา.
- เสนาณรงค์ภักดี,ขุน. (2513). **ประวัติและงานของพระยารัชฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณะระนอง)**. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, กรม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม. (2544). **รายงานข้อมูลสารสนเทศสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด**. กรุงเทพฯ: ยูวพรพรินติ้ง.
- องค์การคำครุสภา. (2511). **จดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาตั้งครั้งแรกที่ศรีอยุธยา ใน ประชุมพงศาวดารเล่ม 26**. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2511). **ตำนานเมืองระนอง ใน ประชุมพงศาวดารเล่ม 26**. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัด. (2526). **พังกา 26**. กรุงเทพฯ: ดี.แอล.เอส.
- _____. (2531). **พังกา 31**. กรุงเทพฯ: ดี.แอล.เอส.
- อมรา ศรีสุชาติ. (2544). **สายรากภาคใต้ ภูมิลักษณะ รูปลักษณะ จิตลักษณะ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อักษรานุกรมศาสตร์ไทย เล่ม 1 ฉบับราชบัณฑิตสถาน**. (2545). พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- อธิปัตย์ บำรุง; และลดาวัลย์ คำภา. (2543). **ทศวรรษที่ 2 ยุคทองของนักวางแผน ใน 5 ทศวรรษ สภาพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อัจฉราวดี ประสิทธิ์. (2544). **อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์**. นนทบุรี: ชารบัวแก้ว.
- อุตสาหกรรม, กระทรวง กรมทรัพยากรธรณี. (2505). **รายงานการประชุมเหมืองแร่ครั้งที่ 4 ประจำปี 2505**. กรุงเทพฯ : กรมทรัพยากรธรณี.

วารสารและนิตยสาร

- กม. (2520, สิงหาคม). **สถานการณ์เหมืองแร่และการผลิตสำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัด ตะกั่วป่า**. *ข่าวสารการธรณี*. 22(8) : 81 - 86.
- กฤติยา เอี่ยมสุทธา. (2547, มกราคม). **ปาล์มไทย...ไว้ทิศทางหรือก้าวไกล**. *เศรษฐกิจการเกษตร*. 50(556) : 7 - 8.
- กองเศรษฐกิจและเผยแพร่. (2525, สิงหาคม). **สรุปสถานการณ์อุตสาหกรรมเหมืองแร่ครั้งแรกปี 2525**. *ข่าวสารการธรณี*. 27(8) : 64 - 71.
- ขจร สุขพานิช (แปล). (2511, กันยายน). **เอกสารเมืองกลาง ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสาร โบราณคดี**. 2 : 61 - 100.
- _____. (2512, มกราคม). **เอกสารเมืองกลาง ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสาร โบราณคดี**. 3(1) : 36 - 46.

- งามพิศ แยมเนียม. (2520, ตุลาคม). ทรัพยากรแร่ในประเทศไทย. **ข่าวสารการธรณี**. 22(10) : 45 - 68.
- จารุอุดม เรื่องสุวรรณ. (2520, สิงหาคม). กฎหมายว่าด้วยแร่. **ข่าวสารการธรณี**. 22(8) : 3 - 37.
- ทวีป มณีรัตน์. (2520, ธันวาคม). สถานการณ์ดีบุก ปี 2520 ของประเทศไทย. **ข่าวสารการธรณี**. 22(12) : 3 - 14.
- ชนิด อยู่โพธิ์. (2510, พฤศจิกายน). ดักโกละ เมืองท่าค้าขายแหล่งใหญ่ในสมัยโบราณ. **ศิลปากร**. 11(4) : 36 - 43.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2527, กันยายน). จากรัฐชายขอบถึงมณฑลเทศาภิบาล : ความเสื่อมสลายของกลุ่มอำนาจเดิมในเกาะภูเก็ต. **ธรรมศาสตร์**. 13(3) : 78 - 97.
- ป.ป ภูิก. (2525, พฤศจิกายน). เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการล้มลอบขายแร่. **ข่าวสารการธรณี**. 2(11) : 23 - 24.
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. (2524, กรกฎาคม). เมืองท่าสำคัญบนแหลมมลายู. **ศิลปากร** 25(3) : 61 - 108.
- ประสิทธิ์ สุวรรณประทีป. (2520, ธันวาคม). สถานการณ์อุตสาหกรรมเหมืองแร่ของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2520. **ข่าวสารการธรณี**. 22(12) : 23 - 26.
- ปริญญา เฉ็ดโณม; และคนอื่นๆ. (2545, กรกฎาคม - ธันวาคม). การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมกับความเคลื่อนไหวของราคาปาล์มน้ำมันในจังหวัดกระบี่ พังงา ตรัง ชุมพร และสตูล. **วิทยาศาสตร์เกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์**. 23(2) : 118 - 130.
- ปรีชา นุ่นสุข. (2526, มีนาคม). การศึกษาเกี่ยวกับชื่อสถานที่สำคัญบนคาบสมุทรไทย : ตะกั่วป่า ไชยา และนครศรีธรรมราช. **วิชา**. 7(2) : 119 - 136.
- ผาณิต กุลชล. (2520, กรกฎาคม) ในวงราชการ. **ข่าวสารการธรณี**. 22(7) : 78 - 89.
- พรชัย รุจิประภา. (2540, ตุลาคม). แผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ประจวบสมุทรศาสตร์เศรษฐกิจ. **วิชา**. 19(1) : 1 - 21.
- รอง ศยามานนท์ (แปล). (2511, พฤษภาคม). เอกสารเมืองกลาง ใน **แถลงประวัติศาสตร์ เอกสาร โบราณคดี**. 2(2) : 61 - 100.
- ลัดดา ลากจตุรภูษ. (2538, เมษายน). ทรัพยากรธรณี (แร่) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **ข่าวสารการธรณี**. 40(4) : 26 - 42.
- วิทยา เจียรพันธ์. (2540, กรกฎาคม). สถานการณ์ยางธรรมชาติปี 40 และแนวโน้ม. **วิชาการปริทัศน์**. 5(7) : 15 - 25.
- สนอง ฤกษ์วิเศษ. (2525, ตุลาคม). การทำเหมืองเรือสูบในทะเลอันดามัน และการลักลอบนำแร่ดีบุกออกนอกประเทศ. **ข่าวสารการธรณี**. 27(10) : 5 - 11.

- สภาเผยแผ่พาณิชย์. (2468, กรกฎาคม). การทำเหมืองแร่ในประเทศไทย ใน **จดหมายเหตุสภาเผยแผ่พาณิชย์**. 21 : 41 - 45.
- สุรัตน์ ศรีวรวิทย์. (2536, มีนาคม - เมษายน). มะพร้าวน้ำหอมที่ภูเก็ต. **กสิกร**. 66(2) : 148 - 151.
- อมร โภชนสมบูรณ์. (2542, สิงหาคม). สถานการณ์ปาล์มน้ำมัน. **วิชาการปริทัศน์**. 7(8) : 12 - 17.
- อุทัย สายเนตร. (2539, สิงหาคม). ปาล์มน้ำมันและแวนอโนม. **วิชาการปริทัศน์**. 4(8) : 3 - 7.
- เอมอร จงรักษ์. (2535, เมษายน). เศรษฐกิจแร่ดีบุกในรอบ 100 ปี (ตอนที่ 1). **ข่าวสารการธรณี**. 37(4) : 5 - 16.
- _____. (2535, พฤษภาคม). เศรษฐกิจแร่ดีบุกในรอบ 100 ปี (ตอนที่ 2). **ข่าวสารการธรณี**. 37(5) : 5 - 13.
- _____. (2535, มิถุนายน). เศรษฐกิจแร่ดีบุกในรอบ 100 ปี (ตอนที่ 3). **ข่าวสารการธรณี**. 37(6) : 15 - 23.
- อุษณีย์ ฉวีกุลรัตน์. (2526, มิถุนายน). การจัดเก็บภาษีอากรหัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตก พ.ศ. 2397 - 2436. **อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**. 6(1 - 2) : 201 - 225.

วิทยานิพนธ์และงานวิจัย

- กุลลดา เกษบุญชู. (2517). **ธนาคารโลกกับพัฒนาการเศรษฐกิจของไทย**. วิทยานิพนธ์ รศ.ม. (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- เกียรติศักดิ์ วงศ์มุกดา. (2523). **สภาพการค้าของไทยระหว่าง พ.ศ.2325 -2398**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- จารึก สุดใจ. (2529). **นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยภายใต้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ 2501 -2506**. วิทยานิพนธ์อ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. อัดสำเนา.
- ดรุณี แก้วม่วง. (2525). **พระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ผู้ปกครองหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตก พ.ศ. 2444 - 2456**. วิทยานิพนธ์กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

- นิวัตร ดันไพศาล. (2534). **บทบาทชาวจีนในหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตก**. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นันทา แก้วสุวรรณ. (2537). **พัฒนาการของการผลิตและการค้ายางพาราในภาคใต้ของไทย พ.ศ. 2488 – 2516**. วิทยานิพนธ์อ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ประดิษฐ์ นวลแก้ว. (2536). **นโยบายยางพาราของรัฐบาลไทย ระหว่าง พ.ศ. 2504 -2524**. ปรินซ์นิพนธ์กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ผาณิต รวมศิลป์. (2521). **นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูล สงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2481 ถึง พ.ศ. 2487**. วิทยานิพนธ์อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- พรรณี อวนสกุล. (2521). **กิจการเหมืองแร่ดีบุกกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภาคใต้ประเทศไทย พ.ศ. 2411 - 2474**. วิทยานิพนธ์อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- พวงทิพย์ เกียรติสกุศล. (2534). **บทบาทชาวจีนและชาวตะวันตกต่อกิจการเหมืองแร่ดีบุกของมณฑลภูเก็ต ตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 25 - พ.ศ. 2474**. วิทยานิพนธ์ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2535). **ทุนสิงคโปร์ : การผูกขาดตลาดยางพาราและดีบุกของไทย**. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ภิชชาธร สมบัติ. (2535). **นโยบายของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับการประมงทะเล ระหว่าง พ.ศ. 2504 - 2529**. ปรินซ์นิพนธ์กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ยุพา เลขะกุล. (2518). **การผลิตและการค้ายางพาราของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2512 - 2516**. วิทยานิพนธ์บ.ม. (การบัญชี). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- วชิราวรรณ ดัชนีหงษ์. (2522). **นโยบายเศรษฐกิจที่มีต่อหัวเมืองไทยฝั่งตะวันตกสมัยรัชกาลที่ 5**. วิทยานิพนธ์อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา
- วรรณชลิย์ บุญมี. (2520). **ความสัมพันธ์กับอังกฤษในบางลักษณะสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว : การป่าไม้และเหมืองแร่**. ปรินซ์นิพนธ์กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

- ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล. (2534). **สมาคมลับอันยี่ในประเทศไทย พ.ศ.2367 -2453.**
 วิทยานิพนธ์อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- สงบ ส่งเมือง. (2532). **รายงานวิจัยเรื่องวิวัฒนาการเขียนประวัติศาสตร์ภาคใต้.** สงขลา :
 ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
 ถ่ายเอกสาร.
- สมศักดิ์ นิลนพคุณ. (2527). **ปัญหาเศรษฐกิจของไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และการ
 แก้ไขของรัฐบาล พ.ศ. 2488 – 2493.** วิทยานิพนธ์อ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย
 ตะวันออกเฉียงใต้). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. อัดสำเนา.
- สุนทร หิรัญวงษ์. (2518). **สถานการณ์ในช่วงสมัยการปฏิรูปการปกครองมณฑลที่เกิดขึ้นในรัช
 สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวระหว่าง พ.ศ. 2434 - 2453.** ปริญญา
 นิพนธ์กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- วรวรรณ ศุภจรรยา. (2522). **ตีบุก .** กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
 อัดสำเนา.
- อรณา คันสนะกุล. (2524). **การวิเคราะห์ผลตอบแทนของการลงทุนจากการปลูกแทนด้วย
 ยางพันธุ์ดีในประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์). กรุงเทพฯ :
 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- อุษณีย์ ฉวีกุลรัตน์. (2529). **ระบบเหมืองแร่ในหัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตก พ.ศ. 2393 -2436.**
 วิทยานิพนธ์อ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศิลปากร. อัดสำเนา.

สัมภาษณ์

- จรัสศรี จินา. (2549, 15 เมษายน). สัมภาษณ์โดย นันทาวดี ไทรแก้ว, ที่บ้านเลขที่ 108/2
 หมู่ 2 ถนนน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา.
- พรทิพย์ เทียนใส. (2549, 14 เมษายน). สัมภาษณ์โดย นันทาวดี ไทรแก้ว, ที่บ้านเลขที่ 125/5
 หมู่ 5 ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา.
- วิโรจน์ จินา. (2549, 15 เมษายน). สัมภาษณ์โดย นันทาวดี ไทรแก้ว, ที่บ้านเลขที่ 108/2
 หมู่ 2 ถนนน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา.
- สุวิทย์ ไส้สกุล. (2549, 14 เมษายน). สัมภาษณ์โดย นันทาวดี ไทรแก้ว, ที่บ้านเลขที่ 77/2
 หมู่ 2 ซอยสุดสาย ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา.

แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2549). แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.tat.or.th/phg/travelmap.asp?html>
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (สิงหาคม 2549). ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดพังงา (GPP) ณ ราคาตลาด. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2549, จาก http://www.nesdb.go.th/ecomsocial/macro/gpp_data/index.html
- จังหวัดพังงา. (2549). โครงสร้างของจังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.phangnga.go.th/phg/Service.html>
- _____. (2549). ทรัพยากรธรรมชาติ. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.phangnga.go.th/phg/natural.html>
- _____. (2549). สภาพทางเศรษฐกิจ. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.phangnga.go.th/phg/econo.html>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2547, มิถุนายน). เศรษฐกิจจังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2547, จาก <http://www.bot.or.th/bothomepage/databak/EconData/EconData.html>
- ประมง, กรม. (2549). พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.fisheries.go.th/law/fishlaw.html>
- พาณิชย์จังหวัดพังงา, สำนักงาน. (2549). สรุปข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.moc.go.th/phg/opscenter/pg/ส่วนที่%20%201.html>
- มหาดไทย, กระทรวง. (2547). จังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2547, จาก <http://www.moi.go.th/province.html>
- วิชาการเกษตร, กรม. (2547). ข้อมูลทั่วไปจังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 11 สิงหาคม 2547, จาก http://www.doce.go.th/stat/stats_8.html
- เศรษฐกิจการเกษตร, สำนักงาน. (2549). ข้อมูลสถิติกาแฟของจังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.oae.go.th/statistic/yearbook/1996-97/table69.html>
- _____. (ตุลาคม 2549). ข้อมูลสถิติปาล์มน้ำมันของจังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก <http://www.oae.go.th/statistic/yearbook/1996-97/table55.html>
- _____. (ตุลาคม 2549). ผลผลิตของฟาร์มเลี้ยงกุ้งของจังหวัดพังงา. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2549, จาก http://www.oae.go.th/statistic/yearbook/1996-97/table114_1.html

เอกสารภาษาอังกฤษ

Department of General Statistics. (1929). **Ststistical Year Book of the Kingdom of Siam**

B.E. 2470 (1927 - 1928) No. Thirteenth. Thailand : Mintry of Finance.

Depatment of Mimeral Resources. Economic and Information Division. (n.d.). **Mineral**

Statistics of Thailand 1973-1977. Bangkok : Department of Mineral Resources.

Maurice, Collis. (1935). **Siamese White.** London : Faber and Faber.

Morson, Ian . (1993). **The Connection Phuket Penang.** Bangkok : The Siam Society.

Sunait Chutintaranond; and Chris Baker. (2002). **Recalling local pasts : Autonomous**

history in Southeast Asia. Chiang Mai : Silkworm book.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

กฎหมายว่าด้วยแร่*

กรมทรัพยากรธรณีมีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมอุตสาหกรรมเหมืองแร่ อันเป็นการขุดค้นเพื่อนำเอาทรัพยากรธรณีที่อยู่ใต้ดินมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ประเทศได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมทรัพยากรธรณีขึ้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2534 โดยขนานนามนั้นว่า “กรมราชโลหกิจและภูมิวิทยา” อยู่ในสังกัดกระทรวงเกษตรราชการ ต่อมาได้เปลี่ยนนามเป็น “กรมโลหกิจ” และได้ย้ายสังกัดหลายครั้งรวมทั้งได้โอนจากกระทรวงอุตสาหกรรมไปสังกัดกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติพร้อมทั้งเปลี่ยนนามเป็น “กรมทรัพยากรธรณี” เมื่อ พ.ศ. 2506 ครั้งสุดท้ายได้โอนกลับมาอยู่ในสังกัดกระทรวงอุตสาหกรรมอีกเมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 กรมทรัพยากรธรณีได้บริหารงานด้านทรัพยากรธรณีของประเทศโดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรธรณีหลายฉบับ การสำรวจแร่และการทำเหมืองเป็นแร่ และการทำเหมืองเป็นเรื่องของวิชาการโดยตรงการออกประทานบัตรทำเหมืองแร่ก็ดี การออกอาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ก็ดี การอนุญาตสัมปทานปิโตรเลียมก็ดี หากดูอย่างผิวเผินก็ไม่น่าจะเป็นเรื่องวิชาการแต่ประทานบัตรทำเหมืองแร่นั้นจะต้องออกให้ทำในที่ที่มีแร่จริงไม่ใช่ออกให้แล้วผู้ขอเอาไปเพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่นการที่รู้ว่าที่ใดมีแร่และเมื่อพบแร่แล้วจะขุดขึ้นมาแต่งและถลุงให้เกิดประโยชน์ได้เพียงใดหรือไม่นั้นเป็นเรื่องของวิชาการโดยเฉพาะ จากความจริงข้อนี้จึงมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายว่าด้วยทรัพยากรธรณีให้สอดคล้องกับกาลสมัยและความเจริญก้าวหน้าในทางวิชาการอยู่เสมอในขณะที่เดียวกันก็มีการปรับปรุงและขยายหน่วยงานภายในกรมทรัพยากรธรณีให้เหมาะสมรวมตลอดทั้งพยายามเสริมสร้างประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่อยู่เสมอมา ทรัพยากรธรณีที่อยู่ภายใต้การควบคุมและส่งเสริมของกรมทรัพยากรธรณีนี้หมายถึงแร่ที่มีอยู่ในธรรมชาติทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นแร่โลหะ แอโลหะ หรือแร่เชื้อเพลิงธรรมชาติ การสำรวจแร่และการทำเหมืองแร่จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายแร่ ต่อมาเมื่อวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2514 ได้มีประกาศใช้ “พระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514” จึงยังผลให้แร่เชื้อเพลิงธรรมชาติประเภท “พระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514” จึงยังผลให้แร่เชื้อเพลิงธรรมชาติประเภท “ปิโตรเลียม” แยกออกมาจากคำว่า “แร่” ไปอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 กฎหมายว่าด้วยแร่ที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนี้มียู่ 3 ฉบับ คือ

1. พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2516
2. พระราชบัญญัติพิกัดอัตราค่าภาคหลวงแร่ พ.ศ. 2509

* จารุอุดม เรื่องสุวรรณ. (2520, สิงหาคม). กฎหมายว่าด้วยแร่. ข่าวสารการธรณี. 22(8) : 3 - 37.

3. พระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พ.ศ. 2514

แม้ว่ากฎหมายเหล่านี้จะมีบทบัญญัติในเรื่องที่เกี่ยวกับแร่ด้วยกันทั้งนั้น แต่จุดมุ่งหมายของกฎหมายแต่ละฉบับจะเน้นหนักไปในส่วนของกิจการเหมืองแร่ที่แตกต่างกันเช่น กฎหมายแร่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการอนุญาตสิทธิเหมืองแร่ กำหนดอำนาจให้รัฐควบคุมการสำรวจแร่ การทำเหมืองแร่ การเก็บรักษาแร่ การซื้อแร่ การขายแร่ การขนแร่ การแต่งแร่ การประกอบโลหกรรม รวมถึงการวางมาตรการเพื่อการอนุรักษ์แร่ป้องกันความเดือดร้อนเสียหายจากการทำเหมืองและการให้ความปลอดภัย และการให้ความคุ้มครองแก่คนงาน กฎหมายพิกัดอัตราค่าภาคหลวงแร่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการเรียกเก็บค่าภาคหลวงแร่ชนิดต่างๆ ส่วนกฎหมายควบคุมแร่ดีบุกก็จะบัญญัติในเรื่องการกำหนดช่วงระยะเวลาที่มีการควบคุมการส่งออก ซึ่งจะมีการควบคุมโควตาของการผลิตและส่งออกซึ่งดีบุก รวมตลอดทั้งกำหนดวิธีการในการเรียกเก็บแร่หรือเงินแทนแร่เพื่อส่งเข้ามุลกันท์กันชนระหว่างประเทศสาระสำคัญของกฎหมายเกี่ยวกับแร่แต่ละฉบับอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้ -

กฎหมายแร่

พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2516 เป็นกฎหมายว่าด้วยแร่ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ของการบริหารงานด้านเหมืองแร่ไว้ โดยให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติ มีอำนาจออกอาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ อาชญาบัตรพิเศษ ประทานบัตรทำเหมือง แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ กับออกกฎกระทรวงในเรื่องต่างๆ เช่น กำหนดค่าธรรมเนียม กำหนดแบบพิมพ์อาชญาบัตร ประทานบัตร และใบอนุญาต กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสำรวจแร่ การอนุรักษ์แร่ การทำเหมือง การซื้อแร่ การขายแร่ การเก็บแร่ และการนำแร่เข้าหรือการส่งแร่ออกนอกราชอาณาจักร กำหนดวิธีการให้ความคุ้มครองแก่คนงาน และความปลอดภัยแก่บุคคลภายนอก ฯลฯ นอกจากนี้ยังได้บัญญัติให้อธิบดีกรมทรัพยากรธรณี และทรัพยากรธรณีประจำท้องที่เป็นผู้พิจารณาอนุญาตสิทธิเกี่ยวกับกิจการบางอย่าง เช่น การอนุญาตอาชญาบัตรสำรวจแร่ การแต่งแร่ และการประกอบโลหกรรมได้

การบริหารงานในส่วนภูมิภาคได้จัดตั้งสำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดขึ้น โดยมีทรัพยากรธรณีจังหวัดเป็นผู้ควบคุมบังคับบัญชา กฎกระทรวงฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2515) ได้จัดตั้งสำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดขึ้นรวมทั้งสิ้น 14 แห่ง โดยมีเขตอำนาจดังนี้ คือ

- (1) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดกาญจนบุรี มีอำนาจตลอดเขตจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดราชบุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี
- (2) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดชุมพร มีอำนาจตลอดเขตจังหวัดชุมพรและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- (3) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดเชียงราย มีอำนาจตลอดเขตจังหวัดเชียงรายและพะเยา

(4) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดเชียงใหม่ มีอำนาจตลอดเขตจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดลำพูน และอำเภอท่าสองยางในจังหวัดตาก

(5) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดตรัง มีเขตอำนาจตลอดเขตจังหวัดตรัง จังหวัดกระบี่ และจังหวัดพัทลุง

(6) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดพังงา ในจังหวัดพังงา มีเขตอำนาจตลอดเขตอำเภอตะกั่วป่า อำเภอกะปง และกิ่งอำเภอคุระบุรี

(7) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดนครศรีธรรมราช มีเขตอำนาจตลอดจังหวัดนครศรีธรรมราช

(8) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดพังงา โดยให้มีเขตอำนาจตลอดเขตอำเภอเมืองพังงา อำเภอตะกั่วทุ่ง อำเภอทับปุด อำเภอท้ายเหมือง และกิ่งอำเภอเกาะยาว

(9) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดภูเก็ต มีเขตอำนาจตลอดเขตจังหวัดภูเก็ต

(10) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดยะลา โดยให้มีเขตอำนาจตลอดเขตจังหวัดยะลา จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดปัตตานี

(11) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดระนอง มีเขตอำนาจตลอดเขตจังหวัดระนอง และตำบลไกรษร อำเภอคีรีรัฐนิคม ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

(12) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดลำปาง มีเขตอำนาจตลอดเขตจังหวัดลำปาง จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดน่าน จังหวัดแพร่ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดอุตรดิตถ์ และจังหวัดตาก เว้นแต่เขตอำเภอท่าสองยาง

(13) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดสงขลา มีเขตอำนาจตลอดเขตจังหวัดสงขลา จังหวัดสตูล

(14) สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยให้มีเขตอำนาจตลอดเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี เว้นแต่เขตตำบลไกรษร ในอำเภอคีรีรัฐนิคม

ส่วนอีก 41 จังหวัดที่ไม่มีทรัพยากรธรณีจังหวัดให้ถือว่าอธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีมอบหมายเป็นทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ โดยติดต่อที่งานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทานกรมทรัพยากรธรณี เพื่ออำนวยความสะดวกผู้ที่สนใจในการทำเหมือง จึงได้มีการพิจารณาเพิ่มสำนักทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ขึ้นอีก 4 แห่ง คือที่จังหวัดราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ตากและแม่ฮ่องสอน พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2516 บัญญัติให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งประกอบด้วย ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นประธาน อธิบดีกรมชลประทาน อธิบดีกรมทรัพยากรธรณี อธิบดีกรมที่ดิน อธิบดีกรมป่าไม้ หรือผู้ที่อธิบดีกรมดังกล่าวมอบหมาย และบุคคลอื่นซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกินสามคนเป็นกรรมการซึ่งขณะนี้คือ อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน ผู้ตรวจราชการกระทรวง (ชั้น 1) และผู้อำนวยการกองเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ผู้อำนวยการกองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี เป็นกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการคณะนี้มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติแร่

พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2516 แบ่งออกเป็นหมวดต่างๆ หลายหมวด เพื่อให้สามารถอนุญาตและควบคุมการกระทำเกี่ยวกับแร่ได้ครบทุกลักษณะของงานทางวิชาการด้านแร่ (Mineral system) ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. การสำรวจแร่

การสำรวจแร่ในที่ใดไม่ว่าที่ซึ่งสำรวจนั้นจะเป็นสิทธิของบุคคลใดหรือไม่ต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการก่อน หนังสือสำคัญซึ่งออกให้เพื่อการสำรวจมี 3 ชนิด คือ อาชญาบัตร สำรวจแร่ อาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ และอาชญาบัตรพิเศษ

1.1 อาชญาบัตรสำรวจแร่ อาชญาบัตรสำรวจแร่เป็นหนังสือสำคัญที่ออกให้แก่ผู้ถือในการสำรวจเบื้องต้นเพื่อค้นหาแร่ภายในเขตท้องที่จังหวัดหรืออำเภอหนึ่งอำเภอใดหรือหลายอำเภอตามที่ระบุไว้ในอาชญาบัตร ในการยื่นขออาชญาบัตรสำรวจแร่ผู้ขอจะต้องยื่นคำขอตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณีต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ หรือหากอยู่ในเขตจังหวัดที่มีทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ก็ให้ยื่นขอที่งานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทานกรมทรัพยากรธรณี ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ที่เป็นผู้ออกอาชญาบัตรสำรวจแร่ มีอายุ 1 ปี นับแต่วันออก และเมื่อสิ้นอายุแล้วต่อไม่ได้ อาชญาบัตรสำรวจแร่ใช้ได้เฉพาะตัวผู้ถือ จะโอนให้แก่บุคคลอื่นไม่ได้ แต่ให้คุ้มถึงลูกจ้างผู้ถืออาชญาบัตรสำรวจแร่นั้นด้วย อาชญาบัตรสำรวจแร่ไม่ให้สิทธิแก่ผู้ถือที่จะผูกขาดสำรวจแร่ในเขตที่กำหนดนั้นแต่ผู้เดียว ผู้ถืออาชญาบัตรรายอื่นยังคงมีสิทธิสำรวจในเขตท้องที่นั้นได้ เมื่อจะทำการสำรวจ ณ ที่ใด ผู้ถืออาชญาบัตรสำรวจแร่จะต้องสำรวจโดยวิธีการด้านธรณีวิทยา ธรณีเคมี หรือธรณีฟิสิกส์

1.2 อาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ อาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่เป็นหนังสือสำคัญที่ออกให้เพื่อสำรวจแร่ภายในเขตเนื้อที่ที่กำหนดไว้ในอาชญาบัตร ผู้ถืออาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่มีสิทธิผูกขาดเพื่อสำรวจแร่ตามชนิดที่ระบุไว้ในอาชญาบัตรนั้นแต่ผู้เดียว และเมื่อสำรวจพบแร่แล้วผู้ถืออาชญาบัตรมีสิทธิในการยื่นขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีกว่าบุคคลอื่น เว้นแต่บุคคลอื่นนั้นจะเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามกฎหมายที่ดิน อาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ใช้ได้เฉพาะตัวผู้ถือจะโอนให้แก่บุคคลใดไม่ได้ แต่ให้คุ้มถึงลูกจ้างของผู้ถืออาชญาบัตรนั้นด้วย อาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ในที่ซึ่งมิใช่ในทะเลมีเนื้อที่แปลงละไม่เกิน 2,500 ไร่ ในการยื่นขอในจังหวัดเดียวกันเกินกว่าห้าพันไร่ ผู้ขอต้องแสดงหลักฐานว่ามีทุกทรัพย์เพียงพอ และยื่นแผนงานและวิธีการสำรวจมาเพื่อพิจารณา รัฐมนตรีหรือผู้ที่รัฐมนตรีมอบหมายเป็นผู้ออก มีอายุหนึ่งปีนับแต่วันออก แต่ถ้าเป็นพื้นที่ในทะเลรัฐมนตรีจะอนุญาตให้ผู้ขอแต่ละบุคคลได้ไม่เกิน 500,000 ไร่ มีอายุไม่เกินสองปี นับแต่วันออก ผู้ถืออาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ต้องลงมือสำรวจแร่ภายใน 60 วัน นับแต่วันได้รับอาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่และต้องยื่นรายงานผลการดำเนินงานและการสำรวจที่กระทำไปในระยะเวลา 180 วัน นับแต่วันได้รับอาชญาบัตรตามแบบที่กรมทรัพยากรธรณีกำหนด

ภายใน 30 วัน นับแต่วันสิ้นสุดกำหนดและยื่นอีกครั้งเมื่อถึงกำหนด 30 วัน ก่อนอาชญาบัตรสิ้นอายุ เมื่อได้รับอาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่แล้วถ้าไม่สำรวจแร่ภายในกำหนดเวลาดังกล่าวหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในอาชญาบัตรถือว่าเป็นความผิด รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งเพิกถอนอาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่นั้นเสียได้

1.3 อาชญาบัตรพิเศษ ออกให้เพื่อการผูกขาดสำรวจแร่ตามชนิดที่ยื่นขอโดยให้มีอายุไม่เกิน 3 ปีนับแต่วันออก และหากผู้ถืออาชญาบัตรพิเศษยื่นคำขอต่ออายุก่อนอาชญาบัตรพิเศษสิ้นอายุไม่น้อยกว่า 90 วัน ก็อาจจะต่อให้อีกไม่เกิน 2 ปี รวมเป็น 5 ปี ในการขอต่ออายุนี้ผู้ถืออาชญาบัตรพิเศษ อาจขอคืนพื้นที่บางส่วนด้วยก็ได้ อาชญาบัตรพิเศษมีเนื้อที่ไม่เกินแปลงละ 10,000 ไร่ เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการทำการสำรวจเป็นโครงการขนาดใหญ่และมีแผนงานแน่นอน และใช้สำหรับกรณีที่มีการยื่นขอรับสิทธิผูกขาดสำรวจแร่ในเขตพื้นที่ที่ทางราชการได้สำรวจเบื้องต้นไว้แล้ว ผู้ยื่นคำขออาชญาบัตรพิเศษต้องกำหนดข้อผูกพันสำหรับการสำรวจโดยระบุปริมาณ เงินที่จะใช้จ่ายเพื่อการสำรวจสำหรับแต่ละปีตลอดอายุของอาชญาบัตรและจะเสนอให้ผลประโยชน์พิเศษ เพื่อประโยชน์แก่รัฐในกรณีที่ได้รับอาชญาบัตรพิเศษด้วยก็ได้

ผู้ถืออาชญาบัตรพิเศษต้องลงมือสำรวจภายใน 90 วัน นับแต่วันได้รับอาชญาบัตรพิเศษ และต้องรายงานผลการดำเนินงานและการสำรวจให้กรมทรัพยากรธรณีทราบทุกรอบระยะเวลา 120 วัน นับแต่วันได้รับอาชญาบัตร เมื่อสิ้นปีข้อผูกพันใดถ้าผู้ถืออาชญาบัตรพิเศษปฏิบัติตามข้อผูกพันที่ให้ไว้ไม่ครบถ้วน ผู้ถืออาชญาบัตรพิเศษต้องจ่ายเงินเท่ากับจำนวนที่ยังมีได้ใช้จ่ายเพื่อการสำรวจในรอบปีนั้นให้แก่กรมทรัพยากรธรณีภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันสิ้นรอบปีข้อผูกพันนั้น แต่หากใช้จ่ายในการสำรวจเกินจำนวนไปก็มีสิทธิที่จะหักส่วนที่จ่ายเกินออกจากข้อผูกพันสำหรับการสำรวจในรอบปีต่อไปได้

ในการยื่นคำขออาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ อาชญาบัตรพิเศษ ผู้ยื่นคำขอต้องแสดงเขตที่ขอสำรวจ โดยมีด้านทุกด้านวางทับ เส้นกрит ที่แสดงไว้ในแผนที่มาตราส่วน 1 : 50,000 หรือ 1 : 25,000 ของกรมแผนที่ทหาร พร้อมกับกำหนดค่าพิกักดยุที่เอ็มของมุมใดมุมหนึ่งของแผนที่ดังกล่าวไว้ด้วย การกำหนดเขตพื้นที่อาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ อาชญาบัตรพิเศษ อาจทำได้โดยการรังวัดตามวิธีการต่าง ๆ หรือกำหนดเขตโดยการสร้างหมุดหลักฐานกำหนดค่าพิกักดยุที่เอ็มหรือกำหนดเขตพื้นที่ลงในแผนที่มาตราส่วน 1 : 500,000 หรือ 1 : 25,000 ของกรมแผนที่ทหาร ซึ่งปฏิบัติกันอยู่ในขณะนี้ ส่วนใหญ่ก็ใช้วิธีกำหนดเขตพื้นที่ลงในแผนที่ดังกล่าว

การทำเหมืองแร่

การทำเหมืองในที่ใดไม่ว่าจะเป็นพื้นที่บนบกหรือในทะเล หรือจะเป็นสิทธิของบุคคลใดหรือไม่ ต้องได้รับประทานบัตรทำเหมืองหรือประทานบัตรชั่วคราวจากทางราชการเสียก่อน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมเป็นผู้ออกประทานบัตร และประทานบัตรชั่วคราว

แม้ว่าการทำเหมืองแร่จะมีได้ทั้งบนบกและในทะเล แต่พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแร่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2516 ก็ไม่ได้แบ่งประทานบัตรออกเป็น

หลายประเภท ประทานบัตรสำหรับการทำเหมืองบนบกหรือในทะเลต่างก็ใช้แบบพิมพ์ประทานบัตรอันเดียวกัน จะมีข้อแตกต่างระหว่างประทานบัตรทำเหมืองบนบกและในทะเลอยู่บ้างก็ในเรื่องจำนวนพื้นที่ในประทานบัตร และวิธีดำเนินการเพื่อออกประทานบัตรบางอย่างเท่านั้น กล่าวคือ ประทานบัตรบนบกมีเนื้อที่แปลงละไม่เกิน 300 ไร่ แต่ไม่ได้จำกัดจำนวนแปลงที่บุคคลหนึ่งๆ จะพึงมีไว้ เพราะอำนาจในการอนุญาตประทานบัตรเป็นของรัฐมนตรี ประทานบัตรในทะเลกฎหมายกำหนดให้แต่ละบุคคลมีได้ไม่เกินห้าหมื่นไร่ ส่วนข้อแตกต่างในเรื่องวิธีดำเนินการเพื่อออกประทานบัตรนั้นก็เนื่องมาจากสภาพตามธรรมชาติ กล่าวคือ ในการดำเนินการเพื่อออกประทานบัตรในทะเลไม่ต้องยุ่งยากในเรื่องสิทธิในที่ดิน ป่าไม้ และการรังวัดแนวเขต หลักเกณฑ์วิธีในการยื่นขอประทานบัตรและประทานขอไปยังกระทรวงอุตสาหกรรมเพื่อพิจารณาออกประทานบัตรต่อไป กระทรวงอุตสาหกรรมจะส่งเรื่องให้กรมทรัพยากรธรณีพิจารณาตรวจสอบ เมื่อกรมทรัพยากรธรณีตรวจสอบและเมื่อเขียนประทานบัตรเสร็จก็จะรวบรวมเรื่องราวเสนอต่อคณะกรรมการตามพระราชบัญญัติแร่เพื่อพิจารณา เมื่อคณะกรรมการตามพระราชบัญญัติพิจารณาเห็นควรอนุญาตแล้ว กรมทรัพยากรธรณีก็จะเสนอความเห็นนี้ต่อรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาและหากเห็นชอบด้วยก็จะลงนามในประทานบัตรต่อไป

หลักจากที่ได้รังวัดกำหนดเขตและได้ดำเนินการเกี่ยวกับการประกาศและป่าไม้เสร็จเรียบร้อยแล้ว ถ้าผู้ขอประสงค์จะลงมือทำเหมืองก่อนได้รับประทานบัตรก็ต้องยื่นคำขอรับประทานบัตรชั่วคราวต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ รัฐมนตรีเป็นผู้ออกประทานบัตรชั่วคราวซึ่งมีอายุ 1 ปี นับแต่วันออก

ก่อนเปิดการทำเหมืองผู้ถือประทานบัตร หรือผู้ถือประทานบัตรชั่วคราวต้องนำพนักงานเจ้าหน้าที่ไปตรวจสอบการเตรียมการทำเหมืองที่ได้รับอนุญาตเสียก่อน เมื่อได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากทรัพยากรธรณีประจำท้องที่แล้วจึงจะเปิดการทำเหมืองได้ ในกรณีที่ไมอาจเปิดการทำเหมืองได้ผู้ถือประทานบัตรจะต้องมาขึ้นขอหยุดการทำเหมือง และต้องได้รับใบอนุญาตหยุดการทำเหมืองจากทรัพยากรธรณีประจำท้องที่เสียก่อนจึงจะหยุดการทำเหมืองได้

โดยเหตุที่รัฐมีนโยบายที่จะสงวนอาชีพการทำเหมืองแร่ในเขตตั้งแต่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ขึ้นมาไว้เพื่อคนไทยจึงได้มีการกำหนดภาคปิดเพื่อห้ามการทำเหมืองไว้ในระยะแรกที่คนไทยยังไม่มีในการทำเหมืองทุนทรัพย์และความรู้ในด้านนี้เพียงพอและต่อมาในปี พ.ศ. 2509 คณะรัฐมนตรีจึงยกเลิกเขตภาคปิดและได้มีมติให้กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสำรวจแร่และทำเหมืองในเขตเนื้อที่ดังกล่าวนี้ว่าต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย หรือหากเป็นบริษัทนิติบุคคลก็ต้องมีคนไทยถือหุ้นอยู่เกินกว่า 50% แต่หากบริษัทต่างประเทศประสงค์จะลงทุนเป็นโครงการขนาดใหญ่ก็ต้องขอรับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าวและบิดามีสัญชาติไทย ในกรณีปกติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมซึ่งเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติแร่ จะอนุญาตสิทธิเพื่อสำรวจและทำเหมืองในเขตพื้นที่นี้แต่เฉพาะบุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นเท่านั้น ดังนั้นในการยื่นขอสำรวจและทำเหมืองในเขตพื้นที่ดังกล่าว ผู้ขอต้องนำบัตรประชาชนและสำเนาทะเบียนสำมะโนครัวหรือหลักฐานการถือหุ้นของนิติบุคคล เพื่อแสดงว่ามีจำนวนคนไทย

เป็นผู้ถือหุ้นเกิน 50% และจำนวนหุ้นประเภทไม่จำกัดความรับผิดที่คนไทยถืออยู่นั้นเกินกว่า 50%

อนึ่ง เนื่องจากการทำเหมืองเป็นธุรกิจทางอุตสาหกรรมซึ่งระบุไว้ในบัญชี ค. หมวด 2 (7) และ (8) ท้ายประกาศของคณะปฏิบัติ ฉบับที่ 281 ซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว ดังนั้นคนต่างด้าวที่ประสงค์จะประกอบกิจการทำเหมืองแร่จะต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์อีกทานหนึ่งด้วย

2.2 การต่ออายุประทานบัตร ในการขอประทานบัตรผู้ขอต้อส่งรายงานการคำนวณอายุประทานบัตรมาเพื่อประกอบการพิจารณา และเมื่อกรมทรัพยากรธรณีเห็นชอบด้วยก็จะนำเอาระยะเวลานี้เป็นอายุขอประทานบัตรเพื่อเสนอคณะกรรมการตามพระราชบัญญัติแร่ต่อไป

การกำหนดอายุประทานบัตรดังกล่าวข้างต้นนี้จะกำหนดได้ไม่เกิน 25 ปี นับแต่วันออกและในกรณีที่ผู้ถือประทานบัตรได้รับประทานบัตรชั่วคราวอยู่ก่อนแล้วก็ให้นับอายุประทานบัตรเริ่มต้นแต่วันออกประทานบัตรชั่วคราวฉบับแรก ประทานบัตรใดที่กำหนดอายุไว้ต่ำกว่า 25 ปี เมื่อยื่นขอต่ออายุก่อนครบกำหนดไม่น้อยกว่า 180 วัน รัฐมนตรีจะต่ออายุให้อีกก็ได้ แต่เมื่อรวมกำหนดเวลาทั้งหมดแล้วต้องไม่เกิน 25 ปี ในการยื่นขอต่ออายุประทานบัตรผู้ถือประทานบัตรที่ยื่นขอต่ออายุไว้ ตามที่กล่าวข้างต้นนี้แล้วมีสิทธิทำเหมืองต่อไปได้อีก 180 วัน นับแต่วันประทานบัตรสิ้นอายุ

2.3 การรับช่วงการทำเหมือง พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ห้ามมิให้ผู้ถือประทานบัตรยอมให้ผู้อื่นรับช่วงการทำเหมืองเว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรีหรือผู้ที่รัฐมนตรีมอบหมาย ผู้ถือประทานบัตรที่ประสงค์จะให้ผู้อื่นรับช่วงการทำเหมืองต้องยื่นคำขอตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณีต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่หรือหากอยู่ในเขตที่ไม่มีทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ก็ให้ยื่นคำขอต่อฝ่ายงานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี โดยให้ระบุบุคคลที่จะรับช่วงในระยะเวลาหนึ่งเวลาใดภายในอายุประทานบัตรและขอบเขตของเหมืองที่จะให้รับช่วง หากผู้จะรับช่วงเป็นนิติบุคคลผู้ขอจะต้องแนบหลักบานการนิติบุคคล เช่น หนังสือบริคณห์สนธิมาแสดงด้วย

2.4 กรโอนประทานบัตร ในการขอรับโอนประทานบัตร ผู้ถือประทานบัตรและผู้จะรับโอนต้องยื่นคำขอโอนและรับโอนประทานบัตรตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณีต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ ส่วนเขตที่ไม่มีทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ให้ยื่นขอต่องานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี เพื่อพิจารณาและเสนอตามลำดับไปยังรัฐมนตรี เมื่อรัฐมนตรีสั่งอนุญาตให้โอนได้และเมื่อผู้ถือประทานบัตรได้ชำระหนี้สินตามพระราชบัญญัติแร่ที่ค้างชำระแก่ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่แล้วจึงจะทำการโอนได้ ในการโอนประทานบัตรผู้โอนจะต้องชำระค่าธรรมเนียมในค่าตอบแทนการโอนสิทธิทำเหมืองในอัตราร้อยละหนึ่ง

การโอนประทานบัตรอันเป็นการให้โดยเสน่หาแก่บิดา มารดา สามี ภริยา หรือผู้สืบสันดานของผู้โอนเองหรือเป็นการโอนโดยการตกทอด ผู้รับโอนไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมใน

ค่าตอบแทนการโอนสิทธิทำเหมือง การขอรับโอนประทานบัตรโดยการตกทอดต้องยื่นขอภายในเวลา 90 วัน นับแต่วันผู้ถือประทานบัตรตาย มิฉะนั้น ให้ถือว่าประทานบัตรนั้นสิ้นอายุเมื่อครบ 90 วันนั้น

ในการทำเหมืองผู้ถือประทานบัตร หรือผู้รับใบอนุญาตทำเหมืองชั่วคราวจะต้องทำเหมืองตามวิธีการทำเหมือง แผนผังโครงการและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในการออกประทานบัตรรวมตลอดทั้งหลักเกณฑ์และวิธีการทำเหมืองโดยเคร่งครัด การปฏิบัติการบางอย่างภายในเขตประทานบัตร เช่น การทำเหมืองใกล้ทางหลวงหรือทางน้ำสาธารณะภายในระยะ 50 เมตร การปิดกั้นทำลายหรือกระทำด้วยประการใดให้เป็นการเสียประโยชน์แก่ทางหลวงหรือทางน้ำสาธารณะ การทดน้ำหรือชักน้ำจากทางน้ำสาธารณะจะกระทำมิได้ เว้นแต่ได้รับใบอนุญาตจากทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นและต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตนั้นๆ โดยเคร่งครัด ผู้ถือประทานบัตรจะปล่อยน้ำขุ่นข้นหรือมูลดินทรายอันเกิดจากการทำเหมืองออกนอกเขตเหมืองแร่มิได้ เว้นแต่น้ำนั้นจะมีความขุ่นข้นหรือมูลดินทรายไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งกฎกระทรวงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2513) กำหนดให้ปล่อยน้ำขุ่นข้นหรือมูลดินทรายออกนอกเขตเหมืองแร่ได้ไม่เกิน 6 กรัมในน้ำขุ่นข้น 1 ลิตร ผู้ถือประทานบัตรจะต้องไม่กระทำหรือละเว้นกระทำการใดอันน่าจะเป็นเหตุให้แร่ที่มีพิษหรือสิ่งอื่นที่มีพิษก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืชหรือทรัพย์สินหรือหากทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นเห็นว่าการทำเหมืองหรือแต่แร้วจะเป็อันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืชหรือทรัพย์สิน ก็ให้มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือแก่ผู้ถือประทานบัตรให้เปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขการทำเหมือง หรือแต่แร้วตามที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายนั้นได้และมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้หยุดการทำเหมืองหรือแต่แร้วเสีย ทั้งสิ้นหรือส่วนหนึ่งส่วนใดได้ตามที่เห็นสมควร ส่วนบรรดาขุม หลุม หรือปล่องที่ไม่ได้ใช้ในการทำเหมืองแล้วก็ให้ผู้ถือประทานบัตรจัดการถมหรือทำที่ดินให้เป็นการเดิมเสียทุกแห่ง เว้นแต่ข้อกำหนดให้ประทานบัตรหรือทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่น โดยความเห็นชอบของอธิบดีจะได้สั่งเป็นหนังสือไว้เป็นอย่างอื่น ผู้ที่ฝ่าฝืนข้อกำหนดเหล่านี้นอกจากจะมีความผิดทางอาญา และเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้ทำการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นได้ แล้วรัฐมนตรียังมีอำนาจสั่งเพิกถอนประทานบัตรนั้นเสียได้

สำหรับมาตรการให้ความคุ้มครองแก่คนงานและความปลอดภัยแก่บุคคลภายนอกนั้น กฎกระทรวงฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2513) ได้กำหนดวิธีการเพื่อควบคุมการดำเนินงานของผู้ถือประทานบัตรไว้หลายประการ ส่วนปัญหาด้านคนงานและเวลาทำการในการทำเหมือง กฎกระทรวงฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2513) ก็กำหนดให้ผู้ถือประทานบัตรจัดให้มีทะเบียนคนงานและเวลาทำการของคนงานตามแบบพิมพ์ที่กรมทรัพยากรธรณีกำหนดและเก็บรักษาไว้ ณ ที่ทำการซึ่งดำเนินกิจการเหล่านั้น เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบได้ การดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวกับคนงานเหมืองแร่นี้ผู้ถือประทานบัตรจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 103 ซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วยการให้ความคุ้มครองแรงงานแก่ลูกจ้าง และการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างกระทรวงมหาดไทยให้ถูกต้องตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 322 ซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์และขอบเขตการทำงานของคนต่างด้าวอีกส่วนหนึ่ง และหากขนาดของงาน

เหมือนแรงแนนอยู่ในข่ายที่ถือว่าเป็นวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมตามความในพระราชบัญญัติวิชาชีพวิศวกรรม พ.ศ. 2505 ก็ต้องจัดให้มีวิศวกรควบคุมในงานนั้นๆ ด้วย

3. การขุดหาแร่รายย่อยและการร่อนแร่

3.1 การขุดหาแร่รายย่อย การขุดหาแร่รายย่อยกำหนดไว้เฉพาะการขุดหาแร่รัตนชาติ ซึ่งได้แก่พลอย ผู้ที่ประสงค์จะขุดหาแร่รายย่อยให้ยื่นคำขอตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณี นายอำเภอท้องที่ผู้รับคำขอจะรวบรวมส่งเรื่องไปยังทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ หรือผู้ที่อธิบดีมอบหมายเพื่อพิจารณาออกใบอนุญาตต่อไป ผู้ที่อธิบดีมอบหมายนั้นอาจเป็นนายอำเภอท้องที่หรือผู้ว่าราชการจังหวัดก็ได้แล้วแต่กรณี ซึ่งขึ้นอยู่กับความสะดวกของทางการ เช่นที่จังหวัดจันทบุรี มอบหมายให้นายอำเภอทุกอำเภอ และที่จังหวัดตราดมอบหมายให้นายอำเภอเขาสมิง และปลัดประจำกิ่งอำเภอบ่อไร่ เป็นผู้พิจารณาออกใบอนุญาต ผู้ที่ได้รับใบอนุญาตมีสิทธิการขุดแร่รัตนชาติ ได้ภายในเขตท้องที่ที่กำหนดและใช้ได้เฉพาะตัวผู้ถือเท่านั้น เขตท้องที่ที่กฎกระทรวงกำหนดให้ออกใบอนุญาตขุดหาแร่รายย่อยได้ในขณะนี้คือ ในท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี จันทบุรี ตราด ศรีสะเกษ หรือจังหวัดอุบลราชธานี และผู้ถือจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตทุกประการ เช่น ผู้รับใบอนุญาตเป็นหนังสือจากทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ ใบอนุญาตขุดหาแร่รายย่อยมีอายุเพียงวันที่ 31 ธันวาคม ของปีที่ออก การขายแร่รัตนชาติที่ได้จากการขุดหาแร่รายย่อยนี้จะขายให้แก่บุคคลใดก็ได้ ไม่ต้องมีการชำระค่าภาคหลวงและไม่ต้องขออนุญาตขนแร่

3.2 การร่อนแร่ การร่อนแร่จะอนุญาตให้มีได้ก็แต่เฉพาะการร่อนแร่ดิบและทองคำ ผู้ที่มีความประสงค์จะทำการร่อนแร่จะต้องมายื่นคำขอตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณีต่อนายอำเภอท้องที่ หรือผู้ที่อธิบดีมอบหมายเพื่อพิจารณาออกใบอนุญาตต่อไป ผู้ที่อธิบดีมอบหมายนั้นปัจจุบันได้มอบหมายให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้พิจารณาแต่ก็เฉพาะแร่ดิบเท่านั้น ส่วนแร่ทองคำยังไม่ได้ดำเนินการมอบหมาย ผู้ที่ได้รับใบอนุญาตแล้วมีสิทธิทำการร่อนแร่ได้ภายในเขตที่กำหนดและใช้ได้เฉพาะตัวผู้ถือ เขตท้องที่ที่กฎกระทรวงกำหนดให้ร่อนแร่ดิบได้ก็คือ ท้องที่จังหวัดกระบี่ จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดชุมพร จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดตรัง จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนราธิวาส จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต จังหวัดยะลา จังหวัดระนอง จังหวัดราชบุรี จังหวัดลำปาง จังหวัดสงขลา และจังหวัดสุราษฎร์ธานี

สำหรับแร่ทองคำจะขออนุญาตร่อนแร่ได้ก็เฉพาะในท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดชุมพร จังหวัดเชียงราย จังหวัดตาก จังหวัดนราธิวาส จังหวัดน่าน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดแพร่ จังหวัดระยอง จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดอุทัยธานี

ใบอนุญาตให้ร้อนแร่ใช้ได้เพียงวันที่ 31 ธันวาคม ของปีที่ออก และผู้ถือต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในใบอนุญาต เช่น การร้อนแร่จะใช้ได้เฉพาะเสียม จอบ และพลั่วเท่านั้น จะใช้อุปกรณ์อย่างอื่นมิได้

4. การซื้อแร่ การขายแร่ และการเก็บแร่

4.1 การซื้อแร่ ผู้ประสงค์ที่จะซื้อแร่เพื่อประกอบธุรกิจต้องยื่นคำขอตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ที่ผู้ขอจะตั้งสถานที่ซื้อแร่ หรือหากอยู่ในเขตที่ไม่มีทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ก็ให้ยื่นคำขอต่องานทรัพยากรธรณีกกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี ในการยื่นขอผู้ขอต้องนำบัตรประจำตัวมาแสดง แต่ถ้าเป็นนิติบุคคลต้องมีหนังสือบริคณห์สนธิมาแสดง พร้อมด้วยหลักฐานของผู้มีอำนาจในการดำเนินงานของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนั้น ส่วนวัตถุประสงค์ของบริษัทตามที่กำหนดไว้ในหนังสือบริคณห์สนธินั้นจะต้องให้ทำการค้าขายแร่ได้ด้วย เมื่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่พิจารณาแล้วเห็นเป็นการสมควรก็จะออกใบอนุญาตให้ ใบอนุญาตซื้อแร่มีอายุเพียงวันที่ 31 ธันวาคม ของปีที่ออก ผู้รับใบอนุญาตซื้อแร่จะซื้อแร่ได้ก็เฉพาะในสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตเท่านั้น หากจะซื้อแร่นอกสถานที่ที่ได้รับอนุญาตจะต้องยื่นคำขอซื้อแร่นอกสถานที่ตามแบบพิมพ์ของทางราชการ และหากประสงค์จะให้ผู้ใดซื้อแร่นอกสถานที่ให้แก่ตน จะต้องระบุชื่อผู้รับซื้อแร่นั้นไว้ด้วย ใบอนุญาตซื้อแร่แต่อกสถานที่จะสิ้นอายุลงพร้อมกับใบอนุญาตซื้อแร่

อนึ่ง เมื่อการค้าสินแร่เป็นการประกอบธุรกิจทางพาณิชย์กรรมซึ่งระบุไว้ในบัญชี ข. หมวด 3 (2) ท้ายประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 281 ดังนั้นคนต่างด้าวที่ยังไม่เคยประกอบธุรกิจซื้อแร่อันเป็นการค้ามาก่อนวันที่ 26 พฤศจิกายน 2515 ซึ่งเป็นวันที่กฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับ จึงไม่อาจประกอบธุรกิจนี้ได้ ส่วนผู้ที่เคยประกอบธุรกิจมาก่อนวันที่ 26 พฤศจิกายน 2515 จะต้องนำหนังสือรับรองจากกรมทะเบียนการค้ามาแสดงในการยื่นขอใบอนุญาตซื้อแร่การส่งแร่ออกนอกราชอาณาจักรถือว่าเป็นการค้าสินค้าส่งออกตามที่ระบุไว้ในบัญชี ค. หมวด 1 (2) แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 281 ซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมทะเบียนการค้าเสียก่อนจึงจะประกอบธุรกิจนี้ได้

ในการที่ผู้รับอนุญาตซื้อแร่หรือผู้รับใบอนุญาตซื้อแร่นอกสถานที่จะซื้อแร่จากผู้ขายนอกบันทึกรายการซื้อตามใบอนุญาตขนแร่ด้วย ถ้าผู้ขายเป็นผู้ประกอบการทำเหมืองก็ต้องมอบเอกสารตามความในมาตรา 98 แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ให้ผู้ซื้อเก็บไว้เป็นหลักฐานด้วย แต่ถ้าผู้ขายเป็นผู้ที่ได้แร่จากแหล่งอื่น เช่น แร่ของกลาง ฯลฯ จะต้องให้ผู้ขายมอบหนังสือที่อธิบดีอนุญาตให้ขายแร่ หรือถ้าผู้ขายเป็นผู้ร้อนแร่ก็ต้องดูว่าเป็นแร่ที่ได้มาโดยไม่เกินปริมาณแร่ตามใบอนุญาตและให้บันทึกรายการในใบอนุญาตคืนให้ผู้ขาย

ผู้รับใบอนุญาตจะต้องทำบัญชีซื้อแร่ จำหน่ายแร่ และแร่คงเหลือตามแบบของทางราชการ และต้องยื่นงบเดือนแสดงรายการซื้อแร่ ขายแร่ และแร่คงเหลือตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากร

กรณีภายในวันที่ 5 ของเดือนถัดไป กับต้องยื่นรายงานการรับซื้อแร่จากผู้รับใบอนุญาตร่อนแร่ตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณี

4.2 การขายแร่ พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ห้ามมิให้ผู้ใดขายแร่เว้นแต่ผู้นั้นเป็นบุคคลดังต่อไปนี้ คือ

(1) ผู้ถือประทานบัตรหรือผู้ถือประทานบัตรชั่วคราว หรือตัวแทนของบุคคลดังกล่าวซึ่งได้จดทะเบียนไว้ต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ ขายแร่ที่ได้มาจากการทำเหมืองตามประทานบัตรหรือประทานบัตรชั่วคราวนี้

(2) ผู้รับใบอนุญาตซื้อแร่ หรือตัวแทนซึ่งได้จดทะเบียนไว้ต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่

(3) ผู้รับใบอนุญาตขุดหาแร่รายย่อย หรือเป็นเจ้าของแร่ซึ่งแร่ชิ้นนั้นได้มาจากผู้รับใบอนุญาตขุดหาแร่รายย่อย

(4) ผู้รับใบอนุญาตร่อนแร่

(5) ผู้รับอนุญาตจากอธิบดีในกรณีพิเศษเฉพาะครั้งที่ขาย

(6) ผู้ขายโลหะที่ได้จากการโลหกรรม

การขายแร่ชนิดอื่นๆ นอกจากแร่รัตนชาตินั้น ผู้ขายแร่จะต้องขายให้เฉพาะผู้รับใบอนุญาตซื้อแร่เท่านั้น

4.3 การเก็บแร่ ผู้ใดประสงค์จะเก็บแร่ไว้ในนอกเขตเหมืองแร่หรือนอกสถานที่รับซื้อแร่จะต้องยื่นคำขอตังสถานที่เก็บแร่ และต้องนำบัตรประจำตัวมาแสดง ถ้าเป็นนิติบุคคลจะต้องนำหนังสือบริคณห์สนธิและหลักฐานรับรองผู้มีอำนาจในการดำเนินงานมาแสดงต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ หรือหากอยู่ในเขตที่ไม่มีทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ก็ให้ยื่นขอตังงานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่เป็นผู้ออกใบอนุญาตใบอนุญาตนี้มีอายุเพียงวันที่ 31 ธันวาคม ของปีที่ออก

5. การชำระค่าภาคหลวงแร่ การมีแร่ไว้ในครอบครอง และการขนแร่

5.1 การชำระค่าภาคหลวงแร่ ผู้ถือประทานบัตร ผู้ถือประทานบัตรชั่วคราว ผู้รับใบอนุญาตซื้อแร่ หรือผู้ประกอบการโลหกรรม ต้องชำระค่าภาคหลวงแร่ตามกฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราค่าภาคหลวงแร่ดังต่อไปนี้

5.1.1 ต้องชำระค่าภาคหลวงแร่ให้ครบถ้วนตามปริมาณแร่ก่อนที่จะขนแร่ออกจากเขตเหมืองแร่หรือเขตที่ได้รับประทานบัตรชั่วคราว

5.1.2 ในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตซื้อแร่ได้ซื้อแร่จากผู้รับใบอนุญาตร่อนแร่ต้องชำระค่าภาคหลวงแร่สำหรับแร่ที่ซื้อในเดือนที่แล้วมาภายในวันที่ 5 ของเดือนถัดจากเดือนที่ซื้อ

5.1.3 ในกรณีที่ผู้ถือประทานบัตร ผู้ถือประทานบัตรชั่วคราว หรือผู้รับใบอนุญาตซื้อแร่ ขนแร่ไปยังเขตแต่งแร่หรือเขตโลหกรรม บุคคลดังกล่าวจะขอผิดการชำระค่าภาคหลวงแร่ไว้ก่อนจนกว่าจะแต่งแร่หรือประกอบโลหกรรมนั้นแล้วเสร็จก็ได้ แต่ต้องวางเงินประกัน หรือจัดให้

ธนาคารค้าประกัน การชำระค่าภาคหลวงไว้ต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นที่ทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นกำหนด

5.1.4 ผู้ประกอบโลหกรรมต้องชำระค่าภาคหลวงแร่ที่ยังไม่ได้เก็บค่าภาคหลวงแร่มาก่อนในแต่ละวัน

แร่ที่ได้ชำระค่าภาคหลวงแล้วนี้หากได้นำไปใช้ภายในประเทศเพื่ออุตสาหกรรมอื่นมิใช่โลหกรรม หรือได้นำไปใช้ภายในประเทศเพื่อพลังงาน รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งคืนค่าภาคหลวงแร่ให้แก่ผู้ใช้ได้ร้อยละสิบของค่าภาคหลวงที่ได้ชำระไว้แล้ว

5.2 การมีแร่ไว้ในครอบครอง ผู้ใดจะมีแร่ไว้ในครอบครองแต่ละชนิดเกินกว่าสองกิโลกรัมไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ได้รับการยกเว้นตามมาตรา 105 หรือได้รับใบอนุญาต

การยื่นขอใบอนุญาตมีแร่ไว้ในครอบครองให้ยื่นต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นที่ตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณี หรือหากอยู่ในเขตที่ไม่มีทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นก็ให้ยื่นขอต่องานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี ทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นที่เป็นผู้ออกใบอนุญาต มีแร่ไว้ในครอบครอง มีอายุเพียงวันที่ 31 ธันวาคมของปีที่ยื่นออก

5.3 การขนแร่ ผู้ใดจะขนแร่ในที่ใดไม่ได้เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ได้รับการยกเว้นตามมาตรา 108 หรือได้รับใบอนุญาต

ผู้ประสงค์จะขอรับใบอนุญาตขนแร่ต้องยื่นคำขอพร้อมด้วยหลักฐานการชำระค่าภาคหลวงต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่น หรือหากอยู่ในเขตที่ไม่มีทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นก็ให้ยื่นขอต่องานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี ทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นที่ออกใบอนุญาตขนแร่

ในการขนแร่ผู้รับใบอนุญาตขนแร่จะต้องขนแร่ภายในกำหนดเวลา ซึ่งตามปกติจะกำหนดให้ส่งมอบแร่ภายในระยะเวลาที่พอควรเช่น 5 หรือ 7 วัน แต่หากมีความจำเป็นก็จะต้องใช้เวลาในการขนมากกว่านี้ เช่น 15-30 วันก็ให้ขอรับอนุญาตเป็นกรณีพิเศษได้ผู้รับอนุญาตต้องขนแร่ตามปริมาณที่กำหนดไว้ หากมีการขนแร่เกินกว่าปริมาณที่กำหนดในใบอนุญาตก็ต้องไม่เกินร้อยละห้า และผู้รับใบอนุญาตขนแร่จะต้องชำระค่าภาคหลวงส่วนที่เกินนั้นให้ครบถ้วนด้วย แต่ถ้าแร่ที่ขนนั้นเกินกว่าร้อยละห้าของปริมาณที่กำหนดในใบอนุญาตกฎหมายถือว่าแร่ทั้งหมดที่ขนเป็นแร่ที่ขนโดยไม่ได้รับอนุญาต ถ้าแร่ที่ขนมีแร่ชนิดอื่นเจือปนอยู่และการเจือปนนี้มิใช่เป็นการเจือปนอยู่ตามธรรมชาติแล้วการขนแร่ทั้งหมดถือเป็นการขนที่ไม่ได้รับอนุญาต ในการขนแร่แต่ละชนิดที่มีแร่อื่นเจือปนอยู่ตามธรรมชาติ กฎกระทรวงฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2513) ได้กำหนดชนิดและปริมาณของแร่อื่นที่เจือปนตามธรรมชาติซึ่งห้ามมิให้ทำการขนไว้ดังนี้

- (1) ดีบุกเกินร้อยละสี่
- (2) ทังสติกออกไซด์ เกินร้อยละสี่
- (3) โคลัมเบียม ตันดาลัม เพนทอกไซด์ รวมกันเกินร้อยละสอง
- (4) สังกะสี เกินร้อยละแปด

- (5) ตะกั่ว เกินร้อยละสิบ
- (6) ทองคำ เกินห้ากรัมต่อ 1 ตัน
- (7) เงิน เกินหนึ่งร้อยกรัมต่อ 1 ตัน

เมื่อผู้รับใบอนุญาตขนแร่จะทำการขนแร่ไปส่งมอบตามใบอนุญาต ผู้รับใบอนุญาตขนแร่จะต้องบันทึกรายการด้านหลังของใบอนุญาตในการขนแร่ไว้เป็นหลักฐานและเมื่อมีการรับมอบแร่ก็ให้ผู้ซื้อแร่หรือผู้รับมอบแร่บันทึกรายการไว้ และต้องนำไปส่งมอบต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ที่นำแร่ไปขายภายในกำหนด 7 วัน นับแต่วันขนแร่เสร็จ

6. การแต่งแร่

ในกรณีที่บุคคลซึ่งไม่เป็นผู้ถือประทานบัตรหรือผู้รับใบอนุญาตทำเหมืองชั่วคราวซึ่งแต่งแร่ภายในเขตที่ได้รับใบอนุญาตทำเหมืองชั่วคราวประสงค์จะทำการแต่งแร่บุคคลนั้นต้องยื่นคำขอตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณีพร้อมกับแผนผังและกรรมวิธีแต่งแร่ จำนวน 1 ชุด โดยให้ยื่นต่อทรัพยากรประจำท้องที่นั้นๆ แต่ในจังหวัดที่ไม่มีทรัพยากรจังหวัด กรณียื่นคำขอจะต้องยื่นต่องานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณีทรัพยากรธรณีประจำท้องที่เป็นผู้ออกใบอนุญาตแต่งแร่

ในการแต่งแร่ผู้รับใบอนุญาตจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในใบอนุญาตทุกประการ การนำแร่มายังโรงแต่ง หรือออกไปจากโรงแต่งเป็นหน้าที่ของเจ้าของแร่จะต้องปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมายว่าด้วยแร่ ในเรื่องเกี่ยวกับการขายแร่และการขนแร่ใบอนุญาตแต่งแร่มีอายุไม่เกินสามปีนับแต่วันออกและต่อได้ครั้งละไม่เกินสามปี

7. การประกอบโลหกรรม

การถลุงแร่ที่อยู่ในข่ายควบคุมคือการถลุงแร่ดีบุก ตะกั่ว ทองแดง พลวง สังกะสี เหล็ก และอลูมิเนียมและให้รวมถึงการทำให้ดีบุก ตะกั่ว ทองแดง พลวง สังกะสี และอลูมิเนียมบริสุทธิ์ไม่ว่าจะเป็นปริมาณเท่าใด ส่วนการถลุงแร่เหล็กนั้นให้รวมถึงขั้นการผลิตเหล็กกล้าไม่ว่าจะมีปริมาณเท่าใด แต่การประกอบโลหกรรมในส่วนราชการของกระทรวงกลาโหมและกระทรวงอุตสาหกรรมไม่อยู่ในข่ายควบคุมตามกฎหมายแร่

ผู้ประสงค์จะทำการถลุงแร่ชนิดต่างๆ ตาที่ระบุมานี้ต้องยื่นคำขอตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณีพร้อมทั้งแผนผังและกรรมวิธีประกอบโลหกรรม จำนวน 1 ชุด โดยให้ยื่นคำขอต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ แต่ถ้าจังหวัดใดไม่มีทรัพยากรธรณีจังหวัด การยื่นคำขอจะต้องยื่นต่องานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี

อธิบดีเป็นผู้ออกใบอนุญาตประกอบโลหกรรม โดยจะกำหนดอายุให้ได้ไม่เกินยี่สิบห้าปี นับแต่วันออกและจะต่ออายุก็ได้แต่ต้องกำหนดเวลาไม่เกินยี่สิบห้าปีนับแต่วันต่อและโดยเหตุที่โรง

ถลุงแร่เป็นโรงงาน ดังนั้นผู้ทำการก่อสร้างจะต้องได้รับใบอนุญาตจากกรมโรงงานอุตสาหกรรมอีกทางหนึ่งด้วย

8. การนำเข้าหรือการส่งแร่ออกนอกราชอาณาจักร

8.1 การนำเข้าเข้ามาในราชอาณาจักร กฎกระทรวงฉบับที่ 32 (พ.ศ. 2520) ซึ่งออกตามความใน พ.ร.บ. แร่ พ.ศ. 2510 ได้กำหนดเกี่ยวกับการนำเข้าทุกชนิดทุกสภาพเข้ามาในราชอาณาจักรไม่ว่าจะมีปริมาณเท่าใดให้เป็นแร่ที่อยู่ในข่ายที่จะต้องดำเนินการขอรับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยแร่ทั้งสิ้น ก่อนการนำเข้าเข้ามาในราชอาณาจักรจึงต้องยื่นคำขอเพื่อนำเข้าเข้ามาในราชอาณาจักรต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ หรือหากอยู่ในเขตที่ไม่มีทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ก็ให้ยื่นขอต่องานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี ซึ่งเมื่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่พิจารณาแล้วเห็นว่าสมควรให้นำเข้าได้ก็จะเสนออธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีมอบหมายเพื่อพิจารณาออกใบอนุญาตให้นำแร่เข้ามาในราชอาณาจักรให้แก่ผู้ขอต่อไป ใบอนุญาตจะมีอายุตามกำหนดระยะเวลาที่ระบุในใบอนุญาต อย่างไรก็ตามหากเห็นว่าการอนุญาตให้นำแร่ดังกล่าวเข้ามาในราชอาณาจักรเป็นเหตุอันกระทบกระเทือนถึงความปลอดภัยหรือเศรษฐกิจของประเทศ รัฐมนตรีอาจเพิกถอนใบอนุญาตนำเข้าในราชอาณาจักรนั้นเสียได้

8.2 การส่งแร่ออกนอกราชอาณาจักร แร่ที่อยู่ในความควบคุมโดยจะต้องขอรับอนุญาตก่อนส่งออกนอกราชอาณาจักรตามความในกฎหมายนี้มีดังนี้คือ

- (1) สินแร่ดิบทุกปริมาณเกินหาสิบกกรัม
- (2) สินแร่ทองคำ ไม่ว่าปริมาณเท่าใด
- (3) สินแร่ทองแดง ปริมาณเกินสองกิโลกรัม
- (4) สินแร่สังกะสี ปริมาณเกินสองกิโลกรัม
- (5) สินแร่เหล็ก ปริมาณเกินสองกิโลกรัม
- (6) สินแร่ที่มีธาตุโคลัมเบียม ดันดาลัม ทอเรียม และแร่อื่นๆ ที่มีกัมมันตภาพรังสี ไม่ว่า

จะมีปริมาณเท่าใด

ผู้ใดจะส่งแร่ที่อยู่ในควบคุมดังกล่าวให้ยื่นคำขอตามแบบพิมพ์ของกรมทรัพยากรธรณีต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ หรือหากอยู่ในเขตที่ไม่มีทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ก็ให้ยื่นขอต่องานทรัพยากรธรณีกลาง กองสัมปทาน กรมทรัพยากรธรณี ซึ่งจะได้เสนออธิบดีพิจารณาออกใบอนุญาตส่งแร่ออกนอกราชอาณาจักรให้แก่ผู้ขอต่อไป ทั้งนี้เว้นแต่แร่บางชนิดเช่นแร่โมนาไซต์ (แร่ตามข้อ 6) ขณะนี้รัฐบาลมีนโยบายสงวนซึ่งไม่อนุญาตให้มีการส่งออก

คนต่างด้าวที่ประสงค์จะอภิการค้าสินแร่ส่งออกซึ่งเป็นธุรกิจทางพาณิชย์กรมตามบัญชี ค. หมวด 1 (2) ท้ายประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 281 จะต้องได้รับใบอนุญาตจากอธิบดีกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์อีกทางหนึ่งด้วย

กฎหมายพิกัตอัตราค่าภาคหลวงแร่

แต่เดิมตามกฎหมายพิกัตอัตราค่าภาคหลวงแร่มีอยู่หลายฉบับ แต่เพื่อสะดวกแก่การปฏิบัติราชการและแก่ผู้มีหน้าที่ต้องชำระค่าภาคหลวง จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขและนำมาไว้ในที่เดียวกันโดยตราพระราชบัญญัติพิกัตอัตราค่าภาคหลวงแร่ พ.ศ. 2509 พระราชบัญญัติกำหนดวิธีการเรียกเก็บค่าภาคหลวง และออกกฎกระทรวงเกี่ยวกับเรื่องค่าภาคหลวงแร่หลายประการซึ่งมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. การเรียกเก็บค่าภาคหลวงแร่ดีบุก

พระราชบัญญัติพิกัตอัตราค่าภาคหลวงแร่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2520 ได้กำหนดให้เก็บค่าภาคหลวงแร่ดีบุกจากราคาโลหะดีบุกดังนี้

1.1 ถ้าราคาตลาดของโลหะดีบุกในแร่ต่อ 60 กิโลกรัม เกินกว่าสามพันบาท ให้เรียกเก็บในอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งต้องกำหนดเป็นขั้นๆ และขั้นสูงสุดต้องไม่เกินกว่าร้อยละ 60 ของราคาตลาดที่เกินกว่าสามพันบาท

1.2 ถ้าราคาตลาดของโลหะดีบุกในแร่ต่อ 60 กิโลกรัมไม่เกินสามพันบาทให้ยกเว้นไม่ต้องเก็บค่าภาคหลวง

กฎกระทรวงฉบับที่ 15 (พ.ศ. 2520) ซึ่งออกตามความใน พ.ร.บ. พิกัตอัตราค่าภาคหลวงแร่ พ.ศ. 2509 ได้กำหนดวิธีการประกาศราคาแร่ดีบุกและการเรียกเก็บค่าภาคหลวงแร่ดีบุก

1. แร่ดีบุก

(ก) ราคาโลหะดีบุกในแร่ ให้ประกาศเป็นราคาต่อหนักสิบกิโลกรัม โดยให้ถือจากราคาตลาดครั้งหลังสุดที่ซื้อขายกันในสหพันธ์มาเลเซีย

(ข) เมื่อใดราคาเพิ่มขึ้นหรือลดลงจากราคาที่ได้ประกาศครั้งหลังสุดเกินห้าสิบบาทต่อหนักสิบกิโลกรัมให้ประกาศใหม่

2. ให้เรียกเก็บค่าภาคหลวงแร่ดีบุกตามราคาที่ประกาศตามข้อ 2 (1) แห่งกฎกระทรวงฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2514) ออกตามความในพระราชบัญญัติพิกัตอัตราค่าภาคหลวงแร่ พ.ศ.2509 ในอัตรา ดังนี้

(1) ร้อยละสามสิบของราคาโลหะดีบุกต่อหนักสิบกิโลกรัม สำหรับราคาส่วนที่เกินสามพันบาทแต่ไม่เกินหกพันบาท

(2) ร้อยละสี่สิบของราคาโลหะดีบุกต่อหนักสิบกิโลกรัม สำหรับราคาส่วนที่เกินหกพันบาทแต่ไม่เกินเก้าพันบาท

(3) ร้อยละห้าสิบของราคาโลหะดีบุกต่อหนักสิบกิโลกรัม สำหรับราคาส่วนที่เกินเก้าพันบาท

2. การเรียกเก็บค่าภาคหลวงแร่ชนิดที่มีทั้งสติกออกไซด์

ให้เรียกเก็บตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่ต้องไม่เกินร้อยละยี่สิบของราคาตลาด กฎกระทรวงฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2520) กำหนดให้เรียกเก็บค่าภาคหลวงแร่ชนิดที่มีทั้งสติกออกไซด์ในอัตราร้อยยี่สิบของราคาประกาศ

3. การเรียกเก็บค่าภาคหลวงแร่อื่นๆ

ให้เรียกเก็บตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่ต้องไม่เกินอัตราร้อยละสิบห้าของราคาตลาด กฎกระทรวงฉบับที่ 7,8 และ 9 ออกตามความในพระราชบัญญัติพิกัดอัตราค่าภาคหลวงแร่ พ.ศ. 2509 กำหนดให้เรียกเก็บค่าภาคหลวงแร่ทองคำในอัตราร้อยละ 3.57 ของราคาประกาศ และให้เรียกเก็บค่าภาคหลวงแร่อื่นๆ ในอัตราดังนี้

เลขลำดับ	รายการ	ค่าภาคหลวงแร่ร้อยละของ ราคาประกาศ
1	แร่พลวง	5
2	แร่พลวงที่ลนไฟแล้ว	5
3	โลหะพลวง	2.5
4	แร่ตะกั่ว	5
5	โลหะตะกั่ว	2.5
6	แร่สังกะสี	5
7	โลหะสังกะสี	2.5
8	แร่ทองแดง	5
9	โลหะเหล็ก	2.5
10	แร่เหล็ก	5
11	โลหะเหล็ก	2.5
12	แร่ฟลูออไรท์	4.5
13	แร่ฟลูออไรท์ทางเคมี	2
14	แร่โคลัมไบท์	3
15	แร่แทนทาลัม	3
16	แร่โมนาไซต์	3
17	แร่เซอร์คอน	3
18	แร่โมลิบดีนัม	3
19	แร่รูไทล์	3
20	แร่มังกานีสที่ใช้งานทางโลหกรรม	2.5

ลำดับ ที่	รายการ	ค่าภาคหลวงแร่ ร้อยละของราคา ประกาศ	ลำดับ ที่	รายการ	ค่าภาคหลวงแร่ ร้อยละของราคา ประกาศ
21	แรมังกานีสที่ใช้ทำ แบตเตอรี่	2.5	45	ตะกั่วที่มีดีบุกเจือปนอยู่	1.5
22	แรมังกานีสที่ใช้สำหรับ อุตสาหกรรมเคมี	2.5	46	ตะกั่วที่มีตะกั่วเจือปนอยู่	2.5
23	แร่โอลิเมนไทท์	2	47	ตะกั่วที่มีดีบุกเจือปนอยู่ ออกไซด์เจือปนอยู่	10
24	แร่ยิบซั่ม	1.5	48	ตะกั่วที่มีทองแดงเจือปน อยู่	2.5
25	ถ่านหิน	1.5	49	ตะกั่วที่มีนิกเกิลเจือปนอยู่	3
26	แร่ไพโรไฟลไลท์	1.5	50	ตะกั่วที่มีบิสมัทเจือปนอยู่	2.5
27	แร่แบไรท์	0.5	51	ตะกั่วที่มีสังกะสีเจือปนอยู่	2.5
28	แร่โครไมท์	0.5	52	ตะกั่วที่มีสารหนูเจือปนอยู่	2.5
29	แร่ใยหิน	0.5	53	หินอ่อน	0.5
30	แร่ทัลค์	0.5	54	หินนาคกระสวย	0.5
31	แร่ควอทซ์	0.5	55	หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมปูน ซีเมนต์	0.5
32	แร่เฟลสปาร์	0.5	56	หินปูนเพื่ออุตสาหกรรม แคลเซียมคาร์ไบด์	0.5
33	แร่ฟอสเฟต	0.5	57	หินปูนเพื่อทำปูนขาว สำหรับอุตสาหกรรมฟอก หนัง	0.5
34	แร่ซีโนไทม์	0.5	58	หินปูนเพื่อทำปูนขาว สำหรับอุตสาหกรรมน้ำตาล	0.5
35	(ก) ดินขาวสำหรับใช้ใน อุตสาหกรรมเคมี (ข) ดินขาวสำหรับใช้ใน อุตสาหกรรมกระดาษ (ค) ดินขาวสำหรับใช้ทำ เครื่องกระเบื้อง เครื่อง เคลือบเครื่องซีเมนต์	0.5	59	หินดินดานเพื่อ อุตสาหกรรมปูนซีเมนต์	0.5

ลำดับ ที่	รายการ	ค่าภาคหลวง แร่ร้อยละของ ราคาประกาศ	ลำดับ ที่	รายการ	ค่าภาคหลวง แร่ร้อยละของ ราคาประกาศ
	เครื่องพลาสติก ดินเผาหรือวัตถุทนไฟ				
36	ดินเบาหรือไดอะตอมไมท์ หรือไดอะตอมเมเซียสเบิร์ก	0.5	60	ดินทนไฟ	0.5
37	ดินสอพองหรือดินมาร์ล	0.5	61	บอลเคลย์	0.5
38	ทรายแก้วหรือทรายขาว หรือทรายซิลิกา	0.5			
39	แร่แคลไซต์	0.5			
40	แร่เคโอลิไนท์	0.5			
41	แร่โดโลไมท์	0.5			
42	แร่เกลือหิน	0.5			
43	ตะกั่วที่มีแคดเมียมเจือ ปนอยู่	3			
44	ตะกั่วที่มีโคลัมเบียม เพนตอนไซด์หรือดีนตาลัม เพนตอกไซด์หรือทั้งสอง ชนิดรวมกันเจือปนอยู่	3			

4. การกำหนดราคาตลาดของแร่

4.1 แร่ดีบุก

(ก) ราคาโลหะดีบุกในแร่ ให้ประกาศเป็นราคาต่อ 60 กิโลกรัม โดยถือจากราคาตลาดครั้งหลังสุดที่ซื้อขายกันในสหพันธ์มาเลเซีย

(ข) เมื่อใดราคาเพิ่มขึ้นหรือลดลงจากราคาที่ได้ประกาศครั้งหลังสุด เกินห้าสิบบาทต่อหนึ่งหาบหลวง ให้ประกาศใหม่

4.2 แร่ชนิดที่มีทั้งสติออกไซด์

(ก) ราคาแร่ชนิดที่มีทั้งสติออกไซด์ ให้ประกาศโดยให้ถือจากราคาตลาดเฉลี่ยของแร่ชนิดที่มีทั้งสติออกไซด์ร้อยละหกสิบห้า ครั้งหลังสุดที่ซื้อขายกันในนครนิวยอร์ก

(ข) เมื่อใดราคาเพิ่มขึ้นหรือลดลงจากราคาที่ได้ประกาศครั้งหลังสุด เกินยี่สิบบาทต่อหนึ่งหาบหลวง ให้ประกาศใหม่

4.3 แร่ทองคำ

(ก) ราคาแร่ทองคำ ให้ประกาศเป็นราคาต่อหนึ่งกรัมของทองคำบริสุทธิ์โดยให้ถือราคาจากราคาตลาดครั้งหลังสุดที่ซื้อขายกันในกรุงเทพมหานคร

(ข) เมื่อใดราคาเพิ่มขึ้นหรือลดลงจากราคาที่ได้ประกาศครั้งหลังสุดเกินหนึ่งบาทต่อหนึ่งกรัมของราคาทองคำบริสุทธิ์ให้ประกาศใหม่

(ค) ในกรณีที่ราคาตลาดต่ำกว่าราคาทองคำบริสุทธิ์ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดค่าเสมอภาคของบาทออกตามความในมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. 2501 ให้ประกาศโดยถือราคาที่กำหนดค่าเสมอภาคของบาท

4.4 แร่ชนิดอื่น

(ก) ราคาแร่ชนิดอื่น นอกจากที่ระบุใน 4.1, 4.2 และ 4.3 และแร่ที่มีกฎกระทรวงกำหนดไว้เป็นอยู่อื่น ให้ประกาศเป็นราคาต่อหนึ่งเมตริกตัน ตามชนิดและสภาพของแร่ นั้น โดยให้ถือจากราคาถั่วเฉลี่ยที่ซื้อขายกันในกรุงเทพมหานครครั้งหลังสุด

(ข) สำหรับแร่ที่ผลิตขายเพื่ออุตสาหกรรม ประดิษฐ์กรรมหรือพลังงานภายในประเทศ นอกจากโลหกรรม ให้ประกาศโดยให้ถือราคาถั่วเฉลี่ยที่ซื้อขายในประเทศของผู้ใช้แร่ตามชนิดและสภาพของแร่ นั้น

(ค) เมื่อใดแร่ชนิดใดในสภาพใดที่ได้ประกาศราคาครั้งหลังสุด ต่ำกว่าหนึ่งพันบาทต่อเมตริกตัน มีราคาเพิ่มขึ้นหรือลดลงจากราคาที่ได้ประกาศไว้ในวันเกินสามสิบบาทต่อหนึ่งเมตริกตัน ให้ประกาศใหม่

(ง) เมื่อใดแร่ชนิดใดในสภาพใดที่ได้ประกาศราคาครั้งหลังสุดตั้งแต่หนึ่งพันบาทขึ้นไปจนถึงหนึ่งหมื่นบาทต่อหนึ่งเมตริกตัน มีราคาเพิ่มขึ้นหรือลดลงจากราคาที่ได้ประกาศไว้ในวันเกินห้าสิบบาทต่อหนึ่งเมตริกตัน ให้ประกาศใหม่

(จ) เมื่อใดแร่ชนิดใดในสภาพใดที่ได้ประกาศราคาครั้งหลังสุดสูงกว่าหนึ่งหมื่นบาทต่อหนึ่งเมตริกตัน มีราคาเพิ่มขึ้นหรือลดลงจากราคาที่ได้ประกาศไว้ในวันเกินสิริ้อยบาทต่อหนึ่งเมตริกตัน ให้ประกาศใหม่

5. วิธีการควบคุมการชำระค่าภาคหลวงแร่

กฎกระทรวงฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2514) ได้กำหนดการชำระค่าภาคหลวงแร่ดิบกว่าเรียกเก็บตามส่วนเนื้อดิบที่แท้จริง โดยถือตามผลวิเคราะห์ของกรมทรัพยากรธรณี หรือของโรงถลุงดิบหรือสถาบันซึ่งกรมทรัพยากรธรณีเห็นชอบในการวิเคราะห์

ในกรณีที่ยังมิได้ทำการวิเคราะห์แร่ดิบ ให้ถือเกณฑ์ไว้ก่อนว่ามีเนื้อดิบเจ็ดสิบสองส่วนในร้อยส่วน เว้นแต่แร่ดิบทรายใดที่กรมทรัพยากรธรณีออกหนังสือรับรองว่ามีเนื้อดิบไม่เกินห้าสิบส่วนในร้อยส่วน หรือไม่เกินสามสิบห้าส่วนในร้อยส่วน ให้ถือเกณฑ์ไว้ก่อนว่าแร่ดิบทรายนั้นๆ มีเนื้อดิบห้าสิบส่วนในร้อยส่วน หรือสามสิบห้าส่วนในร้อยส่วนแล้วแต่กรณี

ในการพิจารณาราคาแร่หรือกำหนดพิกัตอัตราค่าภาคหลวงแร่ เพื่อให้เหมาะสมกับความ เป็นจริง กรมทรัพยากรธรณีได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาเรื่องนี้โดยเฉพาะ

กฎหมายควบคุมแร่ดีบุก

ดีบุกเป็นสินค้าขาออกที่สำคัญของประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านาน การซื้อขายดีบุกกับ ต่างประเทศแต่เดิมมานั้นเมื่อผลิตแร่ได้ก็จะส่งออกไปขายกันโดยเสรี ต่อมาราคาดีบุกในตลาด ต่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงขึ้นลงมากเกินควร กล่าวคือในบางเวลาราคาดีบุกจะตกต่ำจนผู้ผลิตมา กรายต้องหยุดดำเนินการ สาเหตุที่ราคาดีบุกตกต่ำก็เพราะผู้ผลิตได้ระดมกำลังกันผลิตแร่ดีบุกมาก จนเกินความต้องการของตลาด แต่ในบางเวลาก็ผลิตได้น้อยไม่เพียงพอกับความต้องการ ทำให้ ราคาดีบุกสูงเกินกว่าที่ผู้ใช้จะรับซื้อได้ ดังนั้น เพื่อความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย ประเทศผู้ผลิต และประเทศผู้ใช้จึงปรึกษาร่วมกันจัดทำความตกลงดีบุกระหว่างประเทศ โดยมุ่งที่จะให้องค์การ ระหว่างประเทศนี้ช่วยรักษาเสถียรภาพของราคาดีบุกไว้ตามความเหมาะสม ความตกลงที่ประเทศ ต่างๆ ร่วมกันทำขึ้นและได้ทำหน้าที่ดังกล่าวติดต่อกันมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ก็คือ “ความตกลงดีบุก ระหว่างประเทศ” มีคณะมนตรีดีบุกระหว่างประเทศเป็นผู้บริหาร ซึ่งขณะนี้อยู่ภายใต้บังคับของ ความตกลงดีบุกระหว่างประเทศครั้งที่ 4 ซึ่งมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2514 จุดประสงค์ ของความตกลงนี้ก็คือเพื่อที่จะช่วยรักษาราคาดีบุกให้สม่ำเสมอ โดยกำหนดราคาพิกัตต่ำสุดและราคา พิกัตสูงสุดไว้ ประเทศที่เข้าร่วมในความตกลงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มประเทศผู้ผลิต และ กลุ่มประเทศผู้ใช้ เหตุที่ต้องมีมาตรการควบคุมเช่นนี้ก็เพราะป้องกันไม่ให้ปริมาณการผลิตต่ำจนไม่ เพียงพอแก่ความต้องการ ซึ่งจะทำให้ดีบุกมีราคาสูงเกินไปจนทำให้ผู้ใช้เบนความสนใจไปแสวงหา วัสดุอื่นมาใช้ทดแทนและในขณะเดียวกันก็ต้องคอยควบคุมการผลิตไม่ให้มีปริมาณมากจนเกินไป เพราะจะทำให้ราคาดีบุกต่ำกว่าที่ควร ประเทศไทยได้เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าวจึงได้เข้าร่วมเป็น ภาควิชาในฐานะประเทศผู้ผลิต ซึ่งยังผลให้สถานการณ์ของการผลิตดีบุกไปจำหน่ายต่างประเทศอยู่ใน ฐานะมั่งคั่งตลอดมาในฐานะที่เป็นภาคีประเทศฝ่ายผลิต ประเทศไทยมีข้อผูกพันที่จะต้องปฏิบัติ 2 ประการ คือ ต้องปฏิบัติตามมติของคณะมนตรีดีบุกระหว่างประเทศที่ประกาศให้ช่วงระยะเวลาใด ระยะเวลาหนึ่งเป็นระยะเวลาควบคุมการส่งออก โดยคณะมนตรีจะกำหนดปริมาณดีบุกที่จะอนุญาตให้ ประเทศผู้ผลิตแต่ละประเทศส่งออกได้ในช่วงระยะเวลาที่กำหนด และในขณะเดียวกันก็มีหน้าที่ที่ จะต้องส่งแร่หรือเงินแทนแร่เพื่อชำระส่วนบำรุงของมูลภัณฑ์กันชนระหว่างประเทศ เพื่อให้สามารถ ดำเนินการได้สอดคล้องกับข้อผูกพันดังกล่าวข้างต้น จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายควบคุมแร่ดีบุก กฎหมายควบคุมแร่ดีบุกที่มีผลบังคับอยู่ขณะนี้ก็คือพระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พ.ศ. 2514 ซึ่ง ประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2514

คำว่า “แร่” ที่ใช้ในพระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พ.ศ. 2514 หมายความว่าแร่ดีบุกที่ ถลุงแล้วหรือที่ยังไม่ได้ถลุง และหมายความตลอดถึงแร่ชนิดอื่นที่มีเนื้อดีบุกเจือปนอยู่เกินร้อยละสี่ ของแร่ นั้นๆ แต่ไม่หมายความถึงแร่ชนิดอื่นที่มีเนื้อดีบุกเจือปนอยู่เกินร้อยละสี่แต่ไม่เกินร้อยละแปด

ของแร่ต่างๆ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งกฎกระทรวงฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2514) ไม่ให้ถือว่าแร่ ดังต่อไปนี้เป็นแร่ตามพระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พ.ศ. 2514

(1) แร่ชนิดที่มีทั้งสติกออกไซด์ที่มีเนื้อดีบุกเจือปนอยู่ตามธรรมชาติเกินร้อยละสี่แต่ไม่เกิน ร้อยละห้าขอแร่ชนิดที่มีทั้งสติกออกไซด์ และไม่สามารถแยกแร่ดีบุกที่เจือปนอยู่นั้นออกได้โดยการ แต่งแร่

(2) แร่แทนทาลัมที่มีเนื้อดีบุกเจือปนอยู่ตามธรรมชาติเกินร้อยละสี่แต่ไม่เกินร้อยละหก ของแร่แทนทาลัม และไม่สามารถแยกแร่ดีบุกที่เจือปนอยู่นั้นออกได้โดยการแต่งแร่

(3) แร่โคลัมไบท์ที่มีเนื้อดีบุกเจือปนอยู่ตามธรรมชาติเกินร้อยละสี่แต่ไม่เกินร้อยละหกของ แร่โคลัมไบท์ และไม่สามารถแยกแร่ดีบุกที่เจือปนอยู่นั้นออกได้โดยการแต่งแร่

พระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พ.ศ. 2514 แบ่งออกเป็น 3 หมวด คือ

หมวด 1 ว่าด้วยการทำเหมือง การซื้อแร่ การขายแร่ และการส่งแร่ออกนอก ราชอาณาจักร

หมวด 2 ว่าด้วยการส่งแร่เข้ามุลภัณฑ์กันชน

หมวด 3 บทกำหนดโทษ

สิ่งเกี่ยวเนื่องและสาระสำคัญของบทบัญญัติหมวด 1 และหมวด 2 อาจแยกอธิบายได้ดังนี้

1. การทำเหมือง การซื้อแร่ การขายแร่ และการส่งแร่ออกนอกราชอาณาจักร

บทบัญญัติหมวด 1 จะให้ใช้บังคับเมื่อใดให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา ทั้งนี้เพราะ บทบัญญัติในหมวดนี้มีไว้เพื่อใช้บังคับเฉพาะในช่วงระยะเวลาที่คณะมนตรีดีบุกระหว่างประเทศ ประกาศควบคุมการส่งออกเท่านั้น ในความตกลงดีบุกระหว่างประเทศหากคณะมนตรีประมาณการ เกี่ยวกับปริมาณการผลิตและการใช้ดีบุกในช่วงระยะเวลาหนึ่งเวลาใด โดยคำนึงถึงปริมาณโลหะ ดีบุกและเงินสดที่มีอยู่ในมุลภัณฑ์กันชน ภาวะตลาดดีบุก ราคาดีบุก และสิ่งเกี่ยวข้องอื่นๆ แล้ว เห็นว่าควรควบคุมการส่งออก คณะมนตรีก็จะประกาศให้มีระยะเวลาควบคุมขึ้น พร้อมทั้งกำหนด ปริมาณที่อนุญาตให้ประเทศผู้ผลิตพึงส่งออกได้ทั้งสิ้นสำหรับระยะเวลาควบคุมนั้นคณะมนตรีจะไม่ ประกาศให้ควบคุมในระยะเวลาใดวันไว้แต่คาดได้ว่าจะมีโลหะดีบุกอยู่ในมุลภัณฑ์กันชนในระยะ แรกเริ่มของเวลานั้นเป็นจำนวน 10,000 ตัน เป็นอย่างน้อย แต่หากเป็นการประกาศควบคุมครั้ง แรกทั้งงวดก่อนนั้น ไม่มีการควบคุมตัวเลข 10,000 ตัน ที่เป็นเกณฑ์นี้ให้ลดลงมาเป็น 5,000 ตัน การกำหนดระยะเวลาควบคุมตามปกติจะกำหนดเป็นไตรมาส โดยถือเอาวันแรกของเดือนมกราคม เมษายน กรกฎาคม หรือตุลาคม เป็นวันเริ่มต้นระยะเวลา แต่หากการควบคุมนั้นเป็นการ ควบคุมครั้งแรก ซึ่งช่วงระยะเวลาก่อนหน้านั้นไม่มีการควบคุม คณะมนตรีอาจประกาศกำหนด ระยะเวลาใดเป็นระยะเวลาควบคุมก็ได้ หากระยะเวลานั้นไม่นานกว่า 5 เดือน และไม่เร็วกว่า 2 เดือน โดยให้สิ้นสุดลงในวันสุดท้ายของเดือนมีนาคม มิถุนายน กันยายน หรือธันวาคม ส่วนระยะ การควบคุมในงวดต่อไปหลังจากนั้นก็ถือเป็นไตรมาสต่อไปได้ตามปกติ

จำนวนดีบุกที่อนุญาตให้ส่งออกได้ทั้งสิ้นสำหรับระยะเวลาควบคุมงวดหนึ่งๆ จะนำมาแบ่งปันให้ประเทศผู้ผลิตต่างๆ ตามสัดส่วนของจำนวนร้อยละของแต่ละประเทศ ตามที่ระบุไว้ในตารางกำหนดจำนวนร้อยละ และคะแนนเสียงของประเทศผู้ผลิตของภาคผนวก เอ. ของข้อตกลงมูลภัณฑ์กันชนครั้งที่ 4 ดังปรากฏตามตารางข้างล่างนี้ หรือตามสัดส่วนที่ได้ประกาศเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือปรับปรุงใหม่ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในความตกลงดีบุกระหว่างประเทศ ความตกลงดีบุกระหว่างประเทศได้วางหลักเกณฑ์ในการปรับปรุงจำนวนร้อยละของประเทศผู้ผลิตไว้หลายข้อ รวมทั้งให้อำนาจคณะมนตรีที่จะลดจำนวนร้อยละของประเทศผู้ผลิตประเทศใดลงได้เมื่อประเทศนั้นไม่สามารถส่งแร่ดีบุกออกครบจำนวนตามที่ตนได้รับอนุญาตให้ส่งออกได้ทั้งสิ้น

ความตกลงดีบุกฉบับที่ 4 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่ 1 กรกฎาคม 2514 จะสิ้นสุดลงในวันที่ 30 มิถุนายน 2519 และความตกลงดีบุกฉบับที่ 5 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเริ่มมีผลบังคับตั้งแต่ 1 กรกฎาคม 2519 และจะสิ้นสุดใน 30 มิถุนายน 2524

ในการประชุมคณะมนตรีดีบุกระหว่างประเทศครั้งที่ 6 เมื่อวันที่ 12-15 กรกฎาคม 2520 คณะมนตรีดีบุกได้ทำการปรับปรุงจำนวนร้อยละ (Percentage) และคะแนนเสียง (Vote) ของประเทศภาคีฝ่ายผู้ผลิตใหม่ มีดังต่อไปนี้

ประเทศ	จำนวนร้อยละ	คะแนนเสียง
ออสเตรเลีย	6.62	69
โบลิเวีย	18.15	180
อินโดนีเซีย	15.39	154
มาเลเซีย	40.61	397
ไนจีเรีย	2.83	32
ไทย	13.72	137
ซาร์เย	2.68	31
	<u>100.00</u>	<u>1000</u>

ภายในระยะเวลาควบคุมงวดหนึ่งๆ ประเทศผู้ผลิตแต่ละประเทศจะต้องจำกัดจำนวนดีบุกส่งออกให้มีจำนวนเท่ากับที่ได้รับอนุญาตให้ส่งออกได้ ทั้งนี้เว้นไว้แต่เป็นกรณีที่ความตกลงดีบุกระหว่างประเทศกำหนดให้ส่งเกินได้ แต่ถ้าประเทศผู้ผลิตใดส่งดีบุกออกในระยะเวลาควบคุมใดเกินกว่าร้อยละ 5 ของจำนวนดีบุกที่ประเทศนั้นได้รับอนุญาตให้ส่งออกได้ คณะมนตรีอาจเรียกร้องให้ประเทศนั้นบริจาคส่วนบำรุงเพิ่มเติมให้แก่มูลภัณฑ์กันชนได้อีกเป็นจำนวนไม่เกินจำนวนที่ตนส่งเกิน

สำหรับการดำเนินการภายในประเทศนั้น เมื่อคณะมนตรีประกาศให้มีระยะเวลาควบคุมดังกล่าวและกำหนดปริมาณดีบุกที่อนุญาตให้ประเทศไทยส่งออกในระยะเวลาที่ประกาศควบคุมรัฐบาลก็จะประกาศพระราชกฤษฎีกาให้บทบัญญัติหมวด 1 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พ.ศ. 2514 มีผลใช้บังคับ และถือเอาระยะเวลาควบคุมที่คณะมนตรีกำหนดนั้นเป็นระยะเวลาควบคุมโควตา พร้อมทั้งนำเอาส่วนแบ่งที่ประเทศไทยได้รับอนุญาตให้ส่งออกในระยะเวลาควบคุมนั้นมาแบ่งสันปันส่วนให้เป็นกรรมแก่ผู้มีอาชีพเกี่ยวกับดีบุกในประเทศทุกฝ่าย เช่น อาจแบ่งไว้เป็นบางส่วนสำหรับผู้รับใบอนุญาตแร่ดีบุกและผู้เปิดการทำเหมืองแร่ดีบุกภายหลังวันเริ่มต้นระยะเวลาโควตา แล้วนำเอาส่วนที่เหลือทั้งหมดไปดำเนินการจัดสรรเป็นโควตาให้แก่ผู้ทำเหมืองต่อไป

การจัดสรรโควตาให้แก่ผู้ทำเหมืองนี้ ก่อนอื่นต้องทราบจำนวนแร่ทำเหมือง หรือจำนวนแร่ซึ่งเหมืองหนึ่งๆ พึ่งทำได้ในปีหนึ่งๆ เสียก่อน รัฐมนตรีจะแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินขึ้นคณะหนึ่งเพื่อดำเนินการในเรื่องนี้ โดยให้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ซึ่งรัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อทราบจำนวนผู้ขอรับโควตาและได้กำหนดจำนวนแร่ทำเหมืองและระยะเวลาโควตาแล้วก็สามารถที่จะนำเอาปริมาณแร่ที่จะแบ่งให้แก่ผู้ขอทั้งสิ้นในงวดระยะเวลาโควตานั้นมาจัดสรรเป็นโควตาให้แก่ผู้ขอแต่ละรายได้เพราะโควตาก็คือจำนวนส่วนควบคุมแร่ที่กำหนดให้พึงทำเหมืองได้ในเหมืองรายหนึ่งๆ เป็นส่วนร้อยของจำนวนแร่ทำเหมืองภายในกำหนดระยะเวลานั้นเอง

เมื่อประกาศพระราชกฤษฎีกาให้บทบัญญัติหมวด 1 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พ.ศ. 2514 มีผลใช้บังคับแล้วผู้ทำเหมืองซึ่งก็คือผู้ถือประทานบัตรหรือผู้ถือประทานบัตรชั่วคราวตามกฎหมายแร่จะทำเหมือง ขยายแร่ หรือส่งแร่ออกนอกราชอาณาจักรไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตแร่ซึ่งออกโดยทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ ในใบอนุญาตแร่ที่ออกให้จะกำหนดโควตาสำหรับให้ผู้ถือทำเหมือง ขยายแร่ และส่งแร่ออกนอกราชอาณาจักรภายในกำหนดระยะเวลาโควตาและมีเงื่อนไขอื่นๆ ดังระบุไว้ในหนังสือสำคัญนั้น ถ้าผู้รับใบอนุญาตแร่รายใดไม่พอใจในจำนวนแร่ทำเหมืองของตนก็ให้อุทธรณ์ต่อรัฐมนตรี โดยยื่นต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันรับใบอนุญาตแร่ คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีเป็นที่สุด ในระยะเวลาโควตาหากผู้รับใบอนุญาตแร่ทำเหมืองได้เกินโควตาที่ได้รับ รัฐมนตรีอาจพิจารณาเพิ่มโควตาให้ได้ หรือถ้าไม่สามารถทำเหมืองได้เต็มโควตา รัฐมนตรีอาจลดโควตาลงได้เช่นเดียวกัน และเพื่อควบคุมให้ส่งแร่ออกนอกราชอาณาจักรได้ตามจำนวนที่กำหนด รัฐมนตรีจะให้นำโควตาที่เหลือจากผู้รับใบอนุญาตแร่รายหนึ่งไปให้แก่ผู้ทำเหมืองรายอื่นในระยะเวลาโควตาเดียวกันก็ได้ ผู้รับใบอนุญาตแร่จะมีแร่ไว้ในครอบครองเกินโควตาที่ได้รับในระยะเวลาโควตาหนึ่งๆ ไม่ได้เว้นแต่จะอยู่ภายในกำหนดอัตราปริมาณที่รัฐมนตรีประกาศให้มีเกินโควตาได้

ในระยะเวลาโควตาหนึ่งๆ อธิปไตยโดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีอาจโอนโควตาจากใบอนุญาตแร่ฉบับหนึ่งหรือหลายฉบับไปเพื่อลงในใบอนุญาตแร่อีกฉบับหนึ่งได้เมื่อผู้รับใบอนุญาตแร่เหล่านั้นร้องขอ แต่เมื่อรวมโควตาทั้งหมดแล้วจะต้องไม่เกินจำนวนแร่ทำเหมืองของตนในใบอนุญาตแร่ฉบับที่ได้รับโอนโควตามาเพิ่มนั้น ในการทำเหมืองภายหลังวันเริ่มต้นระยะเวลาโควตา อธิปไตยจะ

เปลี่ยนแปลงโควตาให้ลดลงตามส่วนระยะเวลาที่เหลือก็ได้ ในกรณีที่ผู้ทำเหมืองรายเดียวได้รับใบอนุญาตหลายฉบับ ผู้ทำเหมืองนั้นอาจขอให้รวมจำนวนแร่ทำเหมืองในใบอนุญาตของตนหลายฉบับเข้าด้วยกันก็ได้ โดยทรัพยากรธรณีประจำท้องที่จะเป็นผู้บันทึกอนุญาตให้รวมได้ตามคำร้องขอ ผู้ทำเหมืองที่มีประทานบัตร หรือ ประทานบัตรชั่วคราวหลายแปลงติดต่อกันและได้รับใบอนุญาตแต่สำหรับทำเหมืองอยู่ในแปลงใดแปลงหนึ่ง หากประสงค์จะทำเหมืองในเขตของแปลงอื่นที่ติดต่อกันก็ให้กระทำได้แต่ต้องนำใบอนุญาตแร่มาให้ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่บันทึกหมายเลขประทานบัตรหรือใบอนุญาตทำเหมืองชั่วคราวของแปลงใหม่นั้นลงในใบอนุญาตแร่ให้เป็นที่เรียบร้อยเสียก่อน ในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตแร่ตาย ทายาทหรือผู้จัดการมรดกจะต้องนำใบอนุญาตแร่ของผู้ตายไปให้ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่สลักหลังเพื่อใช้ใบอนุญาตแร่นั้นต่อไป

สำหรับการซื้อขายแร่ในระยะควบคุมนี้ผู้ซื้อแร่จะซื้อแร่ได้ก็เฉพาะแร่ที่ผู้ทำเหมืองขายตามใบอนุญาตแร่ และผู้ซื้อแร่ต้องบันทึกรายการซื้อพร้อมทั้งลงลายมือชื่อกำกับในใบอนุญาตแร่นั้น หากรัฐมนตรีเห็นว่าแร่ที่ผู้ซื้อซื้ออยู่ในครอบครองนั้นถ้าจะให้ส่งออกนอกราชอาณาจักรทั้งหมดจะกระทบกระเทือนต่อปริมาณแร่ส่งออก รัฐมนตรีอาจสั่งกำหนดอัตราส่วนให้ผู้ซื้อแร่รายนั้นรับการส่งแร่ทั้งหมดหรือบางส่วนออกนอกราชอาณาจักรได้ หรือในทางตรงกันข้ามหากรัฐมนตรีเห็นว่าผู้ซื้อแร่สามารถจะส่งแร่ที่มีอยู่ในครอบครองออกนอกราชอาณาจักรได้แต่ผู้ซื้อแร่ไม่ส่งออก และการกักแร่นี้จะกระทบกระเทือนปริมาณแร่ส่งออก รัฐมนตรีก็อาจสั่งให้ส่งแร่ทั้งหมดหรือบางส่วนออกนอกราชอาณาจักรได้เช่นกัน

การส่งแร่ออกนอกราชอาณาจักรเพื่อการวิเคราะห์แต่ละคราวไม่เกินห้าสิบกกรัมไม่อยู่ในบังคับแต่บทบัญญัติในหมวด 1 นี้

2. การส่งแร่เข้ามุลภัณฑ์กันชน ประเทศผู้เข้าร่วมในความตกลงตีบูกระหว่างประเทศต้องชำระค่าบำรุงเพื่อส่งเข้าบัญชีบริหารกิจการ และหากเป็นภาคประเทศผู้ผลิตก็ต้องบริจาคส่วนบำรุงเข้ามุลภัณฑ์กันชนเพื่อให้มุลภัณฑ์กันชนนำไปใช้ในการปฏิบัติการเพื่อรักษาระดับราคาตีบูกอีกส่วนหนึ่งด้วย การปฏิบัติการของมุลภัณฑ์กันชนต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่วางไว้ในความตกลงตีบูกระหว่างประเทศ เช่น ถ้าราคาตลาดของโลหะตีบูกเท่ากับหรือมากกว่าราคาพิกัดสูงสุด มุลภัณฑ์กันชนก็เสนอขายตีบูกในตลาดโลหะลอนดอนในราคาตลาดจนกระทั่งราคาตลาดของโลหะตีบูกลดต่ำลงกว่าราคาพิกัดสูงสุด หรือถ้าราคาตลาดของโลหะตีบูกเท่ากับหรือน้อยกว่าราคาพิกัดต่ำสุด มุลภัณฑ์กันชนก็จะเสนอรับซื้อตีบูกในตลาดโลหะลอนดอน ที่ราคาพิกัดต่ำสุดจนกระทั่งราคาตลาดของโลหะตีบูกขึ้นสูงกว่าราคาพิกัดต่ำสุด ดังนี้ เป็นต้น

พระราชบัญญัติควบคุมแร่ตีบูก พ.ศ. 2514 ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการส่งแร่เข้ามุลภัณฑ์กันชนระหว่างประเทศไว้ในหมวด 2 โดยกำหนดให้เรียกเก็บแร่หรือเงินแทนแร่จากผู้ทำเหมืองหรือผู้ซื้อแร่ซึ่งมิได้ซื้อจากผู้ทำเหมืองเพื่อส่งเข้ามุลภัณฑ์กันชนตามอัตรา และหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง และถ้าการเรียกเก็บแร่หรือเงินแทนแร่ไม่อาจจะกระทำได้ตามกำหนดเวลา อธิบดี

โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีมีอำนาจกู้ยืมเงินเพื่อส่งเข้ามูลภัณฑ์กันชนได้แล้วให้เรียกเก็บเงินแทนแรงแจกผู้ทำเหมืองหรือผู้ซื้อแร่ซึ่งมิได้ซื้อจากผู้ทำเหมืองโดยรวมถึงดอกเบี้ยและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ด้วย แต่ทั้งนี้ไม่ให้ข้อกำหนดข้างบนนี้บังคับในส่วนจำนวนเงินที่รัฐบาลเป็นผู้ส่งเข้ามูลภัณฑ์กันชนโดยตรง

กฎกระทรวงฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2519) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พ.ศ. 2514 ได้กำหนดอัตราการเรียกเก็บเงินแทนแรงแและหลักเกณฑ์การเรียกเก็บเงินแทนแรงแเพื่อส่งเข้ามูลภัณฑ์กันชนดังนี้

1. อัตราการเรียกเก็บเงินแทนแรงแ ให้เรียกเก็บเงินแทนแรงแ เพื่อส่งเข้ามูลภัณฑ์กันชนระหว่างประเทศเป็นเงินบาท ตามอัตราดังนี้

- (1) สินแร่ดีบุก น้ำหนักหนึ่งหาบหลวงต่อหนึ่งร้อยยี่สิบบาท
- (2) โลหะดีบุก น้ำหนักหนึ่งหาบหลวงต่อหนึ่งร้อยเจ็ดสิบบาท

น้ำหนักเกินครึ่งหาบหลวงให้ถือเป็นหนึ่งหาบหลวง ถ้าต่ำกว่าครึ่งหาบหลวงให้ถือเป็นครึ่งหาบหลวง

2. หลักเกณฑ์การเรียกเก็บเงินแทนแรงแเพื่อส่งเข้ามูลภัณฑ์กันชน การเรียกเก็บเงินแทนแรงแเพื่อส่งเข้ามูลภัณฑ์กันชนให้ปฏิบัติดังนี้

(1) ให้เรียกเก็บเงินแทนแรงแ เพื่อส่งเข้ามูลภัณฑ์กันชนเมื่อออกใบอนุญาตขนแร่เพียงเท่าจำนวนเงินที่ต้องส่งเข้ามูลภัณฑ์กันชน เว้นแต่ผู้ทำเหมืองหรือผู้ซื้อแร่ ซึ่งมีได้ซื้อแร่จากผู้ทำเหมืองขออนุญาตขอจัดการส่งเงินเข้ามูลภัณฑ์กันชนไว้จนกว่าจะแต่งแร่หรือประกอบโลหกรรมแล้วเสร็จโดยวางเงินประกันไว้ตามจำนวนที่ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ที่กำหนด

(2) ให้เรียกเก็บเงินแทนแรงแ เพื่อส่งเข้ามูลภัณฑ์กันชนสำหรับแร่ดีบุกทรายที่กรมทรัพยากรธรณีออกหนังสือสำคัญรับรองว่า มีเนื้อดีบุกไม่เกินห้าสิบส่วนในร้อยส่วนหรือไม่เกินสามสิบห้าส่วนในร้อยส่วนเพียงเท่าจำนวนที่ได้ทราบจากผลวิเคราะห์

(3) ในกรณีที่รัฐบาลเป็นผู้ส่งเงินเข้ามูลภัณฑ์กันชนแทนผู้ทำเหมืองหรือผู้ซื้อแร่ซึ่งมิได้ซื้อแร่จากผู้ทำเหมืองไปก่อน ผู้ทำเหมืองหรือผู้ซื้อแร่ซึ่งมิได้ซื้อแร่จากผู้ทำเหมืองจะต้องวางเงินเท่าจำนวนที่จะต้องส่งเข้ามูลภัณฑ์กันชนต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ พร้อมกับที่ยื่นคำขอรับใบอนุญาตขนแร่

(4) ในกรณีที่มีการกู้ยืมเงินจากธนาคาร เพื่อส่งเข้ามูลภัณฑ์กันชนไปก่อนผู้ทำเหมืองหรือผู้ซื้อแร่ซึ่งมิได้ซื้อแร่จากผู้ทำเหมืองจะต้องวางเงินเท่าจำนวนที่จะต้องส่งเข้ามูลภัณฑ์กันชนต่อธนาคารตามที่กรมทรัพยากรธรณีได้ประกาศให้ทราบ แต่ผู้ทำเหมืองหรือผู้ซื้อแร่ซึ่งมิได้ซื้อแร่จากผู้ทำเหมืองจะวางเงินต่อสาขาธนาคารในท้องที่หนึ่ง เพื่อนำหลักฐานไปแสดงต่อทรัพยากรธรณีจังหวัดต่างท้องที่ก็ได้ แต่ต้องไม่นอกเหนือจากธนาคารที่กรมทรัพยากรธรณีประกาศไว้

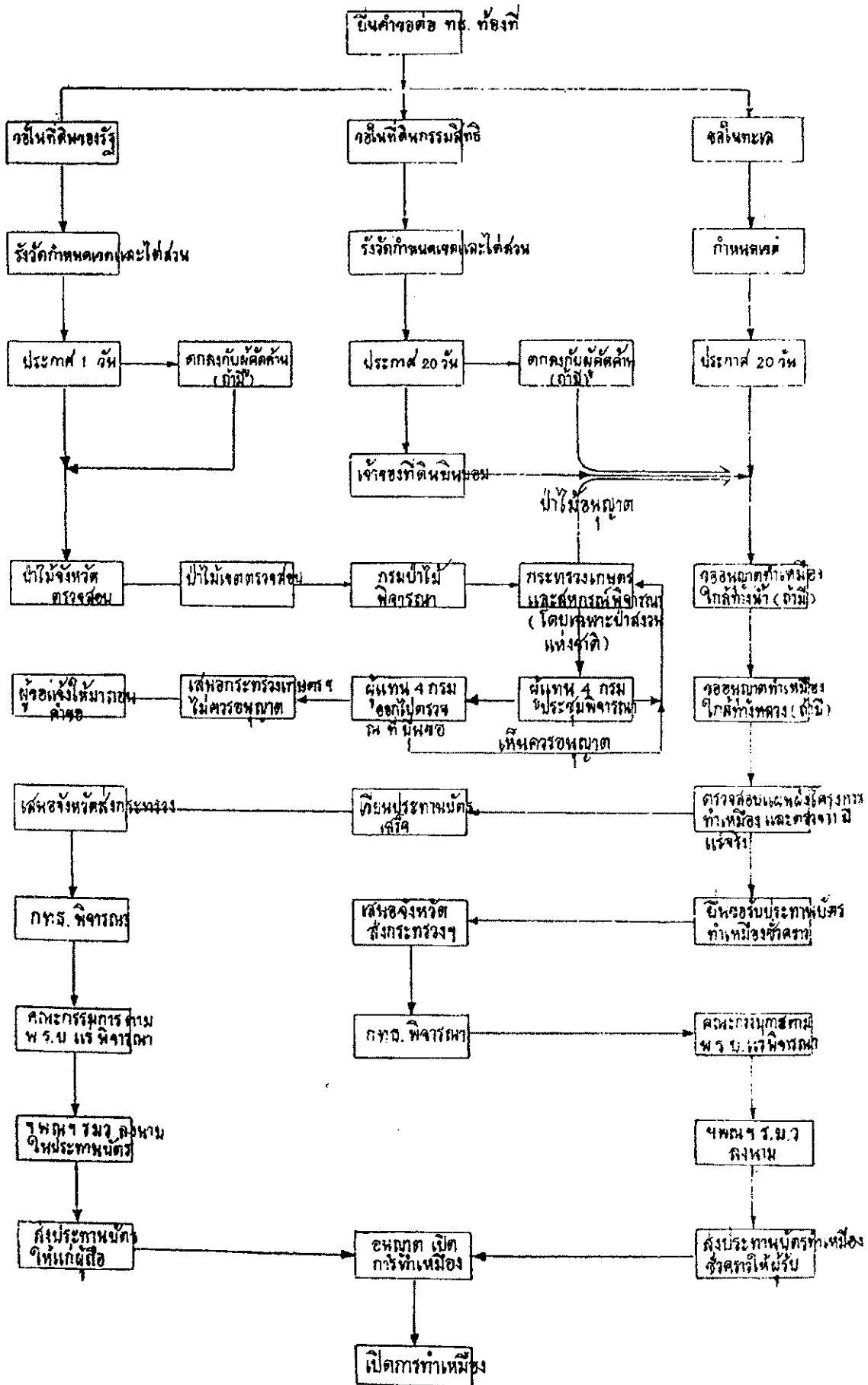
(5) ให้ผู้ทำเหมือง หรือผู้ซื้อแร่ซึ่งมิได้ซื้อแร่จากผู้ทำเหมืองนำไปรับฝากเงินจากธนาคารในการวางเงินส่งเข้ามูลภัณฑ์กันชนไปส่งมอบต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ พร้อมกับการยื่นคำขอรับใบอนุญาตขนแร่

เมื่อได้เรียกเก็บแร่หรือเงินแทนแร่แล้วทรัพยากรธรณีประจำท้องที่จะออกหนังสือสำคัญมูลภัณฑ์กันชนตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวงให้แก่ผู้ทำเหมืองหรือผู้ซื้อแร่ซึ่งมิได้ซื้อจากผู้ทำเหมืองเพื่อเป็นหลักฐานว่าผู้นั้นมีส่วนในมูลภัณฑ์กันชน และเมื่อรัฐมนตรีประกาศจ่ายเงินส่วนแบ่งอันเป็นผลจากการชำระบัญชีมูลภัณฑ์กันชนแล้ว ผู้ถือหนังสือสำคัญมูลภัณฑ์กันชนก็จะมาขอรับเงินส่วนแบ่งตามหนังสือสำคัญมูลภัณฑ์กันชนได้โดยส่งมอบหนังสือสำคัญมูลภัณฑ์กันชนนี้ต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่หรือต่อกรมทรัพยากรธรณี ผู้ถือหนังสือสำคัญมูลภัณฑ์กันชนอาจจะโอน หรือจำหน่ายสิทธิเรียกร้องตามหนังสือสำคัญมูลภัณฑ์กันชนนี้ได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง กฎกระทรวงฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2514) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พ.ศ. 2514 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการสำหรับโอนหรือจำหน่ายสิทธิเรียกร้องตามหนังสือสำคัญมูลภัณฑ์กันชนได้ดังนี้

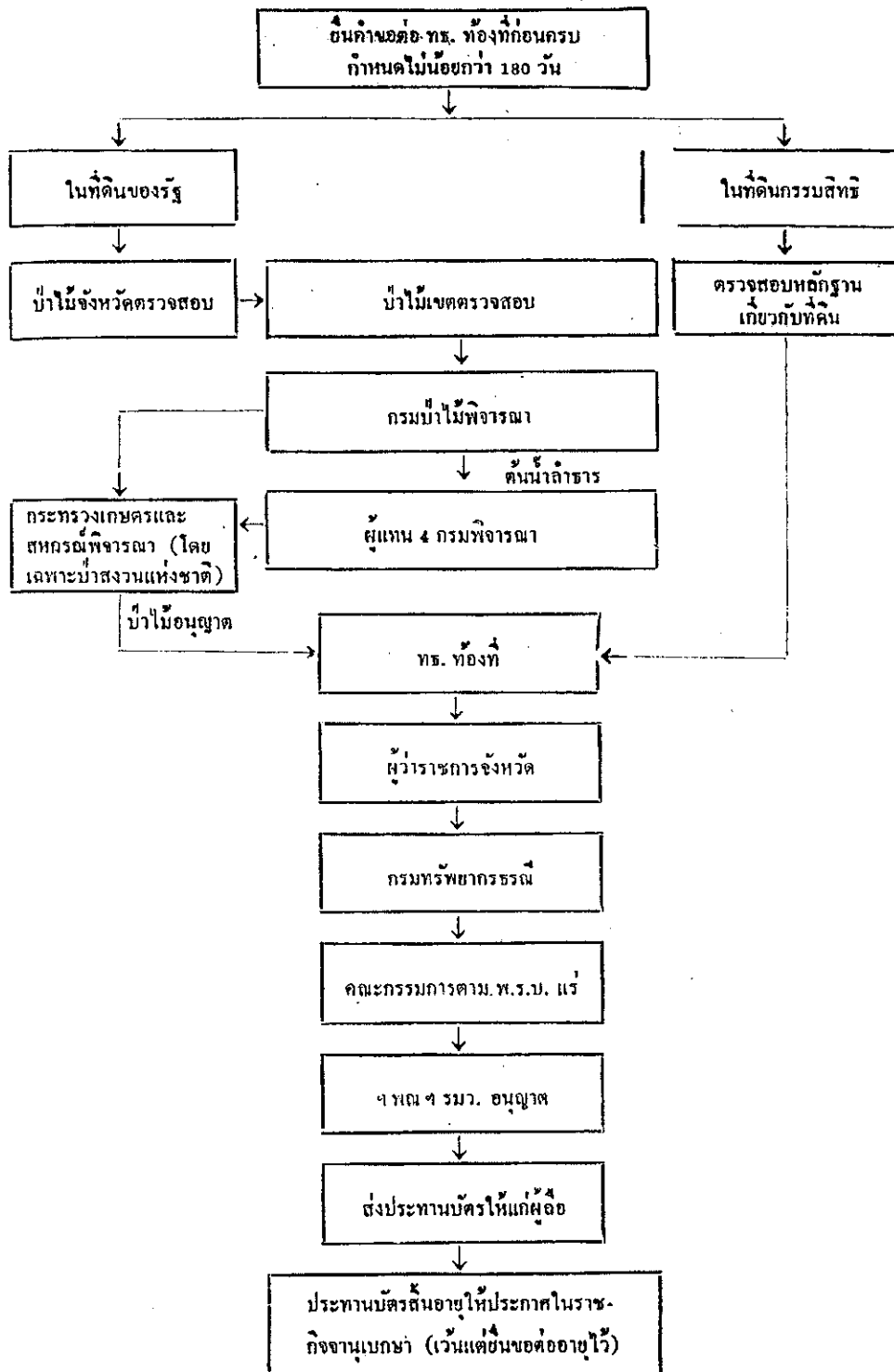
1. เมื่อผู้ถือหนังสือสำคัญสำคัญมูลภัณฑ์กันชนประสงค์จะโอนหรือจำหน่ายสิทธิเรียกร้องให้ยื่นคำขอต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ซึ่งออกหนังสือสำคัญมูลภัณฑ์กันชนนั้น

2. การโอนหรือจำหน่ายสิทธิเรียกร้องตามหนังสือสำคัญมูลภัณฑ์กันชน ให้ผู้โอนหรือผู้รับโอน หรือผู้จำหน่ายและผู้รับจำหน่ายหนังสือสำคัญมูลภัณฑ์กันชนไปให้ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่บันทึกรายการโอน หรือจำหน่ายพร้อมทั้งลงลายมือชื่อไว้ในหนังสือสำคัญมูลภัณฑ์กันชนนั้นและส่งมอบหนังสือสำคัญมูลภัณฑ์กันชนนั้นให้ผู้รับโอนหรือผู้รับจำหน่าย

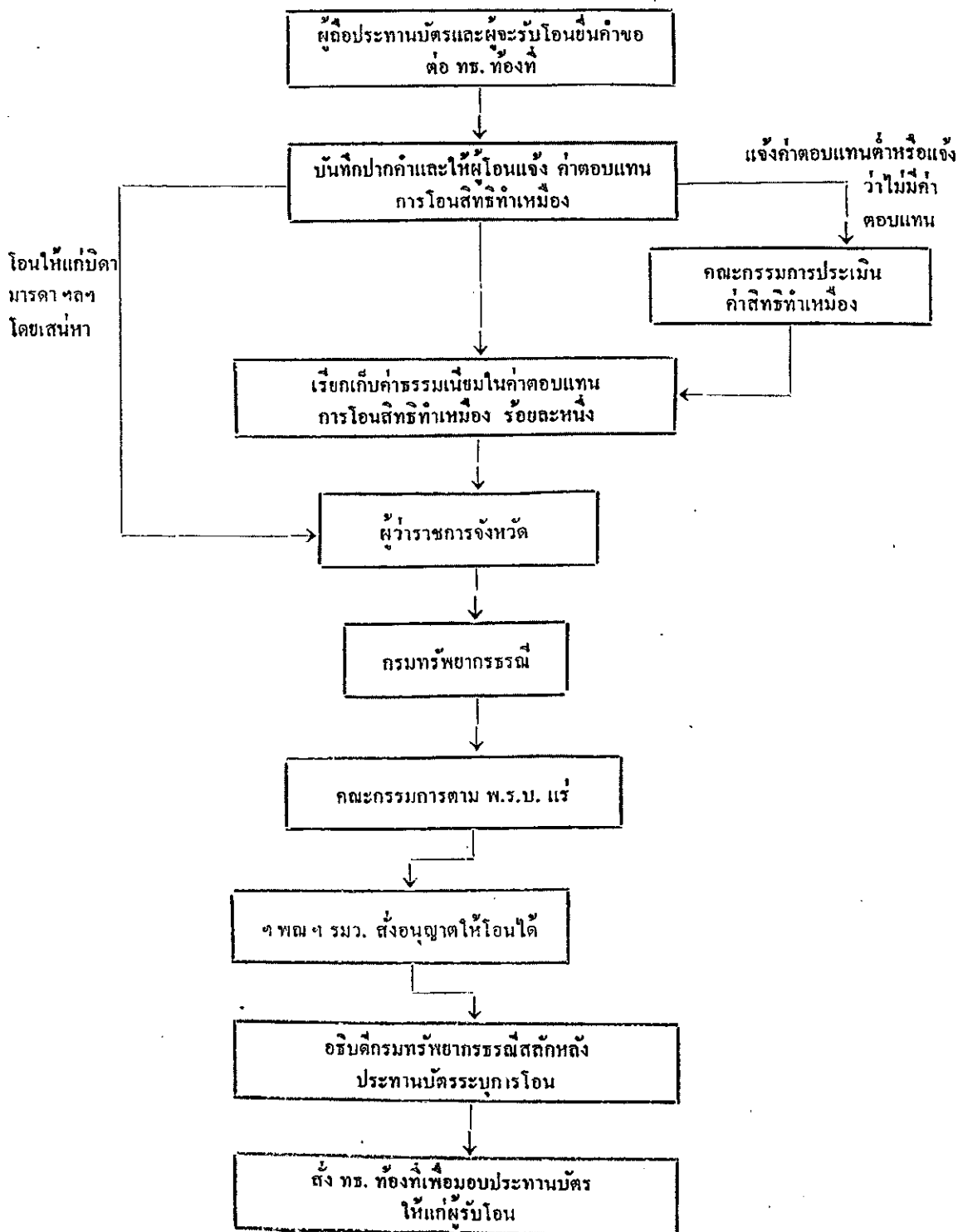
ลำดับขั้นตอนของการดำเนินการเพื่อออกประทานบัตร

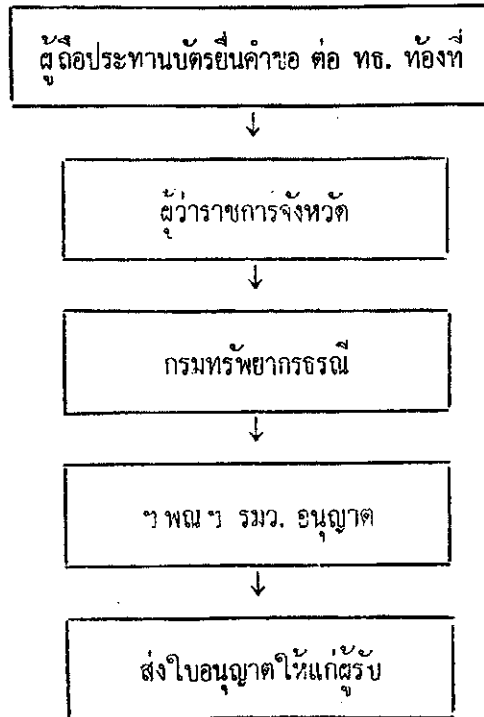
ลำดับขั้นของการดำเนินการเพื่อต่ออายุประทานบัตร

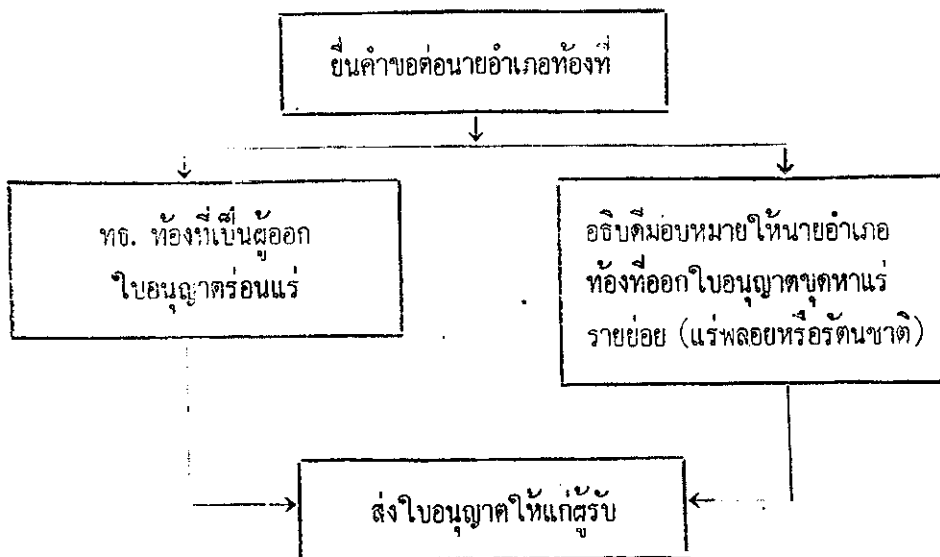
ลำดับขั้นของการดำเนินการเพื่อโอนประธานบัตร

ลำดับขั้นของการดำเนินการเพื่อออกใบอนุญาตรับจ้างทำเหมือง

ลำดับขั้นของการดำเนินการเพื่อออกใบอนุญาตร่อนแร่และใบอนุญาตขุดหาแร่รายย่อย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล นางสาวนันทาวดี ไทรแก้ว
วันเดือนปีเกิด 28 ตุลาคม 2521
สถานที่เกิด อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน 40 ถนนราชวิถี แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กทม
10700

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2540 จบมัธยมศึกษาตอนปลาย
จากโรงเรียนตะกั่วป่า "เสนานุกูล"
พ.ศ. 2544 จบครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกสังคมศึกษา
จากสถาบันราชภัฏสวนดุสิต
พ.ศ. 2550 จบศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาประวัติศาสตร์
จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร